תלמוד ירושלמי · מפרשים · פני משה על תלמוד ירושלמי · סדר נזיקין

פני משה על תלמוד ירושלמי בבא קמא

רבי משה מרגלית

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

פני משה על תלמוד ירושלמי בבא קמא

רבי משה מרגלית

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/פני-משה-על-תלמוד-ירושלמי-בבא-קמא/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 5
הלכה א 5
הלכה ב 14
הלכה ג 18
הלכה ד 19
הלכה ה 20
פרק ב 20
הלכה א 20
הלכה ב 23
הלכה ג 24
הלכה ד 26
הלכה ה 27
הלכה ו 29
הלכה ז 31
הלכה ח 31
פרק ג 32
הלכה א 32
הלכה ב 36
הלכה ג 38
הלכה ד 39
הלכה ה 44
הלכה ו 45
הלכה ז 46
הלכה ח 46
הלכה ט 47
הלכה י 50
הלכה יא 50
פרק ד 51
הלכה א 51
הלכה ב 58
הלכה ג 59
הלכה ד 59
הלכה ה 62
הלכה ו 66
הלכה ז 68
הלכה ח 68
הלכה ט 68
פרק ה 70
הלכה א 70
הלכה ב 73
הלכה ג 73
הלכה ד 73
הלכה ה 74
הלכה ו 76
הלכה ז 77
הלכה ח 80
פרק ו 81
הלכה א 81
הלכה ב 83
הלכה ג 87
הלכה ד 87
הלכה ה 89
הלכה ו 89
הלכה ז 90
הלכה ח 93
פרק ז 94
הלכה א 94
הלכה ב 96
הלכה ג 97
הלכה ד 102
הלכה ה 105
הלכה ו 106

הלכה ז 106
פרק ח 108
הלכה א 108
הלכה ב 110
הלכה ג 110
הלכה ד 112
הלכה ה 113
הלכה ו 115
הלכה ז 116
הלכה ח 116
פרק ט 118
הלכה א 118
הלכה ב 120
הלכה ג 121
הלכה ד 122
הלכה ה 123
הלכה ו 127
הלכה ז 129
הלכה ח 130
הלכה ט 131
הלכה י 133
פרק י 136
הלכה א 136
הלכה ב 139
הלכה ג 140
הלכה ד 141
הלכה ה 141
הלכה ו 142
הלכה ז 143
הלכה ח 143
הלכה ט 144
הלכה י 145
הלכה יא 145

פרק א

הלכה א

ארבעה אבות נזיקין. נזיקין שם ההיזק שעושין נזק ואבות קרי להו להנך דכתיבי בקרא בהדי' ובגמרא מפרש הי נינהו תולדות:

השור והבור. כסדר שנכתבו בפ' סדרן במשנה דפ' ראשונה נאמר' בשור ושניה בבור. ולפי מסקנת הש"ס הבבלי השור זה הרגל אבל האי תלמודא מפ' השור זה הקרן כדאמר בגמ' ומפרשינן המתני' לפי שיטתא דהאי ש"ס כדלקמן:

והבור. בור ברה"ר ונפל שמה איזה בעל חי חוץ מן האדם ומת אם הבור עמוק י' טפחים או אם הוזק בו ואפי' אדם אם הוא פחות מעשרה שהוא שיעור לניזקין:

והמבעה. למסקנת הבבלי המבעה זה השן והא דלא נקט שן דה"א אפי' היכא דאין הנא' להיזיק' ולפיכך נקט לישנא דמבע' דמשמע לישנא דאיגלויי כדכתיב נבעו מצפוניו דהיינו להנאתה שלפעמים נגלית ולפעמי' נכסית והיינו בשעת אכילה אבל לפי שיטת הש"ס הזה דמפר' השור זה הקרן וא"כ צ"ל דהמבעה כולל לשניהם לשן ולרגל כדדריש בגמרא מקרא ולהכי נקט לישנא דהמבעה שהוא שם כולל לשניהם וכדכתיב בפר' במקרא א'. וטעמא לפי שהן שתי אבות השווין בדיניהם לענין שהן פטורין ברה"ר:

וההבער. זה האש ונקט לישנא דהבער לכלול ג"כ הגחלת שהניח ויצאה והזיקה דסתם אש דקרא הוא שלהבת וכדכתיב לא תבערו אש ופירושו לא תעשו איזה ביעור שמבעירין ממנו האש:

לא הרי השור כהרי המבעה. לא יש קולא בשור כמו שיש קולא במבעה לפי שהשור שהוא הקרן כוונתו להזיק והמבעה אין כוונת שניהם להזיק ולפיכך אי כתב רחמנא שור לא אתי מבעה מניה מפני שהוא קל מן השור בזה:

ולא המבעה כהרי השור. ויש עוד צד אחד שהשור קל ממבעה לפי שהקרן אין הנאה להזיקו ושן יש הנאה להזיקה וכן קל הוא מרגל שהקרן אין היזיקו מצוי ורגל הזיקו מצוי ולפיכך אי כ' רחמנא מבעה לא אתא שור מנייהו מפני שהוא קל מן מבעה בזה ואמטו להכי איצטריך למיכתביה והא דלא נקט כסדר כהרי הבור משום דתו לא מצי למיתני לא זה וזה שיש בהן רוח חיים ועוד דהשתא רבותא אשמועי' שאע"פ שיש לשניהם רוח חיים לא נפק חד מחברי':

ולא זה וזה וכו'. אלו שלשתן דרכן לילך ולהזיק:

הצד השוה שבהן לאתויי כל שדרכן להזיק ושמירתן עליך ואע"ג דאיכ' בחד מהני אבות דלא דמי ליה אי דמי לאינך או לתרי מנייהו מייתינן לי' בהצד השוה לחיובא:

במיטב הארץ. אם רוצה המזיק לפרוע לו קרקע צריך להגבות לו מעידית שבנכסיו:
גמ' **השור זה הקרן**. דלא תימא דהתנא כולל בשור כל מיני חלוקי האבות הנאמרים בו והם קרן שן ורגל והמבעה זה האדם והלכך מפרש האי תלמודא דלא תני שור אלא לקרנו ובמבעה כולל התנא לשן ולרגל כדלקמן:
דכתיב וכי יגוף וגו'. מקרא דכתיב גבי בהמה יליף ולא מקרא קמא דכתיב גבי אדם כי יגח איש שור את איש וגו' וטעמיה כדלקמיה:
עד כדון בתם במועד מנין. כלומר דעד כאן שמענו דילפינן קרן דתם מקרן דבהמה ולא מקרן דלעיל דכתיב גבי אדם ומנין שאף במועד מהאי קרא הוא דילפינן. והאי מנין לאו אקרא קאי ולומר מועד מהיכן שמענו דהא בהדיא כתיבא אלא אילפותא דהש"ס קאי וכמסקנא דמילתא היא וכלומר דגם מועד דבהמה מהאי קרא גופיה דכתיב ביה הוא דילפינן או נודע כי שור נגח הוא ולא ממועד דכתיב לעיל גבי אדם ונפקא מינה דקמ"ל דמועד לאדם לא הוי מועד לבהמה:
הבור וכו' בעל הבור ישלם. להכי מייתי נמי סיפיה דקרא לאשמועינן דבהפקיר רשותו ולא הפקיר בורו עסקינן דיש לו בעלים:
המבעה כי יבער וכו' כדפרישית במתני' דס"ל להאי סתמא דהש"ס דהתנא כולל במבעה לשתי אבות האחרים של שור והם השן והרגל וכדדריש לה מקראי:
ושלח את בעירה וכו'. כלומר דמושלח דרשינן לרגל כדכתיב משלחי רגל ומובער דרשינן לשן כדכתיב והיה לבער זה השן:
פרוץ גדרו והיה למרמס זה הרגל. הא דלא סגי ליה להש"ס בדרשא דלעיל משלחי רגל משום דלא תיקשי מנא לן למדרש מוהיה לבער זה השן דלמא רגל הוא וכמשמעות פשטיה דקרא הסר מסוכתו של הכרם והיה לבער ברגל שיהיו הכל דורסין בו וכ"ת קרא דושלח את בעירה היכי מפרשת לה דלמא אידי ואידי ארגל והא דשלח שלוחי והא דאזל ממילא:
ת"ש מסיפיה דקרא דכתיבא התם פרוץ גדרו וגו'. ואם נפרש לבער דרישיה דקרא ברגל א"כ קשיא מאי האי דקאמר עוד והיה למרמס אלא ע"כ והיה למרמס זה הרגל וה"פ דקרא הסר מסוכתו של הכרם מסוכה זהו שעושין על גבי הגדר ממיני יתידות וקוצים כדי למנוע רגלי העוברין מע"ג הגדר ובתחילה תסור המסוכה והיה לבער לאכול מפירותיה להדוחקין עצמן ועוברין למעלה ע"ג הגדר כדי להכנס להכרם ולאכול ממנה ואח"כ פרוץ גדרו לגמרי והיה למרמס ברגל העוברין בה עכשיו בריוח כדי להשחית את הנשאר

ממנה. ודרך משל הוא זה שהוכיח ישעיה הנביא ע"ה לישראל והכוונה שהקב"ה נפרע מהן מישראל מעט מעט וזהו מדת החסד. ועכ"פ שמעינן מהאי דרשה דבער זה השן:

אנן תנינן. במתניתין לא תנינן כ"א ד' אבות נזיקין ור' חייא תני בתוספתא. דיליה נזק צער וכו' נוסף על הארבעה דמתני' ובין הכל י"ג אבות נזיקין:

אמור מעתה. הטעם דמה ששנה לנו רבי במתני' הן בענין הכשר נזיקין נזיקין שבאין מצד ממונו ולפי שהממון של אדם הוא הכשרו קרי ליה הכשר ובנזקי גופו לא קא מיירי ומה דתני ר' חייא הוא בין נזקי ממונו ובין נזקי גופו:

היך תנינן ד' אבות נזיקין. כלומר שור דקתני במתני' באיזה דין דשור מיירי כי היכי דלהוי המנין של האבות ארבעה לא פחות ולא יותר:

אם הכל אמור בשור אחד. אם נוכל לכלול כל הנזקין דשייכי בשור הקרן והשן והרגל:

ניתני שלשה. אמאי חשיב ארבעה הרי לא מצינו אבות דכתיבי בקרא כ"א הני דחשיב להו במתני' ואם שם שור כולל הוא לכל האבות שבו א"כ ליתני שלשה ותו לא והמבעה למה לי:

ואם הכל אמור בשור שלשה. שדעת התנא לחלק כל עניני הניזקין שבשור ולחשבן כל א' בפני עצמו ושור דקתני בנזק קרן לחודיה הוא א"כ קשיא ניתני חמשה השור והבור והשן והרגל וההבער וכלומר מאי חזית דקתני השור לקרנו בלחודיה ובהמבעה הוא כולל לשאר חלקי נזקי השור כאחד:

אלא כמה דאישתעי קרייא. הדר קאמר דהיינו טעמא דהתנא דכמו שנאמר בקרא כך הוא מדבר בלשון המשנה לפי שמצינו בתורה דקרן כתיבא בפרשה בפני עצמה ובשן ורגל כולל לשתיהם במקרא אחד ושלח ובער וכדדרשינן לעיל לפיכך ראה רבי לסדר דבריו במשנה כפי הכתוב שבתורה:

תולדות הקרן נגיחה נגיפה. כדמסיק לקמיה:

רביצה ובעיטה. שראתה הכלים ורבצה עליהם כדי להזיקן ולשברן או שבעטה ברגליה כדי לשבר את הכלים:

דחייה. שדחתה בגופה ונתכוונה להזיק ולהכי הוי הני כולהו תולדות הקרן דכוונתן להזיק ואין הנאה להזיקן ואין הזיקן מצי כקרן והלכך דינן כקרן דכל זמן שלא הועדו ג"פ בב"ד אינן משלמין אלא חצי נזק:

נגיחה נגיפה עיקר הן. עיקר אבות הכתובין בתורה ומ"ט חשיב להו בתולדות:

אלא מתחיל בעיקר. כלומר לא דמחשב להו לתולדות אלא ה"ק תולדות דקרן הנמשכין מנגיחה ונגיפה ודומין להן מה הן ומסיים באלו הארבעה דחשיב שהן תולדות הדומין להן:

תולדות הבור כל פירקא תליתייא. כל הפרק השלישי של מס' נזיקין זה המניח את הכד דשם איירי בדיני תקלות הנלמדין ודומין לבור:

הניח גחלת ברה"ר. בשלא הפקיר מיירי וקסבר דאע"ג דכל תקלה מבור למדנו ופטור בהן הכלים הני מילי היכי דאפקרינהו אבל לא אפקרינהו לא דמי לגמרי לבור וחייב בהן את הכלים והלכך חייב על הצלוחית משום בור:

ועל הכלים משום אש. ואפי' לא הניח גחלת ברה"ר אלא יצאת מעצמה והזיקה חייב כדין האש ולא נקט ברה"ר אלא משום דינא דבור ואשמועינן דבתקלה אחת משכחת לה חיובא דבור וחיובא דאש:

תולדות הרגל. מאי היא כדתני בהמה שנכנסה לרה"י וכו' והני כולהו לאו דוקא תולדה דרגל הן דהא קתני בין בקרנה אלא אאינך אחריני קאי ומייתי הך ברייתא משום דקחשיב נמי לתולדה דרגל בהדה בעול ובשליף וכו' דהני כולהו אורחיה הוא וברשות היחיד משלם נזק שלם וברשות הרבים פטור כרגל:

בין בקרנה. הך תוספתא כר' טרפון אתיא דס"ל בפ"ב משונה קרן ברשות הניזק משלם נזק שלם:

בעגלה שהיא מושכת. דכגופה הויא ולא מיחשבה כצרורות:

והמזיק בכרמלית. ס"ל כרמלית כרה"י הוי לענין נזקין ונזק שלם הוא משלם:

הוון בעי מימר. בני הישיבה היו רוצין לומר דכל אכילה דהוי כי אורחיה הוא דמיקרי שן והוי אב אבל הני דקחשיב לקמיה דלאו אורחייהו נינהו אלא ע"י הדחק ס"ד דתולדות השן מיקרו:

פרה שאכלה שעורים. שהן מאכל חמור:

וחמור שאכל כרשינין. שהן מאכל פרה:

וכלב וכו'. דאין רגילין בכך אלא ע"י הדחק כשהן רעבין אוכלין אותן:

א"ר יצחק דלא היא. אלא כל אכילה ואעפ"י שהיא ע"י הדחק שמה אכילה ועיקר אב השן הן:

והא תניא. תניא נמי הכי איזהו תולדות השן בשדרסה ע"ג נוד מלא שמן ונשפך והיא נהנית מהסיכה מחמת השמן שנשפך על גופה:

כמה דתימר תמן וכו'. כלומר דלהכי מיקרי תולדה דשן לפי שיש הנאה להזיקה ובהאי הוא דדמיא לשן כמה דהתם מה שהיא אוכלת בשן והגוף כהנה וה"נ הגוף נהנה מחמת הסיכה והאי הוא דמיקרי תולדה דשן וכיוצא בזה מה דמהניא לגופה בלא אכילה:

היתה מהלכת ופולטת עשבים מהו. שפלטה עשבים בפיה כדי לעשות לה דרך להילוכה ולא אכלה העשבים דאי אכלה ודאי עיקר השן הויא כדמסיק לעיל ופי' האיבעיא כך הוא מי נימא כיון שההיזק נעשה בשעת הילוכה תולדה דרגל הויא או דלמא תולדה דשן היא משום דפלטה העשבים כדי לעשות לה דרך וא"כ נהנית בלא אכילה וכשאר תולדות דשן הוי כמו נתחככה בכותל להנאתה וכיוצא בו:

א"ר יוסי מה. מאי תיבעי לך הרי אתה יכול ללמוד דין זה מדין דגחלת. אם המניח גחלת לרה"ר עד מקום שהוא מתהלכת היא מזקת. בתמיה וכלומר אם הכא ג"כ אתה אומר שאינו חייב אלא דוקא מקום שיכולה הגחלת ללכת ולהזיק אבל אם היה הדבר שהזיקה אח"כ יותר מכדי שיעור הזה לא יהיה חייב הא ודאי ליתא וכדמסיק טעמא לקמיה וא"כ הה"ד נמי בבעיא דר' ירמיה שאע"פ שאח"כ נעשה ההיזק מחמת שפלטה עשבים בפיה מ"מ אנחנו הולכים בדין הנזקין אחר ההיזק שהתחילה לעשות ושתוכל להזיק מחמת זה והכא שהתחילה להזיק בדרך הילוכה תולדה דרגל היא:

מאי כדון. כלומר מאי פשיטא לך השתא בדין דגחלת טפי היא גופיה מספקא לן ואם בתר אתחלתא דניזקא אזלינן דילמא אה"נ דבגחלת אינו חייב אלא עד מקום שהיא תוכל להזיק מחמת מקום הנחתה:

א"ר יוסי בר בון תיפתר וכו'. אני אפרש לך שאין כאן ספק בנידון זה שהרי אם הניח סכין סמוך לרה"ר ודאי חייב הוא בכל מקום שיכול ההיזק להגיע מחמת מקום הנחתו שהרי זה דומה לאש וכמו דתימר התם באש שהוא חייב עד מקום שתוכל להגיע ולהזיק לפי שהאש נוגע במקום אחד והולך ומתקלקל ומבעיר הכל בכ"מ שתוכל:

אוף הכא. בסכין לפי שהאדם נוגע בו מצד אחד והולך ומתחלחל ומזיק עד מקום שיכול להזיק. ומהשתא פשיטא לן במניח גחלת סמוך לרשות הרבים שהוא חייב על כל ההיזק הבא מחמת זה. וההי"ד בבעיא דר' ירמיה דהשתא נפשוט דאזלינן בתר אתחלתא דניזקא ושתוכל להזיק מחמתה ואע"פ שאח"כ נולד איזה צירוף דבר מתולדה אחרת:

ר' יוסי בר' בון בשם ר' לוי וכו'. ולא פליגי אלא מר מדמי לה לאש ומר מדמי לה לתקלה דבור שאם נפל הגדי לבור מלא מים ולא נכנסו מים אלא דרך אזן הגדי ודאי חייב הוא על כל הגדי לפי שהמים הולכין ומתחלחלים בכולו אוף הכא במניח סכין סמוך לרה"ר ובכל תקלה והיזק אזלינן בתר התחלה וחייב על כל היזק שבא מחמת זה אח"כ:

ומעקרת עשבים בגופה ובקרנה מהו. אחר איזה היזק אנו הולכין בדין זה:
שינוי הוא דרכה לכן. כלומר אם אחר היזק קרן אזלינן לשינוי הוא ומשלם חצי נזק בכל מקום או דילמא אחר היזק שנעשה בגופה אזלינן לפי שדרכה לכן ותולדה דרגל הוא וברשות הניזק משלם חצי נזק וברשות הרבים פטורה ולא איפשיטא הבעיא:
אם לא נאמר שור הייתי למד שור מן הבור. אמתני' קאי והכי פירושא דר' שמואל מדייק מ"ט דהתנא דמתני' לא קיצר בדבריו שלא היה לו לשנות כל כך לא הרי במתני' אלא הוי ליה למינקט לא הרי השור כהרי הבור לא הרי הבור כהרי השור שהן כסדר שפתח בהן וכסדר שהן כתובין בפרשה ותו לא הוי צריך למינקט לא זה וזה וכו' דלא הוי שייך למיתני הכי. והשתא מסיק ומפרש לה דאם הוה תני הכי ודאי היינו יכולין לפרש שפיר לא הרי:
אם לא נאמר שור. כלומר דכך הוי מצינן לפרש דאם תיקשי למה נאמר שור הרי אנו יכול ללמוד שור מן הבור בק"ו דמה הבור שאין דרכו לילך ולהזיק חייב שור לא כ"ש:
אי מה הבור וכו'. כלומר וע"ז הקושיא שפיר יכולין אנו לתרץ ולומר דשור לא מצית למילף מבור משום דה"א מה בור מועד מתחלתו לשלם נזק שלם כן השור והוא הקרן לעולם נזק שלם משלם ובאמת לאו הכי הוא הילכך איצטריך למיכתב שור:
או מה השור משלם ח"נ. השתא מפרש לא הרי תניינא שהיינו יכולין נמי לפרש שפיר אילו הוה תני הכי דאי הדר פרכת ליכתוב שור לחוד ונילף בור משור מק"ו מה שור שאין תחלת עשייתו לנזק חייב בור שתחלת עשייתו לנזק לכ"ש היינו יכולין להשיב ג"כ דבור משור לא מצית למילף משום דה"א אי מה השור מתחלתו ח"נ הוא דמשלם אף הבור כן והילכך איצטריך למיכתב בור:
אילו לא נאמר שור וכו' או אילו לא נאמר בור וכו'. כמהדר ומסיק למילתיה הוא. וכלומר דהשתא הא הוי ידעינן שפיר לפרש האי לא הרי שור כהרי הבור ולא הרי הבור כהרי השור אי הוה נקיט התנא הכי. דמתחלה היינו מפרשין כוונת התנא לומר למה נאמרו שניהם הרי אנו יכולין ללמוד שור מן הבור או בור מן השור ועל זה הוי קאמר לא הרי השור כהרי הבור וכו' ולפיכך אי אתה יכול ללמוד זה מזה ואיצטריכו תרווייהו. הכי ה"ל למינקט התנא בלישניה ותו לא הוה צריך למיתני לא זה וזה כהרי המבעה או כהרי אש דלא הוה שייך למיתני הכי:
ולמה תנינתה הכא. ולמה באמת שנה התנא כל הני לא הרי דלא צריך במתני':
דאית ליה מילין סגין. משום להגדיל תורה הוא שרצה התנא להשמיענו שיש הרבה דברים וחילוקי דינים ביניהם ולכולם יש לזה מה שאין בזה:

כן לא הרי מושב. כן מצינו דהתנא בברייתא שנה לא הרי ואף על פי שאינם צריכין להורות לנו שיש בזה מה שאין בזה:

לא הרי מושב. בברייתא דר' ישמעאל בת"כ מבנין אב מכתוב א' כיצד לא הרי המשכב וכו'. ואין אנו יכולין ללמוד זה מזה. וקאמר התם הצד השוה שבהן שהם כלים עשוין לנוח אדם לבד והזב מטמא אותן ברובו לטמא אדם במגע ובמשא ולטמא בגדים אף כלים שהם עשוין לנוח אדם בלבד הזב מטמא אותן וכו' וכלומר לאפוקי אם הם כלים שעומדים לאיזה מלאכה אחרת וכדמסיים התם יצא המרכב שהוא עשוי לסבלון אחר. ולפיכך דין המרכב חלוק מהן שאין מטמא האדם לטמא בגדים במשא הזב:

ניחא לאש הרי מושב כהרי המשכב. הש"ס מפרש לה מתחלה הני לא הרי והדר מסיק למילתי'. וקאמר דודאי אילו כתב מושב לא הוי אתי משכב מיניה וכלומר לשיעורו דאע"ג דטומאתו הוה ידעינן דמאי שנא משכב ממושב מ"מ שיעורו לא הוה ידעינן דשיעור טומאת מושב בטפח ושיעור המשכב בד"ט:

ואם מושב בטפח יטמא משכב בד"ט. בתמיה וכלומר דזה ודאי לא היינו שומעין אם היינו למדים משכב ממושב אלא ה"א שיעור המשכב כשיעור המושב:

מפני שטמא משכב בד' וכו'. וכן נמי ניחא לן לפרושי אידך בבא לא הרי המשכב כהרי המושב ואילו לא כתב אלא משכב לא הוי ידעינן דמושב מטמא בטפח שהרי משכב מטמא בד' ומפני שטמא משכב בד' יטמא מושב בטפח בתמיה הרי אנו למדין מושב ממנו וה"א שיעור המושב כשיעור המשכב:

אילו לא נאמר משכב וכו' אילו לא נאמר מושב וכו'. מהדר למילתיה כדלעיל דודאי אין אנו יכולין ללמוד זה מזה. וא"כ הלא הרי הוא ניחא. אלא דמילתא דלא צריכא היא דמה בא התנא להשמיענו בזה דפשיטא היא שאין השיעור של האחד למד מחבירו ועוד דאין לא הרי הזה שום ענין להצד השוה שאנו למדין מבנין האב הזה וכך היה צריך לומר מה מצינו במשכב ומושב שהם כלים עשוין לנוח האדם לבד וכו' אף כל כלים שהן עשוין וכו' ותו לא:

ולמה תנינתה הכא. ולמה באמת שנה התנא הני לא הרי דלא צריכי:

דאית לתנוייה סגין מילין. שרצה להשמיענו שיש דברים בזה מה שאין בזה וכוונת התנא להגדיל תורה בדברים הרבה:

כן לא פרשת נרות. וכן מצינו עוד שם ששנה התנא לא הרי ללא צורך אלא כדי ללמדינו להגדיל תורה. ובברייתא אחריתא היא שם. מבנין אב משני כתובים כיצד לא פרשת נרות כהרי שילוח טמאים ולא פרשת שילוח טמאים כהרי פרשת נרות הצד השוה שבהן

שהם בצו מיד ולדורות אף כל דבר שהוא בצו יהא מיד ולדורות. בפרשת נרות כתיב צו את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך וכו' זהו בצוואה ובעשיה כתיב ויעש כן אהרן וגו' ובפ' שילוח טמאי' כתיב צו את בני ישראל וישלחו מן המחנה וגו' וכתיב התם ויעשו כן. בני ישראל וישלחו וגו':

אילו לא נאמר פ' שילוח טמאים וכו'. כלומר דמי לא ידע זה וכי הייתי למד פרשה אחת מחברתה דמה ענין שילוח טמאין לפרשת נרות וע"כ הוצרך הכתוב לכתוב בשניהן שהן נוהגין מיד ולדורות וא"כ לא הרי דתני למה לי:

ולמה תנינתה הכא. ולמה באמת שנה התנא כאן הני לא הרי דלא צריכי:

דאית לתנוייה סגין מילין. רוצה לנו ללמד לשנות הדברים ולהגדיל התורה:

כן הצד השוה שבהן שהן בצו וכו'. כלומר כן הוא הדבר וזה היה התנא בא להשמיענו שכל שהוא בצו הוא מיד ולדורות וא"כ לא היה צריך לשנות אלא כך מה מצינו בשניהם שהן בצו והן מיד ולדורות אף כל וכו' ומאי לא הרי דקאמר אלא דלפעמים מאריך התנא בדברים כדי ללמדינו שיש להגדיל התורה ולהאדירה וכמו ששנה לנו במתני' דהכא. הדין הוא פירושא דהאי מילתא:

א"ר לא צריך הוא שיאמר לכל א' וא'. מילתא באנפי נפשה היא דר' אילא אקר' קאי ונותן טעם למה הוצרך הכתוב לכתוב לכל הנזקין ואע"פ שאנו יכולין ללמוד אחד משנים או מג' במה הצד מכל מקום צריך שיאמר הכתוב להלכותיהן:

השור מלמד שהבעלי' מטפלים בנבלה. מלמד על כל הנזקין שעל הניזק לטפל בנבלה ולמוכרה ולוקחה בנזקו והמותר ישלים לו המזיק כפי המגיע לו:

דכתיב והמת יהיה לו. דליכתוב רחמנא שור תחת שור ולישתוק אלא ללמדינו והמת יהיה לו לניזק ומלמד ג"כ על שאר הנזקין. וכתיב בבור והמת יהיה לו. ולהבעלים מטפלין לא צריך דנלמד משור אלא למעוטי כדתני רבי ישמעאל:

יצאו קרקעות שאינן מטלטלין. שחפר בור סמוך לרשות הרבים כדי לעשות יסוד לחומת ביתו ומחמת כן נתקלקל הקרקע ונפלה ומיהיה לו קא דריש יצא קרקע דלא טלטל:

יצא אדם שאין לו הנייה במותו. דמת אסור בהנאה ולא שייך יהיה לו:

שהוא חייב על האונסין. אם הזיק בגופו כמו אש שבא ההיזק מחמת אונס:

פיסקא. וכשהזיק חב המזיק וכו'. גרסינן הכא קודם א"ר יוסי. ובספרי הדפוס נתחלפה השיטה:

הדא אמרה. מדקאמר וכשהזיק וכו' פשיטא כשהזיק הוא אלא ללמדנו אדם שחבל בחבירו תחילה אפי' אח"כ נעשה הוא ניזק מחמת זה הוא החייב לפי שהתחיל בהיזק:

דכתיב. ומכה בהמה ישלמנה. ישלם מיבעיא ליה אלא ללמדינו ישלמנו לה כלומר אפי' נולד גם להמזיק נזק מחמת המכה הוא ישלם לבעל הבהמה ולא חבירו שאינו צריך לחזור ולשלם היזק שלו מכיון שהוא התחיל:

ישלם פחתה. ל"ג כאן ואגב שיטפא דלקמן הוא:

אמר רב חנינא מכה בהמה וכו'. לפרש תשלומי נזק דמתני' קאי דבא התנא להשמיענו שהבעלים מטפלין בנבילה ונפקא לן מדכתיב ישלמנה ישלים פחתה ששמין לו הנבלה בדמים ומה שהוא נפחת מכדי דמי ההיזק ישלים לו:

יביאהו עד. ודרשינן עד מקום ושיווי הטרפה ישלם והטרפה עצמה לא ישלם אלא הניזק מטפל בהנבלה:

צורכה להדא דר"ח וכו'. תרוייהו הני דרשי צריכי דאי מדר"ח הייתי אומר דוקא התם דבנזקי גופו משתעי הוא דישלים פחתה אבל התם הכשר נזקו הוא שהרי הנזק לא נעשה בידו ממש אלא שלא שמר שמירה מעולה וה"א דאינו צריך להשלים כלום:

או אילו איתאמרת דבר פדייה וכו'. ואי מקרא דבר פדייה ה"א בנזקי ממונו הוא דהבעלים מטפלין בנבלה והמזיק משלים לו הפחת אבל בנזקי גופו צריך שישלם את הכל והנבלה למזיק:

הוי דצריך. שיאמר לתרוייהו:

אין שמין לא לגנב ולא לגזלן. אם גנבו וגזלו בהמה או כלים ונפחתו אצלו אין שמין הנבלה והשברים לבעלים אלא ישלם בהמה וכלים מעולים והנבלה והשברים שלהן:

ולא לשואל. שהוא חייב באונסין אין שמין אלא לנזקין שמין כדדרשינן לעיל שהבעלים מטפלין בנבלה:

ואני אומר אף לשואל שמין. גרסי' ואבא מודה לי בזה:

ומאן הוא אבא. הש"ס מסתפק למי הוא מרמז אבא לרב שהיה רגיל לקרותו. אבא או לאבא בר אבוה שהוא אביו של שמואל:

נעשה עיקר טפילה. בתמיה כלומר דר' חסדא מתמה על שמסתפק אם הוא רב או אביו פשיטא שעל רב מתכוון דאי על אבא אביו וכי שייך לעשות מעיקר טפילה ולומר ואבא מודה לי שאין זה דרך כבוד אלא היה לו לומר הדין בשם אביו:

אתא רב יהודה וכו'. כמו איכא דאמרי הוא וא"ד דהכי אמר שמואל אין שמין וכו' ולא לשואל ולא נחלק שמואל על זה:

והשומרין. שאר שומרין חוץ משואל כנזקין הן ושמין ושאני שואל דכל הנאה שלו:

חיים ולא מתים. שא"צ ליקח ממנו הנבלה והשברים בדמים:

כאשר גזל. כמו שהיתה בשעה שגזל:

הלכה ב

מתני' **כל שחבתן בשמירתו**. כל דבר שנתחייבתי לשומרו:
הכשרתי את נזקו. אם לא שמרתיו כראוי והזיק אני הוא שהכשרתי וזמנתי אותו היזק ואני חייב עליו ובגמרא מפרש לה:
הכשרתי במקצת נזקו. ואם תקנתי וזימנתי מקצת הנזק אף על פי שלא זימנתי את כולו חבתי בתשלומי נזקו וכו'. נתחייבתי עליו כאלו זמנתי את כולו ובגמרא מפרש כגון החופר בור תשעה ובא אחרון והשלימה לעשרה האחרון חייב כיון דבתשעה ליכא מיתה:
נכסים. ועל איזה נכסים אני חייב אם הוזקו נכסים שאין בהם מעילה שאינן של הקדש דכתיב שור רעהו ולא שור של הקדש וה"ה לכל שאר הניזקין:
נכסים של בני ברית. ואם הזיק נכסים של עכו"ם פטור:
ונכסים המיוחדים. שיש להם בעלים מיוחדים אבל אם נגח שור של הפקר לשורו וקדם וזכה בו אחר פטור:
חוץ מרשות המיוחדת למזיק. בכל מקום שהזיקו נכסיו את נכסי חבירו חייב חוץ מרשות המיוחדת למזיק שאם נכנס שור הניזק ברשות המזיק והזיקו שור המזיק פטור דא"ל תורך ברשותי מאי בעי ודוקא כשהזיקו נכסיו אבל הוא עצמו שחבל בחבירו אע"פ שהוא ברשותו חייב דא"ל נהי דאית לך רשות לאפוקי לאזוקי לית לך רשותא:
ורשות הניזק והמזיק. כגון חצר של שניהם והזיק שורו של אחד מהן באותו חצר:
גמ' **תני ר' חייה זה השור והבור**. הכי איתא בתוספתא ריש מכילתין כל שחייבתי בשמירתו חייבתי בנזקו זה השור והבור שנתחייבתי בשמירתן. בשור שלא יצא ויזיק ובבור שיכסנו:
והאש לא תנה. אמאי לא תני נמי אש שג"כ הוא חייב בשמירתו ובנזקו:
האש להכשר נזקיו. הך להכשר נזקיו אינו כמו בעלמא דקרי ליה הש"ס לנזקי ממונו הכשר נזקין כדאמר הכא לעיל בריש הלכה א' ובהרבה מקומות וכן בגיטין ריש פ' הנזקין אבל כאן להכשר נזקיו קאמר הכשר לנזק שלו הבא מכחו וכמ"ד אשו משום חציו דאיהו קעביד והוי כזורק חץ דקרא קרי ליה המבעיר לאפוקי שור ובור שהן ממונו והלכך לא קחשיב לאש בהדייהו:
ואין כיני האש להכשר נזקיו. א"כ שאתה אומר אש משום חציו:
מקבל עליו ההתרייה בדעת זו ולוקה. דרך שאלה הוא אם כחציו ממש הוא וכחובל בידים ואם האש עברה והזיקה את האדם וחבלה בו ובעל האש קיבל עליו התראה על מנת כן אם הוא לוקה בשביל חובל בחבירו:

מאי כדון. מאי הוי עלה:
האש וכו'. וקאמר הש"ס דלענין זה הוי כהכשר נזקיו שלו וכחציו שאם חבל בחבירו מקבל עליו לשלם החמשה דברים כדין שאר חובל בחבירו ואינו לוקה:
זה הבור. דבמקצת נזק שהכשיר חייב בכולו כדתנא חפר בור ט' טפחים וכו' וכן הוא בתוספתא:
האחרון חייב. שהרי לא היה בו שיעור מיתה והוא השלים לשיעור:
ואחר הראשון לנזקין. שהרי הוא חפר תשעה ויש בו שיעור נזקין:
כיני מתניתא. כ"צ לגרוס בדברי רבי אחר שניהן לנזקין שאם הוזק בו השור ישלמו בין שניהן:
וסיידו וכיירו. שסדו בסיד ועשה בו איזה ציור וחיזוק:
שניהן חייבין. ובתוספתא גריס האחרון חייב וכן משמע לקמן:
יהא חייב. ואמאי הרי הראשון חפר בו עשרה:
בשאמר לו סוד וכו'. והילכך הוא קנה ושלו הוא והוא חייב עליו:
שמירת נזקין כשמירת קנין. דברים שקונים בהן לקנין מו"מ קונין ג"כ לענין שמירת נזקין שיהא חייב עליו:
א"ר סימון. אפילו תימא כשלא אמר לו לקנות ותיפתר בשחפר הראשון בחולות ולא היה בו חיזוק ולפיכך האחרון שסיידו וכיירו ועשה בו חיזוק הוא חייב:
דתני חפר וכו'. וזה סייעתא שאם היה במעשה הראשון כדי שיעור מיתה אז הוא ג"כ חייב:
כמה שיעורן. אבור בעלמא קאי ולפרש כמה יהא בעמקו ויהיה בו שיעור היזק:
לעומקו וכו'. צריך שיהא בו עומק שלשה וארכו ורחבו ארבעה טפחים ואז הוא שיעור היזק:
כמלואו של נופל. וקס"ד לפי ערך הבעל חי שנופל בו ויוכל ליזוק והיינו דקא מתמה ומהו מלואו של נופל א"כ נתת דבריך לשיעורין דלב"ח קטן די בחפירה כל שהוא ולגדול לפי גדלו:
אפילו תרנגול אפי' גמל. כלומר הכל אחד אם יש בו כדי ליזוק בעל חי קטן כמו תרנגול חייב גם על היזק גמל ומלואו של נופל דקאמר אם יש בו מלואו של איזה נופל דלפעמים אף הגמל יוכל ליזוק בו:
דתני הנכסין הללו וכו'. לא נמצא זה לא במתני' ולא בברייתא ולא דין בשום מקום והך נקנין אינו לשון קנין כדאמרינן בעלמא אלא ל' נמשכין ונקנין וה"פ דהש"ס מתמה על דקתני במתני' נכסים שאין בהן מעילה חייבין בנזק ואמאי הא עכ"פ קדשים הן. וזהו

דפריך דתני נכסים הללו במתני' שאין בהן מעילה ושייך בהן תשלומי נזק והלא ניקנין ונמשכין הן עם נכסים שיש בהן מעילה וכלומר דמאי שנא נכסים שאין בהן מעילה והן קדשים קלים מנכסים שיש בהן מעילה והן קדשי קדשים סוף סוף תרווייהו קודש הן וקרי ביה רעהו ולא של הקדש. והיותר נכון דגרסי' עם נכסין שאין בהן מעילה וכלומר דתליא נמי הכי דנכסים הללו של נזקין נקנין לחיוב דוקא עם נכסים שאין בהן מעילה ותוספתא היא בריש פ"ק:

רב יהודה וכו'. כלומר דמתני' דשמעינן דמחייב קדשים קלים בנזק דר' יוסי הגלילי הוא דשמעינן ליה דס"ל קדשים קלין ממון בעלים הן:

דתניא ברייתא ומעלה וגו'. בספרא פ' ויקרא גבי שבועות פקדון כתיב נפש כי תחטא ומעלה מעל בה' וכחש בעמיתו בפקדון וגו':

להביא קדשים קלין. דכתיב בה' להביא אם הפקיד בהמ' קדשים קלים אצל חבירו וכפר ונשבע והודה משלם קרן וחומש ואע"ג דבקדשים אין נשבעין עליהן כדאמרינן בשבועות בקדשים קלין נשבעין דקרי' בהו בה' וכחש בעמיתו וכחש:

להביא את השלמים. קדשים קלין דקאמר ר"י הגלילי בשלמים קאמר:

ומה ביניהון. דע"כ אבא יוסי דקאמר על הבכור בלבד לא לאפוקי שלמים אתא דהשתא בכור שקדוש מרחם ממונו הוא שלמים מיבעיא:

מאן דאמר שלמים כ"ש מעשר. דהמעשר נמי קרב שלמים אבל אין דינו כשאר שלמים שהן טעונין סמיכה ונסכי' ותנופה חזה ושוק משא"כ במעש' ואם שאר שלמים ממונו הוא כ"ש מעשר:

ומאן דאמר בכור הא מעשר לא. דלגבי בכור מעשר חמור הוא דבכור נמכר הוא תם חי ובעל מום חי ושחוט ומעשר איכו נמכר כלל כדתנן בפ"ק דמעשר שני:

רבי שמעון אומר וכו'. מילתיה דר"ש הוא בשבועות בפ' שבועת הדיינין דתנן התם ואלו דברים שאין נשבעין עליהן העבדים וכו' וההקדשות ר"ש אומר קדשים שחייבין באחריותן נשבעין עליהן ושאינו חייב באחריותן אין נשבעין עליהן ואיידי דדריש לה מהאי קרא דלעיל מייתי ליה הכא:

ר"ש אומר אחד קדשי קדשים וכו'. הש"ס מפרש לדברי ר"ש שאין חילוק בין קדשי קדשים לקדשים קלים לדידיה בהאי דינא:

קדשים שחייבין באחריותן. שאמר הרי עלי ואם מתו או נגנבו חייב באחריותן:

קורא אני בהן בעמיתו וכחש. הך קרא בשבועת הפקדון כתיב ודיניה ג"כ כשבועת הדיינין בזה דמיירי התם. וקאמר דאם הוא חייב באחריותן קורא אני בהן שפיר בעמיתו וכחש ונשבעין עליהן:

ושאינו חייב באחריותן. שאמר הרי זו:

קורא אני בהן בה' וכחש. כלומר ולא בעמיתו וכחש לפי שאינן שלו ואין נשבעין עליהן:

אחד קדשים כשירין ואחד קדשים פסולין. רב הונא מפרש לדברי ר"ש דהא דקאמר סתם דברים שחייבין באחריותן לומר שאין חילוק בין קדשים כשירין לקדשים פסולין בזה שהדבר תלוי אם הוא חייב באחריותן אבל בקדשים קלין ס"ל דלעולם קרינן בהו בעמיתו ואפילו אינו חייב באחריותן וכרבי יוסי הגלילי:

אפי' הן לה'. כלומר שהן קדשי קדשים ואפי' עכשיו פסולין הן מעיקרא כולו לה' קאי ואפילו הכי הואיל וחייב באחריותן קורא אני בהן בעמיתו וכחש:

ולא בעמיתו וכחש. כלומר שאינו מקיים בהן בעמיתו וכחש ואין נשבעין עליהן:

שנגח לשור של עכו"ם. דרעהו כתיב ולא מנכסי הפקר אם נגח שור של הפקר לשורו וקדם אחר וזכה בו פטור:

חוץ מרשות המיוחדת וכו'. ומפרש הש"ס דה"ק חוץ מרשות המיוחדת למזיק שהוא פטור בה אבל נוהגין הן הנזקין ברשות הניזק והמזיק:

ושתק. ותו לא הוי תני ורשות הניזק והמזיק בתשלומין:

הייתי אומר אחד חצר וכו'. כלומר דודאי דיניהן שוה דבין בחצר של שניהן ובין בחצר שאינה של שניהן חייב בה על הנזק דלא ממעט התנא אלא המיוחדת למזיק לחוד משום דא"ל תורך ברשותי מאי בעי:

ולמה תנא. וא"כ למה לי תו למיתני רשות הניזק והמזיק בתשלומין כיון דלא ממעיט ליה חצר שאינה לשניהם:

אלא זה שומר חנם וכו'. הא דקתני רשות הניזק והמזיק בתשלומין בהכי איירי שמסרו לשורו לא' מן אלו הד' שומרים והוזק מן שורו של שומר ולהכי קרי ליה רשות הניזק והמזיק שהרי ברשותו מסרו לו וקבל עליו שמירתו וקמ"ל דמסתמא קבל עליו שמירת נזקיו ושמירת גופו ואם הוזק משורו חייב השומר בתשלומין כל א' מהן לפי דינו:

א"ר יוסי מכיון דתנא וכו'. ר' יוסי פליג על ר' ירמיה וס"ל כהך תנא דלקמיה דחצר שאינה לשניהן פטור ורשות הניזק והמזיק דקתני בדוקא קתני להוציא חצר שאינה לשניהן:

דכתיב מיטב שדהו. הך קרא בתשלומין הוא דכתיב ודריש לה הכי מדלא כתיב מיטב שדה ישלם ש"מ דאשדה דלעיל קאי שדהו של הניזק או אם היא חצר של שותפין שפיר

נמי קרינן ביה שדהו שהרי יש לו חלק בה ולהוציא חצר שאינה לשניהן ואם הכניס שם פירותיו פטור בה על השן ורגל דלא קרינן ביה שדהו:

ומ"ד חייבת. דייק ליה מדכתיב ובער בשדה אחר מ"מ כלומר דעכ"פ שדה אחר קרינן ביה דלאו רה"ר היא:

ואנא דאייתיתה מהדא דתני ר' הושעיה. לפי שר' יוחנן סתם דבריו וקאמר חצר השותפין חייבת פירש ר' יסא דבריו ואמר אני למדתי במה הוא אומר חייבת וכחכמים דלקמן. וחסר כאן בבא דאין רשות לזה ולא לזה וכן חסר דברי חכמים וה"ג בתוספתא. ארבעה כללים היה רשב"א אומר בנזקין כל מקום שיש רשות לניזק ולא למזיק חייב בנזק שלם למזיק ולא לניזק פטור מן הכל לזה ולזה כגון חצר השותפין והבקעה על השן ועל הרגל פטור על נגיחה ועל נגיפה ועל נשיכה ורביצה ועל בעיטה מועד משלם נזק שלם ותם משלם חצי נזק כל מקום שאין רשות לא לזה ולא לזה כגון חצר שאינה של שניהן על השן ועל הרגל משלם נזק שלם על נגיחה ועל נגיפה על נשיכה ועל רביצה ועל בעיטה מועד משלם נ"ש ותם משלם ח"נ ר"א ור"ש אומרים ר' טרפון היה אומר על הכל משלם נ"ש וחכמים אומרים על השן ועל הרגל משלם נזק שלם על נגיחה ועל נגיפה על נשיכה ועל רביצה ועל בעיטה מועד משלם נ"ש ותם משלם ח"נ. ע"כ בתוספתא. והשתא היינו דקאמר ר' יסא שלמד מהאי ברייתא במאי קאמר ר' יוחנן חצר השותפין חייבת על השן ורגל. הוא דקאמר וזהו כחכמים דר' טרפון דודאי הא דמחייב ר' טרפון על הכל בחצר הניזק הוא וכן בחצר השותפין דהוי כחצר הניזק אם היא מיוחדת לשניהן לפירות אלא דר' טרפון מחייב בה אפילו על הקרן דס"ל משונה קרן בחצר הניזק נ"ש משלם ועלה קאמרי חכמים דעל השן ורגל הוי כחצר הניזק ונ"ש משלם ועל הקרן לעולם הוא שוה דבכל מקום תם משלם ת"נ ומועד נזק שלם:

והכל מודים. ר' טרפון וחכמים דלא פליגי אלא בקרן ובחצר הניזק וכן בחצר השותפין אבל בקעה ורה"ר וכיוצא בה שאינה של שניהם הכל מודי' דעל השן ורגל פטור ודלא כרשב"א משום ר' מאיר:

ועל הנגיחה וכו'. אפילו לר"ט תם משלם ח"נ ומועד משלם נזק שלם מן העליה:

הלכה ג

מתני' **שום כסף**. שום זה של הניזקין לא יהא אלא בכסף שיהו הב"ד שמין כמה שוה הנזק וכך ישלם לו ובגמרא מפרש לה:

ושוה כסף. וכשבאים לשלם ההיזק לא יפרעו אלא מן הקרקע שהם שוה כסף ולא ממטלטלין שהם עצמן נקראין כסף דכל מידי דמיטלטל אי לא מזדבן הכא מזדבן במתא

אחרית'. ובבבלי מוקי לה ביתמי דמדינא דגמרא מטלטלי דיתמי לא מישתעבדי דאיכ' למימר לאחר מיתת אביהם קנאום:

בפני ב"ד. השומא והתשלומין של הנזקין לא יהו אלא בפני ב"ד מומחין:

ועל פי עדים בני חורין ובני ברית. לאפוקי עבדים ועכו"ם שאינן כשרין אפילו לעדות נזקין ואע"פ שעל הרוב אלו הדברים נעשים בפני מעמד מאלו ודומיהן קמ"ל דעכ"פ עדים כשירים בעינן:

והנשים בכלל הנזק. בין שהזיקה היא את אחרים בין שאחרים הזיקוה דין האיש ודין האשה שוין:

והניזק והמזיק בתשלומין. מפרש בגמרא:

גמ' **אין אומרים תצא פרה בטלית**. הכי איתא בתוספתא שאם פרה הזיקה טלית שדרסה עליה בחצר הניזק ואח"כ הזיק הטלית לפרה ברה"ר שנתקלה בטלית ונשבר רגל הפרה אין אומרים יצא הזיקו של זה בהזיקו של זה:

אלא שמין את הנכסין בב"ד. ורואין מה שהזיקו זה את זה ומי שהזיק יותר ישלם ואפילו דמי היזיקן נראה שוין לא יטלו אלא בשומת ב"ד:

שיש להן אחריות. קרקעות וכדפרישית במתני' דביתמי איירי:

ואם תפש הניזק מטלטלין. והוא שתפס מחיים של אביהם והכי אמרינן בתוספתא בהדיא:

בפני ב"ד. מומחין דסתם ב"ד דוקא של מומחין הן ולא של הדיוטות:

ופסולי עדות. קרובים ונשים וכיוצא בהן:

לפי שלא תפש הכתוב אלא את האיש. בפרשה שניה וכי יגוף שור איש את רעהו:

לפניהם. השוה הכתוב אשה לאיש לכל דינין שבתורה:

מיכן שמחצין את הנזק. וזהו הניזק והמזיק בתשלומין שזה מפסיד חצי הנזק וזה חצי הנזק:

הלכה ד

מתני' **חמשה תמין**. שאינם רגילין להזיק ואם הזיקו אינם משלמין אלא חצי נזק:

וחמשה מועדים. שהם רגילין להזיק ומשלמין נזק שלם:

לא ליגח וכו'. דכולהו הוו תולדה דקרן ומשלמין חצי נזק הרי חמשה תמין:

ושור המועד. ג' פעמים לאלו ליגח וליגוף ולרבוץ ולבעוט ולישוך ולגבי מועד חשיב כולהו לחד דע"י העדאת עדים אתו לידי חיוב הלכך כולהו חדא מילתא היא:

ושור המזיק ברשות הניזק. ואפילו תמה משלמת נזק שלם ובגמרא מוקי לה כר' טרפון ואין כן הלכה:

והאדם. מועד מתחלתו ואם הזיק משלם נזק שלם הרי חמשה מועדין ובבעלי חיים קמיירי ולהכי לא חשיב בור ואש שהן נמי מועדין מתחלתן:
גמ' **דר' טרפון היא**. הא דחשיב שור המזיק ברשות הניזק למועד מתחלתו כר' טרפון אתיא דתנן לקמן בפ"ב ר' טרפון אומר ברשות הניזק נזק שלם:

הלכה ה

מתני' **הזאב והארי וכו' הרי אלו מועדין**. מתחלתן והא דלא חשיב להו בכלל המועדין דלעיל ולהוי אחד עשר מועדין משום דהני לא שכיחי בישוב:
בזמן שהן בני תרבות. שגידלן אדם בביתו ואין הלכה כר' אליעזר:
מגופו. ואם אינו שוה כמו חצי נזק מפסיד הניזק:
מן העליה. מעידית שבנכסיו ואפי' אין הנוגח שוה שיעור הנזק דבמועד כתיב ישלם שור תחת השור ולא כתיב ביה דמגוף הנוגח יפרע:
גמ' **אף הצבוע**. מועד מתחילתו כמו אלו דחשיב במתני':
שיש לו שעה שהוא קשה כארי. ודורס ואוכל כארי ולפיכך הוא מועד לכך ואם הזיק משלמין בעליו נזק שלם:
הדרן עלך ארבעה אבות נזיקין

פרק ב

הלכה א

מתני' **כיצד הרגל מועדת**. באיזה דבר הרגל מועדת וקאמר לשבר בדרך הלוכה בכך היא מועדת שמשברת כלי' בדרך הלוכה:
הבהמה מועדת. בבבלי מתרץ רישא תני אבות רגל ממש שדרסה ברגליה וסיפא תני תולדות שהבהמה מועדת להלך כדרכה ולשבר בגופה ובשערה ובשליף שעליה דרך הילוכה:
היתה מבעטת. שינוי הוא זה ותולדה דקרן הויא הילכך חצי נזק ותו לא:
או שהיו צרורות מנתזין מתחת רגליה. אע"ג דלאו שינוי הוא אלא אורחיה הוא אפ"ה חצי נזק ותו לא דהלכתא גמירא לה וברשות הניזק דוקא אבל ברה"ר פטור דצרורות תולדה דרגל הויא לפוטרו ברשות הרבים ולשלם מן העליה כרגל:
ונפל על כלי אחר ושברו. ראשון נזקי רגל הוא ומשלם נזק שלם והאחרון ע"י צרורות נשבר ומשלם ח"נ:

גמ' **ואין דרכה להתיז צרורות**. בתמיה הלא צרורות נמי אורחה הוא כמו דאורחה היא להלך ולשבר וה"פ דבשלמא רישא דקתני הבהמה מועדת להלך כדרכה ולשבר ודאי בחצר הניזק איירי דשם הוא חייב הרגל אבל ברה"ר הואיל ויש לה רשות להלך פטור אלא דבסיפא בדין דצרורות קס"ד דמדקתני לה בתר ביעוט ולא קתני להני דאורחי' הוו בהדדי ללמדינו דבמקום אחד מיירי ובחדא מחתא מחתינהו דכמו היתה מבעטת דמיירי אף ברה"ר דהא שינוי הוא ותולדה דקרן הויא ואין חילוק בין חצר הניזק לרה"ר ה"נ בצרורות דאפי' ברה"ר משלם ח"נ ולפיכך מתמה ואין דרכה להתיז צרורות והויא תולדה דרגל ופטור בה ברה"ר והשתא שייכא שפיר הא דר' אמי עלה:

א"ר אמי. לעולם ברה"ר מיתוקמא וכגון שהכלי הנשבר מחמת הצרורות נתון בידי אדם דהוי כחצר הניזק:

רבה בר ממל אמר בה וכו'. נראה דבדברי רבה בר ממל גרסינן אע"פ שהוא מונח ברשות היחיד פטור ופליג אר' אמי וס"ל דלא אזלינן בתר תבר מנא שנעשה ברשות הניזק אלא בתר מקום התחלת הנזק אזלינן ולא עוד אלא אפי' היו לפניה שתי דרכים אחת שאין בה עשבים וצרורות והניחה הבהמה זו הדרך והלכה באחרת שיש בה צרורות ומחמת כן התיזה והזיקתה אפי' הכלי ברשות היחיד פטורה שלעולם ובכ"מ שיש לה רשות להלך לא שייכא חיובא בצרורות ומתני' בשהלכה והתיזה ברה"י מיירי. ולגי' הספר אע"פ שהוא מונח ברה"ר יש לפרש דה"ק אע"פ שהוא מונח ברה"ר זו שיש בה עשבים וצרורות לא אמרי' דכשינוי הוא הואיל ודחקה הבהמה עצמה להלך בדרך זה ולחייב קמ"ל דאפ"ה פטור דכל צרורות תולדה דרגל הוא ובכל מקום שיש לה רשות להלך פטור והיינו נמי טעמא דקתני במתני' לצרורות בבבא דהיתה מבעטת לאשמועינן דאע"ג דמיחזי כשינוי לעולם כצרורות דאורחייהו דיינינן להו וברה"י הוא דחייב בח"נ:

כל דבר שהוא חוץ לגופה. כצרורות שהן היזק שבא מחוץ לגופה:

לא חילקו וכו'. ר' לעזר פליג אהני אמוראי דלעיל וס"ל דצרורות לא הוי תולדה דרגל לענין לפוטרה ברה"ר אלא לענין לשלם מן העליה:

לחצי כופר. כלומר דמשלם ג"כ חצי כופר בכ"מ כמו דמשלם חצי נזק בכ"מ וכמ"ד דתם משלם חצי כופר וצרורות הואיל והלכתא גמירא לה דחצי נזק הוא דמשלם כמו כן משלם חצי כופר אם המיתה אדם:

מהו שתקבל העדאה וכו'. אם יש העדאה לצרורות או לא מי אמרי' כיון דח"נ הוא דמשלם לקרן מדמינן לה דבזימנא קמייתא ח"נ וכי אייעד שלשה פעמים נ"ש א"ד כיון

דאורחיה הוא ומזימנא קמייתא אייעד ליה ואפ"ה אינו משלם אלא ח"נ אינה מקבלת העדאה:

מתניתא פליגא עלוי. דר' אילא:

שור שמתחכך בכותל. בתוספתא קחשיב יש שחייבים בכופר ופטורין מן המיתה שור שהיה מתחכך וכו' דכופר מיחייב אפי' שלא בכוונה וקס"ד דהועד לכך דאל"כ. וכי יש כופר בתם והא הכא דחוק לגופה הוא וכצרורות הויא וש"מ דיש העדאה לצרורות וקשיא לר' אילא:

ואפי' כר' אילא וכו'. אפי' תימא כר' אילא נמי לא קשיא ולמה פטור ממיתה בתמיה וכלומר דהש"ס מתמה דמה חזית לדייק מרישא דחייב בכופר ותיקשי לר' אילא אדרבה דוק מסיפא דקתני פטור ממיתה ואי בשהועדה לכך למה פטור ממיתה אלא כשלא הועדה אירי וא"כ לא פליגא על ר' אילא:

כשהועדה וכו'. ומהדר לעולם בשהועדה אירי ודלא כר' אילא דאמר אין העדאה לצרורות ודקשיא לך אמאי פטור ממיתה הב"ע בשהועדה להיות מפלת את הכתלים ע"י חיכוך וכשהפילה את הכותל בכל פעם לא היה אדם שם אלא להנאתה נתחככה והפילה ועכשיו בפעם הזה ג"כ להנאתה נתכוונה והפילה על האדם שלא במתכוין ולפיכך פטור מן המיתה:

הטילה גללים. והזיק' משלם נ"ש אם הוא ברשות הניזק:

דלא כן מה אנן אמרין. כלומר ודאי אורחה הוא בכך דאל"כ אלא כשינוי משוית לה וכי אנו אומרים אם היא מהלכת ברשות הרבים צריך שיהיה המקלוט כמו המלקוט אם צריך לילך אחריה ולקבל הגללים במלקוט שבידו בתמיה אלא ודאי אורחה הוא וברשות הרבים פטור ולפיכך ברשות הניזק משלם נזק שלם כדין כל מידי דאורחה:

הדא דתימא בשאין דרכה לכן. כלו' שאין דרכה תדיר בכך להיות מטלת יותר מן הרגילות בהא הוא דאמרי' דאורחה הוא:

אבל בשדרכה לכן. תמיד להטיל בעת אשר הולכת א"כ שינוי הוא וצריך שיהא המקלוט בידו לקבל וכדין כל מידי דלאו אורחה בכך שצריכין הבעלים לשומרו דהויא תולדה דקרן ובין בר"ה ובין ברשות הניזק ח"נ הוא דמשלם:

כישכשה בזנבה. והזיקה כגון אלו הפרדות שנוהגין בכך מהו שינוי הוא ותולדה דקרן הוי או אורחיה הוי ופטור ברשות הרבים:

ולא אמרין. לא חששו מתחלה להשיב לר' בא כלום:

בתר כן א"ל ר' הושעיה רבה. מאי קמיבעיא לך פשיטא אורחה הוא דאל"כ אלא שינוי הוא וכי אנו אומרים שצריך לילך אחריה ויהא תופש בזנבה שלא תזיק אלא ודאי אורחה הוא כרגל ובר"ה פטור:

בשאין דרכה לכן. להיות תדיר מכשכת יותר מן הרגילות אבל בשדרכה לכן תמיד בכשכוש יתירה בזה צריך הוא לשמור אותה דהויא שינוי:

ומה פשיטא לון בנזק שלם. כלומר בנ"ש ודאי לא קמיבעיא להו דאינה משלמת דהא אם אורחה הוא פטורה לגמרי ברשות הרבים ואם שינוי הוא חצי נזק הוא כקרן:

ומה צריכא לון. כי קמיבעיא להו בחצי נזק אם שינוי הוא ומשלם חצי נזק או אפי' כשכוש יתירה אמרי' אורחה הוא ופטור ברשות הרבים ולא איפשיטא:

ר' ירמיה בעי דרסה וכו'. כלומר הא פשיטא לי שאם דרסה ברשות הניזק על נוד מלא שמן ונשבר הנוד ונשתפך השמן על הנוד משלם נ"ש כדין רגל ברשות הניזק ועל השמן ח"נ כדין צרורות וכן בטבלא וזכוכית עליה וכן בשתי טבליות בהאי כולהו פשיטא לי דהראשונה הוי רגל ושניה צרורות כי קא מיבעי לי היתה טבלה מונחת ברשות הרבים וכו':

אחר מי אתה מהלך. בדין זה אי אזלינן בתר מקום דריסתה דברשות הרבים הויא ופטורה א"ד אחר מקום היזק שנעשה ברה"י וחייבת ח"נ כדין צרורות ולא איפשיטא:

הלכה ב

מתני' **התרנגולי' מועדין וכו'**. דעופות נמי מועדין מתחלתן הן בין לענין שן בין לענין רגל:

היה דליל. כל דבר הנקשר ברגל התרנגול קרוי דליל:

מהדס. מרקד או חופר בארץ כדרך התרנגולים:

משלם חצי נזק. דהיינו צרורות ומפרש בבבלי כגון דאדייה אדויי שזרק התרנגול הדליל ושיבר את הכלים דהוו צרורות והידוס נמי כגון שהתיז ואותן צרורות שיברו הכלים:

גמ' **בשנקשר**. הדליל להתרנגול מאיליו הוא דלא מיחייב אלא חצי נזק:

אבל אם קשרו הוא. בעל תרנגול בעצמו קשר בו הוי כבורו ומשלם נזק שלם:

שהידסו את העיסה. שהיו מרקדין על העיסה או על הפירות או שניקרו בחרטומיהן כל אלו משלם נזק שלם דמועדין הן לכך:

הידסו. ומחמת ההידוס העלו עפר הוי צרורות ומשלם ח"נ:

ונפסק. החבל ומחמת כן נפסק הדלי או שנשבר:

ואתחתון ח"נ דהוי צרורות:

ואינו כעושה בור וכו'. אמחטטין בחבל וכו' קא פריך אמאי משלם נזק שלם על הדלי הא הוי כמי שעושה בור במקום זה והוא מזיק במקום אחר שהרי על ידי פסיקת החבל מחמת החטיטה נתגלגל הדלי ונשבר ככחו הויא וחצי נזק הוא דמיחייב:

מכיון שאין דרכו. של הדלי ליפול אלא מחמת אותו הבור שכרה מתחלה כלומר מכיון שחטט התרנגול בחבל ופסקו כבר עומד הדלי ליפול ולהיות נשבר והרי הוא כמי שהוא בורו דבתר מעיקרא אזלינן משלם נזק שלם:

ושיבר את החליפין וקירטמו את הירק גרסי' וכן הוא בתוספת' פ"ב:

שיברו את העלין וקירטמו הירק. ואורחייהו בכך ומשלם נזק שלם. על הקירטום. שדרך התרנגולים בכך לקרטם ולאכול הירק נזק שלם:

ועל השיבור. החילפין דשינוי הוא ח"נ:

ברוח שבין כנפיו. מחמת הרוח הוי כצרורות:

סומכוס אומר נזק שלם. דס"ל צרורות כי אורחייהו נזק שלם:

נפח. תקע בהן ומחמת כן שברן:

משלם נזק שלם. דרוח הבא מפיו כגופו הוי:

הלכה ג

מתני' **כיצד השן מועדת**. באיזה דבר היא מועדת וקאמר לאכול את הראוי לה:

הבהמה מועדת. בבבלי מתרץ קתני שן דחיה ברישא וקתני שן דבהמה ואשמועי' אע"ג דבעירה כתיב חיה בכלל בהמה:

משלם ח"נ. דמשונה הוא:

אבל בר"ה פטורה. בגמ' פליגי בה אהייא קאי והמסקנא דאפירות וירקות קאי אבל כסות וכלים אפי' בר"ה חייב ח"נ:

משלם מה שנהנית. לאו תשלומין מעליא אלא אם אכלה דבר שדמיו יקרים רואין אותו כאלו הוא שעורי' ואותן דמי שעורי' אינו משלם אלא בזול שהוא שליש פחות ממה שהם נמכרים בשוק ואם אכלה דבר שהוא פחות מן השעורי' משלם דמי אותו דבר שליש פחות ממה שהוא נמכר ואם אכלה דבר שהוא מזיק לה כגון שאכלה חטים הואיל ולא נהני' פטור וכדאמר הכא לקמן:

גמ' **על הראשונה הושבה**. במה דברים אמורים דקתני ר' במתני' על הרישא הושיבה וחילק בה דאם אכלה פירות וירקות בר"ה פטור דבעינן ובער בשדה אחר אבל הסיפא שאכלה כסות וכלים אפי' בר"ה חייבת דעבידי אינשי דמנחי כלים בר"ה ועומדין לפוש:

על כולה הושבה. גם אסיפא קאי משום דשינה זה והניח כליו בר"ה וכל המשנה ובא אחר ושינה בו פטור:

מחלפה שיטתיה דריש לקיש. ורמי דידיה אדידיה:

תמן. לקמן פליגי בה אם עמדה ואכלה מפירות הצבורין בר"ה וקאמר ר"ל בשם ר' הושעיה דחייבת הואיל ועמדה ואכלה ולאו אורחה הוא והכא אמר הכין דמפרש מתני' דקתני ברשות הרבים פטור אאכלה פירות קאי ומתני' סתמא קתני ולא מחלק בין עמדה למהלכת:

אמרי. התם משום דר' הושעיה קאמר אבל הכא בשם עצמו וס"ל דעמדה נמי אורחה הוא:

מילתיה דריש לקיש אמר. לאו אדלעיל קאי אלא מילתא באנפי נפשה היא דאיתמר משמיה דר"ל דאמר בשתי פרות ברשות הרבים אחת רבוצה ואחת מהלכת ובעטה מהלכת ברבוצ' פטור משום דשינתה שלא היה לה לרבוץ ברשות הרבים וכל המשנה ובא אחר ושינה בו פטור:

ור' יוחנן אמר חייב. דיכולה מימר נהי דאית לך רשות לסגויי עלי לבעוטי בי לית לך רשותא:

ולא סוף דבר שבעטה המהלכת ברבוצה. או הרבוצה בה דפשיטא שהיא חייבת אלא אפי' בעטה מהלכת במהלכת שאף ע"פ שיש לשניהם רשות להלך לבעוט אין להם רשות:

א"ר אמי לא אמר ריש לקיש וכו'. כלומר דאף ר"ל מודה בזה דלא אמר אלא מהלכת ברבוצה פטורה ומשום דשינתה אבל באינך לא וקמ"ל דמהלכת שבעטה במהלכת נמי מודה ר"ל דהאי מילתא לא שמעינן מדיוקיה דר"ל ואגב קאמר ר' אמי נמי רבוצה במהלכת. תני ר' הושעיה. בכולהו פטור כדמסיק טעמיה דקסבר אין קרן בר"ה כלומר דאין שייך לומר שינת' זו בזו מחמת הרביצ' או ההילוך דלכל דבר יש לכל א' וא' רשות בר"ה להלוך ולרבוץ וכל היזק שבא ברשות הרבים מכח זה אין שום חיוב קרן בה. והיותר נכון לגרוס אין זה קרן ברה"ר:

עמדה ואכלה מפירות הצבורין ברה"ר. שייך בה חיובא דשן דאע"ג דקי"ל דשן ברה"ר פטור וקרן הוא דחייבת דשן קל ברה"ר מקרן דשדה אחר בעינן מ"מ לאו בכל גווני פטור שן ברה"ר דקסבר טעמא דפטר בה רחמנא משום דאורחה להלך ברשות הרבים והילכך דוקא אם הלכה ואכלה אבל עמדה ואכלה לאו אורחה הוא ובזה לא קיל שן מקרן ברשות הרבים וכדמסיק:

מה היקלו בשן. אלא במה הוא דפטור בשן:
בשאכלה מהלכת בין העומדת. וכלומר אפי' אכלה דבר העומד כגון פירות הצבורין ברשות הרבים אם אכלה כשהיתה היא מהלכת פטורה ובזה חומר בקרן מבשן שאם בעטה מהלכת את העומדת חייב ובשן פטור אבל עמדה ואכלה גם בשן חייב:
אילפיי אמר וכו'. אילפיי נמי כרב ס"ל לגבי שן דעמדה ואכלה חייבת אבל בקרן פליג עליה דרב. דאיהו קאמר חומר בקרן שבעטה מהלכת בין העומדת וס"ל דאע"ג דשינתה זו ועמדה או רבצה בר"ה וזו שהלכה בעטה בה אפ"ה חייבת דלבעוטי לית לה רשות וכר' יוחנן ואילפ' ס"ל דלא אמרינן חומר בקרן במהלכת אלא בשבעט' מהלכת את המהלכת דלשניהן רשות להלך ולא לבעוט אבל בעטה מהלכת את העומדת ס"ל דפטורה משום דשינתה דלא היה לה לעמוד וכל המשנה ובא אחר ושינה בו פטור וכר"ל:

הלכה ד

מתני' **כיצד משלם מה שנהנית**. באיזה מקום אינה משלמת אלא מה שנהנית בלבד:
מצידי הרחבה. כיון דלא שכיחי בה רבים הוי כרה"י ומשלמת מה שהזיקה:
גמ' **עקמה צוארה**. הא דקתני מצידי הרחבה מפרש רב שהיתה עומדת בתוך הרחבה ועקמה צוארה כלפי צידי הרחבה ואכלה ומשלמת מה שהזיקה. והא תנינן מפתח החנות. וע"כ לא משכחת לה אלא כשעקמה ראשה ואכלה דהא פתח החנות לאו בתוך הרחבה הוא ואפ"ה קתני משלמת מה שנהנית:
מאי כדון. השתא האיך מפ' לה רב:
תיפתר. פתח החנות דמתני' לאו שאכלה אותה הבהמה שעברה ברחבה מפתח החנות אלא הב"ע בחמור שהיה עובר ברחבה והיה טעון גדיים וראשן היתה כלפי פתח החנות ובשעת עברתן לא היו צריכין אלא לפשוט צואריהן ולאכול דהוי שן בר"ה דכאורחייהו הוי ולפיכך אינה משלמת אלא מה שנהנית:
אכלה שעורים משלם תבן. מה שנהנית דקתני במתני' מפרש לה וקסבר רב דאע"ג דאכלה שעורין והן ראויות לה אפ"ה אינו משלם אלא תבן לפי שיכול לומר לו לא היה רצוני להאכילה אלא תבן:
והתני ר' חייא. בתוספתא ופליג על רב דקתני על מתני' משלם מה שנהנית לפיכך אם אכלה חיטין שהן רעות ומזיקות לה הרי זה פטורה שאינה ראיות להאכילה אלמא בדבר הראוי לה משערינן:
שינת ואכלה. הכי קתני בתוספתא ומפרש לה מהו שינת ואכלה דהא כל מידי דשינוי תולדה דקרן הוי ואמאי משלם נ"ש:

היתה קופתו וכו'. לאו שאכלה מידי דשינוי אלא ששינתה מכדרכה באכילה שדרך הבהמה לאכול מן השוק והיא פשטה פיה ואכלה מתוך הקופה שהיתה מופשלת לאחוריו אע"פ שהיה בר"ה משלם נ"ש דהקופה הוי כחצר הניזק:

סוג. של תבואה קשור וארוך:

ואכלה ממנה. ומן החציו שמבפנים התחילה לפיכך משלם נ"ש על הכל ואפי' על חציו שהיה מבחוץ הואיל כי נקטה בחד רישא גריר אידך בתרה כמאן דמנח כולה בפנים דמי:

הלכה ה

מתני' **מפני שהן מועדין**. לקפוץ וברשות הניזק מיירי דתולדה דרגל היא:

החררה. עוגה שנאפית על גבי גחלים ופעמים שהגחלים נשארים עליה:

על החררה משלם נזק שלם. דהוי שן ברשות הניזק וכדמסיק בבבלי בגדיש של בעל החררה:

ועל הגדיש משלם ח"נ. דהוי כצרורות:

גמ' **אית תנויי תני שקפצו**. דוקא קפצו שדרכן בכך:

אית תנויי תנו שנפלו. אפילו נפלו נמי חייב ואף על גב שאונס הוא שאינן דרכן בנפילה סבירא ליה להאי תנא מכיון דפשע בזה שהניחן על ראש הגג ודרכן לקפוץ הוי תחילתו בפשיעה וסופו באונס וחייב וקפצו דנקט אורחא דמילתא קתני:

כיני מתניתא שקפצו. ר' יוחנן הוא דמכריע שכך צריך לשנות במתני' בדוקא אבל נפלו לא בדא אמרו שהוא בכלל חיוב:

כלב שנטל את החררה וכו'. וקתני דחייב על הגדיש:

על כל שיבולת ושיבולת. דקסבר ריש לקיש אשו משום ממונו הוא דהוי כשאר ממונו שהזיק ומתני' דהאש לאו ממונו של בעל הכלב הוא והילכך לא משכחת חיובא אכולה דגדיש אלא בשהצית הכלב בכ"מ הגדיש וזרק את הגחלת משיבולת לשיבולת:

נעשה כזורק את החץ. דס"ל לר' יוחנן אשו משום חציו הוא דחייב והכא דחציו דכלב הוא וכשהצית במקום אחד הולך ממקום למקום וכהצית בכולא דגדיש דמי:

מתניתא מסייע לריש לקיש. דאין חיובו של אש אלא על המקום שהצית ולא אמרי' דהוי כזורק חץ ממקום למקום:

היה גדי כפות בפ"ו הל' ז' תנן המדליק את הגדיש והיה גדי כפות לו לגדיש ועבד סמוך לו ונשרף עמו חייב על הגדיש ועל הגדי לפי שאין כאן חיוב מיתה בשביל העבד שהיה לו לברוח:

עבד כפות לו וגדי סמוך לו פטור. מן התשלומין משום דיש כאן חיוב מיתה בשביל העבד וקם ליה בדרבה מיניה ולפיכך פטור מממון על הכל וקס"ד דמדקתני הכא גדי דלא נ"מ מידי דהא חיובא דרישא ופטורא דסיפא בגדיש עם העבד לחוד הוא דיכול להשמיענו אלא ע"כ דקמ"ל דגם בגדי איכא נ"מ לדינא והיינו משום דחיובא דאש על מקום שהדליק הוא ולפיכך ברישא שהיה גדי כפות לגדיש והדליק במקום שהגדי שם נעשה כמו שנתן האש על גבי הגדי עצמו וחיוב מיתה אין כאן שהרי העבד לא היה כפות חייב בתשלומין על הכל ובסיפא שהיה הגדי סמוך להגדיש ולא כפות לו הואיל והוא הדליק בגדיש ולא בגדי בלא"ה פטור על הגדי ודקתני עבד סמוך לו משום דבעי לאשכוחי גם פטורא דגדיש דמשום חיובא דמיתה הוא ונקט גוונא דסיפא דפטור על הכל כמו דנקט ברישא גוונא דחייב על הכל. והיינו סייעתא לר"ל דלא אמרי' נעשה כחץ הזורק ממקום למקום:

אם אומר את וכו'. ומהדר הש"ס דאדרבה משם ראיה לר' יוחנן דאלו לר"ל אי אתה מוצא עיקר הדין דמשנתינו שיהיה תלוי פיטור התשלומין מכח החיוב מיתה דהא אין חיוב המיתה והתשלומין באין כאחד שהרי אם אין אתה אומר שהאש הוא כזורק חץ ממקום למקום וא"כ אי אתה מוצא חיוב מיתה בשביל העבד אלא בשהדליק במקום שהעבד כפות ונעשה כמו שהדליק בו והשתא אם הולך ומדליק אח"כ בכל שיבולת של הגדיש הרי מכאן ואילך חלו התשלומין:

על שיבולת הראשונה. כלומר בזו השיבולת שהוא במקום שהעבד כפות לגדיש כבר נתחייב מיתה ובזו השיבולת יהיה פטור מתשלומין אבל מיכן ואילך יהא חייב על כל הגדיש בכ"מ ומקום שהדליק אלא ודאי כר"י ומשיבולת הראשונה שהדליק חלו מיתה ותשלומין כא' ולפיכך פטור מתשלומין:

ואת שמע מינה. ועוד ת"ש סייעתא לר' יוחנן מפירקין דלקמן שהוא קודם:

שורו. לקמן פרק ג' הלכה י"ב יש חייב על מעשה שורו וכו' והוא שהדליק את הגדיש בשבת פטור מפני שנידון בנפשו:

ואם אתה אומר דחיובא דאש בעלמא לא הוי אלא בכ"מ ומקום שהדליק א"כ ויעשה כאן כמי שחלה עליו תשלומין וכו'. כלומר שהוא מכאן והילך אחר שהדליק את שיבולת הראשונה שנתחייב מיתה עליה יהא חייב בתשלומין על שאר הגדיש אלא ש"מ כר' יוחנן ש"מ:

אפיק פלטירה בפרוה. הוציא איזה חפץ ועדי על כתיפו לשוק ועבר חמרא ותבריה כחלת עיניך ועדית עדי (יחזקאל כ"ג) ת"י אתקינת שוחין ומנית ופלטורין הערוך וע"ש

שמוכרין שם חפצים ותכשיטים נקרא הדבר והחפץ פלטורה ובנותיך על כתף תשאנה (ישעיה מט) ת"י על פרוון יתנטלן שם:

לא חייב לך כלום. בעל החמור שהיה לך לשמור בעצמך כשפגעת בו ולא עוד אלא שאם היה החמור ניזק מחמת אותו הדבר היית חייב בנזקו שלבהמה רשות להלך ורגל ברשות הרבים היא ולפיכך הבהמה פטורה והאדם חייב בנזקה:

הלכה ו

מתני' **איזהו תם**. שיקרא תם אחר העדאה:

שיחזור בו שלשה. ימים שרואה שוורים ואינו נוגח חוזר לתמותו:

שלשה פעמים. ואפי' ביום אחד:

ממשמשין בו. שוחקין בו ואינו נוגח חוזר לתמותו:

גמ' **מתמול שלשום**. תמול חד מתמול תרי שלשום תלתא:

פתר לה בהפלג נגיחות. שאם הפליג וסירג יום אחד ולא נגח וחזר ונגח ביום שלישי ואפילו עוד חזר ונגח ברביעי ויש כאן שלשה נגיחות לא כלום הוא מכיון שהפסיק יום השני ולא נגח עד שיגח שלשה ימים זה אחר זה רצופין ולהכי אתא קרא שצריך שיגח מתמול שלשום בלי הפסק יום אחד בינתים אבל אם נגח שלשה נגיחות רצופות זה אחר זה ואפי' ביום אחד הרי זה מועד:

על ידי שלשה מינין. אלו לשלשה ימים רצופין מהו שיעשה שור המועד לכל המינין הואיל ולא הפסיק בנגיחה ולא איפשיטא:

בשני לא יצא. כלל ואיכא לספוקי אם מעמידין אותו בחזקת מועד מכיון שאנו רואין שבכל יום שיצא ומצא שוורים נגח ומסתמא אם היה יוצא גם ביום השני היה נוגח כמו שהיה נוגח ביום יציאתו לפניו או לאחריו או דלמא כיון שלא נגח שלשה נגיחות לפנינו לא הוי בחזקת מועד:

ייבה בתפלוגתה. וקאמר הש"ס דאתיא האי דינא בפלוגתא דפליגי הני אמוראי בדין נדה:

נדה שבדקה עצמה. בפ' תינוקת תנן נדה שבדקה עצמה יום שביעי שחרית ומצאת טהורה וכו' וגרסי' בבבלי שם דף ס"ח ע"א נדה שבדקה עצמה ביום השביעי שחרית ומצאת טמאה ובין השמשו' לא הפרישה ולאחר ימים בדקה ומצאה טמאה רב אמר זבה ודאי כיון דמעיקרא נמצאת טמאה ועכשיו נמצאת טמאה טמאה ודאי ולוי אמר ספק זבה אימר פסקה ביני וביני והני אמוראי דהכא פליגי אליבא דרב ג"כ בכה"ג:

שבדקה עצמה ביום ראשון. ראשון של ימי זיבה קאמר שאחר ימי נדה מתחילין ימי הזיבה שאם ראתה בתוך י"א ימים שבין נידה לנידה שלשה ימים רצופין הוי זבה ואם

בדקה עצמה ביום ראשון ומצאת טמאה ובשני לא בדקה עצמה ובשלישי בדקה וחזרה ומצאת טמאה:

נדה ודאי. כלומר זבה ודאי ומשום דפתח בנדה קאמר לשון נדה וכדקאמר התם טעמא דכיון דמעיקרא ועכשיו נמצאת טמאה מחזקינן לה בזבה ודאי והכא נמי כיון דביום ראשון שיצא נגח וכן ביום השלישי מחזקינן ליה במועד דכל אימת שרואה שוורים נוגח ודלא נגח ביום שני משום דלא יצא וכמו דאמרינן בנדה שאילו בדקה בשני מסתמא היתה נמצאת טמאה:

ורב הונא בשם רב אמר דהוי ספק זבה וכמו דהתם דאימור פסקה ביני וביני והכא נמי אימור אי נפיק ביום שני לא נגח והוי ספק מועד:

תמן הוינא בראשה וכו'. אני הייתי יושב לפני רב כשנשאלה שאלה זו לפניו בפעם ראשון היה רב פוסק טמאה מספק וכשחזרה השאלה בשניה אמר טמאה ודאי וחזר מדבריו בפעם אחרונה ואמר ספק ולפיכך אני יודע עיקר טעמו של רב כדבריו האחרונים אבל רב אדא לא היה שם אלא בדברי רב השניים כשאמר טמאה ודאי ולפיכך הוא שונה כך משמו ואינם עיקר לפי שחזר בו:

רב ירמיה. ל"ג עד לקמן בתר הוינן סברין ואגב שיטפא דלקמן בפ"ד הלכה ב' היא והתם גריס לה בתר דברי רב הונא כד מר וודאי וכמסקנא דהכא והכא גרסינן מעיקרא דתני וכו' ותשלום דברי רב הונא הן:

דתני. רב הונא מביא ראיה לדבריו בשם רב דקאמר ספק מהאי ברייתא:

ומה תלמוד לומר מתמול שלשום. ממ"ם דמתמול דריש דתמול שלשום איצטריך וכרישא דברייתא דרבי יהודה היא וכדלעיל אלא דדרשה דר' יהודה שפיר הוה נפקא לן אי הוה כתיב תמול שלשום דתמול חד ושלשום תרי ומה תלמוד לומר מתמול:

אלא שאם חזר וכו'. בא הכתוב ללמדנו דלחזרה צריך שיחזור בו שלשה ימים ומדקאמר דוקא שלשה ימים זה אחר זה אז אינו נידון אלא כתם הא אם לא חזר בו לפנינו שלשה ימים רצופין אלא ביום ראשון יצא ולא נגח ובשני לא יצא ובשלישי יצא ולא נגח בספק הוא עומד דשמא לא היה נוגח גם ביום השני ותם ודאי הוא או שמא היה נוגח ואין כאן חזרה שלשה ימים ונשאר בחזקת מועד ונמצא הדבר בספק הוא והיינו דקאמר אינו נידון אלא כתם דמשמע דוקא בכה"ג הוא דאינו נידון אלא כתם הא בגוונא אחריתא וכדאמרי' אינו נידון לא כתם ולא כמועד ואם אח"כ חזר ונגח אין מוציאין ממון מספק והשתא שמעינן נמי לדיניה דרב הונא דלעיל אם ביום הראשון נגח ובשני לא יצא ובשלישי

נגח דמועד בספק הוא דכמו הדין בחזרה כך הוא הדין בתחילת העדאתו דמאי שנא ואיפשיטא נמי מילתיה דרב וטעמיה גבי נדה דדמיין להדדי:

הוינן סברין מימר. היו רוצין לומר דהלכה כרב הונא בפלוגתא דר' מאיר ורבי יהודה מהאי ברייתא דמייתי דכולה כר' יהודה אתייא:

דו אמר מעין שניהם. לפי שהוא אומר ושונה בברייתא זו מעין תנא אחד ושניהם כלומר כששניהם בין בתם בין במועד כר' יהודה:

אתא רב ירמיה. וקאמר בשם רב בהדיא הלכה כר' מאיר בתמה דצריך שיהו התינוקות ממשמשין בו וכר' יהודה בהעדאה דצריך שלשה ימים רצופין:

הלכה ז

מתני' **נגח נגף וכו'**. קרן ותולדותיו:

דיו לבא מן הדין. קרן ברשות הניזק שאתה מביא מדין קרן בר"ה דקאמרת קרן שהחמיר עליה בר"ה אינו דין שנחמיר עליה ברשות הניזק דיו להיות כנדון כקרן בר"ה מה בר"ה חצי נזק אף ברשות הניזק ח"נ:

אני לא אדון קרן מקרן. כלומר באלו רשיות כדקאמר בק"ו קמא קרן ברשות הניזק מקרן בר"ה:

אני אדון קרן מרגל. קרן ברשות הניזק מרגל ברשות הניזק:

אמרו לו דיו. דסוף סוף אי לאו קרן בר"ה לא משכחת צד ק"ו. ור' טרפון בעלמא נמי אית ליה דיו דהא מדאורייתא הוא דכתיב הלא תכלם שבעת ימים ק"ו לשכינה י"ד יום אלא דיו לבא מן הדין להיות כנדון ותסגר שבעת ימים אבל הכא לית ליה דיו דס"ל לר' טרפון דכי אמרי' דיו היכא דלא מיפרך הק"ו כגון התם דשבעת ימים דשכינ' לא כתיבי אתא ק"ו אייתי ארביס' אתא דיו אפיק שבעה ואוקי אשבעה אשתכח דמהני ק"ו ולא מיפרך לגמרי אבל הכא ח"נ כתיבא וסתמא בין ברשות הרבים בין ברשות הניזק ואתא ק"ו ואייתי חצי נזק אחרינא להיות נזק שלם ואי דרשת דיו ותוקמיה אח"נ כדמעיקרא א"כ מיפרך הק"ו ולא אהני ולא מידי. ורבנן סברי דאפי' היכא דמיפרך הק"ו אמרי' דיו והלכה כחכמים:

גמ' **אמר ר' יוחנן דר' טרפון היא**. לא שייכא הכא אלא לעיל פ"ק הלכה ד' דסתים שם התנא כר"ט דהכא וכדגריס לה התם ואגב מייתי לה הכא וכן דרך הש"ס הזה:

הלכה ח

מתני' **בין ישן**. ולא אמרינן אנוס הוא ואמרינן בגמרא דלפעמים ישן פטור אם הוא היה הראשון:

סימא את עיין חבירו. אפי' בשוגג דכתיב פצע תחת פצע וקרא יתירא הוא לחייבו על שוגג כמזיד ודוקא בנזק אבל בד' דברים לא מיחייב אלא במזיד או קרוב למזיד:
גמ' **מתניתא**. דקתני סתמא ישן חייב בשהיו שניהם ישינים שהלכו לישן כאחד והזיקו זה את זה כל אחד שמזיק חייב לפי ששניהם מועדין זה לזה:
זה שבא לישן אצלו הוא המועד. שהוא הפושע ואם הזיק הוא את הראשון חייב אבל אם הראשון הזיק אותו פטור וכן בכלים דוקא שהלך לישן אצל הכלי. אבל אם היה ישן והביאו כלים שם ושברן פטור:
הדרן עלך פרק כיצד הרגל מועדת

פרק ג

הלכה א

מתני' **המניח את הכד ברשות הרבים ובא אחר**. ולא ידע בה ונתקל בה ושברה פטור לפי שאין דרך בני אדם להתבונן בדרכים:
ואם הוזק בה. הנתקל:
בעל החבית חייב בנזקו. ואפי' הפקירה שכל המפקיר נזקיו ברשות הרבים שלא היה לו רשות לעשותן מתחלה הרי הן ברשותו כאילו לא הפקירן:
גמ' **ואין דרך אדם וכו'**. ואמאי פטור זה כששברן וכי אין דרך בני אדם להניח כלים ברשות הרבים ואיבעי ליה לעיוני ומיזל:
בממלא את כל רשות הרבים. בכלים הילכך מאי הוה ליה למעבד אבל אם לא הי' ממלא כל רה"ר חייב דוכי אין דרך וכו' והוה ליה לעיוני ומזיל:
או בממלא וכו'. מוקמינן להמתני' או בהכי עסקינן עד שתהא נתונה וכו' כלומר דלא תיפטר עד שתהא הכד נתונה בקרן זוית מן הצד ולא ראה אותה והילכך פטור:
ר' לעזר. פליג דאפי' איכה ממלא ר"ה פטור דמה היה לזה לעשות שהרי אם יטלנה ממקום זה ויתננה במקום אחר בר"ה א"כ עשה הוא הבור במקום שהניחה ומתחייב על תקלתה והילכך אי אפשר לו לפנותה מכאן:
ואפי' אינה נתונה וכו'. וכן נמי לא בעינן שתהא נתונה מן הצד אלא אמרינן דבאמת אין דרך אדם להיות מנית כלים בר"ה לפי שבני אדם עוברין שם ואין דרכן להתבונן בדרכים ובכל מקום שהניחן ונתקל זה ושברן פטור:

היתה ממלא כל ר"ה. בעיא היא דאם היו כלים ממלאין בכל ר"ה מה תקנתו של העובר בר"ה שהרי אם יטלן מכאן ויפנה אותן למקום אחד ובר"ה. זה אי אפשר דא"כ נעשה בור על ידו במקום שהניחן והוא נתחייב בתקלתן:

אלא יטול וכו'. כלומר מי אמרינן דאין לו תקנה אחרת אלא אם לשברן במקל או לעבור עליהן ואם ישברו ישברו ולא איכפת ליה דעביד אינש דינא לנפשיה או לא דלא אמרי' עביד אינש דינא לנפשיה אלא במקום דאיכא פסידא אבל הכא מאי פסידא איכא ליה להאי:

נישמעינ' מן הדא. ברייתא:

שור שעלה על חבירו. להרגו ובא בעל השור התחתון ושמטו מתחתיו או שהשור שמט את עצמו ומחמת זה נפל העליון ומת פטור:

אם דחיו ונפל ומת חייב. שהיה לו לשמטו ולא לדחפו בכח:

ולא יכיל מימר ליה. ואי קאמרת לא עביד אינש דינא לנפשיה כי שמטו הוא אמאי פטור הלא יכול לומר לו אילו היית מניח שורי ואפי' היה הורג את שורך היית משלם לך את נזקך אלא לאו ש"מ עביד אינש דינא לנפשיה ואפי' במקום דליכא פסידא:

עוד הוא דו יכיל מימר ליה. ודחי לה הש"ס דשאני התם דאיכא פסידא שהרי זה יכול לומר לו אילו הייתי מניח לשורך והשור שלי הי' נהרג לא היית צריך ליתן אלא חצי נזק ונמצאתי מפסיד:

הגע עצמך שהיה מועד. העליון ונזק שלם הוה משלם ולית ליה פסידא:

לא כל ממך. אעפ"כ יכול הוא לומר לו לא כל המינך שאהא מחזר עמך על ב"ד ולירד עמך לדין עד שתשלם לי ואין רצוני לטרוח בכך והילכך פטור אבל לעולם אימא לך בעלמא דליכא פסידא ולא שייכא טירחא בהאי לא עביד אינש דינא לנפשיה:

הניח חבית ברשות הרבים. זו בעיא אחריתא היא ולענין מציל את שלו בשל חבירו מיבעיא ליה:

ובא אחר והניח אחרת סמוכה לה. ואם יטול הראשון חבית שלו תתגלגל חבית של חבירו ותשבר ומה דינו:

אם יטלינה וכו'. כלומר ליטול חבית חבירו מכאן ולתננה לכאן ודאי לא מיבעי לן שהרי אם נטלה והניחה במקום אחר נעשה תקלת בור ע"י אלא הא מיבעי' לן אם יטול את המקל וכו' אם יש לו רשות לשברה וכלומר אי דמי להא דאמרי' לעיל ואם יש לו רשות ליקח החבית שלו משם ואם נשבר' מחמת כן חבית חבירו נשברה:

שור שעלה בחבירו. ברייתא אחריתא היא דלעיל מיירי שכבר עלה על חבירו להרגו ובדין אם עביד איניש דינא לנפשיה תליא אבל הכא לא עלה ממש הוא. שהרי עלה בחבירו קתני ולא על חבירו וכלומר שעולה והולך בחבירו כדי להרגו ושמט זה שורו מתחתיו ונפל ומת:

אם עד שלא עלה. קודם שעלה עליו ממש שמטו לשורו שלא יעלה עליו זה ומחמת כן נפל הראשון ומת פטור דזה לא נקרא מציל את שלו בשל חבירו דשמא לא יעלה עליו עוד:

ואם דחהו. לאחר שעלה עליו דחפהו ודחהו ומחמת כן נפל ומת חייב:

דהרי מציל את שלו בממון חבירו הוא והשתא נפשטה הבעיא גם בדין חבית דאם הוא בענין שהוא מציל את שלו מכח ששובר חבית של חבירו חייב. אמר ר' יוסי ותישמע ממנה. ש"מ מהאי ברייתא דיש חילוק במציל את שלו בשל חבירו בין אם כבר בא ההיזק על שלו ורוצה להבריח ההפסד ממנו במה שגורם הפסד לחבירו דאז הוא חייב אבל אם עדיין לא הגיע ההיזק אליו ומציל עצמו בשל חבירו כדי שלא יגיע לו הפסד להבא פטור כדילפי' מגופא דברייתא ולמדין אנו להני דיני דלקמן:

ראה וכו' לתוך שדהו. מתקרבת ובאה ומתירא שלא תשטוף שדהו:

רשאי לפנותן למקום אחר. ואפי' יבאו וישטפו לתוך שדה חבירו גרמא בעלמא הוא ולא מיקרי מציל עצמו בכך:

משנכנסו. והתחילו להיות שוטפין מציל עצמו בשל חבירו הוא:

אהן כריסו ארגירא. ענין חשיבות ושולטנות הוא ופקיד הממונה לגבות מס המלך. כריסו הוא מלשון כסא וחשיבות עד די כורסוון רמיו. ודוגמתו תמצא בהאי ש"ס בפ"ג דנדרים הלכה ג' כורוסתי ביה חשיבותו אני רוצה:

ארגירא. השורש מלשון ארגוונא טבא כלומר איש חשיב ומפואר בבגדי ארגמן חשובים ויקרים. ושמעתי כאן מאנשי אמת הבאין מאיי הים אשר עודם שם משתמשין בלשון הזה ולשון יונית הוא ואומרי' על איש חשוב או על התינוק דרך חיבה כרוסו ארגירא כרוסו בלשונם דבר מוזהב ארגירא משובץ ומפואר באבנים טובות ומרגליות:

עד דלא ייתי. קודם שיבא אצלו זה השר הממונה לגבות ומתפחד שלא יגבה הרבה ממנו מותר לומר לו פלן עביד עבידתי זה הפלוני ופלוני הוא עושה מלאכות ומשתכר בסחורות הרבה ואף על פי שמחמת זה יפטור אותו מלגבות ממנו ולאונסו:

מן דייתי. אבל לאחר סבא אצלו לאנסו ורוצה להציל עצמו במה שמראה על אחרים אסור ובס' המעריך ראיתי פי' כריסו ארגירא לשון יוני הוא זהב וכסף והוא פקיד מן

המלך על כל הצורפים וקודם שיבא לעיר מותר לומר לו פלוני צורף כמוני אבל משבא והוא רוצה לעשות מלאכת המלך אסור לומר כן לפי שהוא כמלשין ומוסר:

ואכסניי פירכא. פי' שם הפקיד המלך לחלק אנשי הצבא לבתים כך וכך בבית זה וכך וכך בבית זה קודם שיבאו החיילות מותר לתת לו שוחד שלא יטיל עליו אבל משבאו אסור לעשות כן לפי שמזיק לאחרים פרכא בלשון ערבא מחלק וכעין זה מצאתי בחידושי הרמב"ן ז"ל בפ"ק דב"ב ופי' כריסו ארגירא כוס של כסף מוזהב והכוונה כעין שפירשתי ואכסניי פרכא פירש חיל המלך היושבים באהלים פרכא מלשון פרוכא עכ"ד. ולפי הענין הכל הולך למקום א'. הדין אכסניי פרכא. מלשון ארחי פרחי בכתובות וכן פרכא הוא מלשון פרכין פרכין ברשות הרבים מעט כאן וכלומר שהן אינם קבועים במקום אחד אלא זמן מעט כאן ומעט במקום אחר ומשמטין עצמן מלפרוע המס עם אנשי העיר:

עד דלא ייתון רומאי. קודם שיבאו אצלו הנכרים לגבות המס ממנו:

שרי מיחשדוניה. מותר לו לשחדן כדי שלא יבאו לגבות ממנו ואף על פי שמתוך כך יתרבה המס על אנשי העיר:

מן דייתון רומאי. אצלו ולגבות ממנו אסור לו לפטור עצמו בשוחד וצריך לסייע לאנשי העיר:

ונתקל בזו. ומחמת כן נחבט בזו:

מי חייב בנזקו. שהרי יש כאן ספק אם הראשון עשה כל ההיזק שאם לא נתקל באבנו לא היה נחבט באחר או דילמא השני שנחבט בה דמן הראשון לא הוזק אלא שנתקל:

נישמעינה מן הדא. ברייתא דפלוגתא דר' נתן ורבנן היא:

ובעל הבור פטור. דאי לאו השור לא היה נופל לבור:

במועד זה נותן מחצה וכו'. דסבירא ליה דכיון דההיזק יצא מבין שניהם חייבין שניהם והילכך במועד דכל א' מהן היה משלם נזק שלם אם היה הוא עושה ההיזק השתא דמבין שניהם הוזק זה משלם מחצה וזה מחצה:

ובתם. דאין על בעל השור כ"א חצי נזק אם היה הוא המזיק לבדו השתא דשניהם הזיקו בעל הבור נותן ב' חלקי' שהוא המחצה שלו ובעל השור נותן רביע שהוא המחצה שלו והרביע יפסיד:

כיני מתניתא. לא כמו שאתה שונה אלא כך שנינו בתוספת' בעל הבור נותן ג' חלקים משום דא"ל אני מצאתי השור שלי בבורך ועליך הי' מוטל הכל ומה דאית לי לאישתלומי מהאי רביע נזק משתלמנא ואידך ג' חלקים תשלם לי הכל:

הניח אבנו וכו'. מיותר הוא בספרי הדפוס ואגב שיטפא הניח אבנו דלקמן היא:

והפריחתה לרה"י. דאלו הפריחתה בר"ה למקום אחר לא מיבעיא לן דעדיין כמו שהתקלה במקומה היא והמניח חייב והכא בהפריחתו לרשות בעל האבן מיירי הילכך קא מיבעיא ליה מי אמרי' כיון דהרוח החזירתה לרשותו אינו חייב בנזקו דהא לא הפקיר רשותו א"ד כיון דס"ס בא ההיזק מכח התקלה שהניח' בר"ה בור בר"ה הוא וחייב:

והתיזה לרשות היחיד. את"ל בקמיית' חיובי מחייב דכיון דהרוח הפריחתה אכתי בור ברשות הרבים מיקריא הכא מאי מי אמרינן כיון דאדם הוא שהחזירתה לרשותו ואיהו ודאי מיפטר שהרי נתקל בה ומחמת כן התיזה אלא דקמא נמי מיפטר דהוי כמו שפסקה תקלתו ומכח אחר הוא שבא ההיזק א"ד אכתי מכח התקלה שהניחה ברשות הרבים הוא ולא איפשיטא:

וצלוחיתו בידו. ונשברה:

בין שנתקל וכו'. דעל כל פנים מכח שהניחם ברשות הרבים הוא בא:

חייב על נזקי האדם. דאדם לא אימעוט בבור אלא ממיתה אבל אם הוזק חייב:

מילתיה דרבי יוחנן אמרה. שמע מינה מדר' יוחנן דסבירא ליה אפילו בור של נזקין פטור על נזקי כלים ופליג אהאי מ"ד לקמן פ' הפרה הלכה ז' דאמר דלא אימעוט כלים אלא מבור של מיתה ולא מבור של נזקין:

ואם בדרך הטחה. זה שהצלוחות בידו הטיחה בדרך העברתו ונשברה בזה לא הוה כבור דאלו בור בתר דנייח הוא וכאן חייב על נזקי כלים:

הלכה ב

מתני' **נשברה כדו בר"ה**. לא הניחה אלא שהוא נתקל ונשברה והוחלק וכו':

חייב. דסבר נתקל פושע הוא והלכך חייב:

ר' יהודה אומר במתכוין חייב. דקסבר ר' יהודה נתקל לאו פושע הוא אלא אנוס הוא ואם נתכון לזכות במים ובחרסיה אחר שנשברה כדו הוא דחייב בהזיקן דה"ל בורו שהזיק אבל אינו מתכוין לזכות בהן פטור הואיל ומעיקרא אנוס הוא והלכה כר' יהודה דנתקל לאו פושע הוא:

גמ' **בשעת נפילה נחלקו**. אם הוזק בהן בשעה שנשברו כדו ונפלה והוחלק זה במים או לקה בחרסיה בהא הוא דת"ק סבר נתקל פושע הוא ור' יהודה סבר לאו פושע הוא:

כל עמא מודו שחייב. כדמפרש טעמיה לקמיה:

א"ר יוחנן בין וכו'. וכדמקשי ליה:

מתיב. השיב ר"י לר' לעזר אם בשעת נפילה דאיכא למימר היה לו להזהר במה שבידו ושלא יהא נתקל ויזיק אחרים ואפ"ה פוטר בו ר' יהודה אינו ק"ו דלאחר נפילה יהיה פטור דמה היה לו לעשות:

ולמה פטור בשעת נפילה. סיומא מילתיה דר' יוחנן היא תדע דהא בשעת נפילה מ"ט פטור הוא לר' יהודה אלא משום שכן אדם מפקיר נזקיו ברשות הרבים דמסתמא מפקיר להו ואע"ג דבעלמא מפקיר נזקיו ברשות הרבים חייב התם דהניח התקלה מדעת והוי כבור ברשות הרבים אבל הכא דעל ידי אונס באת התקלה פטור וא"כ מכ"ש דלאחר הנפילה פטור:

אית מתניתא וכו' ואית מתניתא. חדא ברייתא היא וכלומר מהאי מתניתא מסייעא לר' לעזר ומסייעא לר' יוחנן וכל חד מפרש לה כטעמיה ולתרווייהו ל"ק וכדלקמן:

דתני. תוספתא היא בפרק שני. וחסר כאן והכי גרסינן כדאיתא התם מודה ר' יהודה לחכמים במניח אבנו וצלוחותו ברשות הרבים ובא אחר והוזק בהן שהוא חייב מפני ששמירתו עליו ומודים חכמים לר' יהודה במניח קנקנים בראש הגג לנגבן ונפלו ונשברו ובא אחר והוזק בהן שהוא פטור מפני שאין שמירתן עליו. ולקמן איתא התם היה בקופה של תבן ובה חבילה של קוצים ברשות הרבים ובא אחר והוזק בהן ה"ז חייב ר' יהודה פוטר שלא ניתנו ערי ישראל אלא לכך ובהאי דינא פלוגתא התם. ועכ"פ שמעינן דבמניח תקלה ברשות הרבים כ"ע מודו דחייב ואם ממילא באת מחמת שהוציאן בר"ה כמו בקופה של תבן לר' יהודה פטור שעל מנת כן הנחיל יהושע לישראל את הארץ שיהו נושאין משאיהן בר"ה וברשות קעביד:

הא אם לא הנחיל וכו'. מדקאמר טעמא שע"מ כן הנחיל הא מדינא חייב ואע"פ שלא הניח התקלה מדעת ברשות הרבים ודמיא למתני' וא"כ קשיא והשתא מסיק דמר מתרץ לטעמיה ומר מתרץ לטעמיה:

על דעתיה דר' יוחנן. דס"ל לאחר נפילה פוטר ר' יהודה דכיון דשלא מדעת נעשית התקלה מתחילה פטור במפקיר ובמתכוין חייב דקאמר ר' יהודה במתני' במתכוין לחרסין לזכות בהן קאמר דהוי לה השתא כבורו וכהניחן מדעת וה"נ מיתוקמא דיוקא דברייתא דמדינא חייב בשנתכוין לזכות בהן ולר' לעזר דס"ל לאחר הנפילה מחייב ר"י לא איצטריך ליה לפרושי מתכוין דר"י במתכוין לזכות בהן אלא במתכוין להזיק וכלומר דכיון שהניחן שם לאחר הנפילה כמתכוין להזיק הוא שהיה לו לפנותן:

לא דומה נזק עומד. אפי' למאן דס"ל מפקיר נזקיו בר"ה פטור במתני' ומפני שלא הניח התקלה מדעתו לא תימא דה"ה בשור שנגח בר"ה והפקירו נמי כן שהרי לא מדעתו

היתה התקלה הלכך קמ"ל דשאני הכא דאינו דומה נזק עומד דמתני' שיכולין העוברין להשמר ולילך מן הצד אבל הכא נזק מהלך הוא ברשות הרבים וקשה לשמור הימנו:

הלכה ג

מתני' **השופך מים בר"ה**. אע"ג דברשות קעביד כגון בימות הגשמים שמותר לשפוך מים בר"ה אפ"ה אם הוזק בהן אחר חייב בנזקו ואפי' אפקרינהו דהא מתחלה שלא באונס הוא וקי"ל המפקיר נזקיו בר"ה ומתחלה נעשו שלא באונס חייב:

המצניע את הקוץ וכו'. שהצניען בר"ה:

והגודר גדירו בקוצים. שעשה גדר מקוצים והפריחן לר"ה אבל אם צימצם בתוך שלו והוזק בהן אחר פטור שאין דרך ב"א להתחכך בכתלים:

גמ' **בשנחבט בקרקעו**. מחמת שהוחלק במים נפל ונחבט האדם בקרקע והוזק מיירי מתני' ורב הונא דייק לה הכי מדקתני והוזק בהן משמע דוקא הוזק בהן אדם אבל לא כלים והילכך לא משכחת לה אלא בשהוזק בתר דנייחו מיא דהוי כבור ואדם הוא דחייב דלא אימעוט אדם מנזקי בור אלא כלים אבל אם בשעת השפיכה הזיק גירי דיליה הוא ולאו בור הוא ועל הכלים נמי מתחייב והיינו דקאמר בשנחבט בקרקעו כלומר מחמת שעשה זה להקרקע רפש וטיט נחלק ונחבט האדם:

אבל אם נתלכלכו כליו חייב. כלומר אבל אם היה ההיזק מעיקרא קודם דנייחו מיא ובשעת שפיכה וההיזק הוא שנטנפו כליו של זה חייב גם על הכלים אי נמי דהכי פירושא דרב הונא דייק מדקתני השופך מים והוזק דמשמע דדוקא בהכי איירי שהוזק בשעת שפיכה ועדיין לא נחו מיא ולפיכך חייב על נזקי אדם אבל בתר דנחו מיא פטור דבור הוא והשתא רב הונא אדיוקא דמתני' קאי בשנחבט אדם בקרקעו הוא דפטור בו דאדם אימעוט מבור אבל על הכלים חייב ואפי' בתר דנייחו וקסבר רב הונא כמ"ד לקמן דכלים לא אימעוט מבור. והשתא שייך שפיר טפי הא דרב דאמר דאפילו כלים פטור בתר דנייחו ומתני' דוקא בשעת שפיכה מיירי דגירי דיליה הוא ולא הוי בור. והאי פירושא מסתברא טפי דנראה מרהטא דסוגיא דרב ורב הונא בחיוב כלים בבור פליגי:

מילתיה דרב אמרה. דש"מ מדברי רב דס"ל כמ"ד דנזקי כלים ג"כ אימעוט מבור כמו אדם:

חייב. המצניע שלא היה לו להצניעו בכותלו של זה ובעל הכותל פטור דלא ידע:

כדי שלא תעלם המחרישה. בשעה שמחרישין שלא יחזרו ויעלו:

תיפתר דברי הכל. אפי' ר' יהודה מודה בה דס"ל לעיל במפקיר נזקיו בדבר שלא עשה התקלה מדעת פטור הכא בגדר קונים כר' יהודה נמי אתיא דבמפריח עסקינן. כדפרישית במתני' והוי כמי שמניח תקלה ברה"ר ואפי' ר' יהודה מחייב:

דאמר שלשה שהן סמוכין לרשות. שלשה דברים אמרו חכמים שהן סמוכין לרשות הרבים ונעשו כרשות כמו שהניחן בר"ה מתחלה וא"כ אפילו במצמצם ברשותו יכולין לפתור המתני' ומפני שהוא סמוך לרשות הרבים חייב:

ומה ביש לך. מפני מה לא הוטב בעיניך אוקימתא דר' יוחנן דפתר לה במפריח ודברי הכל והכי שפיר טפי לאוקמי מתני' כך"ע ולא כיחידאה:

דר' מאיר היא. הא דקתני גדר שנפל לר"ה חייב בנזקו ואע"ג דאניס ליה ולאו מעשה קעביד כר"מ מיתוקמא דס"ל דחייב אפילו בכה"ג:

והידא אמרה. ובאיזה דין אמרה ר"מ:

דא. בזה הדין דתנן בפ' בתרא דמציע' הכותל והאילן שנפלו לר"ה והיזיקו פטורין מלשלם נתנו לו זמן וכו' לאחר הזמן חייב וה"נ מיירי שנתנו לו זמן לפנות הגדר ולא פינה ובכה"ג הוא דמחייב אע"ג דלא ע"י מעשה שלו נעשה ההיזק:

וכמו הוא הזמן. ב"ד:

הלכה ד

מתני' **גפתו**. פסולת הזיתים:

לזבלים. שירקבו התבן והגפת ונעשים זבל לזבל שדות וכרמים:

חייב בנזקו. ואפילו אפקרינהו דהמפקיר נזקיו שלא באונס מתחלה חייב:

וכל הקודם בהן זכה. דקנסינהו רבנן:

ההופך את הגלל. צואת הבקר:

חייב בנזקו. אבל לא קנסו בו רבנן לומר כל הקודם זכה משום דמאן דמפיק ליה לרשות הרבים לאו לאשבוחיה מפיק דהא מושבח ועומד הוא למילתיה ולנקות חצירו הוא דעביד ולא אתי לשהויי התם:

גמ' **במה זכן**. כל הקוד' בהן זכה דקתני במתני' במה זכה:

בשבחן. אבל לא בגופן משום דעיקר כועמא דקנסא דלא ליתי לשהויי להו ברשות הרבים כדי להשביחו ומיתקלי בהו רבים הילכך בשבחן קנסו רבנן בגופן לא קנסו:

שמואל אמר בגופן. אף בגופן דקנסו בגופן משום שבחן:

והוא שהפכה על פניה לזכות בה. והא דאמרינן דכל הקודם בהן זכה והוא שהפכה וכו' ולאו אהופך את הגלל בר"ה קאי והכי אמרינן בהדיא בדמאי. וה"ג התם בפ"ג הלכה ג' תמן תנינן ההופך את הגלל בר"ה והוזק בהן אחר חייב בנזקו תני ואסורין משום גזל ואכל

הקודם בהן זכה קאי דאסור לאחר ליטול ממנו אחר שזכה זה. כהנא אמר והוא שהפכה על מנת לזכות בה. הכי מפרש לה למתני' דדמאי התם דקתני המוצא פירות בדרך ונטלן לאוכלן ונמלך להצניע לא יצניע עד שיעשר וקאמר דה"נ הדין כן דלא מיחייב לעשר אלא כשהפכה בתחילה ע"מ לזכות בה. אבל אם הפכה ע"מ שלא לזכות בה לא בדא שלא היתה כוונתו בתחלה כדי לזכות לא בדא אמרו שלא יצניע עד שיעשר דכיון דלא זכה בו מעיקרא אין חיוב המעשר חל עליו:

ופריך התם לענין נזיקין לא בדא שניא בין הפכה על מנת לזכות בו בין שהפכה על מנת שלא לזכות בו והוזק בהן אחר חייב בנזקו והכא את אמר הכן דמאי שנא לענין נזיקין בהופך את הגלל בר"ה דלא שאני לן בזה שאפילו לא נתכוון זה ההופך את הגלל לזכות בהן חייב הוא בנזקן דאסתלק להו מעש' ראשון שהוציאן לר"ה וקיימא לה ברשותיה והכא במעשר את אומר הכין דדוקא שנתכוון על מנת לזכות בהן. א"ר אבין תמן כתיב בעל הבור ישלם בעל הנזק ישלם. כלומר מי שהוא עושה הנזק עכשיו הוא ישלם והרי הוא הפך את הגלל ממקומו והשליכו למקום אחר ונתקל בהן אדם שם ואם היה במקומו הראשון לא נתקל בו זה הילכך הוא הכורה בר"ה. ברם הכא עשר תעשר משלך את מעשר ולא משל אחרים. דתבואת זרעך כתיב וכל זמן שלא זכה בו אינו מחוייב לעשר. ע"כ הסוגיא מהתם. והשתא מפרש לה חזקיה הכא נמי בענין זה דהא דאמרינן כל הקודם בהן זכה דוקא בשהפכה על פניה לזכות בה:

מילתיה דחזקיה אמר המטלטלין נקנין בהפיכה. כלומר שמעינן מדקאמר חזקיה בשהפכה על מנת לזכות בה וסתם הפיכה בהגבהה מועטת היא שהופכה מכאן לכאן. וא"כ ש"מ דמטלטלין נקנין בהפיכה ואפילו לא הגביהן למעלה משלשה:

אלא. כלומר אלא הא דמיבעיא לן מהו שיקנו המטלטלין בגרירה שלא הגביה אותן כלל אלא גיררן ממקום למקום אם נקנין בכך:

נראין דברים. דלא כל המטלטלין שוין בדין זה אלא בעמודין הכבדין ועורות קשין הגדולות שהן כבדות הרבה ואין דרכן להגביהן כגון אלו וכיוצא בהן נקנין בגרירה:

אבל בעורות רכין. שהן נוחין להגביה אותן לא קנה עד שיגביה:

א"ר אחא ליידא פשטא. לית דא פשטא על שיטתהון דרבנן וכי אין אנו יכולין לפשוט' זה הבעיא דהמטלטלין נקנין בגרירה לפי שיטת דרבנן דלקמן:

בן סורר ומורה. דאיבעי' להו לבני הישיבה הך בעי' ומפשיטותה ומברייתא דמייתי עלה נפשוט גם הבעיא דילך. ודרך הש"ס הזה כן להביא אגב הבעיא דאיבעיא להו במילתא

אחריתא ונשנית הברייתא בבית המדרש עלה ואם דבלאו הכי הוה מצי למיפשט מהאי ברייתי':

מהו שיהא חייב בכפל בגניבה ראשונה. דדין בן סורר ומורה דבגניבה ראשונה אינו חייב מיתה כדתנן פ' בן סורר ומורה מתרין אותו בפני ג' ומלקין אותו חזר וקילקל נידון בכ"ג ומכיון שאינו מתחייב מיתה מתחייב בתשלומין או דלמא מאחר שהוא בהתריית מיתה שהרי אי אתה מוצא שיתחייב מיתה אא"כ גנב בראשונה ונתחייב מלקות ואם יחזור ויגנוב מיחייב מיתה וא"כ משעת גניבה ראשונה בהתראת מיתה הוא עומד ופטור מתשלומין:

נישמעינה מן הדא. ברייתא ותוספתא היא פ"ט הגונב כיס בשבת והוציאו ונמצא מתחייב מיתה ותשלומין:

חייב. אפ"ה חייב בתשלומי' מפני שכבר נתחייב בתשלומין בשביל גניבת כיס משעה שהגביהו וקנאו:

עד שלא קדשה עליו השבת. כלומר עד שלא בא עליו חיוב מיתה בשביל קדושת שבת שהרי לא נתחייב בשביל ההוצאה עד שיוציאו מן החצר וחיוב הגניבה קדמו וקיי"ל דבמקום שאין חיוב מיתה ותשלומין באין כאחד מת ומשלם:

ולא בהתריית מיתה הוא. משעה ראשונה שהגביהו שא"א לו להוציאו אא"כ הגביהו ואפ"ה תימר דחייב ולא מיקרי מיתה ותשלומין כאחד:

וכא. והכא נמי אע"פ שהוא בהתראת מיתה יהא חייב בתשלומי כפל מפני שלא חל עליו חיוב מיתה עד שיחזור ויגנוב כמו התם שלא חל עליו עד שעת הוצאה:

ר' הושעיה תניתה להאי ברייתא כדעתיה ולשיטתיה אזיל:

דתני. בתוספתא דשבת המוציא אף על פי שלא הניח ברשות הרבים חייב דסבירא ליה מהלך כמניח דמי וא"כ היינו טעמא דלא אמרינן הכא דמשעת הגבהה בהתראת מיתה עומד שהרי הנחת רגל שלו הוי הנחה וכשהוא מהלך בפסיעה ראשונה כבר כלתה עקירה והנחה ראשונה וחיוב מיתה אפסיעה בתרייתא הוא דחיילא ביציאתו מן החצר ומשעת הגבהה קניי' והילכך חייב כאן בתשלומין ולא תפשוט לה להבעיא דבן סורר ומורה:

ודכוותה. כמו ואיבעית אימא ודכוותה מצינן לאוקמי בכה"ג:

המוציא. דס"ל נמי להאי תנא המוציא אע"פ שלא נטל מתחילה ע"מ להוציא ונמלך והוציא חייב ובהכי עסקינן ונמצא משעת הגבהה לא היה עומד בהתראת מיתה שלא היה דעתו להוציא:

שאין התרייתו. של מיתה חלה אלא בשעת הוצאתו בשעה שנמלך להוציא ומשעת הגבהה הוא דקנייה והילכך מתחיי' בתשלומין:

תני. ותני התם בסיפא דהאי ברייתא. השתא מסיק לה לפשוט הבעיא דענין קנין גרירה במטלטלין היה מגרר לא הגביה הכיס בחצר אלא היה גורר בו ויוצא פטור מן התשלומין שחלו עליו מיתה ותשלומין כאחת בשעה שגירר והוציא מהחצר קנייה ונתחייב בשביל ההוצאה:

הא אם לא חלו וכו'. כלומר מדקאמר שפטו' מתשלומין מחמת שבאו אם חיוב מיתה כאחת הא לאו הכי בר תשלומין הוא דקנייה בגרירה וש"מ קנין גרירה במטלטלין קנין גמור הוא:

א"ר יוסי בר' בון. דלא היא תיפתר בכיסין רבבין שאין דרכן להגביה ונקנין הן בגרירה:

ולית שמע מינה מן הדא כלום. דאימא לך בעלמא גרירה לאו קנין היא:

מתיבין הא מתניתא. ממתני' דלקמן משיבין ומביאין סייעתא וזימנין דמסייעין לר' יוחנן מהאי מתני' וזימנין מתיבין ומסייעין לר"ל:

זימנין. מילתיה דר' יוחנן ודר"ל בעלמא איתמר ולאו בחדא פלוגתא היא אלא כדבעינן למימר לקמן ואגב דאיירי בדין מהלך כמניח דמייתי לה בפ"ק דשבת אהאי מתני' מייתי לה נמי הכא. דגרסינן פ"ק דשבת בהאי תלמודא הכי. ר' יוסי בשם ר' יוחנן המוציא אינו חייב עד שיניח ר' יעקב בר אחא בשם ר' יוחנן עד שיטול ועד שיניח ר' זעירא בעי עד שיטול על מנת להניח נטל לאכול ונמלך להניח לא הוי חייב. וכלומר דר' זעירא בעי אם נפרש דמאי עד שיטול ויניח דקאמר עד שיטול מתחלה ע"מ להוציא ולהניח ולאפוקי אם נטל מתחילה לאכול ונמלך עליו להוציא ולהניח דלא הוי חייב ופליג ר' יוחנן אדר' הושעיא לעיל שם בתרתי דס"ל מהלך לאו כעומד ומניח דמי ואינו חייב עד שיניח ממש וכן ס"ל דצריך שיהא במחשבתו משעה ראשונה להוציא ולהניח ולא בנמלך אח"כ. ותו גרסי' התם לקמן תמן תנינן ר' מאיר אומר אם היתה שבת והוציאו אמרו לי אינו השם שזה חייב משום מהלך וזה חייב משום מניח. ע"כ. והשתא מתבאר ומתפרש סוגיא דקמן הכי. דתנינן בפ"ג דכריתות יש אוכל אכילה אחת וחייב עליה ארבע חטאות. חד משום דאכל קודש בטומאה וחד משום חלב וחד משום נותר וחד משום יוה"כ ואשם מעילה דאכל קדש:

אם היתה שבת והוציאו בשבת. חייב חטאת משום שבת:

אמרו לו אינו השם. וכדמפרש לה האי תלמודא במה שהבאתי לעיל דלא דמי חיוב שבת לחיובא דהני שזה חייב משום מהלך כלומר שחיובן דכל הני דחשיב במהלך ואוכל

נמי חייב וזה חיובא דשבת עד שיניח וכל זמן שלא הניח או שעמד ואכלו לא מיתחייב משום הוצאה:

אימת דמתיבין ומסייעין לר' יוחנן. השתא מפרש הש"ס דממה מתיבין מהכא למאן דפליג אר' יוחנן התם ומסייעין לר' יוחנן משום דקתני הוציאו בשבת ולא הודו לו חכמים לר"מ למיחשבי' ג"כ חיובא דשבת:

אין כאן הנחה. כלומר ואי אמרת דאין כאן הנחה דלא צריך להנחה אלא דאמרי' מהלך כמניח לענין שבת וכר' אושעי' א"כ קשיא ולמה אמרו חכמים לר"מ אינו השם מן השם ומן השם הוא דחיובא דכולהו במהלך הוא אלא ש"מ כר' יוחנן ותיובתא לר' הושעי':

אימת דמתיבין ומסייעין לר"ל. מילתיה דר"ל לאו אהאי פלוגתא דלעיל היא דלא שייכא הכא וכן לא מצינו דפליג ר"ל על ר' יוחנן בהא דלעיל לא בשבת ולא בשום מסכת אלא בעלמא איתמר ואפלוגתא דמילתא אחריתי היא. דגרסינן בהאי תלמודא בפרק אלו נערות השוחט אותו ואת בנו לשם ע"ז ר' יוחנן אמר התרו בו משום אותו ואת בנו לוקה משום ע"ז נסקל רבי שמעון בן לקיש אמר אפילו התרו משום אותו ואת בנו אינו לוקה מאחר שאילו התרו בו משום ע"ז היה נסקל. וטעמיה דקסבר חייבי מיתות ומלקיות ואפי' שוגגין הן פטורין ממלקות כדמפרש התם. והשתא ה"ק דמאיזה דין מהאי מתני' מותבינן לבר פלוגתיה דר"ל ומסייעין ליה לר"ל וקאמר מהכא:

הוציאו וכו'. דקס"ד מדקאמר ר"מ אם היתה שבת והוציאו בשבת דוקא משום שבת קתני ואין כאן חיוב משום יוה"כ וטעמיה דלא משכחת לה הכא חיובא דיוה"כ דמכיון דחיובא דשבת מחויב מיתה הואי וחיוב דיוה"כ כרת ומלקו' דאין חיוב מיתה בבית דין ביום הכפורים והילכך פטור הוא כאן משום יוה"כ ממלקות ואף על גב דבשוגג איירי הכא מכל מקום שמעינן מדנקט משום שבת דוקא קמ"ל בזה דלא משכחת לה צד חיוב משום יוה"כ ואפילו הזיד ביוה"כ וידע בו כיון שיש כאן חיוב מיתה דשבת אף על פי ששגג בשבת פטור ממלקות דמזיד דיוה"כ דחייבי מיתה שוגגים פטורים ממלקות. והיינו דקאמר הוציאו ביום הכפורים יהא פטור כלומר לעולם יהא פטור ואפילו הזיד ביום הכפורים ושגג בשבת דהכי שמעינן מלישניה דרבי מאיר במתניתין והיינו סייעתא לר"ל. והיינו נמי דקאמר הש"ס הא מתניתא זמנין וכו' וזמנין לומר דמחדא מתני' שמעינן כר' יוחנן בדינא חדא וכר"ל בדינא אחרינא:

אמר ר' יוסי בר' בון. לא היא דלא תידוק מינה סייעת' לר"ל ולא תפרש לדברי ר"מ כדקאמרת אלא ה"ק דאם היתה שבת דקאמר אף משום שבת וחייב נמי משום שגגת מלאכה דיוה"כ ואתייא דר"מ כר"ע:

ת"ל שבת היא. דמשמע שאם בא חיוב מאיסור אחר עמה שיתחייב משום שבת בפני עצמה וכן לגבי יוה"כ דכתיב הוא הוא בפני עצמו. הדין פירושא דהאי סוגיא:

הלכה ה

מתני' **הראשון חייב בנזקי שני**. בנזקי גופו אבל אם הוזקו כליו פטור דכל תקלה תולדת בור הוא ולא מצינו לבור שחייבו בו את הכלים ובנזקי גופו דחייב דוקא שהיה לו שהות לעמו' ולא עמד כדאמרינן בגמ' אבל לא היה לו שהות לעמוד או שאינו יכול לעמוד פטור דהא קיי"ל נתקל לאו פושע הוא אלא אנוס ואין חילוק בכאן בין מקום מדרון לשלא במקום מדרון:

זה בא בחביתו וזה בא בקורתו. ופגעו זה בזה:

גמ' **מהו שיתן לראשון שהות כדי עמידה**. אם נותנין לו שהות שיוכל לעמוד ולא מיחייב אלא אם היה לו שהות לעמוד ולא עמד:

אמר ר' יוסי פשיטא לר' יוחנן. לאו הכי מיבעיא ליה לר' יוחנן כדנקט סתמא דהש"ס דבהא פשיטא ליה דנותנין להראשון שהות כדי עמידה דאם לא היה לו שהות לעמוד ודאי פטור הוא דמאי הוה ליה למיעבד דנתקל הוא ואנוס בנפילה:

ולא מסתברא. הבעיא דאיצטריך ליה לר' יוחנן למיבעי:

דלא מן השני והלך אלא מן השני והילך. אם השני שנתקל בראשון נפל וחזר ונתקל בו השלישי בהא הוא דמיבעי' לן מהו ליתן לשני שהות כדי עמידה מי אמרינן מכיון דהשני ראה שהראשון נפל ומוטל לפניו היה לו להמתין או לסלק עצמו משם לצד אחר ולאו אנוס הוא בנפילתו ואפילו אין לו שהות כדי עמידה חייב הוא בנזקי שלישי או דילמא אמרינן דמכיון מחמת שנתקל נפל גם הוא אנוס הוא וביש לו שהות כדי עמידה דוקא הוא דמחייב:

נישמעינה מן הדא. ברייתא דתני בתוספתא פ"ב. ואם מחמת הראשון נפלו כולן. כגון שהיה מוטל על רוחב הדרך ונתקל זה בראשו וזה ברגלו הוא חייב לשלם בנזקי כולן שהיה לי לעמוד:

ואם הזהירו זה את זה. אריש קאי שכל אחד הזהיר לחבירו:

כולן פטורין. ואפי' כשהיה להן לעמוד וקתני מיהת הראשון משלם לשני והשני לשלישי אלמא דשניהן שוין לדינא דכל היכא דהראשון משלם והיינו דוקא כשהיה לו שהות כדי עמידה דהאי פשיטא לן כדלעיל בכה"ג נמי הוא דמשלם השני דאל"כ לא הוה ליה לבלילנהו בחד בבא:

אפי' מאה כולן חייבין. זה לזה:

אית תניי תני. תניא אידך כולן פטורין בחמורים:
מאן דאמר חייבין בשהרביצום בעליהן. ולא פליגי דמ"ד חייבין כשהרביצום כלומר אחר שנתקלו ונפלו היו בעליהם שם ולא העמידום והניחן מרובצים:
נפלו. אבל אם מחמת שנפלו נתקלו זה בזה פטורין. שאין אונסין לבהמה לא שייך דין אונסין בהן ובאדם הוא דאמרינן מועד לעולם אפילו באונס מלבד בנתקל לפי שאנוס גמור הוא והילכך אם היה לו לעמוד ולא עמד חייב אע"פ שתחלתו אנוס גמור היה אבל בבהמה לא שייך הכי ואם לא היו הבעלים שם פטורין:
חמורים. שהיו מהלכין זה אחר זה ורגלי א' מהן רעות ובעליהן מהלכין עמהן אין רשאין לעבור עליו אלא יסלקו להצד:
נפל רשאין לעבור עליו. כן הוא בתוספתא שם וחסר הוא בספרי הדפוס:
מהו רשאין לעבור עליו. באיזה אופן הוא דרשאין:
דרסין עלוי ועברין. אפי' בדריסה עליו ממש רשאין הן לעבור ולהלך לדרכן:
ריקן. מן המשאוי וא' טעון משאוי והדרך הוא צר ודחוק מעבירין את הריקן מפני הטעון:
אחד פרוק. מן הרוכב ואחד טעון רוכב על גביו:
שתי עגלות. וכן הדין בעגלות או ספינות הפוגעות זו בזו ואינם יכולין לעבור בבת אחת:
הנכנס למרחץ. ופוגע באדם היוצא ואין יכולין לעבור בבת אחת:
נותן כבוד ליוצא. והוא ימתין מפני שהיוצא עיף הוא מן המרחץ:
נותן כבוד לנכנס. שאין רשאי לשהות עצמו:
שנו והזיקו מהו. ששינו במשאן שהיה קורתו של זה כבידה הרבה וארוכה יותר מן הרגיל ומחמת זה לא היה יכול לעבור ושיבר את החבית מי אמרינן הואיל ושינה במשאו חייב או דילמא אעפ"כ יש לכל אחד רשות להלך בר"ה:
נשמעינה מן הדא. ברייתא בתוספתא שם:
וישב בו ונשבר. מחמתו שהיה אדם בריא וכבד ביותר הוא חייב ע"י כולן:
ואם מחמת כולן נשבר. שכולן גרמו להחזיק:
כולן חייבין. ומשלם כל א' חלקו ושמעינן מהאי ברייתא שאם האחד הוא ששינה המשנה חייב וכן לענין הבעיא דר' זעירא:

הלכה ו

מתני' **היה בעל קורה ראשון וכו' פטור**. בעל הקורה שזה מהלך כדרכו וזה מיהר ללכת: גמ' **לא כן אמר רב**. לעיל ריש פרקין דטעמא דהמניח את הכד ברה"ר ובא זה ונתקל ושברה פטור משום דבממל' כל רה"ר עסקינן ולא היה לו דרך לעבור הא באינו ממלא כל רה"ר חייב:

וזו ממלא כל רה"ר. בתמיה ואמאי אם עמד בעל הקורה חייב וכי ממלא ר"ה הוא בקורתו והיה לו לבעל חבית לילך מן הצד:

אמרי כיון שעמד נעשה כקרן זוית. כמו דאמרינן לעיל שאם היתה הכד נתונה בקרן זוית פטור המשברה שלא היה לו לראותה וה"נ כן היא לענין דינא דמתני' דכיון שהבעל חבית אחר הבעל הקורה הולך לא היה לו להשגיח ולראות אם זה עמד בקורתו ובעל הקורה הוא דפשע שהיה לו להזהירו ולומר לו עמוד הילכך חייב בעל הקורה:

הלכה ז

מתני' **אחד רץ ואחד מהלך**. מפרש בהש"ס בבלי דחסורי מחסרא והכי קתני אחד רץ ואחד מהלך בערבי שבתות ויו"ט בין השמשות או שהיו שניהם רצים בימות החול פטורי' דבע"ש וי"ט מי שרץ בין השמשות ברשות הוא רץ להכין צרכי שבת ויו"ט ומש"ה פטור ובשאר ימות השנה בששניהם רצים הואיל ושניהם משנים שניה' פטורים:

והזיקו. שהוזקו זה בזה:

גמ' **היה רץ בר"ה**. בשאר ימות החול והזיק חייב ששינה שהמנהג לילך ולא לרוץ:

היה ע"ש בין השמשות. רץ לדבר מצוה הוא פטור:

שהיה קטן חסידים. קטנותן וסופן של חסידים כדאמרינן בשלהי סוטה:

הלכה ח

מתני' **המבקע**. עצים ונתזה בקעת והלכה והזיקה:

והזיק ברשות היחיד. של אחרים:

ברשות היחיד. שלו והזיק ברשות היחיד של אחר חייב ואף על גב דהכא תרתי למעליותא דברשותי' קעביד וכן במקום שהזיק לא שכיחי רבים דנימא הוה ליה לעיוני אפ"ה חייב דאדם מועד לעולם ולא זו אף זו קתני:

גמ' **ונכנס פועל לתבוע שכרו**. דהוי ליה נכנס ברשות:

חייב. כדמוקי לקמיה דכשראהו נכנס מיירי והוה ליה לעיוני:

אינו גולה. דשוגג קרוב למזיד הוא:

והתני ר' חייא. בתוספתא פטור מנזקין לימא דפליגי:

ומה דאמר ר' חייא בשלא ראהו. נכנס דהוי שוגג ופטור מד' דברים אבל בנזק חייב לעולם אפילו בשוגג כדקאמר במתני':

אם בשלא ראהו כיון שאמר לו הכנס חייב. כלומר אי טעמא משום הכי הוא דפטור דלא ראהו נכנס תינח רישא שלא נתן לו בעל הבית רשות להכנס אבל אם נתן לו רשות

כיון שאמר לו הכנס חייב עכ"פ דבכי הא אמרינן הוה ליה לעיוני והתני ר' חייא פטור אף באמר לו הכנס:

כיון שאמר וכו'. קסבר ר' חייא דכיון שאמר לו הכנס קיל טפי דמכיון שרואה שהבעה"ב מבקע עצי' צריך הוא לשמור עצמו דהכנס ושמור עצמך קאמר ליה:

ואית דבעי מימר. איכא דאמרי ופליג' אדר' חייא דס"ל כיון שאמר לו הכנס נעשה כחצר השותפין דאמר ר' יוחנן שחייבין זה בזה בנזקיהן שלכל אחד ואי' יש לו רשות בחצר וה"נ כיון שנתן לו רשות להכניס הרי הוא באותו שעה כשותף וחייב בנזקו:

קונין זה מזה. בדרכי הקניה שצריך בחצר כגון במשיכה דאינה נקנית בר"ה בחצר השותפין קונין:

ולא כן אמר רב. לעיל ריש פרקין דמוקי למתני' דוקא בממלא כל רשות הרבים והילכך הוא הפושע ואדם ההולך ונתקל בכליו ושברה פטור ואם היזק בהן בעל הבית חייב בנזקו הא אם לא מילא כל רשות הרבים פטור מנזקו שהיה לו לזה להלך מן הצד:

וזו ממלא כל רשות הרבים. בתמיה ואמאי חייב כאן בחצר השותפין הא לא דמיא לממלא ברשות הרבים שהרי הוא יכול להלך במקום שישמור עצמו מן ההיזק ונימא דר' יוחנן פליג אדרב:

אמרי מכיון שדרכו להלך בחצר. כלומר שהוא רגיל להלוך תמיד בכל החצר שהרי אין השותפין מקפידין זה על זה בהילוך בכל החצר:

כמי שהוא ממלא בכל החצר. כלו' נעשה זה המזיק כממלא כל החצר במה שעשה וגרם לו היזק שלא היה לו לזה לשמור עצמו כיון שהוא רגיל בכל החצר לפיכך הוא חייב בנזקו:

הלכה ט

מתני' **משלמין במותר ח"נ**. שמין מה שהזיקו של זה יותר על נזקו של זה ובאותו מותר ישלם מה שהזיק יותר את החצי:

מועד בתם משלם במותר נזק שלם. כלומר אם הוא הזיק את התם יותר משהזיקו תם:

אדם בתם משלם במותר נזק שלם. דאדם מועד לעולם:

ותם באדם משלם במותר ח"נ. דכתיב או בן יגח או בת יגח כמשפט הזה יעשה לו כמשפט שור בשור כך משפט שור באדם דבשניהם תם משלם חצי נזק ומועד משלם נ"ש:

ר"ע אומר וכו'. דדריש כמשפט הזה למאי דסליק קרא מיניה ובמועד איירי לומר דמשפט הזה לכל שור שנגח את האדם ואפי' הוא תם ואין הלכה כר"ע:

נוטל את השור. דהיינו ח"נ:
וכן הלכה. ודאי כן הלכה דמנה נותן לו דהיינו ח"נ אבל אין זה שור האמור בתורה דקיימתה ומכרו את השור החי וגו' ולא קיימתה בדין זה לפרש וגם את המת יחצון:
ואיזה זה וכו'. בבבלי מפרש דפלוגתא דרבי מאיר ור' יהודה בשבח נבילה היא כגון שבשעת מיתה לא היתה הנבילה שוה כלום ונתייקרה אח"כ דשוה להאכילה לכלבים או למוכרה לעכו"ם רבי מאיר סבר שבח נבילה דניזק הוי ולא שקיל בה מזיק כלום אלא נותן לו חצי נזקו והיינו דקאמר רבי מאיר על זה נאמר ומכרו את השור החי וחצו את כספו כלו' שצריך לשלם לו חצי נזקו מדמי שור החי ואינו מנכה לו כלום בשביל השבח שהשביחה נבילה ור' יהודה סבר דחצי שבח נבילה דמזיק הוי וכשבא מזיק לשלם לניזק דמי חצי נזקו מנכה לו חצי שבח שהשביחה נבילה משעת מיתה עד שעת העמדה בדין והיינו דקא"ל ר' יהודה לר"מ ולא קיימתה וגם את המת יחצון שצריך לחלק השבח שהשביח המת ושקיל ליה מזיק פלגא והלכה כר' יהודה:
גמ' **שור שוה מנה**. בספרי הדפוס חליפי טעות בכאן שכתוב שם בר פדייא וכו' ולא שייכא עד מתני' דלקמן יש חייב על מעשה שורו וכו' וכאן שייכא הני דיני אמתני' וכן נשתבשה הגי' בטעיות הרבה בספרי הדפוס וצריך להגיה כמו שהוא בתוספתא פ"ג. וה"ג שור שוה מנה שנגח לשור של מאתים ואין הנבלה יפה כלום נוטל את השור שהוא חצי נזקו:
שאין לו אלא חצי חבלו. לגבות משור המזיק והרי הוא שוה כך:
לפיכך. שאינו משתלם אלא מגופו אם מת שור המזיק או שהכחיש ואינו שוה חצי נזקו:
אין לו אלא אותו השור בלבד. ואינו צריך להשלים לו כפי שהיה שוה בשעת הנזק:
שור וכו'. האי קאי לפרושי המתני' דקתני משלמין במותר ח"נ:
הכחישו חמשים זוז. ומגיע לו עשרים וחמשה בעד חצי נזקו:
חזר האחרון וחבל בו. בראשון שלשה של זהב שהן ע"ה זוזים:
השני משלם לראשון חצי דינר זהב. כצ"ל שנים עשר זוזים וחצי שהן חצי נזק של מותר נזקו:
שור שוה מאתים וכו' והכחישו בחמשים זוז והשביח. הניזק והרי הוא יפה וכו' שאילו לא נגחו והכחישו היה משביח יותר ועד הכפל:
אין לו אלא בשעת נזקו. כלומר שאחר שעת נזקו אנו הולכין וצריך לשלם לו חצי נזקו כ"ה זוזים ולא מצי מימר ליה מאי אפסדתיך הרי עכשיו השביח משום דהניזק אמר ליה

אילו לא נגחו היה יפה שמונה מאות זוז שהיה בייתר משביח ולקמיה מדייק על לישנא דאין לו:

הכחיש. הניזק מחמת מכת הנגיחה:

אין לו אלא כשעת עמידתו בב"ד בלבד. כלומר בזה הולכין אנו אחר שעת העמדת הדין שהנזק יותר גדול עכשיו משעת נגיחה וצריך לשלם לו ח"נ של שעת העמדה בדין דהניזק אומר ליה קרנא דתורך קיבורא ביה ומחמת מכת הנגיחה כיחש:

א"ר אילא כיני מתניתא השביח המזיק וכו'. לר' אילא קשיא ליה דקתני ברישא אם עד שלא עמד בדין השביח אין לו וכו' דלא שייכא האי לישנא על השביח הניזק ונותן לו כשעת נזקו מיבעי ליה הילכך קאמר כן צריך למיתני בברייתא דעל השביח המזיק קאי:

אם עד שלא עמד בדין השביח המזיק. לא מצי הניזק מימר ליה תן לי חלק מהשבח לפי ערך חצי נזקי שהיה מגיע לי שהרי ברשותי השביח אלא אין לו אלא אותן עשרים וחמשה זוז כשעת נזקו:

כיחש. המזיק ואין לו לגבות ממנו חצי נזקו אין לו אלא כשעת עמידתו בב"ד שהרי מגופו הוא משתלם:

מ"ט דר"מ. אפלוגתייהו במתני' קאי:

וחצו את כספו. דמשמע בשאין הנבלה יפה כלום משתעי קרא וחצו את כספו של החי לזה מנה ולזה מנה:

ומה מקיים ר' יהודה וגם את המת יחצון. כלומר דאע"ג דדריש ליה מהאי קרא דבנבלה יפה נ' זוז משתעי וזה נוטל חצי החי וחצי המת וכו' מ"מ מאי אשמעינן קרא פשיטא דהכי הוא ומאי נ"מ איכא:

מיכן שזה מפסיד וכו'. כלומר דאשמעינן קרא דלפעמים שניהם מפסידין בהח"נ גופיה ופחת נבילה איכא בינייהו. והכי דרשינן לקרא אליבא דכל חד דר"מ סבר דקרא לא מישתעי בשהנבלה יפה כלום וגם את המת יחצון דריש ליה פחת שפחתו מיתה מחצין בחי שזה נוטל החצי וזה החצי ואם היה הנבילה שוה איזה דבר בשעת הנזק ופחתה אח"כ קודם העמדה בדין לא שייך המזיק כלל בהאי פחת אלא כולה דניזק הוי וצריך לקבל הנבלה כפי שהיתה שוה בשעת הנזק ואם אינו מגיע לח"נ משלים לו מהאי עד ח"נ ואין המזיק מפסיד כלום בפחת נבלה ור' יהודה דס"ל דקרא מישתעי בשהנבלה יפה איזה דבר ס"ל דפחת נבילה דמזיק הוי פלגא והכי דריש ליה וגם את המת יחצון להיזקן של שניהם שאם פחתה מפסיד זה החצי וזה החצי ומשלם לו זה הח"נ מפחת

נבלה ועד ח"נ של שורו שהיה שוה בשעת הנזק והיינו דקאמר מיכן שזה מפסיד חצי נזק וכו' של הפחת נבלה שניהם מפסידין בה כל א' החצי:

הלכה י

מתני' **יש חייב וכו'**. שורו שבייש פטור. דכתיב איש בעמיתו ולא שור בעמיתו:

שורו שסימה וכו'. ואין העבד יוצא בן חורין על ידו:

והוא שסימה וכו' חייב. דכתיב לחפשי ישלחנו:

שורו שחבל וכו' חייב בתשלומי נזק והוא שחבל וכו' פטור מתשלומין שאין אדם מת ומשלם:

הגדיש בשבת חייב. וח"נ הוא דמיחייב דמשונה הוא:

מפני שנידון בנפשו. ואפילו היה שוגג מפני שנידון בנפשו אם היה מזיד וחייבי מיתות אפי' שוגגין פטורין מתשלומין:

גמ' כאן שייך להא בן פדייה הכתוב בספרי הדפוס לעיל:

חוץ מן המבעיר ועושה חבורה. דמקלקל בהבערה ובחבורה חייב:

עד שיהא צריך לאפר. דבעינן תיקון קצת וכן בחבורה שיהא צריך לדם וליתן לפני כלבו:

והתנינן שורו. שהדליק את הגדיש בשבת חייב ולר' יוחנן פריך דהא לדידיה ע"כ דמוקי למתני' בצריך לאפר דאל"ה ליכא חיוב מיתה ומאי מפני שהוא מתחייב בנפשו דקתני ופריך והתנינן שורו וגבי שורו לא שייך צריך לאפר וא"כ הוא נמי דומיא דשורו מיירי ואפ"ה שייכא חיוב מיתה גבי דידיה וקשיא לר' יוחנן ומשני שורו צריך את האפר בשורו נמי משכחת לה שהוא צריך לזה ועושה במתכוין להבעיר את הגדיש להיות מתגלגל עצמו בתוך האפר:

הלכה יא

מתני' **בסלע לקח**. מתחכך היה בסלע ולקה:

היו שנים רודפין אחר אחד. שני שוורים של שני בני אדם רודפין אחר שור של איש אחד:

שניהם פטורין. דתרווייהו מדחו ליה:

של איש אחד שניהם חייבין. בשניהם תמין עסקינן ואין התם משלם אלא מגופו וכי איתנהו לתרווייהו קמן משתלם הניזק חצי נזקו מבין שני השוורים אבל לתנהו לתרווייהו מצי אמר ליה זיל אייתי ראיה דהאי תורא אזקך ואשלם לך:

גדול הזיק. ויש בגופו שוה ח"נ:

קטן הזיק. והקטן תקח ומותר תפסיד:

קטן הזיק את הגדול. ואפילו ח"נ של הגדול מרובה לא תקח אלא קטן שלי וחצי נזקו של קטן שלך תקח מן הגדול:

גמ' **הדין עמדת בית דין מהו**. זה עמידה בדין שלהם שזה אומר גדול הזיק וזה אומר לא כי אלא קטן הזיק מהו הדין מי אמרינן דעכ"פ הקטן שהודה לו צריך לשלם א"ד דהוי כמי שטענו בחטין והודה לו בשעורים דמה שטענו לא הודה לו ומה שהודה לו לא טענו ופטור אף מדמי שעורין וה"נ אפילו תם או קטן שהודה לו אין לו:

נישמעינה מן הדא. ברייתא בתוספתא סוף פ"ג:

ואחת של שמן. והוא יוקר מן היין ותובע לשניהם וזה אומר של יין וכו' משלמין של יין מבין שניהם שכל א' הודה על היין וזה משלם החצי וזה החצי וכן אחת ריקנית וכו':

שניהם פטורין. דכל חד מדחי ליה. שמעינן מיהת דאם הודו משלמין עכ"פ הפחות שבשניהם וה"נ במתני' כן:

הדרן עלך המניח את הכד

פרק ד

הלכה א

מתני' **שור שנגח ארבעה וחמשה שוורים**. ובכולן היה תם דמשתלם מגופו והיכי דמי כגון שראה שור ונגח וראה שור ולא נגח וראה שור ונגח ואחר נגיחה שניה ראו שנים או שלשה פעמים שור ולא נגח דאפי' מועד לסירוגין ליכא דבעינן הסירוגין שיהו שוין דאז נעשה מועד לסירוגין:

ישלם. ח"נ לאחרון שבהם תחלה ומוקי להמתני' בבבלי דפליגי ר"מ ור"ש בפלוגתא דר' ישמעאל ור"ע דאיתא התם בפרק דלעיל דף ל"ג ע"א דר"מ סבר לה כר' ישמעאל דאמר יושם השור המזיק בבית דין ויתן להניזק דמי השור וכגון שהשור הוא בכדי חצי נזקו וא"כ הניזק בעל חוב של המזיק הוא דממון הוא דחייב ליה והכא במתני' מיירי שתפסו הניזק הראשון להשור לגבות חובו ממנו והילכך נעשה עליו כשומר שכר וכשהזיק תחת ידו הוא חייב בנזקיו ולפיכך האחרון משתלם חצי נזקו משלם:

אם יש בו מותר יחזיר לשלפניו. הכי קאמר אם יש בו מותר מכדי נזקו של השני כגון שחצי נזקו של הראשון היה מנה וח"נ של השני היה חמשים והשור המזיק היה שוה מאתים וכשנגח שור של הניזק הראשון שחצי נזקו מנה היה לניזק בשור זה מנה ולבעלים מנה וכשתפסו הניזק וחזר ונגח תחת ידו אין לבעלים להפסיד מנה שהיה להם בו שהרי לא היתה שמירתו עליהן אלא על הניזק שתפסו וכשהזיק לשני והיה חצי

נזקו חמשים משלם הניזק הראשון מן המנה שלו חמשים לניזק השני והמותר עד המנה חוזר לו והבעלים נוטלין המנה שלהם וכן כולן כשתפסו כל אחד כשתפס נעשה ש"ש עליו ומשלם לניזק שלאחריו והמותר יחזור לו ולפניו ואין הבעלים מפסידים מחלקם שבתחלה:

רבי שמעון אומר וכו'. ר' שמעון סבר לה כרבי עקיבא דאמר יוחלט השור לחצי נזקו ואם שור המזיק שוה יותר מכדי חצי נזקו הבעלים והניזק שותפין הם בו ושניהם מתחייבים בנזקיו כיצד שור שוה מאתים וכו':

ושלפניו. הניזק ראשון נוטל חמשים זוז וזה הבעלים חמשים זוז דיש לניזק ראשון בו החצי הילכך משתלם החצי תשלומיו:

חזר ונגח לשור אחר שוה מאתים האחרון נוטל מנה. שהוא חצי נזקו ונמצא אותו שלפניו שהיה החצי שלו משלם מחלקו להאחרון החצי שהוא חמשים זוז וחמשים נוטל הוא:

ושנים הראשונים. שהם הניזק ראשון והבעלים שהיה להם לכל אחד רביע משלמין להאחרון כל אחד רביעית נזקו שהוא החצי מחלקו והוא דינר זהב עשרים וחמשה זוזים של כסף וזה נוטל דינר זהב וזה דינר זהב:

גמ' **בא עליו ר"מ משני צדדין**. כלומר טעמיה דר"מ דאמר האחרון אחרון נשכר משום דהאחרון בא עליו משני צדדין ממ"נ איני מפסיד חצי נזק המגיע לי:

שלך הוא. אם לאחר ששור זה נגח את שורך נעשה כשלך שהיה לך לגבות ממנו הזיקך א"כ תניהו לי לגבות ממך שהרי השור שלך הוא ואתה מתחייב בנזקיו ותשלם לי חצי נזקי ואם יהיה בו מותר יהיה שלך:

אינו שלך. וא"ת השור הוא עדיין ברשות בעלים ואינו שלך א"כ תניהו לי שאגבנו מהבעלים וכלומר אין אתה רשאי ליטול המגיע לך עד שאגבה אני בתחלה ואם יהיה בו מותר תגבה אתה:

ולא כן אמר ר' לעזר שמירת נזקין כשמירת קנין. כלומר דפריך מדקאמר שהשני אומר לראשון תניהו לי ש"מ שהשור תחת ידו הוא שהבעלים מסרו לו לגבות ממנו נזקו דלא כן אמר ר' לעזר לעיל בפ"ק הלכה ב' גבי חפר בור ובא אחר וסיידו וכיירו דחייב הוא ומפרש התם דמיירי שאמר לו סוד את הבית הזה וקנה אותו וכלומר שכשמסר לו והרי הוא כשלו מפני ששמירת נזקין כשמירת קנין כמו שקנה אותו בדרכי הקניה וה"נ שלו הוא ואמאי השני מוציא מתחת ידו:

ומסרו לו לנזקיו. בתמיה וכלומר וכי בשביל נזקו שהוא תחת ידו מסרו לו שיהא שלו לענין שהוא לבדו יגבה ממנו נזקין הא ודאי ליתא שאינו אלא כמשכון בידו שמסרו לו למשכון לגבות ממנו נזקו והרי הוא כשומר שכר עליו בשביל חוב הנזק שלו ועכשיו שחזר ונגח הניזק השני גובה ממנו נזקו:

ומה ביניהון. האי מילתא לאו אהאי מתני' קאי דר' יודה מאי שייך הכא אלא דר' יוחנן מפרש לפלוגתייהו דר"מ ור' יודה בפרק דלעיל ומשום דמסיק ר' יודה ור"ש שניהן אמרו דבר אחד מפרש מעיקרא למילתייהו והדר מסיק למאי דשייך למשנתינו והכי פירושה לפי המסקנא דהאי ש"ס ובמה דקאמר כמה דר' יודה אמר וכו' כדלקמן:

ומה ביניהון. דר"מ ור' יהודה דפליגי לעיל בפ"ג גבי שור שוה מאתים שנגח שור שוה מאתים דקאמר ר' יהודה לר"מ דקרא מישתעי בשהנבלה יפה חמשים זוז ובמאי פליגי לדינא הא בין לרבי מאיר ובין לר' יהודה המזיק נוטל קכ"ה והניזק נוטל קכ"ה שהרי הנזק היה ק"נ ומגיע להניזק ע"ה מן המזיק שהוא חצי נזקו ונמצא לר' יהודה דאמר זה נוטל וזה נוטל חצי החי וחצי המת והניזק נוטל מן הנבלה כ"ה וק' מן החי שהוא ע"ה בעד חצי נזקו וכ"ה כנגד הכ"ה שנוטל המזיק מן הנבלה וקכ"ה להמזיק וכן לרבי מאיר דאמר הניזק נוטל כל הנבלה שהוא חמשים ועוד ע"ה מן החי בעד חצי נזקו ואם כן מאי בינייהו לדינא וקאמר ר' יוחנן הקדש ביניהון כלומר אם הניזק יכול להקדיש לשור המזיק כמו המזיק:

על דעתיה דר' יודה. דאמר שהמזיק נוטל חצי המת דגזרת הכתוב הוא ובהכי משתעי קרא ונמצא מה שהניזק גובה מן החי הוא בשביל החוב ח"נ שלו דמשתלם מגופיה ואותן הכ"ה גובה ממנו בשביל הכ"ה שנטל המזיק מן המת הרי דאין לו קנין אחר על שור המזיק כ"א בעד חובו. ואפילו אותן הע"ה שהוא חצי נזקו שגובה ממנו אינו אלא כשאר חוב והרי הן כמו הכ"ה שנתחייב לו עכשיו:

מקדיש הראשון. הבעלים שהן יכולים להקדישו ולא הניזק שאין לו קנין גמור בו ואין הקדשו חל עליו:

על דעתיה דרבי מאיר. אבל לר"מ דס"ל שאין להמזיק שייכות כלל גבי הנבלה כ"א הניזק נוטל אותה ונמצא מה שהניזק גובה מן החי הוא הח"נ לבד שהן ע"ה ולא נתחדש שום חוב אחר אחרי הנזק שיהיה לו לגבות ממנו והח"נ שהוא גובה יש לו שיעבוד גמור עליו מן התורה לפיכך שניהם מקדישין אותו וכלומ' דההקדש של שניהם חלין עליו של הניזק כמו של המזיק. ונתברר לנו לפי סברא זו במאי דפליגי רבי מאיר ור' יהודה בברייתא לפי שיטתא דהאי ש"ס. וזה דר' יהודה דאמר בשהנבלה יפה נ' זוז זהו שור

האמור בתורה הורה הכתוב לנו דהח"נ הוא כשאר חוב כמו הכ"ה שהן בודאי דין חוב להם שנולד ונתחדש אחר ההיזק ומחמת שנוטל המזיק כמו כן מן הנבילה דדינן שוה וללמדנו דאין לניזק כ"א חוב על שור המזיק ואין הקדשו חל עליו. אבל לרבי מאיר דאמר אין זה שור האמור בתורה אלא בשאין הנבלה יפה כלום מיירי בא הכתוב ללמדנו שאין כאן חוב אחר כ"א הח"נ ובהאי אלמוה לשעבודא דניזק ואם הקדישו חל עליו כמו אם הקדישו הבעלים. ובהכי מתפרשא כל הסוגיא על מכונה:

הוקיר. שור המזיק וכן אם נעשה בו איזה מלאכה ועשה שכר או אם השביח מאליו ומחמת כן הוא שוה יותר הכל תליא בפלוגתייהו וכפי הטעם שאמרנו:

שניהן אמרו דבר אחד. לאו דבר אחד ממש הוא וכדמסיק אלא דבעינן קנין והחלק שיש לניזק בשור המזיק לדבר אחד נתכוונו דהקנין והחלק בו הוא החצי של השור המזיק דסבירא ליה לרבי שמעון דשור האמור בתור' בשהנבלה יפה נ' זוז ויש להניזק בו מאה כמו לר' יהודה ומיהו לר' שמעון לא דמי הח"נ שהן הע"ה להכ"ה כמו לר' יהודה וכדמפרש ואזיל:

כמה דר' יודה אמר קנה. בענין הקנין עצמו דסבירא ליה לר' יהודה שגובה מאה מן החי כן ר' שמעון אומר קנה כך כפי החשבון של ר' יהודה ושור האמור בתורה מפרש ר' שמעון כמה דמפרש ר' יהודה:

אלא. דבחד צד ע"כ לומר שהן מחולקים ולא אמרו דבר אחד:

שר' יודן אומר קנה לחי קנה למת. כלומר שהוא קונה בהחי כמו שהוא קונה בהמת שהרי נוטל חצי מן החי וחצי מן המת והיינו דר' יהודה דאמר שור האמור בתורה בשהנבלה יפה נ' זוז והורה לנו הכתוב בזה דכל מה שהוא גובה מן החי ואפי' ה"נ שלו שהן הע"ה הרי הן כמו הכ"ה שהוא גובה בשביל הכ"ה שנטל המזיק מן המת ולומר שכולן נחשבין כשאר חוב ואין להניזק חלק ושותפות בשור המזיק ומש"ה נמי אמר ר' יהודה דאינו יכול להקדישו כ"א הראשון:

ורבי שמעון אומר לא קנה אלא למת בלבד. וכלומר דהקנין שיש לו בחי בשביל המת בלבד והן הע"ה שהוא גובה בשביל ח"נ. וזהו שיש לו קנין ממש בו ואף על גב דהכ"ה גם כן גובה ממנו מכל מקום נ"מ דלא מדמינן הח"נ להכ"ה שנפרע בשביל החוב שנתחדש אחר ההיזק שהן לבדן נחשבין כמו חוב בעלמא אבל ה"נ יש לו קנין וחלק ממש בגוף השור ובהא מילתא ר' שמעון כר' מאיר סבירא לי' ושניהן יכולין להקדישו דהן שותפין בו. וטעם פלוגתייהו במתני' הוא משום דרבי מאיר סבירא לי' בשתפסו הניזק להשור לגבות נזקו ממנו נעשה עליו כש"ש והוא מתחייב בנזקו ואין הבעלים מפסידין ורבי

שמעון לא סבירא ליה כוותיה בהא אלא הואיל והבעלים יש להם על כל פנים חלק בו מפסידין ג"כ לפי חלקם. ודכ"ע סבירא להו שותפין הן בין ר' מאיר ובין ר"ש ור' יהודה הוא דס"ל הניזק ב"ח דמזיק הוא. ובענין שור האמור בתורה הוא דסבירא ליה ר"ש כר' יהודה. הדין הוא דנתברר לן בפירושא דהאי סוגיא בס"ד:

תמן תנינן. בפ' מי שהיה נשוי הל"ד מי שהיה נשוי לשלשה נשים ומת כתובתה של זו מנה ושל זו ר' ושל זו ש' ואין שם אלא מנה חולקות בשוה וכו' וכן שלשה שהטילו לכיס זה מנה וזה ר' וזה ש' ופיחתו אי הותירו בסחורה כך הן חולקין לפי מספר השותפין בשיוה וגרסי' שם קצת מהסוגיא ובשינוי נוסחא:

נראין דברים. לא שנו דחולקין בשוה אלא בשנטלו מרגליות כלו' שלקחו בממון השותפין אבן טובה א' וכיוצא בה דבר שאינו דרכו ליחלק וכלומר שא"א לקנות מקצת ממנה אלא כמות שהיא בזה חולקין הריוח בשוה:

דיכיל מימר ליה. משום שיכול לומר בעל סך המעות המועט לבעל סך הרב אילו לא עשרה הדינרין שלי לא הייתה יכול לקנוס כלום מפני שהוא דבר שא"א לקנות אלא כולה כמות שהיא ואם יפחות לך אפי' כסך המועט שלי לא היית יכול לקנות' וכמוני כמוך בריוח הסחורה זאת:

אבל דבר שדרכו לחלק. ואפשר לקנות ממנו כמו שהוא חפץ:

מביאין לאמצע וחולקין. כלומר משום שדרכה של הסחורה כזו שמביאין אותה לאמצע וחולקין בה כל אחד לפי הממון ומה"ט אם נשאו ונתנו ביחד ולא חלקו הסחורה חולקין הריוח לפי הממון שהרי כל אחד מהן היה יכול לקנות בתחלה כפי סך ממונו ואומר בעל סך הגדול לבעל סך הקטן הלא בתחלה בלא הממון שלך הייתי קונה כפי סך הממון שלי ולא נהניתי מן הסך שלך וגם אתה לא הפסדתה כלום שאם היית נושא ונותן בפני עצמך כפי סך הקטן שלך לא היה לך ריוח אלא דבר מועט וכמו כן תטול עכשיו:

אמר רבי לעזר. דלא היא שאפי' בדבר שדרכו לחלק ולא חלקו ונתעסקו ביחד חולקין בשוה:

דיכיל מימר ליה וכו'. מפני שעדיין יש טענה לבעל סך הקטן שהרי הוא יכול לומר אם היינו חולקין היה לי ריוח בסך המעט אשר בידי כמו אתה בסך הגדול שלך:

את פרגמטיא דידך סגין. מפני שאתה לפי הסך שלך היה מגיע לחלקך סחורה הרבה והיית צריך להתעכב זמן רב עד שתמכור הסחורה שלך ובין כך הייתי אני מהפך בממון שלי הסך המועט בסחורה מועטת קונה ומוכר וחוזר קונה ומוכר עד שהייתי מגיע לריוח

גדול כפי הריוח בסחורה מרובה שלך וא"כ עתה אשר לא חלקנו והיינו עוסקין ביחד צריך שלא אפסיד כלום ויש לי חלק בריוח כפי אשר יש לך:

עד כדון. עד כאן שיכול לטעון זאת הטענה כשהיו הסחורות נתונות כאן במקומן ולא היו צריכין להוציא הוצאות ולשלח הסחורות למקום רחוק כדי למכרן בטוב:

היתה פרגמטייו נתונה ברומי אבל אם היו צריכין לשלח הסחורות לעיר רומי למקום רחוק מאי איכא למימר שהרי עכשיו אינו יכול זה לטעון כך שהרי אינו יכול להוציא הוצאות רבות על דבר מועט שלו אם היה מתעסק בשלו בפ"ע:

דיכיל מימר ליה. אפ"ה יש לו טענה ואפי' בכה"ג מפני שיכול לומר לו (אם) אתה היית צריך לשלח לעיר רומי למכור סחורות הרבה שלך לפי שא"א לך למכור לך כ"כ במקומינו אבל אני בסחורה המועטת שלי בעוד שאתה היית הולך למקום רחוק הייתי מהפך בכאן ואיני צריך להוצאה מרובה אלא קונה ומוכר במקומי והייתי מגיע לריוח כפי הריוח מהסחורה שלך:

תני. בתוספתא דכתובות פ"י והכי איתא התם שלשה שהטילו לכיס ונגנבו מהן מביאין השאר לאמצע וחולקין. ונגנבו כך הן חולקין כלומר דהש"ס מפרש דהא דקתני התם מביאין השאר לאמצע וחולקין והיינו שלפי המעות הן חולקין דכל היכא דקאמר לאמצע כך הוא מיתפרש שממצעין ביניהן כ"א לפי חלקו וכדלעיל והילכך מפרש לה דלאו דוקא קתני מביאין השאר אלא נגנבו כך הן חולקין וכלומר דלענין הפסד הגניבה נמי הדין כן דכיון דהמעות בעין היו מחשבין ההפסד לפי המעות:

והתני בברייתא אחריתא:

באילו אבנים. כגון הבית והעליה של שנים שנפלו ששניהן חולקין באבני' ובאילו אבנים אם נגנבו מהן ההפסד מחצה לזה ומחצה לזה:

א"ר שמי. שאני התם סלעים גסות הן. ונתחלפו כאן השיטות בספרי הדפוס אגב שיטפא דהן קמא והן בתרא. וכצ"ל סלעים גסות הן ולית ידע אי מן הדין נסב אי מן הדין נסב מספק מחצה וכו' כלומר שבאבנים שהן גסות וא"א שיבללו זו עם זו ומספק שאין אנו יודעין מאיזה מהן לקח הגנב מחלק זה או מחלק זה הילכך חולקין ההפסד בשוה:

אבל אבנים דקות הן ואפשר לבלול לצאת ידי כולן כל אחד ואחד נוטל לפי כיסו. כלומר אבל במעות שהן כמו אבנים דקות שאיפשר להן שיבללו כולן ביחד ולצאת ידי כולן כל אחד וכו' וכלומר דאמרינן שמאחר שהמעות מעורבבין היו ולקח הגנב מחלק כולן כל א' וא' נוטל לפי כיסו ובזה יצאנו ידי כולן:

מה חמית מימר בגניבה אנן קיימין. מה ראית לומר ולפרש דגם בהפסד הגניבה הדין כן:

או אינן קיימין אלא במשתייר. או אינו דילמא הברייתא דוקא קתני מביאין השאר לאמצע דבמשתייר הדין נותן שכל אחד נוטל לפי מעותיו שהן כאן בעין לפנינו אבל בהפסד הגניבה אימא לך שנגנב מחלקו של אחד מהן ולא מחלק חבירו וא"כ הדבר בספק הוא וחוזר הדין לדין האבנים שיחלוקו בשוה ומנין לך לחלק ביניהם בסברא זו:

ואפי' תימר בגניבה אנן קיימין. כלומר לעולם בהפסד גניבה נמי הדין כן ועל כרחך לפרש הכי ולומר כהטעם שאמרנו דאנו תולין שהגניבה נעשית ממעות התערובו' ומחלק כולן כל א' לפי חלקו שהיה לו בו דאי לא תימא הכי אלא דאיכא חששא שמא ממעותיו של א' מהן לבדו נגנב אם אתה אומר כן נמצאת מידת הדין לוקה שאין לך לברר הדבר בפסק דין שיחלוקו הפסד הגניבה בשוה:

הגע עצמך דהוה לדין וכו'. שהרי אם היה לא' מהן חמשים זהובים ולאחד מאה וחמשים והגניבה היא חמשים ואם אתה אומר דחוששין אנו שמא הגניבה לא נעשית אלא מחלקו של א' מהן מעתה יאמר בעל החמשים לבעל הק"ן הגניבה נעשית מחלק המרובה שלך ומחלקי לא נגנב כלום אישתכח דהדין דחמישיתה לא מפסיד כלום. בתמיה. וכלומר דאם באנו כאן לספק הזה שמא לא נגנב אלא ממעות א' מהן ומתמת ספק זה אתה אומר שיחלוקו בשוה אין לדבר סוף שהרי יטעון בעל החמשים תולין אנו הספק במרובה ומשלך הוא נגנב ואין לי חלק בהפסד כלום וא"כ מידת הדין לוקה הילכך לא אמרינן הכי אלא והואיל המעות נבללין הן הגניבה נעשית ממעות כולן וחולקין בהפסד כפי המעות זה שליש אחד וזה שני שלישים ושאני גבי אבנים שאינן יכולין להבלל זה עם זה ואין שם ספק אחר אלא הספק הזה בלבד שמא לקח מאלו של א' מהן הילכך התם לעולם ההפסד למחצה:

תמן תנינן. במשנתינו. והש"ס מייתי לה בכתובות שם בתמן תנינן וגריס ה"נ כן כדרכו בכל מקום:

ושנים הראשונים דינר זהב. הרי כאן חלוקת ההפסד כל א' ואחד לפי מעותיו דשותפין הן וכדפרישית לעיל דהאי תלמוד מוקי לה לכולא מתני' אליבא דחד תנא וכר' עקיבא:

וכן לשכר. אם הטילו לכיס והותירו כל אחד נוטל השכר לפי מעותיו וכן הדין במתניתין דקאמר לעיל למ"ד דשותפין הן השביח שור המזיק השביח לשניהן ואם יש כאן עוד נזקין אחרים כך הן חולקין האחרון נוטל חצי השבח ושלפניו החצי ממנו ולהראשונים רביע לכל אחד ואחד:

הדא דר' זעירא פליגא על דר' לעזר. דלעיל דאמר אם לקחו סחורה במעות חולקין בשוה בין לשכר בין להפסד ואפילו בדבר שדרכו לחלק:

קשיתה קומי ר' יודן. הקשיתי קושיא זו לפני ר' יודן ממתני' על ר' לעזר ואמר לי דשאני במתני' דמי לא מודה ר' לעזר שאם התנו ביניהן בתחלה שיהא כל אחד נוטל לפי מעותיו כך הן נוטלין שכל תנאי שבממון קיים:

שוורים כמותנין הן. והלכך בדין דשוורים דמתני' כמו שהותנו בתחלה דמי שהרי לא נשתתפו כאן לדעת אלא שיש לכל אחד חלק בו והוי כמו שלקח זה בשלו וזה בשלו שחולקין לפי המעות:

חזר. ר' מני ובא לפני ר' יוסי ואמרה להא דר' יודן וא"ל ר' יוסי בפירוש שמיע לי דפליגי ר' לעזר ור' זעירא דר' לעזר סבר בסתמן חולקין בשוה ובמתני' כמותנין הן ור' זעירא ס"ל אפילו בסתמן כל אחד נוטל לפי מעותיו ולא ס"ל לחלק בין דינא דמתני' לדינא דעלמא:

הלכה ב

מתני' **לקטנים**. לעגלים:

אמרו לפני ר' יהודה. תלמידיו שאלו לפניו הרי אם הוא מועד בשבתות ולא לימות החול מהו אם חזרה דימות החול חזרה היא:

אמר להן וכו' מאימתי הוא תם וכו'. דחזרה דימות החול לאו חזרה עד שיחזור בו שלשה ימי שבתות ולא נגח אז חוזר לתמותו וטעמא דר' יהודה מפרש בגמרא:

גמ' **מכיון שהרג אדם אחד אינו מועד**. בתמיה כלומר הא דינו כמועד בהריגת אדם אחד למיקטליה וכי מאחר דהורגין אותו בהריגת האדם האחד היכי משכחת לה להאי דינא מועד לאדם אינו מועד לבהמה:

רב אמר. משכחת לה בשהרג שלשה עכו"ם דלא קטלינן ליה:

בשרדף שלשה רדיפות. אחרי אנשים והיו משערין ברדיפתו שיש בו כדי נגיחה אם היה משיג אותם וקא משמע לן דאפילו הכי לא הוי מועד לבהמה:

שאם יצא ביום הראשון וכו'. בעיא היא בכי האי גוונא מאי וכל הסוגיא כתובה לעיל בפרק ב' הלכה ו' עד הוינן סברין מימר ואדהתם קאי וכו' כדרך הש"ס הזה שהוא מקצר ועיין שם ותמצא מפורש היטב בסייעתא דשמייא:

מאי טעמא דר' יהודה. דבעי חזרה מימי שבתות:

מכיון דחמי לון וכו'. כלומר דמסתמא מה שהוא רגיל לנגוח בשבתות ולא בימות החול הוא מחמת שרואה בני אדם לובשין מלבושי שבת מכובדין ונקיים ואינו רגיל בזה ונעשה משונה מכח זה ומשתגע ונוגח ואם כן אינו חוזר להיות תם לשבתות עד שראינו שחוזר בשלשה שבתות ואינו משתגע עוד:

הלכה ג

מתני' **לשור של כנענים פטור**. דרעהו דוקא:

גמ' **רב אמר ראה ויתר גוים**. טעמא דסיפא מפרש ושל כנענים וכו' בין תם בין מועד משלם נזק שלם דאמר קרא ראה ויתר גוים ראה שבע מצות שנצטוו בני נח ולא קיימו והתיר ממונם של כנענים לישראל דאפילו שור תם שלהן שנגח שור של ישראל משלם נזק שלם:

הופיע מהר פארן. שסיבב את התורה לפני הכנענים ולא קבלוה הופיע נגלה פנים כנגדם לחייבן ולהפקיר ממונם:

הורידן מנכסיהן. סיפיה דקרא דחבקוק קדריש ויתפוצצו הררי עד שחו גבעות עולם:

כדיניהן. פסק להן שאין להן הפרש בין תם למועד:

על הדא איתאמרת. בתמיה וכי זה הקנס להן שיהא כדיניהן אלא על הדא איתאמרת כדיניהן דר' יוחנן דתני ר"ח בתוספתא שאם קיבל עליו דין ישראל עושים לזה כדיניהן:

איסטרטיוטות. פקידי המלך:

בת ישראל. מתני' בפ"ב דע"ז וזה קשה להם:

אין אנו מודיעים. טעמו של דבר:

עד דשכחון כולן. כל מה שלמדו ומן השמים היה זה:

הלכה ד

מתני' **שור חרש שוטה וקטן וכו' פטור**. ובגמרא מקשי רישא לסיפא ומפרש רישא בתם ואין מעמידין אפוטרופוס לתם לגבות מגופו ובסיפא דקתני מעמידים להן אפוטרופוס שהוחזקו נגחנים מעמידין להם לשווייה מועד דכי הדר נגח משלם מן העליה:

חזר לתמותו. דקסבר רשות משנה מועד שיצא מרשות זה ונכנס לרשות בעלים אחרים משנה את דין התראתו וחוזר לתמותו:

הרי הוא בחזקתו. שהיה מתחלה דאין רשות משנה והלכה כר' יוסי:

שור האיסטדין. שמיוחד לנגיחות ומלמדין אותו לכך:

גמ' **כיני מתניתא שור של חרש וכו'**. לישנא בעלמא מפרש ומשום דבנוסחת המשנה דהכא כתוב שור חרש שוטה וקטן פירש דהכי מתנינן שור של חרש וכו' דלא תפרש כשור חרש שוטה וקטן הנשנה במתני' בפרק דלקמן:

והא תנינן. בסיפא שור חרש שוטה וקטן שנגחו מעמידין להן אפוטרופוס. וברישא קתני פטור וקשיא רישא וסיפא אהדדי:

ומעידין להן בפני אפוטרופוס. קתני כלומר דמשני מעידין דייקא שמעידין בהן להשוותן מועדם שאם ינגחו אח"כ משלמין וברישא דתם הוא פטור ואין מעמידין אפוטרופוס לתם:

עד כדון הועדו לפני אפוטרופין ומסרום לבעלים הועדו לפני הבעלים ומסרום לאפוטרופין מהו. ובספרי הדפוס נתחלפו השיטות וטעות דמוכח הוא. עד כאן לא שמענו ממתני' פלוגתא דר"מ ור' יוסי אלא כשנעשו מועדין ברשות האפוטרופין. והחזירום לבעלים כדקתני נתפקח החרש וכו' דפליגי אם הוא בחזקתו או לא ואיכא למימר דבהא קסבר ר' מאיר דהעדתו ברשות אחרים לאו כלום הוא:

הועדו לפני הבעלים. אבל הועדו ברשות הבעלים ומסרום ברשות אחרים ונגחו מהו מי פליג ר"מ אפילו בכה"ג או דילמא הואיל וברשות הבעלים נעשה מועד מודה ר"מ בזה דאין רשות אחרת משנה:

נישמעינה מן הדא. ברייתא דתני בתוספתא פ"ה. שאלו בחזקת שהוא תם. וקס"ד דלא ידע מכלום ובחזקת תם דקאמר שלא ידע שהוא מועד:

ונמצא מועד. והזיק בבית השואל וקתני דמשלם חצי נזק אלמא רשות אחרת משנה אפי' הועד בבית הבעלים וקס"ד דרבי מאיר היא וכדלקמיה:

דרבי יוסי היא. דקסבר אפילו נעשה מועד ברשות אחרת אין רשות הבעלי' משנה ולעולם הרי הוא בחזקתו וכ"ש בהאי גוונא ולפיכך הבעלי' משלמין ח"נ לתשלום נ"ש כמו שהוא בחזקתו וכדמסיק:

ואי כר' יוסי ישלם את הכל. השואל ישלם נ"ש שהרי מסתמא נתפרסם שהועד בב"ד ובחזקת מועד הוא ובשלמא לר"מ שפיר דרשות משנה והילכך השואל משלם ח"נ ובעלים דמשלמו ח"נ השני משום דעכ"פ צריך להשלים לזה נזקי תשלומין דמועד אבל לר' יוסי הרי בחזקתו הוא בבית השואל:

בששאלו בחזקת שהוא תם. שידע מתמותו ולא ידע מזה שנעשה מועד בב"ד ולא קיבל עליו שמירת מועד:

ואין בששאלו בחזקת שהוא תם. וכלומר השתא טפי קשיא דבשלמא מעיקרא ס"ד דלאו בדעת השואל תליא אלא ברשות משנה וכדאמרן אבל השתא דאוקימתא כר' יוסי ומטעמא דידע ביה דתם הוא אדרבא איפכא מסתברא דאי ידע ביה ולא ידע אלא מתמותו א"כ לא ישלם כלום דיכול לומר אילו הייתי יודע שהוא מועד לא הייתי מקבל שמירתו עלי:

ביודע בו שהוא נגחן. כלומר סוף סוף ידע בו שהוא נגחן מנגיחת תם ומח"נ לא מיפטר דהא על כל פנים נטירותא דתם קביל עליה:

תני. בתוספתא שם:

עד שלא נגמר דינו. בב"ד מסרו ליד הבעלים ואח"כ נגמר דינו פטור השואל מלשלם לבעלים משום דאומר לו הוה לך לאערוקיה לאגמא:

אף משנגמר דינו. פטור דאומר לו הרי שלך לפניך:

א"ר יוחנן. גרסינן לה בפרק הנזקין הלכה ד' והכא מקצר הש"ס במקצת:

בתחלה אין ממנין אפוטרופין. לירד לדין בשביל היתומין אם יודעין שלחוב' הוא להן אלא בתחלה ממנין על מנת לזכות להן:

ואם חבו חבו. ואם מחמת טענות האפוטרופין נתחייבו היתומין נתחייבו:

לא לזכות ולא לחובה. כלומר אפילו על מנת לזכות אין ממנין ואם נתחייבו מחמת טענותיהם אין היתומין נפסדין:

מתני' פליגא על דר' יוסי בן חנינה. דקתני מעמידין ומעידין בפני האפוטרופוס ואם נתחייבו נתחייבו:

שנייא היא בשור. מפני תקנת העולם תקנו כן שלא יצא ויזיק:

ושורו של אפוטרופין. כלומר שביד האפוטרופין הוא ועכשיו שיצא והזיק מהו משל מי הוא משתלם:

משל אפוטרופין. ולכשיגדילו יפרעו מהן:

ואתייא דר' יוסי ב"ח כאבא שאול. דלקמיה:

דתנינן תמן. שם במתני' מינהו אבי יתומי' ישבע כשיגדלו היתומי' ישבע להן וכדמפרש התם שאין דרך בני אדם לבחון אם הוא נאמן או לא אבל מינהו בית דין לא ישבע שבית דין מבחינין אותו ואם לא היה מוחזק להן בנאמן לא היה מעמידין אותו לאפוטרופוס:

דבעי ממשכנא ליה. ושם גריס דיכיל מימר טבות הוינא עבדנא לך. והיינו הך וממשכנה מל' שכנות ואהבה וכלומר אני עשיתי טובה מחמת קירוב הדעת ומחמת שהיינו שכנים נעשיתי אפוטרופו' ולא מתוך הנאת ממון ואי רמית עליה שבועה אתי לאמנועי:

מינהו ב"ד ישבע אית בר נש וכו' משום דחשיבות הוא שמחזיקין אותו לאינש מהימנא ויש אדם שרוצה ליתן איזה דבר בשביל שיחזיקו אותו לנאמן. והשתא דר' יוסי ב"ח כאבא שאול. דלא חייש במינוהו ב"ד משום אמנועי וה"נ לא חיישינן להא והלכך אפוטרופין משלמין שרוצה אדם ליתן כמה וכמה בשביל זה ודר' יוחנן כרבנן דחיישי לאמנועי במינוהו ב"ד כדאיירי במתני':

הדא אמרה. על מתני' קאי שור האצטדין אינו חייב מיתה דמשמע השור הוא דאינו נהרג דמיעטו הכתוב אבל אם הזיק חייב בנזקו זאת אומרת המכיש בהמת חבירו ומחמת כן הלכה והזיקה המכיש חייב בנזקיה והכא נמי במתני' זה שמלמדו ומרגילו לנגוח אם הזיק הוא חייב בנזקו:

הלכה ה

מתני' **זה וזה חייבין מיתה**. דבתם נמי כתי' סקול יסקל:

וכן בבן וכן בבת. בן קטן ותינוקת קטנה חייב עליהן סקילה וכופר כגדולים:

מתני' **שור שהי' מתחכך בכותל**. להנאתו ונפל על האדם פטור מן המיתה ואם היה מועד לכך להתחכך בכתלים ולהפילם על בני האדם והפיל הכותל ע"י חיכוך להנאתו על האדם ומת פטור מן המיתה דשלא במתכוין הוא אבל בעלים משלמין את הכופר דדרשינן אם כופר יושת עליו מאי אם כופר לרבות ההורג שלא בכוונה לחייבו כופר וכן הדין בכולהו דחשיב נתכוין להרוג את הבהמה וכו' פטור מן המיתה והבעלים משלמין כופר:

גמ' **ובעל השור נקי**. בשור תם שהמית את האדם כתיב ודריש נקי מחצי כופר משום דבנזקים משלם ח"נ ואשמועינן קרא דאם המית השור הוא דיסקל אבל בעלים פטורין מחצי כופר:

והלא מוקדם הוא וכו'. הלא השור מקדימין אותו להסקל ותם אינו משתלם אלא מגופו וא"כ למה לי קרא דפטור מחצי כופר פשיטא פטור הוא דמהיכא ישלם:

לא אמרתי אלא בנתכוון להרוג את הבהמה והרג את האדם וכו'. או לעכו"ם והרג את ישראל וכו' כדחשיב במתניתין דלקמן דבכה"ג השור פטור ממיתה וה"א דחצי כופר משתלם מגופו הוא להכי איצטריך קרא דלעולם פטור מממון הוא בתם:

עד דהוא מקשי לה וכו'. ומתמה הש"ס עד דרבי עקיבא מקשה לר' אליעזר תקשה ליה לדידיה גופיה דדריש לקמן נקי מדמי עבד ולמה לי קרא והלא מוקדם לבית הסקילה הוא:

תיפתר. לר"ע דלא קשיא ליה:

בשעבר ושחטו. האי עבר לישנא דאקדומי הוא. עובר לעשייתן. כלומר שהקדים עצמו ושחטו עד שלא נגמר דינו דה"א דהשתא משלם ליה מיניה להכי איצטריך קרא למעוטי:

ואית דבעי מימר מאן דילפה וכו'. איכא דאמרי דלאחר שקיבל ר"ע מן ר"א האי שינוייא דשני ליה לא אמרתי אלא בשנתכוון לבהמה וכו' למד ממנו ג"כ לשנויי הכי אליבא דרשא דידיה דדריש נקי מדמי עבד ומוקי לה נמי בכה"ג דהשור לאו בר קטלא הוא כלל ומקמי דשמיעא ליה מדר"א האי שינויא לא הוה דריש ליה נמי דרשא דידיה:

מה מקיים ר"ע וכו'. השתא מייתי לה לדרשא דר"ע דדריש דבא הכתוב להשמיענו דבתם שהמית העבד פטור הוא מדמי עבד:

ולית ליה לר"ע נקי מחצי כופר אם כופר וכו' כצ"ל. ובספרי הדפוס נתחלפו השיטות משיטפא ולית ליה:

ולית ליה לר"ע. אם ר"ע פליג על ר"א גם בעיקר הדין וס"ל דתם חייב בחצי כופר וקאמר הש"ס דאית ליה ודריש לה דכתיב אם כופר יושת עליו. במועד דוקא הכתוב מדבר דעליו כתיב ולא על התם:

ולית ליה לר"א נקי מדמי עבד. אם פליג בהא עם ר"ע וקאמר דאית ליה מג"ש:

נאמר כאן. בעבד אם עבד יגח השור וגו' והשור יסקל ונאמר להלן ואם שור נגח הוא וגו'. השור יסקל וגם בעליו יומת מה שור וכו'. במועד הכתוב מדבר דחייב בעבד ולא בתם:

ולית כתיב סקול יסקל השור. הא בתם נמי כתיב סקול וגו' ונילף שור דעבד משור דתם:

אמר. ומשני אמרי דלא דמי דמוטב ילמד השור יסקל וכו' דהכא בתרוויהו כתיב השור יסקל אבל בתם סקול יסקל השור כתיב והיכא דאיכא דמי ליה מדמי ליה הוא דילפינן: גמ' **ואיש כי יכה כל נפש אדם**. ודרשינן שיהא במכה כדי להמית נפש:

להביא את המכה ויש בו כדי להמית. כלומר לרבות אם הכהו שנים בזה אחר זה והאחרון קירב מיתתו האחרון חייב שאף על פי שיש בו כדי להמית ממכה הראשון הואיל והאחרון קירב המיתה הוא חייב וכל נפש קדריש לרבות אפילו כל דהוא נפש:

אית תניי תני אין בו כדי להמית. כלומר דדוקא בשהמכה מהראשון אין בו כדי להמית היה בהא הוא דהאחרון חייב:

אמר רבי אילא. לא היא דבאין בו כדי להמית מן הראשון פשיטא דאחרון חייב ומאי קמ"ל אלא אפי' יש בו כדי להמית מן הראשון ובא אחר והמית אותו שגמר מיתתו להמית מיד הוא חייב שהוא הממיתו עכשיו וקירב מיתתו וכדאמרינן מעיקרא:

מילה שמעית וכו'. שמעתי דין אחד מר' שמואל בהאי ענינא ואיני יודע עכשיו מה ששמעתי בזה:

דילמא דא היא. שמא זה הדבר ששמעת ממנו בענין מיעוטא דקשיא ל"ל קרא למעוטי דמי עבד בתם דמהיכא תיתי לחייביה ואני אזכיר אותך דהכי אמר לך:

בתחילה. בריש הפרשה אינו מדבר הכתוב אלא בתם כי יגח איש וגו' סקול יסקל השור ולא כתיבא ביה כופר:

החזיר את המועד לכופר. כלומר הוציאו הכתוב ופרטו לחייבו בכופר:

החזיר את שניהן לנזקין. דכתיב בתריה או בן יגח או בת יגח כמשפט הזה יעשה לו דהאי קרא אתרווייהו קאי משפט דתם ומשפט דמועד והיינו דבמיתה ודאי יש חילוק

ביניהן לענין כופר אלא דלנזקין החזיר את שניהן דשניהן חייבין בנזקי קטנים כמו בנזקי גדולים:

יכול. מדהחזירו הכתוב עכשיו לדבר בתם כמו ממועד דבשניהן משתעי האי קרא ושניהן שוין לדין דנזקין:

כך החזירו. הכתוב בקרא דבתריה אם עבד וגו' ולחייבו נמי לתם בדמי עבד כמו דהשוו לנזקין לפיכך הוצרך הכתוב למעטו:

בכל אתר את מחמיר בעבד. ר' אילא נותן טעם ג"כ לדרשא דר"ע וקאמר דהיינו טעמא דאיצטריך קרא למעוטי מפני שמצינו שבכל מקום חמור הוא העבד וכלומר בכל דין תשלומין של עבד חמור הוא מבן חורין דאם הזיק בן חורין אינו נותן אלא לפי שוויו ובעבד אפי' הוא מוכה שחין ואינו שוה אלא סלע נותן שלשים וה"א דמחמיר אני גם כן בתם שאע"פ שהוא פטור (הוא) מכופר בבן חורין חייב הוא בדמי עבד להכי איצטריך נקי למעוטי בתם:

הייתי אומר אף באביו ובאמו כן. בודאי אלו דברים קשים להולמן ואין להם פירוש וחפשתי בכל התוספתא ובספרא וספרי ומכילתא אולי ימצא איזו ברייתא השייכא להאי ענינא ויהיה ניכר המובן ואם שיהיה החסרון מן הגירסא אבל לא מצאתי. ודעתי נוטה שהוא ט"ס מן המעתיק שהיה כתוב ר"ת אף באו"א וטעה וסבור שהם מלות באביו ובאמו אבל אינו כן אלא שהן מתבארין כך. בכל אתר ובכל אתר. והן סיום דברי ר' אילא. וכלומר מפני שמצינו שבכל אתר את מחמיר בעבד כמבואר והייתי אומר שאף בכל מקום ובכל מקום כלומר בכל וכל הדינים חמור בעבד יותר מבן חורין ולענין תם נמי שאף על פי שבבן חורין פטור מכופר חייב בדמי העבד הוא תלמוד לומר ובעל השור נקי למעוטי תם מדמי עבד. וכן דרך הש"ס הזה פעמים מקצר ובלישנא קלילא ופעמים מתני בלישנא כפילא:

נקי מדמי ולדות. זהו דרשא אחריתא וכמו תניא אידך דדריש מלת נקי נקי מדמי ולדות שאם נגח האשה ויצאו ילדיה אינו משלם דמי ולדות לבעל:

בכל אתר את מחמיר במועד מתם. כלומר דפריך הא למעוטי שור מדמי ולדות לא איצטריך למידרש מנקי דהא כבר נפקא לן מדכתיב וכי ינצו אנשי' ודרשינן אנשים ולא שוורים וכדלקמן ועל כרחך דתימא הכי דמאנשים לא אימעוט אלא מועד דשוורים דממעטינן הדומין לאנשי' הן מה אנשים מועדים דאדם מועד לעולם אף שוורים מועדים אבל בתם הוה אמינא דמיחייב ולהכי איצטריך נקי למעוטי ולפיכך פריך היכי ס"ד

למימר כן הא בכל מקום מועד חמור ומהיכי תיתי לומר דהכא תם חמור ממועד דאיצטריך קרא למעוטי:

אלא כיני. ומשני דהכי דרשינן למיעוטא דאנשים ולא שוורים ולא תקשי לך:

אנשים שאינן מתכונין חייבין. כלומר מדכתיב ולא יהיה אסון ענוש יענש ודרשינן הכי אם לא יהיה דין אסון אע"פ שיש אסון באשה אלא שאין כאן דין מיתה וכגון שלא נתכוונו להאשה אלא זה לזה נתכוונו ופטורין ממיתה בשביל אסון האשה והילכך ענוש יענש וחייבין בדמי ולדות והשתא דרשינן נמי למיעוטא דשוורים בגוונא דחיובא דאנשים שבאנשים שאינן מתכוונין לאשה חייבין ממון ולא שוורים שאינן מתכוונין דבכה"ג פטורין הן מממון:

הא אם היו. השוורים מתכוונין לאשה הוה אמינא דחייבין בממון ואע"ג דבאנשים כי נתכוונו לאשה פטורין הן מממון התם טעמא משום דקם ליה בדרבה מיניה אבל בשוורים דלא שייכא האי טעמא היינו מחייבין בממון משום דנתכוונו להאשה גופה תלמוד לומר ובעל השור נקי דלעולם הוא נקי מדמי וולדות:

תנייא חורן תני. תנא דהאי ברייתא אידך תני ובעל השור נקי מדמי וולדות צריך להיות. וטעות דמוכח הוא בספרים:

ולית כתיב וכו'. וכולה מיתפרשא כדלעיל אלא דהכא מסיים הש"ס כדתני בבית המדרש לאידך קושיא דלקמן ולית כתיב כי ינצו כי יריבון וכדמשנינן:

הא אם מתכוונין יהו חייבין תלמוד לומר ובעל השור נקי נקי מדמי וולדות:

ולית כתיב כי ינצו כי יריבון. הכא כתיב וכי ינצו אנשים ונגפו אשה וגו' ולעיל בפרשה כתיב וכי יריבון אנשים והכה איש את רעהו וגו'. כלומר דפריך הש"ס אהא דמוקי לה לפרשתא דוכי ינצו בשאינן מתכוונין מיירי והלא היא מצות היא מריבה וכלומר וכי מדשני קרא בלישניה אתה לומד לפרש דהאי פרשה לא מיירי במה דאיירי לעיל ודאי הא ליתא הלא היא מצות היא מריבה דמאי שנא ומשינוי הלשון הזה אי אתה יכול ללמוד שינוי הדין ולומר דבגוונא אחרינא משתעי קרא וא"כ קשיא דנימא אי מה להלן במתכוין איירי דהכי משמע לישנא דקרא והכה איש את רעהו אף כאן במתכוין:

מה כאן בשאינו מתכוין. ומתמה דמהיכא קים לך הכי דקרא דלעיל במתכוין דוקא ואימא איפכא דמה כאן בשאין מתכוין ואף על פי דונגפו כתיב הא לא הוה קשיא לך דאפ"ה אפשר לפרש דבשאין מתכוין לאשה איירי אלא שנתכוונו זה לזה ועל ידי כך ונגפו אשה וא"כ ה"נ נימא דאף להלן בשאין מתכוין לזה שהכהו איירי אלא שנתכוין לחבירו והכה את זה:

מתי כדון. השתא מאי מסקינן דאיכא למימר הכי ואיכא למימר הכי:
כיי דמר רבי שמואל. ומסיק הש"ס לעולם כדאמרינן מעיקרא דבשאינו מתכוין מיירי הכא ודקשיא לך מה להלן במתכוין אף כאן במתכוין לא קשי' משום דילפינן לפרש הכי מהאי דאמר ר' שמואל לעיל לתרץ הקושיא להך תנא דדריש נקי למעוטי מדמי עבד וקשיא לו קרא למה לי דמהיכא תיתי לן לחייביה בתם וקאמר ר' שמואל משום דבתחלה בתם הוא מדבר והוציא את המועד לחייבו בכופר וכו' כדאמרינן לעיל:
ומנין לנזקי העבד. ומסיק ר' שמואל לעיל דמנין היה לנו לרבות נזקי העבד בתם דאיצטריך קרא למעוטי משום דכתיב או בן יגח וגו'. ואם עבד יגח וגו' בהדדי והיינו משום דאפסקיה קרא וכתב או בן יגח וגו' כמשפט הזה וגו' דהחזירו הכתוב לתם בהאי קרא לנזקין דבתרוייהו משתעי בין בתם בין במועד כדאמרי' לעיל ומש"ה ה"א דגם קרא דעבד בתם נמי מישתעי והילכך איצטריך קרא למעוטי לתם מדמי עבד והשתא להאי תניא אידך דדריש לה לנקי לדרשא אחריתא לפוטרו מדמי וולדות ואוקמינן אליביה דקרא וכי ינצו בשאינן מתכוונין לאשה מיירי. מפרשינן אליביה כעין גוונא דמפרש ר' שמואל להאי תנא דלעיל והיינו דהכא נמי איכא למידרש בהני קראי כן דבתחלה אינו מדבר אלא במתכוין דקרא דוכי יריבון וכשבא הכתוב בקרא דכי ינצו החזירן לשאין מתכוין וא"כ איכא למידרש כדדרשינן לעיל דה"א דשוורים כי נתכוונו חייבין ואיצטריך קרא למעוטי נקי מדמי וולדות והשתא איפרוק להאי תנא כעין דפרקינן להך תנא דלעיל אליבא דרשא דידה נקי מדמי עבד:
ר' חייא ור' שמואל. פליגי אהדדי ואדלעיל קמהדרי דדריש נקי מדמי עבד וממאי הוא דפטור אם משלשים של קנס או מכל דמי העבד:
חד אמר לא תהא וכו'. כלומר דס"ל דפטור מכל דמי העבד ומכ"ש דפטור מהקנס שלא תהא תוספת והוא הקנס יתירה וחשוב' על העיקר והוא דמי העבד וכלומר דעיקר מיעט הכתוב שלא יהא התם משלם דמי שויו של העבד וממילא אימעוט קנס דהא תוספת הוי:
וחרנה. ואידך אמר:
משלם לו כל נזקו. דלא מיעט אלא קנס אבל דמי נזקו משלם ונ"מ דאם אינו שוה אלא סלע אין לו אלא דמי שויו:

הלכה ו

והמית איש או אשה. במועד כתיב ואם שור נגח הוא וגו' והמית וגו' ומה תלמוד לומר והרי כבר נאמר בריש הפרשה וכי יגח שור את איש או אשה:

מה האיש. להקיש אשה לאיש מה האיש וכו' אף אשה מה שנתחייבו לה מחמת נזקיה מורשת לבניה ולא לבעלה:

ואין הבעל יורש את אשתו. בתמיה והא כתיב ונתתם את נחלתו לשארו וגו' וירש אותה ודרשינן שארו זו אשתו וה"ק שארו וירש הוא אותה:

בכופר שלאחר מיתה שנו. כאן לענין כופר הוא דתנינן דאין הבעל יורשה מפני שלא זכתה בו מחיים דכופר לאחר מיתה הוא דמשתלם והוי ליה ראוי וקי"ל דאין הבעל יורש את אשתו בראוי כבמוחזק:

מקח טעות הוא. ואפילו בשלא ידע בו שלקחו לחרישה ויעכב השור אצלו מ"מ הואיל ורובא דאינשי לרדיא הוא דזבני אזלינן בתר רובא והוי מקח טעות:

לשחיטה מכרתיו לך. דאין הולכין בממון אחר הרוב:

ונתן פדיון נפשו. בכופר כתיב:

נפש מזיק. בדמזיק שיימינן מה שהוא שוה נותן פדיון נפשו ותניא אידך דנפשו של ניזק קאמר קרא מה שהיה שוה ניזק שיימינן:

מאן דאמר נפש ניזוק. כלומר ומאי ביניהו עוד נ"מ לדינא ומפרש ואזיל:

הכהו הראשון. הא מילתא איכא נמי נפקותא בהא שאם הכהו שני שוורים של שני אנשים זה אחר זה והכהו הראשון הכיית מיתה שהיה בו כדי מיתה:

ובא השני ובילבלו. מחמת כן נתבלבל ומת מיד שיקרב מיתתו:

אין תימר יש נזקין בכולו. כלומר דשייך דין דהנזק בכולו של הניזק בתחלה ובסוף וכלומר דשניהם גרמו ועשו הנזק הראשון הכהו מכת מיתה והשני קירב המיתה ולמ"ד בנפש ניזק שיימינן הראשון משלם נזקו כדין שור שחבל באדם ובכופר לא שייך הראשון שהרי לא על ידו מת ואע"פ שהכהו מכת מיתה מ"מ הא אמרי' דשני שייך במיתה מפני שקירב' לפיכך הוא נותן את הכופר:

אין תימר אין נזקין בכולו. דאין לשני חלק בנזקיו וכלומר במיתתו דלא הוא הגורם דכבר הוכה מכת מיתה מהראשון וגברא קטילא הוא דקטיל הראשון הוא דנותן כופרו והשני פטור דלאו מידי קעביד וקירוב מיתה לאו כלום הוא להאי מ"ד:

כמ"ד. אבל להאי מ"ד דבנפשו של מזיק תלה הכתוב א"כ הכא תליא בפלוגתא דהני תנאי אם אמרינן דיש נזקין בכולו או לא וכצ"ל אין תימר אין נזקין בכולו הראשון נותן כופרו והשני פטור אין תימר יש נזקין בכולו שניהן פטורין משום דהואיל ושניהם שייכין בנזק לא קרינן הכא פדיון נפשו של מזיק דחד בלא חבריה לא הוי כולי' המזיק:

הלכה ז

מתני' **שור היתומין**. שאין להן אפוטרופוס או שור אפוטרופוס של יתומין אלא שעל האפוטרופוס לשומרו:

הרי אלו חייבין מיתה. דז' שור כתיבי בפרשה חד לגופיה וו' לאתויי הני:

גמ' **מאי טעמא דר' יודן**. דפוטר באלו:

והועד בבעליו. כתיב ואין בעלים לאלו:

לענין נזקין. מאי אי פליג ר' יהודה גם בנזקין ופוטר לאלו שאין להם בעלים:

תני ר' הושעיה. דלענין נזקין ג"כ פליגי:

לכופר מה. אם המיתו את האדם מה סבירא ליה לר' יהודה:

הכל מודין בכופר שהוא חייב. ואפי' לר' יהודה דאם כופר יושת עליו כתי' בקרא אחרינא ואפי' אין לו בעלים הזוכה בהן משלם את הכופר:

כך הן חולקין בכופר. דעליו אדלעיל קאי:

היך עבדין עובדא. משום דר"מ ור' יהודה הלכה כר"י לפיכך שואלו מה אנן קי"ל בדעתיה דר' יהודה ופשיט ליה כר' הושעיה דלענין נזקין פוטר ר' יהודה ובכופר מחייב:

הלכה ח

מתני' **שור שהוא יוצא ליסקל**. שנגמר דינו לסקילה:

ואם שחטו בשרו אסור. דכתיב ולא יאכל את בשרו ודרשינן מיתורא דאת בשרו דאע"ג דעבדיה כעין בשר ששחטו אם לאחר שנגמר דינו אסור:

מוקדש. ונ"מ דהמתהנה מיניה מעל:

גמ' **כל הקודם בו זכה**. דמשנגמר דינו הפקר הוא שכבר נתייאשו בעליו ממנו:

ייאוש טעות הוא. שאילו ידע שיזומו עדיו לא היה מתייאש והיאוש נעשה ע"פ עדי שקרים בטעות:

הלכה ט

מתני' **מסרו לשומר חנם**. עד שלא הזיק:

יצא והזיק. שפשעו בשמירתן ויצא והזיק:

נכנסו תחת הבעלים. מתחייבין בנזקו כמו הבעלים:

ונעל בפניו כראוי. בדלת שיכולה לעמוד ברוח מצוי' ושמירה פחותה היא:

אחד תם ואחד מועד חייב. דס"ל לר"מ דתם שמירה מעולה בעי כמו במועד:

ומועד פטור. מצד העדאה שבו אבל צד תמות במקומה עומד' ומשלם ח"נ ובמועד הוא דגלי קרא ולא ישמרנו דלא עביד ליה שמירה כלל הא אם שמרו שמירה כל דהוא פטור מצד העדאה. אין לו שמירה. למועד:

אלא סכין. שישחטנו. ושלש מחלוקת בדבר לרבי מאיר שמירה פחותה לאו כלום הוא וחייב בין בתם בין במועד ושמירה מעולה פטור הוא בשניהן. ולר' יהודא מצד העדאה שבו פטור הוא בשמירה פחותה אבל על צד תמות שבו חייב עד שישמרנו שמירה מעולה ולר"א במעולה נמי חייב והלכה כר' יהודה ומיהו מצוה לכתחילה לשחוט שור המועד כדי לסלק ההיזק:

גמ' **דברי ר"מ שמירת נזקין כשמירת שומר חנם**. לדברי רבי מאיר דמחייב בשמירה פחות' בשניהם לא תימא משום דסבירא ליה דסתם שוורים לא סגי להו בשמירה פחותה דא"כ דתלינן טעמיה דרבי מאיר בהא הוה קשה מ"ט דר' יהודה דאי משום דס"ל דבשמירה פחותה סגי מ"ט בתם הוא דמיחייב הלכך צריך לפרש דאיפכא ס"ל דהיינו טעמייהו דר"מ ס"ל שמירת נזקין כש"ח דבשמירה פחותה היא דש"ח אינו מתחייב אלא בפשיעה ואי שמר בשמירה כל דהוא סגי וה"נ בשמירת נזקין וכלומר דסתם שמירה שהשוורים משומרין הן שלא יצאו ויזיקו בשמירה פחותה היא דבכי הא סגי ובכי הא נמי בעי וכשבא הכתוב במועד ולא ישמרנו הוסיף בזה שמירה דדוקא שמירה מעולה הוא דבעינן בנזקין וממועד ילפינן לתם דגזירת הכתוב הוא דאם לא שמרו בשמירה מעולה מיחייב:

דברי ר' יודן. אבל לר' יהודא איפכא הוא דס"ל סתם שמירת השוורים שלא יצאו ויזיקו בשמירה מעולה היא דוקא כשמירת ש"ש דשמירה מעולה הוא דצריך שלא יבא לידי גניבה ואבידה וה"נ בסתמא ג"כ לענין נזקין וכשבא הכתוב במועד ולא ישמרנו לא בא אלא להקל עליו דבשמירה פחותה ששמר מיפטר בכך אבל בתם נשאר בחיובו כסתם שמירת נזקין דשמירה מעולה היא וס"ל לר' יהודה דלא ילפינן תם ממועד לענין זה דולא ישמרנו משמע לזה ולא לאחר ולפיכך בתם חייב ובמועד פטור:

דברי ר' מאיר. ועוד שמענו מדבריהם דיש נ"מ לענין חיוב השומרין בשור המזיק דלדברי ר"מ דס"ל סתם שמירת שוורים לענין נזקים בשמירה פחותה סגי אלא דבבעלים גזירת הכתוב הוא דאינהו בעי למינטריה בשמירה מעולה. והשתא אם מסר שורו לש"ח ושמרו בשמירה פחותה כדינו דשומר חנם בעלמא ויצא והזיק לאחרים פטור השומר דהא מאי דעליה רמיא למיעבד עביד. ומתני' דקתני נכנסו תחת הבעלי' בשפשע ולא שמר כלל מיירי כדפרישית במתני':

יצא ונטרף. שהוזק הוא מאחרים ונטרף פטור בלאו הכי פטור הוא דמסתמא כשהוא יודע שהוא נגחן אדעתא דלא יזיק הוא לאחרים קביל עליה נטירותא אבל שלא יוזק מאחרים לא אסיק אדעתיה ולא קביל עליו נטירותא להא:

לשומר שכר יצא והזיק חייב. דשומר שכר שמירה מעולה בעי למינטר כדין שומר שכר בכל מה שימסרו לו לשמור:
יצא ונטרף פטור. כדאמרן:
דברי ר' יודן. ולדברי ר' יהודה ששמענו דס"ל דסתם שוורים בשמירה מעולה הוא דנשמרים אלא דבבעלים הקל עליהן הכתוב במועד והשתא אם מסרו לש"ת ומועד ל"ד קאמר אלא כלומר אפילו מועד ושמרו בשמירה פחותה ויצא והזיק חייב דלענין נזקין שמירת ש"ח בעלמא לא מהני:
יצא ונטרף פטור. דהא לא קביל עליה:
לשומר שכר. לעולם חייב אפילו ביצא ונטרף דהואיל ושקיל שכרא אדעת' למנטר שמירה מעולה ואי הוה מנטר ליה לא יצא:
אמר ר' לעזר. ר' אליעזר דמתני' הוא ומפרש טעמיה דהלא שמור הוא אלא שהתורה חייבתו וכלומר דמפרש ולא ישמרנו דקרא שאינו מועיל לו שמירה דכיון שהועד שוב אין שמירה לזה וכדמסיק כל שמירה שאמרה תורה אינו מועיל אפי' מקיפין אותו בחומת ברזל לשומרו שלא יצא:
ואין משערין אותו אלא בגופו. כלומר לשוחטו:
לפיכך. הש"ס קאמר לה מדנקט ר"א אין משערין וכו'. ש"מ נמי דאם שיערו אותו שאינו צריך לשוחטו אלא ראוי לשמירה הוא עדיין כשישמרו אותו בשמירה מעולה ביותר וסמך ע"ז ולא שחטו ויצא והזיק פטור דבמשערין תלה הדבר:
הדרן עלך פרק שור שנגח ארבעה וחמשה

פרק ה

הלכה א

מתני' **שור שנגח את הפרה**. המעוברת ונמצא עוברה בצדה מת:
אם עד שלא נגחה ילדה. ולא היה מחמת הנגיחה אם משנגתה ומחמת נגיחה הפילתו:
ורביע נזק לולד. דתם משלם חצי נזק והאי ולד מוטל בספק הוא וחולקין ומפרש בבבלי דמתני' סומכוס הוא דאמר ממון המוטל בספק חולקין אבל חכמים אומרים זה כלל גדול בדין המוציא מחבירו עליו הראיה והלכה כחכמים ואפי' ניזק אומר ברי ומזיק אומר שמא וכן פרה שנגחה את השור וכו' מפרש בגמרא:
גמ' **וכי כל הפרות מפילות**. בתמיה ונהלך בהן אחר הרוב דרוב הפרות אינן מפילות וזו אמור מחמת נגיחה הפילה וישלם חצי נזק לולד:
שלא הילכו במידת הדין בממון. לענין דין ממון אין הולכין אחר הרוב:

אלא במיעוט. כלומר שתולין הדבר בספק ואפילו אם הוא מיעוט ולא אזלינן בתר רובא אלא בדיני נפשות ובאיסורא:

במקום אחר. יש איזה דבר במקום אחר שהלכו בו אחר הרוב אפי' בדין ממון:

גמל האוחר. עוסק בתשמיש ועל שם שתשמישו אחור כנגד אחור כדאמ' בבכורות קרי ליה אוחר וסתם בהמות משתגעות בשעת תשמיש והזכרים מכין זה את זה:

חייב. בעל הגמל הזה שבידוע שזה האוחר הרגו וש"מ דהכא אזלינן בתר רובא וטעמא דאומדנא דמוכח הוא שזה הרגו שהיה עומד בצדו:

אמר ר' ינאי כיני מתניתא. אסיפא דמתני' וכן פרה שנגחה וכו' קאי משום דקשיא ליה הא דקתני משלם ח"נ מן הפרה ורביע נזק מן הולד דמשמע מינה שלשה רביעי נזק ואמאי הא תם הוא ואינו מגיע לו אלא ח"נ ולפיכך מפרש ר' ינאי דהכא קתני ומתני' מיירי בשהפרה דחד והוולדות דחד כגון שמכר לו הפרה חוץ מעוברה והילכך הניזק גובה ח"נ מן הפרה ובעל הוולדות הוא עולה בתשלומי רביע לבעל הפרה דהא השתא שותפי נינהו בהזיקא וצריך להחזיר לו המגיע על חלקו לשלם והוא רביע ובעל השור אינו גובה אלא ח"נ:

זה נותן מחצה. ר' יוסי ס"ל דלא מצי בעל השור לגבות מעיקרא ח"נ מן בעל הפרה על מנת שיחזיר לו בעל הוולדות רביע אלא בתחלה גובה מזה מחצה מחלקו והוא רביע נזקו ומחצה והוא רביע נזק מזה וח"נ מן הפרה דקתני חצי המגיע לו ממנו בעד נזקו והוא רביע:

מה מפקה מביניהון. מאי שנא אם כך הוא גובה סוף סוף כל א' נותן רביע הנזק ומאי ביניהו:

מתו הוולדות. אח"כ איכא ביניהו:

דמ"ד משלם ח"נ לפרה וכו'. וכלומר מן הפרה ומן הולד:

אהן יהב ניזקיה. זה בעל הפרה נותן נזקו המגיע אליו:

ואהן. בעל הוולדות יהב נזקיה וכלומר דבעל השור הוא מפסיד שהרי תם הוא ומגופו הוא משתלם והולד מת אלא משום דלהאי מ"ד אחרינ' גובה בעל השור כל ח"נ מן האחד והוא אינו מפסיד כלום מחצי נזקו קאמר הכא ואהן יהיב נזקיה וכלומר מה שהוא מוצא אצלו יש לו:

ומ"ד משלם ח"נ מן הפרה וכו'. הרי בעל השור אינו מפסיד בחצי נזקו שהוא הולך בתחלה לגבות מן הפרה וכשיחזור בעל הפרה על בעל הוולד שיעלה לו חלקו רביע הנזק:

ואהן אמר לא לדין בעית. לא לזה הוולד אתה רוצה לגבות שאחזיר לך רביע הנזק המשתלם מגופו:

איידי ליקומיך. הריני משליך הנבלה לפניך טול וקח אותה וכלומר דהשתא בעל הפרה הוא המפסיד שאינו יכול לחזור ולגבות מן בעל הולד:

מפני שהוא ספק. טעמא דיש כאן ספק שמא עד שלא נגחה ילדה ולא הוה ולד בהדה כי נגחה ולפיכך הוא גובה מן הפרה תחלה דהיא ודאי נגחה ואח"כ חוזר בעל הפרה על בעל הולד שיעלה לו חלקו:

הא אילו וודאי. אבל אם היינו יודעין בודאי שמשנגחה ילדה והיא וולדה נגחו:

זה נותן מחצה וכו'. גובה מכל א' מחצית חלקו ומשלם בעל הוולדות חלקו כמו בעל הפרה בתמיה:

כך אני אומר רגלה וכו'. בהמה של שנים ואין לאחד מהן חלק בה אלא רגלה בלבד וכולה של האדם אחר והזיקה וכי כך אנו אומרים שזה יתן מחצה להנזק מפני חלק הרגל שהיא שלו כמו שזה נותן מפני חלק כולה שהיא שלו וה"נ אמאי ישלם בעל הולד כמו בעל הפרה:

א"ל במועד היא מתניתא. לשון מועד אי אפשר ליישב כאן דודאי מתני' בתם מיירי ומאן דמפרש במועד לא ידע לפרש מתני' והיאך נשאו לבו לפרש דישרים הנעלמים ממנו ומדכוותיה ונ"ל שנתחלפו האותיות בהעתקה וכך צ"ל א"ל בעומד היא מתניתא וכלומר שהשיב לו ר' אימי מה אתה מתמה בזה כך אני אומר רגלה של אדם אחד וכו' ודאי דאשכחן הכי ובאוקמתא דהאי ברייתא דלקמיה:

רגלה מכור לך. האומר לחבירו רגלה של בהמה זו מכורה לך:

מכר חצייה. חצייה של בהמה מכורה היא ויש להלוקח החצייה ולהמוכר חצייה ולפיכך אם חזר ואמר רגלה שנייה מכור לך מכר לו חצי חצייה של הבהמה והשתא נוכל להעמיד האי דינא שפיר רגלה של אדם א' וכו' שאם אמר לו רגלה מכורה לך הרי יש לו חלק בה כמו המוכר ואם הזיקה זה נותן מחצה וזה נותן מחצה דשותפין הן ובמתני' נמי דהוי כמו שותף בהנזק מחמת הולד שלו והיא וולדה נגחו ולדבריך שאתה בעצמך מדמה דין דמתני' לרגלה של אדם א' וכו' לא קשיא נמי הקושיא שלך:

כל אלין שמועתא דלוי אינון. כל אילו הברייתות ודומיהן בתנא דבי לוי הן ולא סמכינן עלה דהאי ברייתא דכל ברייתא דלא נשנית בתוספתא דבי ר' חייא ור' הושעי' לאו דסמכא היא ולא מקשינן בבי מדרשא:

הלכה ב

מתני' **ואם הכניס ברשות**. ושברתן בהמתו של בה"ב חייב בנזקו מפני דכל ברשות בעל החצר קבל עליו שמירת הקדירות אבל בעל הקדרות לא קיבל עליו שמירת בהמתו של בה"ב אם הכניס ברשות:

גמ' **הכניס קדרותיו וכו'**. תוספתא פ"ה:

ובא השור ממקום אחר. שלא ברשות ושברן פטור בעל השור וכדמפרש לקמיה הדא אמרה הקרן פטורה וכו' דס"ל להאי תנא דחיובא דקרן בר"ה היא שלשניהם יש רשות ומכ"ש בחצר הניזק אבל בחצר שאינה של שניהן מי נתן לו רשות להכניס כליו לשם:

הוזק בהן פטור. ובתוספתא גריס חייב וגי' דהכא נכונה היא דהא לשור ג"כ אין רשות:

הלכה ג

מתני' **ואם הוזקה בהן בעל הפירות חייב**. ודוקא שהוחלקה ונכשלה בהן אבל אם אכלה בהן עד שמתה פטור בעל הפירות דהוה לה שלא תאכל:

גמ' **הכניס פירותיו וכו'**. תוספתא שם:

הדא אמרה שהשן פטורה בחצר שאינה של שניהן. דאיכא למ"ד בפ"ק הל' ב' דחצר שאינה של שניהן חייבת בשן והכא דקתני ואכלן פטור כמ"ד דהתם דחצר ניזק הוא דחייבת בשן אבל שאינה של שניהן כר"ה דמיא לגבי שן:

הלכה ד

מתני' **או שנשכו כלבו של בעה"ב**. אע"ג דיותר שכיח הוא מנגיחת השור אפ"ה בעה"ב פטור דלא הוה לי' למינטר כלבו מכיון שזה הכניס שלא ברשות:

היה אביו או בנו. של בעה"ב בתוכו והה"ד לשאר אנשים אלא אורחא דמילתא נקט:

משלם את הכופר. ומפרש לה בבבלי כגון שהיה מועד להפיל עצמו בבור על בני אדם מחמת דחזא ירקא שרואה עשב על פי הבור ובא לאכול ונופל והאידנא נמי דחזא ירקא ונפל לבור על האדם והרגו וממיתה פטור הוא שאינו מתכוין אבל בכופר מחייב כדאמרינן לעיל דאם כופר לרבות שלא בכוונה:

רבי אומר עד שיקבל עליו לשמור. והלכה כרבי והילכך אם לא קיבל עליו בעה"ב פטור דהא לא קביל עליה נטירתא וכן המכניס אם שורו הוא נגח לשל בעה"ב נמי פטור שהרי ברשות הכניס:

גמ' **הכניס שור וכו' שלא ברשות ובא שור ממקום אחר נגח וכו' משלם נזק שלם**. כך כתוב בתוספתא וא"א להעמידה דאם שלא ברשות ליכא למ"ד דמשלם קרן נ"ש ונראה בעיני דט"ס הוא וצריך להיות ברשות ואגב שיטפא דהני ברייתות דאיתא התם והובאו

כאן לעיל דשם הגי' נכונה שלא ברשות נדפס ה"נ בטעות כן והכניס ברשות היינו טעמא דר"מ ס"ל כר' טרפון דאמר קרן ברשות הניזק נזק שלם משלם וכן קאמר ר"מ התם לעיל מהאי ברייתא והכי איתא בתוספתא סוף פ"ק בהדיא לר"מ:

על השן ועל הרגל. הוא דחייב נזק שלם דכיון שהכניס פירות ברשות חצר הניזק אבל בקרן ותולדותיו אין חילוק דבחצר הניזק ג"כ תם משלם חצי נזק ומועד נזק שלם כמו בר"ה:

הלכה כרבי. דאע"פ שהכניס ברשות אין בעל חצר מתחייב בנזקיו עד שיקבל עליו לשמור:

הכל מודין בבית. שאין דרך הבהמה להכניס לבית ולאכול פירות והכנס ואשמור קאמר ליה וזה ג"כ סמך עליו דע"מ כן נתן לו רשות להכניסן שיהיו משומרין שם:

בשדה. שדרך בהמות להלך שם ומסתמא לא קיבל עליו להיות משגיח תמיד עליהן והכנס ותשמרהו קאמר ליה ואפילו חכמים מודים שעד שיקבל עליו בפירוש לשמור:

מה פליגין. כי פליגי בחצר דמר סבירא ליה חצר כשדה שדרך החצר ג"כ להיות הבהמות מהלכין שם ומסתמא לא קיבל עליו טרחא זו שיהא יושב ומשמר פירותיו וחכמים ס"ל חצר כבית דלא שכיחי כ"כ בהמות בחצר ומסתמא נתרצה בשמירתן וזה ג"כ סמך עליו וכמאן דאמר ליה עייל ואנטר לך:

תמן תנינן. והא תנינן תמן בפ' דלקמן הל' ג':

המגדיש בשדה חבירו וכו'. וקתני התם בסיפא אם הגדיש ברשות בעל השדה ואכלתו בהמתו של בעל השדה חייב ולא פליג רבי:

גדישים בשדה ככלים בבית. בתמיה הא בשדה דרכן של בהמתן שם תמיד ואמאי מודה רבי התם וכי דין גדיש בשדה כמו כלים בבית:

תיפתר בהאי דאית ליה מסגר. בגדיש שיש בו מנעול להסגיר והוי כפירות וכלים בבית שסמך זה דעתו שלא תכנס בהמתו לשם ועייל ואנטר לך קאמר ליה ולפיכך בעל השדה חייב:

הלכה ה

מתני' **שור שהיה מתכוין לחבירו**. בגמרא מפרש איידי דקתני סיפא אדם שהיה מתכוין לחבירו קתני נמי רישא מתכוין לחבירו דבשור אפילו מתכוין לאשה פטור מדמי וולדות:

שמין את האשה כמה היתה יפה וכו'. שהיא נראית משובחת ובעלת איברים מפני העובר ודמיה יקרין ודמי וולדות דקאמר היינו שבח וולדות שהן משביחין את האשה וזה משלם לבעל שהפסידו השבח:

א"כ משהאשה יולדת הוא משבחת. אם כן דכך שמין אשתכת דלא יהיב ליה מידי שהרי האשה משיולדת היא משבחת שמפני שקודם שתלד מסוכנת הוא למות בצער לידה דמיה פחותין ודוקא במבכרת קאמר רבן שמעון ב"ג שהיא מסוכנת:

היתה שפחה ונשתחררה או גיורת. וסתם גיורת ומשוחררת נשואות לגר ולמשוחרר ואם מת הבעל פטור דהמחזיק בנכסי הגר שאין לו יורשין זכה וזה קודם לזכות במה שיש בידו וה"ה נמי לישראלית הנשואה לגר אלא סתמא דמילתא קתני. ובשפחה נמי שאין לה בנים הימנו מיירי והיינו דקתני ונשתחררה דמשמע עתה מקרוב ועדיין לא היו להם בנים ומשפחה נשמע לגיורת:

גמ' **שור שהיה מתכוין לחבירו**. ופריך הא אם היה מתכוין לאשה חייב בתמיה והא ולא שנייא היא בין שנתכוין וכו' דאנשים כתיב ולא שוורים:

ולמה תנינתה הכא. מתכוין לחבירו:

בגין מתני' הא דבתרה אדם וכו'. איידי דקתני סיפא אדם שהיה מתכוין לחבירו ודוקא הוא דאלו מתכוין לאשה אינו משלם ממון דמתחייב מיתה הוא הילכך קתני נמי ברישא לחבירו:

שפחה וולדנית. שעדיין ראויה היא לילד:

בניה משביחין אותה. כלומר משובחת הוא מחמת שעדיין ראויה להוליד בנים:

קוטיזמי היא זו. מלשון קטומה ונכרתת ובמבכרת קאמר וכלומר שמסוכנת היא למות מחמת לידה ונ"מ לרבן שמעון בן גמליאל שאף על פי שזה אמר לו בשעת מכר וולדנית היא יכול זה לטעון לא הייתי יודע שמבכרת היא ואילו היית מפרש דבריך לא הייתי קונה אותה ות"ק סבירא ליה דלעולם משובחת היא אפילו במבכרת. א"נ קוטיזמי מלשון שבח הוא וכן הוא בב"ר פ"א מלך ב"ו מתקלס וכו' בתחילה מזכיר שמו ולבסוף קטיזמה שלו ובלשון בתמיה מיתפרשא וכי משובחת היא בשביל כך:

עד שיכה במקום עוברה. כנגד בית הריון שלה:

אע"פ שאין ההריון שלו. כגון שנתגרשה מזה ונשאת לזה וכן אמר בתוספתא פ"ט בהדיא:

אף הוא בעל הריון הוא. אם צריך לשלם דמי וולדות לו שהוא בעל הריון או דילמא באיסור הוא וכדהדר פשטה לקמיה:

ת"ל בעל וכו'. כלומר הדר פשטה שאינו משלם לו דיצאו אלו שאין ראויין להיות לה בעל שאין קידושין תופסין בהן:

אין יוצאין בשן ובעין. וקס"ד בשלהן קאמר כגון שהושיט ידו למעי שפחה. וכן נמי ס"ד דאין יוצאין דקאמר משום דלא שייכא בעוברין והיינו דפריך ניחא וכו' ניחא בשן כלומר דלא שייך שן בעוברין והיינו דקאמר אין יוצאין דלא משכחת לה:

ועין. בתמיה אמאי לא הא שפיר משכחת לה בעוברין:

כיני מתניתא. כן צריך למיתני' בבה"מ דאין יוצאין בשן ועין של אימן דלא מהני להו שן ועין דאמן ובשלהן לא מיירי:

הלכה ו

מתני' **אחד החופר בור**. הוא עשוי עגול:

שיח. ארוך וקצר:

ומערה. מרובעת ומכוסה בקרוי אלא שיש לה פה:

חריצין. רחבין ומרובעין כמערה אלא שאינן מקורין:

נעיצין. קצרים מלמטה ורחבים מלמעלה:

שהוא כדי להמית עד עשרה טפחים. כלומר שיש בו עשרה טפחים דסתם בור הוא עשרה טפחים והוא כדי להמית:

ואם הוזק בו חייב. ואפי' בחפירה כל שהוא כדאמרי' הכא בפ"ק הלכה ב':

ופתחו לר"ה. וכ"ש אם חפרו בר"ה ופתחו לר"ה כדמפרשינן בגמרא. בר"ה ופתחו לרה"י. וכגון שהפקיר רשותו דלא מצי למימר מאי בעית ברשותי ונפל דרך פיו לתוכו:

ברה"י ופתחו לרה"י אחר. אע"ג דאין כאן צד ר"ה:

חייב. ובלבד אם הפקיר רשותו אותו שפי הבור לתוכו:

גמ' **כתיב כי יפתח איש בור וגו'**. בור תרי זימנא למה לי. אחד בור לנזקין וכו'. כלומר דאי לא הוה כתיב אלא חד בור לא הוי ידעינן בור לנזקין דקרא במיתה משתעי דכתיב והמת יהיה לו הילכך איצטריך בור שני לנזקין:

אמר ר' יצחק. להכי לא איצטריך דאחד למיתה ואחד לנזקין שניהן ממקרא א' נתרבו דונפל שמה שור כתיב ומשמע בין מת בין הוזק אלא כי איצטריך לחלקן בדיניהן:

וכשהוא בא לבור של מיתה אתה אומר פטור על הכלים וכו'. דגזירת הכתוב הוא דממעטינן כלים מבור כדדריש לקמן משור ולא בכליו חמור ולא בכליו ואי לא הוה כתיב אלא חד בור ה"א דממעטינן כלים אפי' בבור של נזקין להכי כתב בור אחרינא לרבות בבור של נזקין לחייב בו על הכלים:

מנין שנאמר או כי יכרה. או לרבות הלקוח וירש וניתן לו במתנה שאם לא כיסהו חייב:

וכי יש לו רשות וכו'. אמתני' פריך דקתני החופר בור ברשות היחיד ופתחו לרשות הרבים וקס"ד דבדוקא קתני שחפר ברשותו ופתחו לרשות הרבים אבל אם חפרו ופתחו

ברשות הרבים דהכל הפקר הוא פטור ואמאי וכי יש לו רשות להפקיר נזקיו ברשות הרבים והרי נזקיו הוא שחפרו שם:

תיפתר כר' יוסי בר' יהודה דאמר שלשה דברים וכו'. כלומר לא תידוק מינה הכי דאדרבא עיקר חיובא דבור ברשות הרבים הוא ואפי' הפקר הוא דמי נתן לו רשות לחפור ברשות הרבים ומתני' רבותא קתני דלא תימא הואיל וחפר ברשותו לא מיחייב קמ"ל כר' יוסי בר"י דאמר לעיל בפ"ג הלכה ג' שלשה דברים בבור שהן סמוכין לרשות הרבים כרשות הרבים נחשבין והכא נמי טעמא מש"ה היא דאע"פ שהחפירה ברשותו היא הואיל וסמוך לרשות הרבים ופתחו לתוכו חייב. דר' יוסי בר"י פירשתי שם עיין עליו:

מהו שיעשה את העומק כגובה. כמו כעם ככהן. וכלומר אם חייב ג"כ בשעשה מקום גבוה ברשות הרבים והוזקו בה כמו החופר בור בעומק או דילמא דוקא בור חייבה התורה דאית ביה הבלא אבל מקום גבוה לא:

והיכי דמי. הבעיא שלך:

אין בהוא דאתי מן עיל. כלומר אם המקום גבוה (הוה) שעשה בא לו להתולך כנגדו מלמעלה כגון שעשאו באמצע שיפוע ההר וזה ההולך מלמטה פוגע בו כנגדו מלמעלה בלאו הכי פטור הוא דהא חמו ליה והיה לו להזהר בעצמו שהוא רואה מקום גבוה לפניו ובלאו הכי לא דמי לבור שאין דרך אדם להתבונן בחפירה בדרך ומאי קמיבעיא לך:

אלא בההוא דאתי מן לרע. שהמקום הגבוה בא לו מלמטה כנגדו שהוא הולך מלמעלה למטה ולא ראה זה המקום גבוה לפניו ודמיא לבור שאין דרך להתבונן בו ומיבעיא לן אם דוקא במקום דאית ביה הבלא קפדה התורה או כל היכא דאית ביה תקלה ואפי' ליכא הבלא ולא איפשיטא:

הלכה ז

מתני' **השני חייב**. בבבלי מסיק לה כגון שהראשון כשהלך לו מסרו לכיסוי הבור להשני לכסותו ולא כיסהו:

ובא השני ומצאו מגולה. כגון שהתליע ונשבר הכיסוי ולא כיסהו השני חייב:

כיסהו כראוי ונפל לתוכו. כגון שהתליע הכיסוי:

נפל לפניו מקול הכרייה. שהיה חופר בבור ושמע השור ההולך על שפת הבור קול הפטיש ונבעת ונפל על פניו בבור חייב:

לאחריו מקול הכרייה. שנבעת וחזר על עקבו לאחריו ונפל פטור שאין זה דרך נפילה:

ונשתברו ונתקרעו. בכלי שור שייכא שביר' העול והמחריש' ובכלי חמור שייכא קריעה חבילת בגדים ומרדעת שעל גביו:

ופטור על הכלים. בגמרא פליגי בפירושא:
שור חרש שוטה וקטן. כדמפרש בגמרא שור שהוא חרש או שוטה או קטן חייבין עליו אם נפל לבור אבל שור שהוא פיקח אינו חייב עליו דאיבעי ליה לעיוני ומיזל:
בן ובת וכו'. אפי' קטני' פטור מגזירת הכתוב שור ולא אדם:
גמ' **היך אפשר לבור של שני שותפין**. ואע"ג דמשכחת לה בחצר השותפין והבור של שניהן והפקירו רשותן ולא הפקירו בורן דהא קי"ל בורו ברשותו נמי מיחייב בכה"ג וכדאמר הכא לעיל מ"מ לא ניחא לי' להש"ס לאוקמי סתמא דמתני' אליבא דחד דהא איכא למ"ד דחיובא דבור דוקא בר"ה הוא ובר"ה בור של שותפין היכי משכחת לה דאפי' בשניהם כרוה אי אפשר שלא יגמור כ"א א' מהן לבסוף וא"כ איסתליק ליה מעשה הראשון:
תיפתר. דמשכחת לה שיגמרו שניהן בבת אחת שנתנו שניהן כאחת אבן האחרונה העשויה לחזק הבור ונמצא דעיקר גמר הבור של שניהן הוי:
ולמה לא פתר לה. בהאי גוונא שזה חפר עשרה וזה הוסיף וחפר בור עשרה דקי"ל דשניהן חייבין דכל חד שיעור מיתה עבי' וכדאמרי' לעיל פ"ק הלכה ב':
דו בעי מיפתריניה. מפני שהוא רוצה לפרש ולאוקמי המתני' בבור עשרה ושל שותפין דאמתני' דלעיל קאי ובבור עשרה מיירי:
עבר עליו וכו'. וקתני השני שהשתמש בו ולא כסהו הוא חייב אבל הראשון אפי' נודע לו שהבור מגולה הוא פטור ומפרש ר' יוחנן לא דלעולם פטור הוא אלא נותנין לו שהות אחר שנודע לו כדי לכרות ארזים מן הלבנון ולכסותו ואם היה שהות כל כך ולא כיסהו גם הראשון חייב:
אית בה לחומרא. האי שיעורא פעמים שהיא חומרא בשהן סמוכים להלבנון ופעמים שהיא קולא שהן רחוקין מן הלבנון וצריך שהות הרבה וקמ"ל בזה דאע"פ שהיה מצוי לעשות איזה כיסוי בלא שיצטרך לכרות ארזי הלבנון אין הולכין אלא אחרי הכיסוי החזק הנעשה מהן בין לקולא בין לחומרא:
עד היכן כיסהו. עד היכן צריך לכסותו שיהא נקרא כראוי:
ייבא כיי דתנינן תמן. יבא האי דינא כהאי דתנינן בסוף חזקת הבתים אין עושין חלל תחת ר"ה בורות שיחין ומערות ר"א מתיר כדי שתהא עגלה מהלכת טעונה אבנים שיהא חזק כ"כ כדי שראויה להיות עגלה טעונה אבנים מהלכת עליה וה"נ כן ולא חיישינן שמא יתקלקל לזמן:

אמר ר' ינאי לתוכו וכו'. אמתני' קאי והכי פירושא דר' ינאי בכורה קאמר דיניה והיינו דקאמר שלפניו שלאחריו ובסיפא חוצה לו וכו' דמשמע שהכוונה שחילוק נפילת השור בין לפניו נפל או לאחוריו נפל הוא דוקא אם נפל חוצה לו להכורה אבל לא בענין שנפל למקום שהכורה שם דבחיובא ופטורא דהכורה קיימינן הכא ומתוך דבריו נלמד היאך מפרש המתני' וכדלקמן וה"ק לתוכו אם נפל לתוך הבור בזה בעל הכורה לעולם פטור בין שנפל לפניו בין שנפל לאחריו דאע"ג דאיכא למימר דהכורה גרם ליה ליפול שנבעת מחמת קול הכרייה קמ"ל דהכא אמרינן קול גרמא בעלמא הוא ומשום דאי לאו הבור לא היה נופל. והשתא אם הכורה לאו בעל הבור הוא אלא שהבור כבר היתה כרויה וירד זה הכורה לתקנו למטה א"כ עיקר חיובא על בעל הבור הוא דאומר לו אי לאו בורך לא נפיל ולא אשכחן חיובא להכורה כשנפל לתוך הבור:

חוצה לו. לא נפל תוך הבור אלא חוצה לו והכא לבעל הבור ליכא חיובא כ"א על הכורה וטעמא דחיובא דכורה משום דסבר ר' ינאי דהיכא דלא נפל כ"א מחמת קול הכריה לא אמרי' קול גרמא בעלמא הוא ולא אמרינן הכי אלא בנפל לתוך הבור דעיקר ההיזק בתוך הבור הוא אלא שנבעת מחמת הקול ונפל בזה גרמא בעלמא הוי אבל בשנפל חוצה לו הא חזינן דלא נפל אלא מחמת שנבעת ולא היה מעשה דבר אחר שמסייע להיזק זה. אלא דבכה"ג דהחיוב על הכורה איפכא הוא מדין נפל לבור דבזה דוקא אם נפל לאחריו הוא דחייב דהשתא חזינן דלא נפל אלא מחמת שנבעת ונרתע ונפל לאחוריו והכורה חייב אבל אם לפניו נפל בזה הכורה פטור הוא דיכול לומר אפשר בלאו הכי היה נופל שאם לא היה נופל כ"א מחמת שנבעת לאחוריו היה נופל אבל השתא אימר דנתקל מחמת איזה דבר ונפל דרך הליכתו. והשתא מפרשי' המתני' כפשטה לר' ינאי דמתני' שנפל לתוכו מיירי וחיובא על בעל הבור הוא כדאמרן והילכך במתני' לפניו הוא דחייב דונפל שמה כתיב דרך נפילה דוקא ולאחריו פטור דלאו דרך נפילה הוא ולהכורה ליכא למיחייביה דהשתא גרמא בעלמא הואי:

שמואל אמר בשהתריפו מחמת אוירו. הא דבמתני' פוטר בכלים דוקא בשנטרפו ונשברו מחמת אויר והבל הבור דשמואל סבירא ליה בור שחייבה עליו התורה בין. להבלו בין לחבטו וכלים דממעטינן מחיובא דבור אם פקעי מחמת הבלא הוא דאימעוט כגון בכלים חדשים דעשוין להתקלקל מחמת חום האויר אבל אם כפלו לתחתית הבור ונחבטו בקרקע ונשברו חייב גם על הכלים וטעמיה דשמואל דדייק הכי מדאשמעינן במתני' פטורא דכלים דוקא בהאי גוונא דקתני שור וכליו חמור וכליו ואמאי לא קתני בפשיטות נפל לתוכו שור וחמור חייב וכלים פטור ומאי שנא בכליו דקתני אלא ודאי לאשמעינן

האי דיוקא ומשום דלא משכחת לה שלא יהו הכלים נופלין לקרקע הבור וגם שיהא נודע לנו שנשברו מחמת האויר כ"א בכה"ג שנפלו בעודן על הבהמה והיא נפלה לבור והכלים נשארו עליה באויר הבור וקמ"ל תנא דמתני' דבכה"ג הוא דחייב על הבהמה ופטור על הכלים:

אפילו נחבט בקרקעו. ונשתברו הכלים מחמת קרקע הבור פטור על הכלים דדרך נפילה פטרה התורה דכתיב ונפל שמה שור או חמור וממעטינן כלים אפי' נפלו גם הם עם הבהמה ומגיעו עד לקרקע הבור ונחבטו:

שור וכו' חמור וכו'. ותרתי מיעוטי בכלים למה לי וקאמר הש"ס דלהכי איצטריך:

שהיה בדין מה אם בור נזקין. שאין בו עשרה טפחים שפטור מן המיתה ואינו חייב אלא על הנזקין ואפ"ה חייב בו על הכלים כדאמרינן בהלכה דלעיל לר' יצחק דקאמר דבור תרי זמני דכתבה התורה ללמדנו שיש חילוק בין בור של מיתה לבור נזקין לענין כלים והשתא קאמר הש"ס דאי לאו תרי מיעוטא שור וחמור דכתבה לנו התורה בבור של מיתה למעט בה את הכלים ה"א אייתי בק"ו לחייב את הכלים בבור של מיתה שהוא חייב על המיתה אינו דין שחייב על הכלים והיינו דהייתי אומר דהא דכתבה התורה בור בור תרי זמני לחייב את הכלים בבור של נזקין ולפטור בהן בבור של מיתה דוקא אם נפלו בתוכו בפני עצמן אבל בכלים שעל גבי הבהמה ונפלו עמה לתוכו מגו דחייב על הבהמה חייב נמי על הכלים אפי' בבור של מיתה מכח הק"ו ואהני קרא ואהני קל וחומר:

תלמוד לומר ונפל שמה שור או חמור שור וכו' חמור וכו'. להכי איצטריך תרווייהו למעוטי דלעולם פטור על הכלים בבור של מיתה אפי' הן שור בכליו וחמור בכליו וכלומר שנפלו עם הבהמה חייב על הבהמה ופטור על הכלים:

כיני מתני'. שור חרש שוטה וקטן דקאמר לא של חרש שוטה וקטן אלא שהוא חרש או שוטה או קטן בהני חייביה רחמנא בבור אבל שור פיקח פטור דאיבעי ליה לעיוני ומיזל:

בן ובת וכו'. והני לעולם פטור ואפי' הן קטנים דלא שייך עיוני ומיזל דגזירת הכתוב דאימעוט אדם מוהמת יהיה לו כדדריש הכא בפ"ק הלכה א' יצא אדם שאין לו הנאה:

הלכה ח

מתני' **אחד השור וכו'**. מפרש בגמרא מהיכא איתרבו:

בהווה. בדבר הרגיל להיות:

גמ' **לנפילת הבור**. דכתיב ונפל שמה שור או חמור ריבוייא הוא לרבות כל הבהמות וחיה בכלל בהמה היא וכן עופות אתי מריבוייא:

אם בהמה יתירה לכל הבהמות וכן כולהו דריש הכא מריבויא:

לא תחסום שור בדישו. ויליף שור שור מהני דכתיב בהו שור ואיתרבו:
בהמתך. ריבויא הוא כל בהמה:
אווז ים עם אווז יישוב אע"פ שהן דומין זה לזה כלאים זה בזה מתניתא. תוספתא דכלאים פ"א:
לא אמרה כן. אינו נשמע מהברייתא כן דקתני שור עם שור בר חמור עם חמור בר כלאים ואם איתא ליתני רבותא טפי דאפי' מין דים ומין דיבשה כלאים ומכ"ש ב' מיני יבשה:
משנה שלמה שנה רבי וכן חיה ועוף כיוצא בהן. דקאי נמי על כלאים ומשנה שלימה קאמר בין שני מיני יבשה בין א' דים וא' דיבשה:
ואנא דאייתיתיה. ואני למדתי מברייתא דתנא דבית לוי דמיני עופות של יישוב ושל מדבר אע"פ שדומין זה לזה כלאים זה בזה:
הדרן עלך שור שנגח את הפרה

פרק ו

הלכה א

מתני' **הכונס צאן לדיר**. ויצאה והזיקה פטור. דהא נטרה ומאי הוה ליה למיעבד:
נפרצה בלילה. ואפילו נודע לו שנפרצה ויצאה אין לו לטרוח ולחזור אחריה בלילה:
או שפרצוה ליסטים. וקמ"ל דאפי' הליסטים פטורין שלא הוציאוה הן:
הוציאוה ליסטים. אע"ג דלא הוציאוה ממש אלא שעמדו בפניה עד שיצאה הוי כאילו הוציאוהו בידים וחייבין:
גמ' **ר' אילא בשם ר' ינאי במחלוקת**. מתני' דקתני נעל בפני' כראוי והיינו בדלת שאינה יכולה לעמוד אלא ברוח מצויה דהוי שמיר' פחותה וקתני פטור במחלוקת היא שנויה דלא אתיא אלא כר' יהודה לעיל בשלהי שור שנגח ארבעה וחמשה דס"ל לר' יהודה מועד בשמירה פחותה סגי ליה ומתני' נמי במועד מיירי דהא צאן קתני והזיקה בשן ורגל דמועד מתחלתו הוי וס"ל להאי מ"ד דמועד דשן ורגל דינו כמועד דקרן ולר"מ דאמר התם דלמועד גם כן שמירה מעולה בעינן לא אתיא מתני' דידן כוותיה:
דברי הכל היא. ואפי' כרבי מאיר אתיא כדמסיק טעמי' לקמיה:
אמר ר' אילא מסתברא הדא דר' אלעזר. ולא כר' ינאי דאמרה ר' אילא משמיה:
שהרי אין כתיב שמירה בגופו. ולא ישמרנו בעליו אלא בקרן הוא דכתיבא וא"כ לא הקפידה התורה אלא במועד דקרן אבל בשן ורגל מיעטה התורה בשמירתן ואפילו ר"מ מודה דבשמירה פחותה סגי:

מאי כדון. מאי הוי עלה השתא וקאמר הש"ס דשמענו דר"ל נמי פליג עם ר' לעזר וכר' ינאי ס"ל דקסבר במחלוקת שנויה:
דר' אליעזר בן יעקב היא. מתני' דאמר בתוספתא פרק ה' זה וזה פטורין והיינו נמי בין כך ובין כך בין שהוא תם בין שהוא מועד פטור בשמירה פחותה:
עד כדון וכו'. מתני' דקתני נפרצה בלילה פטור עד כאן לא שמענו אלא כשהיתה גדורה מארבע רוחותיו וכלומר דהשתא לא שמעינן ממתני' אלא דאם נפל הכותל מאליה כגון שהיה הכותל רעוע ונפל ויצאת הבהמה משם דבהא חייב דהוה ליה לאסוקי אדעתיה. ומתני' בשהיתה גדורה מארבע רוחותיה מיירי וכלומר שהיו כל הכתלים בריאים וחזקים והילכך הכי דייקינן דוקא בכה"ג שנפרצה מהבהמה שלא היו הכתלים עומדין ליפול אבל אם מחמת נפילת הכותל יצאת וכגון בכותל רעוע חייב:
היתה גדורה וכו'. אלא דאם היו כאן שלשה כתלים בריאים ופרוצה מרוח אחת כלומר רוח אחת היא חריבה ורעוע ועומד הכותל לפרוץ וליפול מעצמו:
ויצאת ממקום הפרצה מהו. כלומר ולא נפל הכותל רעוע אלא שהבהמה פרצה ויצאת משם וממקום הפרוצה דקאמר כלומר ממקום שבלאו הכי עומד לפרוץ הוא:
מהו. מי אמרינן כיון דתחילתו בפשיעה שהרי כותל רעוע הוא אע"פ שסופו באונס הוא שלא נפל אלא שהבהמה פרצה אותו חייב או דילמא תחילתו בפשיעה וסופו באונס פטור:
נשמעינה מן הדא נפל וכו'. תוספתא פי"א דב"מ דקתני התם נפל כותלו מחמת הזועות ומחמת הרוח ומחמת הגשמים אם בנאו כדרכו פטור ואם לאו חייב ובשנפל והזיק אחר זמן בית דין מיירי כדקתני התם. וה"נ אם עמד ובנאו דקאמר שבתחלה עמד ובנאו כדרכו וכצורכו:
כלום צריכה. כלומר וקשיא לן במאי עסקינן אילימא כדקתני פשיטא שאם היו בנוי כדרכה דפטור שהרי מחמת אונס נפל אלא לאו דבהכי מיירי:
בשנפלו שם שלשה כתלים בריאים ממנה. כלומר כשנפל זה הכותל שהזיק היו שם שלשה כתלים בריאים ממנה שנפלו ג"כ עמו שנפל כל הבית וזה הכותל היה רעוע וה"ק אם היו כל הכתלים בנוין כדרכן ונפלו מחמת אונס הזועות וקול הרעמים הוא דפטור ואם לאו אלא שאחד מהן רעוע חייב אע"פ שאנו רואין שמחמת הזועות והרעמים נפל שהרי גם הכתלים בריאים נפלו עמו אפ"ה כיון דכותל הרעוע בלאו הכי עומד ליפול הוא מיחייב אלמא דתתילתו בפשיעה וסופו באונס חייב:
תני. בתוספתא דשבועות פ"ג:

אין חייבין לשלם מן הדין. בב"ד אבל חייבין בדיני שמים:
ואינו מעידו. ומחייב בדיני שמים דאי הוה מעיד הוה מחייבו שבועה ושמא לא היה נשבע על שקר והיה משלם:
השוכר עידי שקר וגבה. כלומר לא בשוכר עדי שקר והוציא ממנו לעצמו דזה אפי' בדיני אדם מיחייב אלא שגבה לאחרים מחמת עידי השקר והוציא מראובן לשמעון:
בשהוציאו לגוזלה. דקנאוה וקמה לה ברשותייהו ומתחייבין בנזקה אבל הוציאוה לאבדה ואח"כ הזיקה פטורין:

הלכה ב

מתני' **הניחה בחמה**. מצערה לה שמשא ולא סגי לה בנעילה כראוי שהיא בדלת שיכולה לעמוד ברוח מצויה בלבד דמחמת צערא כל טצדקא דאית לה למיעבד עבדה ונפקה:
נכנס הרועה תחתיו. בבבלי מסיק לה אפי' למאי דקי"ל שומר שמסר לשומר חייב הכא מיירי שמסרו לרועה ברזיליה לתלמידו שתחתיו שדרך הרועה הגדול למסור לרועה שתחתיו ולפיכך הרועה שתחתיו חייב:
נפלה לגינה והזיקה. דוקא שנפלה באונס כגון שהיתה רשות הרבים גבוה מגינת חבירו ונפלה או שהוחלקה ונפלה אינה משלמת אלא מה שנהנית ולא לפי הזיקה אבל דחו אותה חברותיה והפילוה הוא פשע דהוה ליה לאעבורינהו חדא חדא ודינו כמו שירדה כדרכה ומשלם מה שהזיקה:
שמין בית סאה באותה שדה. אין שמין הערוגה שהזיקה לבדה מפני שמפסיד המזיק ששמין אותה בכל שוייה ורחמנא אמר ובער בשדה אחר ודרשינן מלמד ששמין אותה ע"ג שדה אחרת אלא שמין בית סאה באותה שדה כמה היתה יפה קודם שנאכלה ממנה הערוג' הזאת וכמה היא שוה עכשיו והשתא לא משלם כולהו דמים דמי שלוקח בית סאה כשהיא בתבואתה אינו מזלזל בה בשביל הפסד ערוגה א' כ"א דבר מועט:
אכלה פירות גמורין. שכבר בשלו כל צרכן משלמ' כל ההיזק והיכא שיימינן אגב שדה היכא דעדיין לא נגמרו והלכה כר"ש:
גמ' **תני**. בתוספתא פ"ו:
הראשון חייב. באונסין דלא ה"ל למסור לאחר דהבעלי' אומרים לו את מהימנת לי איהו לא מהימן לי:
מכיון שמסרה לבן דעת פטור מסרה לרועה כו'. כלומר דלא ס"ל כהאי ברייתא אלא שומר שמסר לשומר בן דעת פטור כדקתני במתני' מסרה לרועה דמשמע שהרועה מסרה לאחר נכנס הרועה אחר תחתיו והשני חייב:

בשנחבטה על גבי עשבים. והפסידה אותן מחמת נפילתה עליהן בהא משלם מה שנהנית היא בנפילה ע"ג עשבים ולא נחבטה בקרקע:

אבל עמדה ורעת. לאחר שנפלה עמדה והיתה רועה ואוכלת משלם מה שהזיקה:

ירדה כדרכה וכו'. כלומר האי נלמד מסיפא ירדה וכו' שאם עמדה ורועה את עצמה משלם כמה שהזיקה דהוה כמו שירדה כדרכה דתנן דמשלם מה שהזיקה דהא השתא לאו אונס הוא:

אותה השדה פטורה. שדה קרי לערוגה שבגינה ומשדה לשדה מערוגה לערוגה ובהכי מיתפרשא הסוגיא. ר' יוסי בר' חנינא פליג דבאותה שדה אפילו עמדה ואכלה פטורה משום שבתחילה ירידת' לאותה שדה באונס היתה שנפלה שמה:

ושדה אחרת. אם לאחר שעמדה הלכה משדה זו לשדה אחרת בהאי שדה הוא דהוה כמו שירדה כדרכה וחייבת לשלם מה שהזיקה:

אפילו רעת כל השדה פטורה. ר"י ור"ל מוסיפין אדר' יוסי ב"ח וסבירא להו דמכיון שבתחלה באונס נפלה כל השדות כאחד נחשבות ואפילו הלכה משדה זו והיתה רועה כל השדות שאצלה בגינה זו פטורה ממה שהזיקה כל השדה היינו כל הערוגות שבגינה:

לעולם אינה חייבת וכו'. דבכה"ג הויא כירדה כדרכה דמכיון שיצאת מתוכה לר"ה וממנה לשדה אחרת הליכה אחרת היא אבל בהליכה משדה זו לשדה שאצלה כאחת נחשבת ותחילת ירידתה באונס היתה לפיכך פטורה:

אלא נפלה לגינה וכו'. כמו אלא בהא איכא לספוקי שאם נפלה לגינה זו וירדה לתוך גינה אחרת ואכלה מהו אי מחשבינן לה כמו שירדה כדרכה שהרי לא נפלה לאותה גינה בתחלה:

על דעתיה דר' יוסי ב"ח. פשיטא לן דחייבת:

דאמר אותה השדה פטורה. שהרי אפילו באותה גינה עצמה קאמר דוקא אותה השדה כלומר בערוגה זו שנפלה ואכלה הוא דפטורה הא מערוגה לערוגה חייבת:

וכא חייבת. והכא פשיטא דחייבת שאכלה בגינה אחרת:

על דעתיה דר"י ור"ל וכו'. לדידהו הוא דאיכא לספוקי דאינון אמרין אפילו רועת כל השדה שבאותה גינה שנפלה היא פטורה אבל אם ירדה מגינה לגינה בזו לא שמענו דאפשר דמודו דהוי כמו שירדה כדרכה בתחלה:

לעולם אינה חייבת וכו'. הש"ס קאמר לה דמדבריה' דר"י ודר"ל איכא למיפשט דהכא נמי פטורה שהרי אמרו לעולם אינה חייבת עד שתצא מתוכה לר"ה דוקא ומשם תחזור ותכנס לשדה אחרת וטעמא דמילתא לפי שלא ידעו בה הבעלים להזהר בה עד שתצא

לר"ה ואז נודע להם שחזרה ממקום שנפלה ולפיכך אינה חייבת אלא על המקום שירדה אח"כ מר"ה לתוכו בין באותו גינה בין בגינה אחרת:

אלא נפלה למקום שראויה לירד וכו'. בעיא אחרת היא ולא שייכא לפלוגתייהו אלא הא מיבעיא לן בעיקרא דדינא שאם נפלה למקום שראויה לירד לתוכו כדרכה שלא היה איזה דבר המכריחה ליפול וכן לא היה המקום גורם לזה כגון שהלכה בעמק השוה ולא היתה ראויה ליפול אלא שאירע לה מקרה שנפלה אם כאונס דיינינן לה שהרי נפלה ואינה משלמת אלא מה שנהנית או דילמא הואיל והמקום הוא ראוי שתרד לתוכו אע"פ שנפלה לא מחשבינן לה כאונס גמור דקס"ד דתחילתו בפשיעה וסופו באונס הוא ומשלמת מה שהזיקה:

ירדה למקום שראויה ליפול. וכן בסיפא איכא למיבעי שאם ירדה למקום שהיתה ראוי ליפול לתוכו כגון שהמקום הוא מדרון משופע והיא הלכה במקום הגבוה וראויה היא ליפול אלא שדחקה עצמה וירדה כדרכה אם בזה משלמת מה שהזיקה שהרי ירדה כדרכה או דילמא הואיל והמקום ההוא אינו ראוי שתרד לתוכו לא הוה ליה לאסוקי אדעתיה להזהר בה:

אמר ר' יוסי ב"ח היא מתניתא. מאי קא מיבעיא לך הרי דין זה מפורש במתני' דהא לא קתני ברישא אלא נפלה וכן בסיפא ירדה קתני אלמא בתרה דידה הוא דאזלינן אם נפלה הוי אונס ואפילו במקום שראויה לירד וכן אם ירדה אפי' במקום שראויה ליפול הרי ירדה כדרכה ולא הוי אונס בירידתה ובהא לא מספקא לן כלל:

אלא נפלה למקום שראויה ליפול נפלה למקום שראויה לירד. כלומר אלא אי איכא למיבעי לן בבבא דרישא הוא והכי קא מיבעי לן אי מדמינן נפלה למקום שראויה ליפול כמו בנפלה למקום שראויה לירד יה"פ דודאי פשטא דמתני' בנפלה למקום שראויה לירד מיירי שהרי עלה קתני ירדה וכו' דמשמע שנפלה לזה המקום שתוכל לירד משלם מה שנהנית ואם ירדה לתוכו משלם מה שהזיקה ואם ירדה אפילו למקום שראויה ליפול בהא ודאי נמי לא מיבעיא לן כדאמרן שהרי עכ"פ ירדה כדרכה. אלא בדין דנפלה בהא איכא למיבעי אם לעולם חד דינא אית ליה בין שנפלה למקום שראויה לירד כמשמעות פשטה דמתני' ובין שנפלה למקום שראוי ליפול או לא וכדמסיק במאי הוא דאיכא לספוקי:

דא צריכא לדא ודא צריכא לדא. כלומר והאי בעיא צריכא ומסתפקא לן להאי גיסא וכן איכא למבעי לאידך גיסא וכדמפרש ואזיל:

דא צריכא לדא שמשלם מה שנהנית. להך גיסא הכי הוא דמספקא לן אם בכה"ג משלמת מה שנהנית דמה לי שנפלה במקום הראויה לירד כדמתני' ומה לי שנפלה במקום הראויה ליפול על כל פנים נהנית היא שלא נחבטה בקרקע או דילמא כיון שא"א לה אלא א"כ שתפול שהרי המקום הוא שגורם לכך ואפילו מה שנהנית פטור מלשלם: **ודא צריכ**' **לדא שמשלם מה שהזיקה**. וכן נמי מיבעיא לן לאידך גיסא דבהא איפכא מסתברא שהרי מכיון שהמקום הוא ראוי ליפול לתוכו טפי היה לו להזהר ולהעביר אותה בנחת שלא תפול וכיון שלא נזהר איכא למימר דמשלם מה שהזיקה ולא איפשיטא:

אין שמין בית כור. אם אכלה ערוגה אחת אין שמין לערוגה זו בבית כור כמה נפחת כל הבית כור בשביל ערוגה זו:

מפני שהוא פוגם. לניזק שהרי בשביל קרחת דבר מועט אינו ניכר במקום בית כור ולא נפחת מדמי שויו כל כך:

ולא בית קב. וכן אין שמין בית קב כמה נפחת בשביל קרחת ערוגה זו מפני שמשביח ביותר להניזק שאפי' דבר מועט ניכר בבית קב ועולה הפחת לדמים הרבה:

אלא שמין בית סאה. כמה נפחתה בשביל קרחת הערוגה ונמצא לא פוגם הרבה ולא משביח הרבה:

אימתי. נישומין אגב קרקע ולא בפני עצמן:

ייחורי תאנים. בחניטתן נקראין ייחורו וכן לולבים בגפנים שעדיין לא ניכר בהם שום היכר הפרי:

בוסר. ענבים שלא בשלו כל צרכן וכן פגים בתאנים ומכל מקום כבר הוכר הפרי שמין לו בפני עצמן כמו שאכלה פירות גמורין:

ר' יודן משום ר' עקיבא. דוקא אם אכלה פירות גמורין הוא דמשלם פירות גמורין אבל בוסר ופגין אין רואין אותן כאלו הן פירות גמורין:

נטיעות. אילנות רכין בת שנתן נקראין נטיעות:

שמין לו נטיעות נטיעות שמין לו בית סאה. כלומר לפעמים שמין אותו בפני עצמן כגון שהם יפים וחשובים ולפעמים כשאינן חשובות כל כך שמין להן אגב קרקע בבית סאה שהוזכר במתני':

תבואה שלא הביאה שליש נידונת כנטיעות. שאף תבואה לפעמים כשהיא חשובה ואם שעדיין לא הביאה שליש נידונת כנטיעות שלפעמים נשומין בפני עצמן:

שמין תרקב בששים תרקבים. לפרושי שמין בית סאה דמתני' קאי דדין השומא שמשערין אות' בששים ולא ששמין הבית סאה שאכלה בששים אלא שמין תרקב והוא שלשה קבין שהן חצי סאה בשלשים סאין ובין שאכלה מעט או הרבה שמין בדרך זה ואין המזיק נפסד כל כך:

שמין קלח בששים קלחים. כלומר הכל לפי מה שאכלה בין הרבה בין מעט שמין מה שאכלה בששים ואפי' אכלה קלח אחד משערין בששים קלחים כמה נפחתין מדמיהן בשביל קלח זה:

חדא כפוני. תמרה שלא בישלה כל צרכה:

זיל שיימיה בריש דיקלא. כמה היה שוה הדקל וכמה נפחת בשביל זה:

כבשה דאהיני הוה. אשכול של תמרים שבישלו כל צרכן היו ולפיכך אמר שמואל שישומו אגב הדקל בפני עצמן דאילו כפוני אינן נישומין אלא אגב הקרקע:

הלכה ג

מתני' **ואם הגדיש ברשות בעל השדה חייב**. מסיק לה בבבלי בשומר הגדיש שכיון שאומר לו עייל וגדיש עייל ואשמור לך קאמר ואפילו רבי דאמר בפרק דלעיל אינו חייב עד שיקבל עליו לשמור מודה בהא:

גמ' **גדישים בשדה ככלים בבית**. דמודה רבי דכלים בבית אם אמר לו בעה"ב להכניס מסתמא קיבל שמירתו עליו וכן גדישים בשדה וכדמסיק ר' יוסי בר' בון בהאי דאית ליה מסגר דהוי כמו בית ובהא מודה רבי וכן הוה המסקנא הכא לעיל פ' הפרה הל' ד':

הלכה ד

מתני' **המביא את העצים חייב**. דאי לאו אחרון הראשון לא עביד כלום:

וליבה. נפח את האש:

ליבתה הרוח. כולן פטורין. מפרש בגמרא:

גמ' **בשמסר לו גחלת**. לחש"ו בהא הוא דפטור אבל אם מסר לו שלהבת חייב וקס"ד השתא דטעמיה דחזקיה משום דס"ל אשו משום ממונו הוא והילכך ע"כ דמוקי למתני' בגחלת שאינו שלו ומשום הכי בשמסר לו גחלת של חבירו פטור אבל בשלהבת ס"ל דאף שאינו שלו מ"מ כיון דברי היזיקא הוא והוא שמסרו לו חייב:

א"ר יוחנן היא גחלת היא שלהבת. לעולם פטור דקסבר אשו משום חציו הוא והילכך הכא לא חציו הוא דבלא צבתא דחרש לא הוה מדליק ולפיכך אין חילוק ופטור הוא:

וקשיא על דעתיה דחזקיה. דלדידיה מתני' בגחלת של חבירו מיתוקמא:

אילו מי שראה גחלת של חבירו מגלגלת והולכת. כלומר לוחשת והולכת והשלהבת עולה ממנה א"נ הגחלת מגלגלת בר"ה והולכת ואינו מכבה אותה שלא תעלה השלהבת מאליה:

ואין כולה אותה. שאינו מכלה ומכבה אותה:

שמא אינו פטור. בתמיה וכי עליו מוטל החיוב לכבות גחלת של חבירו וא"כ קשיא לחזקיה מאי קמ"ל במתני' דאי לפטורא דגחלת ודאי לא איצטריך דלאו שלו הוא ולא ברי היזיקא ואי משום חיובא דשלהבת והכי הוא מפרש להמתני' השולח את הבערה ביד חש"ו שהם הבעירוה בידים והוא לא מסר להם אלא הגחלת פטור אבל אם כבר הובערה בשלהבת ומסר להם הוא חייב. הא נמי קשיא דהא הגחלת לאו דידיה הוא ולא על דידיה חיובא רמיא כ"א על בעל הגחלת שהניח תקלה בר"ה בדין דאיהו הוא דמיחייב ואי אמרת דמשכחת חיובא על המוצא גחלת של חבירו והובערה בשלהבת אם כן ש"מ דעליו מוטל לכלות ולכבות גחלת של חבירו שהניחה בר"ה בתמיה:

אמרי. לא קשיא ולא תידוק הכי אליבא דחזקיה דתיפתר בשמסר לו גחלת של הפקר:

א"נ שלהבת הפקר. האי אי נמי וכן הוא וכלומר דבגחלת הפקר וכן נמי בשלהבת של הפקר מיירי וא"כ לית ש"מ כלום דדייק' דהרואה גחלת של חבירו דהוא חייב לכלותה דהא ודאי ליתא דאלו בגחלת חבירו חיובא על בעל הגחלת הוא דרמיא והכא ה"ט דחזקי' דכיון דהגחלת הפקר הוא ולא ידעינן מי שהפקיר אותה כשהגביה הוא זכה בה וכשמסר לו הגחלת בלא שלהבת פטור משום דלא ברי היזיקא ואיהו לא קעביד מידי דגרמא בעלמא הוא אבל בשלהב' דברי היזיקא כעושה מעשה בידי' הוא שמסרן לאלו חייב:

וניבה. מלשון ניב שפתים ומייתי ראיה מקרא דירמיה שאמר ואמרתי לא אזכרנו ולא אדבר עוד והיה בלבי כאש בוערת וצריך אני להוציא בניב שפתי מה שהוא כאש בוערת בלבי ואף זה בניב שפתיו מוציא ומבעיר האש:

תמן אמרין. בבבל מפרשין דדוקא ברוח של אונסין שבא בסערה ואינו מצויה מיירי מתני' ובהא הוא דפטורין דלא אסיקו אדעתייהו אבל ברוח מצויה והעולם מתנהג בו חייב:

שפעמים בא פעמים לא בא. כלומר לאו ברוח מצויה תמיד קאמרי דבהא ליכא מ"ד דפטור אלא כלפי מה שאמרו ברוח של אונסין הוא דוקא דפטור עלה קאמרי דאפי' ברוח שהעולם מתנהג בו לפעמים ואינו רוח סערה פטור שלפעמים לא בא ולא הוה להו לאסוקי אדעתייהו:

הלכה ה

מתני' **או עפר**. שליחכה נירו ונתקלקל:

או דרך הרבים. ט"ז אמות כדגלי המדבר:

גמ' **מה קוצים וכו'**. ומצאה קוצים ונאכל גדיש או הקמה או השדה כתיב ודריש לה דכולהו איצטריכו דאי מקוצים ה"א מה קוצים מיוחדין שדרכן לידלק מהר אף אין לי וכו' ת"ל גדיש דלא שכיחא כ"כ לידלק כמו קוצים ואפ"ה חייביה רחמנ':

או מה אילו ואילו וכו'. שעכ"פ נוחין לידלק הן וה"ל פשיעה לגבייהו:

מנין שאין נוחין לידלק כ"כ ת"ל או השדה לרבות לאלו:

ויאמר קוצים קמה שדה ואל יאמר גדיש. כצ"ל:

על דעתיה דר' יודן ניחא. דאמר לקמן דמחייב על הגדיש לשלם כל מה שבתוכו ואפי' טמון בו כלים ניחא דאיצטריך גדיש לרבות את הטמון:

ועל דעתיה דרבנן. דאינן מחייבין אלא מה שהגדיש בתוכו ודרכן לעשות מהן גדיש קשיא:

לאיזה דבר נאמר שדה וכו'. כלומר אחר שנאמר שדה לאיזה דבר נאמר גדיש. ולא איפרקה הקושיא:

בקודחת היא מתני'. מלשון אש קדחה באפי כלומר שמקדח ועולה למעלה ולפיכך אם עברה גדר וכו' פטור דלא הוה ליה לאסוקי אדעתיה:

אבל במקטפת. שנכפפת ונסרכה בעשבים והולכת למרחוק חייב. ולגי' הספר ד"ה חייב י"ל לכל תנאי דפליגי במתני' דלקמן בהא ד"ה מודים בה וכן נראה דאדלקמן קאי:

ור' יוחנן אמר במקטפת היא מתניתא. ובהא פליגי לקמן אבל בקודחת במקומה למעלה פטור לד"ה:

הלכה ו

מתני' **כאילו הוא באמצע בית כור**. אם יש לו חצי בית כור לכל רוח פטור:

הכל לפי המדליק. כל כמה שהדליק בין רחוק בין קרוב. ובבבלי מסקינן הכל לפי גובה הדליקה קאמר לפי ערך שיעורה שכשהאש גדולה קופצת למרחוק והלכה כרבי שמעון:

גמ' **תני**. בתוספתא פ"ו:

שהיתה קשה. הדליקה:

בשעת הרוח. ומוליכה יותר:

בערב. שם מקום:

בזמן שקפץ. ממקום למקום ואע"פ כן אינו הולך למרחוק כ"כ כמו במספסף:

שהיה מספסף. מסכסך בעשבים והולך:

שלולית. אמת המים ועל שם שמחלקת שלל לאגפיה:

הלכה ז

מתני' **המדליק את הגדיש**. שהדליק בתוך שלו והלכה ואכלה בתוך גדיש של חבירו:
ישלם כל מה שבתוכו. דר' יהודה מחייב על נזקי טמון באש:
וחכמים אומרים אינו משלם וכו'. דחכמים דרשי מדכתיב הקמה מה קמה בגלוי אף כל בגלוי ופטרי על נזקי טמון באש אלא דסבירא ליה שמשערין מקום הכלים כאלו הוא גדיש ומשלם שיעור גדיש אם של חטין חטין ואם של שעורין שעורין כשיעור גופן של כלים:
היה גדי כפות לו. דבעלי חיים נמי נתרבו מאו הקמה לרבות כל בעלי קומה ומשום דקם ליה בדרבה מינה ליכא למיפטריה דאינו חייב מיתה על העבד הואיל ואינו כפות היה לו לברוח ופטור עליו ממיתה ומתשלומין:
עבד כפות לו. פטור על הכל ואפי' על הגדי ועל הגדיש דקם ליה בדרבה מינה דחייב מיתה על העבד:
ומודים חכמים לר"י במדליק את הבירה. בבבלי מסקינן מדלא קתני ומודים חכמי' במדליק בתוך של חבירו ש"מ דבתרתי פליגי ר' יהודה וחכמי'. במדליק בתוך שלו פליגי כדלעיל דר"י מחייב על נזקי טמון באש וחכמים פוטרין. ופליגי נמי במדליק בתוך של חבירו דר' יהודה סבר אם הדליק בתוך של חבירו אפי' בגדיש משלם כל מה שבתוכו. ואפי' ארנקי וחכמים סברי כלים שדרכן להטמין בגדיש כגון מוריגין וכלי בקר משלם אבל כלים שאין דרכן להטמין בגדיש לא משלם ומודים חכמים לר' יהודה במדליק בתוך של חבירו את הבירה שדרך בני אדם להניח כלים בבתים שמשלם כל מה שבתוכו והלכה כחכמים:
גמ' **מודים חכמים לר' יהודה**. אע"ג דפליגי עליה בנזקי טמון היינו שאינו משלם כלים הטמונין בתוכו שאין דרכן להטמין בגדיש אבל בכלי גורן שדרכן להטמין שם כגון מוריגין וכלי בקר מודים חכמים לר' יהודה שמשלם:
מחלפה שיטתיה דר' יודן. קשיא דר"י אדר"י דתנן בפ"ו דפאה הלכה ט' כל הטמוני' בארץ כגון הלוף והשום והבצלים ר' יהודה אומר אין להם שכחה דאין שכחה לטמון וחכמים אומרים יש להן שכחה. וגרסינן נמי להא שם בפאה:
תמן הוא אומר פרט לטמון. בשכחה ממעט ר"י טמון והכא בנזקי אש הוא מרבה טמון:

ומשני ולית ר' יודן דריש הכא אלא גדיש. היינו טעמיה דר"י הכי דמכדי כתיב השדה לאיזה דבר נאמר גדיש אלא לרבות הטמון שבתוכו אבל התם שדך כתיב דמשמע בגלוי פרט לטמון:

מחלפא שיטת רבנן. דהתם אמרי לרבות הטמון והכא אמרי פרט לטמון. וחסר כאן התירוץ ודרך ש"ס הזה לקצר וסמך אדהתם. והתם משני לה הכי. תמן או הקמה או השדה מה שדה בגלוי אף כל דבר שהוא גלוי ברם הכא. גבי שכחה. שדך בגלוי פרט לטמון קצירך בגלוי פרט לטמון והוי מיעוט אחר מיעוט ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות הטמון והשתא שייך שפיר מאי דפריך הש"ס לקמיה:

ולא כן אמר ר' אבהו וכו'. לעיל דבכלים שדרכן להטמין בגדיש מודים חכמים לר' יהודה שמשלם ואי אמרת דטעמייהו דרבנן משום גזירת הכתוב הוא דלא מחייב על נזקי טמון באש מאי שנא בהני כלים דמודו ליה הא עכ"פ טמון הוא:

אמר רבי הושעיא בשאין עדים. ה"פ דר' הושעיא בא לתרץ על הא דמקשי דאי טעמייהו דרבנן מגזירת הכתוב אמאי אמר ר' אבהו דמודים בכלי גורן שדרכן להטמין וקאמר דהכא במילתא אחריתא פליגי וכלומר ודאי ברישא דמתני' דמדליק בתוך שלו איירי בנזקי טמון באש הוא דפליגי ולרבנן לעולם פטור על הטמון ואפי' בכלים שדרכן להטמין וכדדרשי מקרא וקרא לא איירי אלא במדליק בתוך שלו דכי תצא אש כתיב. אלא דבסיפא ומודים חכמים וכו' דבמדליק בתוך של חבירו איירי ומינה דייקינן דבמדליק בגדישו של חבירו נמי פליגי ובכלים שאין דרכן להטמין כדפרישית במתני' ובשאין עדים מיירי כלומר שאין עדים בדבר מהכלים שזה טוען עליהם ובהאי סברא הוא דפליגי דר' יהודה סבר דמשלם כל מה דטעין הלה שהי' בתוכו והיינו בשבועה שהרי אין עדים בדבר. וע"כ דמשתבע על מה דטעין וטעמיה דר' יהודא משום דס"ל עשו תקנת נגזל באשו כדאמרינן בפ' כל הנשבעין דתקינו ליה רבנן לנגזל דנשבע ונוטל וה"נ באשו נשבע על מה דטעין ונוטל ולר' יהודא גם ברישא בהדליק בתוך שלו מיבעי לן למימר הכי אלא דלרבנן לא איצטריך לן למימר דטעמייהו ברישא דלא סבירא ליה עשו תקנת נגזל באשו דבלאו הכי פטור על נזקי טמון מגזירת הכתוב כ"א בסיפא דמדליק בתוך של חבירו דמודו במקום שדרכו להניח כגון בביר' ובהא נמי מודו דעשו תקנת נגזל דהא אי אפשר למישקל כ"א בשבועה ובגדיש בכלים שאין דרכן להטמין הוא דפליגי דס"ל לרבנן דבכי הא לא עשו תקנת נגזל באשו דלאו כל כמיניה למיטען עליה בכלים שאין דרכן להניחן בגדיש. ולא מהימנינן ליה אפילו בשבועה אלא בכלים שדרכן להטמין בגדיש כגון בכלי גורן השייכין לו בהא הוא דמהימני' ליה בשבועה דהוי כמו כלים בבתים דמשתבע כמה

הוו וכמה שווין ושקיל וא"כ עיקר טעם פלוגתייהו במדליק בתוך גדיש של חבירו בכלים שאין דרכן להטמין משום דס"ל לרבנן דבכה"ג לא עשו תקנת נגזל באשו ולאו משום טעמא דפטרי בטמון כמו ברישא והיינו דמסיק ר' אושעיה אבל אם יש עדים כל עמא מודה על הדא דר' יהודא וכצ"ל וכן היא גירס' כל הגאונים ודר' יוסי הנמצא בספרי הדפוס ט"ס הוא. וכלומר דביש עדים מהכלים אשר היו שם מודין חכמים לר' יהודה דמשלם ואע"פ שטמון הוא אלא ע"כ משום דלא שייכא טעמא דטמון גבי מדליק בתוך של חבירו כדאמרן:

דתני כן. בתוספתא פ"ו היה גדיש חטים מחופה שעורים או גדיש שעורים מחופה בחטין נותן לו גדיש שעורין וקאמר התם דכ"ע מודין בה דקתני שם ומודה ר"י לחכמים במשאיל מקום לחבירו להגדיש והטמין כלים שאינו משלם אלא גדיש חטים או של שטורין וכו' עד הי' גדיש חטים מחופה וכו' נותן לו גדיש שעורין וטעמא דלא קיבל עליה אלא נטירותא דשעורין ועכ"פ שמעינן מינה דהכל מודין בה והיינו דמייתי סייעתא למילתיה שהרי הכא טמון הוא דמחופה קתני ואפ"ה במה דברים הוא דליחייב לא פטרי רבנן הכא משום טמון ומטעמא דלא שייכא טמון במדליק בתוך של חבירו דבהכי איירי התם דהמשאיל מקום וכו' קתני והיינו סייעתא לר' הושעיא בהא:

כהדא. עובדא דמינה נמי סייעת' דכל היכי דטעין ליה בדברים שדרכן להשים בתוכו דמהמנינן ליה בשבועה ובהא כ"ע מודים וכר' הושעי' דמוקי פלוגתייהו במתניתין בשאין עדים ובכלים שאין דרכן להטמין בגדיש הוא דפליגי ומטעמא דס"ל לרבנן דבכה"ג לא עשו תקנת נגזל באשו לפי שאין דרך להשים כלים כאלו בגדיש אבל בכלים שדרכן להטמין שם מודו רבנן ומהמנינן ליה בשבועה וכן נמי שמעינן מהאי עובדא דבפקדון מיירי דמהמנינן לי' בשבועה בדבר שדרך להשים שם וכ"ע מודין בה:

שק צרור. מקושר ולא ידע הנפקד מה הי' בתוכו:

ואירע אונס. שנגנב או נאבד ממנו וכגון שזה טען עליו שבפשיעתו נאבדה ובזה לא היו מחולקין בטענותיהן שהיו עדים בענין האונס או שהודה לו בזה אלא שבזה היו מחולקין:

אהן וכו'. זה אמר הנפקד אפשר שהיו סיגין בתוכו וזה אמר מטכסין בגדי משי וחשובין הי' מלא ופסקו בזה דהמפקיד נשבע ונוטל אלמא דכל היכי שדרך בני אדם להשים שם כלים כאלו שהוא טוען מהמנינן ליה בשבוע' וכר' הושעי' אליבא דרבנן בדינא דהכא:

מהו שיטענו לו. אם המפקיד יכול לטוענו בדבר שאינו ראוי לו כלומר שאינו אמיד הוא בכך שיש לו חפץ כזה ואי אמרינן דאפ"ה מהימן דעביד אינש דלא מפרסם נפשיה:

נישמעינה מן הדא. עובדא דפסק ר' חייא דאמרינן עביד אינש דלא מפרסם נפשיה:

אריסי' דבר זיזא. האריס שלו הפקיד ליטרא דדהב בסתם אצל א' ולא אמר לו אם הוא שלו ופסק ר' ישמעאל בר' יוסי מתחלה דמסתמא של בר זיזא היו וינתן לבניו ולא לבני האריס:

הוון לבר זיזא וכו'. שהיו היתומין חציין גדולים ואמר ר' ישמעאל ינתן להם חלקם מיד וחלק הקטנים אמר שישארו ביד הנפקד עד שיגדלו ובתוך כך מת ר' ישמעאל בר"י ובא הדין לפני ר' חייא ופסק שהדין הוא שמגיע הפקדון כולו לבני הארי' דעביד אינש דלא מפרסם נפשיה ושל האריס הי' הפקדון וכשאמר לו הנפקד שכבר נתן החצי לבני בר זיזא אמר לו ר' חייא מן זה החצי פטור אתה שכשנתתם ע"פ ב"ד של רבי ישמעאל נתתם ועכשיו תן ע"פ ב"ד שלנו החצי האחר לבני האריס:

מהו דיימרון בנוי דאריסיה וכו'. אם יכולין הם להוציא החצי מיד בני דבר זיזא ולומר להם תחזירו מה שלקחתם שהרי כפי דינו של ר' חייא הכל שלנו הוא וקאמר הש"ס דלא שיכולין ג"כ לומר להן מה שנעשה ע"פ בית דין הוא דנעשה:

מהו דיימרון. אלא שעכשיו השאלה היא כך אם שמחזיקין בני בר זיזא הגדולים חלקן מה שבא לידן או שיכולין הקטנים לומר להן א"כ נחלק עכשיו במה שקבלתם בשוה וקאמר הש"ס דלא שיכולין הגדולים לומר להן מה לכם חלק בזה שהרי הוא כמו שמציאה מצאנו במה שיזכה לנו ר' ישמעאל בר' יוסי בתחלה:

אמר רבי יצחק לית בין דקיקייא לרברביא וכו'. ובגי' הרי"ף ז"ל לית דין דקיקייא לרברביא והיינו הך כלומר שר' יצחק גם כן אמר כזה שאין לקטנים דין על הגדולים אלא דהוה כמי שניתן להם מתנה בתחלה:

הלכה ח

מתני' **גץ**. ניצוץ של אש:

בעל הגמל חייב. מפני שהרבה במשאוי:

בנר חנוכה פטור כיון דבמצוה קא עסיק ואין הלכ' כר' יהודה:

גמ' **תני**. בתוספתא פ"ו:

מפני שהוא רשות. דמצוה:

וחכ"א בין כך ובין כך חייב. בין שהוא דבר מצוה בין לאו מצוה וטעמייהו שהיה לו לישב ולשמור:

כגון אלו. וכן הדין בסוכות שעושין על פתח החנות ברשות הרבים:

מפני שהוא רשות. כלומר מפני שהוא ברשות מצוה עושין ברשות הרבים ואם בא אחר והוזק בהן חייב בנזקו לפי שבעל הבית צריך להזהר שלא יעשה אפי' בעסק מצוה בענין שיוכלו ליזוק בני ר"ה בכך:
הדרן עלך פרק הכונס צאן לדיר

פרק ז

הלכה א

מתני' **מרובה בדבר שיש בו רוח חיים וכו'**. כדמפרש בגמרא:
אין הנוגב אחר הגנב וכו'. דכתיב וגונב מבית האיש ולא מבית הנגב:
גמ' **מנן תיתי ליה**. מנא לן לרבית בתשלומי כפל אפילו בדבר שאין בו רוח חיים הא משור עד חמור עד שה. חיים וגו' כתיבי ואימא בעלי חיים אין מידי אחרינא לא:
מאם המצא תמצא. דריש לה לרבות כל דבר:
אין לי אלא שור וחמור ושה. ברייתא היא והאי תנא דריש לה מהגניבה לרבות דבר שאין בו רוח חיים כדלקמי' וה"ק אלו לא נאמר אלא שור וכו' ה"א דוקא שור וחמור ושה כלומר בהמה אין עופות לא כשהוא אומר חיים לרבות וכו' אפי' עופות:
הגניבה. והשתא מרבינן מהגניבה לרבות את המטלטלין כלומר כל דבר אפי' אין בו רוח חיים:
ולמה שור וחמור ושה. וכיון דמרבינן לכל דבר כל הני פרטי למה לי:
אם דבר שיש בו הנייה למזבח. כלומר דהא ליכא למימר דאיצטריכי פרטי למדרש בכלל ופרט וכלל דהגניבה כלל שור וגו' פרט חיים חזר וכלל דאכתי ליכתוב שור לחודיה וכ"ת אי הוה כתב שור לא הוה מרבינן אלא שה שכשיוצא בו קרב לגבי מזבח ולא הוה ידעינן דבר שאינו קרב למזבח א"כ אכתי קשה ניתני שור ושה וכלומר נכתוב שור ושה וניתני כמו ונשנה דליכתוב הני תרי פרטי ואנא ידענא מדכתב רחמנא ש"מ לאו למדרש כעין הפרט בדבר שקרב למזבח דא"כ שה למה לי אלא ע"כ מדכתיבי כל הני פרטי לדרשא קאתו וכדמסיק תני ר' ישמעאל וכו':
יצאו קרקעות. חד למעוטי קרקעות שאין מטלטלין וכגון שהיו כאן נטיעות המחוברין לקרקע וגנב מהן דאימעוט מתשלומי כפל:
יצאו עבדים. וחד למעוטי עבדים שאין לך בהן אלא תשמיש שהוא משמשו ולא דמו להני שהוא נהנה מגופן ואימעוט מכפל:
יצאו שטרות. וחד למעוטי שטרות שאין גופן ממון ואינן עומדות אלא לראיה:

למה לא שנינו במתני' עוד שני דברים שיש בתשלומי כפל מה שאין בד' וה' וזהו בטוען טענת גנב בפקדון שטוען נגנב ממני ונמצא שהוא הגנב דאינו משלם אלא כפל:
בשותפין. וכן נמי שותפין שגנבו או שותף שגנב מחבירו משלמין את הכפל ואין משלמין תשלומי ארבעה וחמשה ולא משני הכא מידי:
תני וגונב מבית האיש ולא מבית האשה. בתמיה וכי להוציא אם גנב מבית האשה שאינו משלם את הכפל אלא מבית האיש ולא מבית השואל כצ"ל. וחסר זה כאן והכי איתא בברייתא דמייתי לה האי תלמודא בריש פ' ארבעה שומרין וגונב מבית האיש ולא מבית השואל. והכא לא מציין הש"ס כ"א רישא דברייתא כדרכו לפעמים לפי שהיתה שגורה בפיהם. וטרחתי לחפש אחר גופה דהברייתא ולא מצאתיה לא בתוספתא ולא בשום מקום ואפשר ברייתא דתני דבי לוי היא דשכיחא דמייתי לה האי ש"ס ומקשי עלה וכן מקשי עלה הכא לקמיה:
כל עצמו וכו'. כלומר דפריך מהיכי תיתי לן למדרש מהאיש למעט שאם גנב מבית השואל שיהא פטור מן הכפל אדרבה כל עצמו של הכתוב כאן רעהו אינו מדבר אלא אפי' בשומר חנם ומכ"ש בשואל ואת אומר הכין בתמיה וכלומר דודאי דפרשה ראשונה דכתיב בה וגונב מבית האיש בש"ח הוא דמיירי שאם נגנב ממנו ונמצא הגנב משלם כפל לבעלים ומכל מקום מהיכי תיתי לן למעט אם נגנב מבית השואל וכי רעהו דכתיב בפרשה לא שייך על השואל גם כן אדרבה כל עצמו של רעהו ודמשתעי בהאי דינא טפי שייכא בשואל מבשאר שומרי' ובפ"ח דשבועות פריך לה פירכא אחריתא דאימא למעוטי מבית ש"ש ושוכר אתי ומשני לה התם:
אין הגונב וכו' גנב ונגנב ממנו וכו'. בעיא היא לענין אם הבעלים עושין דין עם הגנב השני וכדמפרש ואזיל:
ותפסו בעלים את השני. לתבוע אותו בבית דין שישלם לו את הקרן ונשבע להן שלא גנב ואח"כ הודה ולענין תשלומי כפל לא קא מיבעיא לן דהא גנב מן הגנב הוא כי קא מיבעי לן לענין קרבן שבועה דמי אמרינן דהבעלים עושין דין עם הגנב השני וא"כ ממונא כפר מעיקרא וכשהודה מתחייב קרבן שבועה או אם נימא דאין הבעלים עושין דין אלא עם הגנב הראשון והוא חוזר וגובה מן השני וא"כ כפירתו מן השני מעיקרא לאו כלום הוא ואם הודה אח"כ אינו צריך להבי' קרבן שבועה ולא איפשטא:
ונמלך השני להחזיר. מה תקנתו דאי תימר שיחזיר לבעלים אפשר שאין מודיעין לגנב הראשון ויחזרו ויתבעו ממנו:

אין תימר יחזיר. הוא לגנב הראשון שגנב ממנו נמי אין תקנה לפי שלפעמי' הוא לא יודיע להבעלי' שהוחזרה הגניבה לידו ואף על גב שהגנב הראשון צריך עכ"פ לשלם להבעלים מ"מ הבעלים חפצין יותר בשלהן ושיוחזר להם הגניבה בעינה:
כיצד יעשה. שיהא לו תקנה לצאת י"ח השבת הגניבה יחזיר לבעלים בפני גנב הראשון:

הלכה ב

מתני' **על פי שנים**. כלומר שנים מעידין אותו שגנב:
ומכר בשבת. אבל טבח לא משלם דקם ליה בדרבה מיניה וכן לע"ז:
וטבח ומכר ביום הכיפורים. דביום הכפורים אין חילוק ואפי' בטבח משלם דאין זדונו אלא כרת וכגון דלא אתרו ביה ולא לקי דקי"ל חייבי מלקות שוגגים חייבין בתשלומין אבל חייבי מיתות ב"ד אפי' שוגגים פטורין מן התשלומין:
וטבח ומכר ואח"כ מת אביו וכו'. האי לא הוה צ"ל למתני דפשיטא דמשלם שהרי כבר נתחייב קודם שמת אביו וקודם שהקדיש אלא משום דתני בסיפא במתני' דלקמן מת אביו ואח"כ טבח ומכר דפטור ולאשמועינן דבעינן וטבחו כולו באיסור תנא לה נמי ברישא לחיובא:
ר"ש פוטר בשני אלו. בטריפה ובחולין בעזרה דקסבר ר"ש שחיטה שאינה ראויה לאו שמה שחיטה דגמר מטבוח טבח והכן. אבל לרפואה ולכלבים שחיטה ראויה היא דאי בעי מצי אכיל מיניה ואין הלכה כר"ש:
גמ' **ולא כן אמר ר' אבהו וכו'**. עיקרה דהאי מילתא בפ"ז דתרומות ובפ' אלו נערות הלכה א' ושם אמר רבי יוחנן לעיל מינה דבמקו' מכות ותשלומין משלם ואינו לוקה ופריך עלה ולא כן אמר וכו' ואגב דמיירי במתני' בחילוק מחייבי מיתות ומלקיות מייתי לה הכא וכן קשיא ממתני' על ר' יוחנן לפי הס"ד דקתני ומכר בשבת אבל טבח לא והכי מייתי נמי לקמן לדר"י אסיפא גנב וטבח בשבת:
הזיד בחלב ושגג בקרבן. שידע שהוא חלב ולא ידע שחייבין עליו חטאת:
מתרין בו. משום חלב ולוקה ומביא נמי קרבן הואיל ושוגג בקרבן הוא שמעת מינה דמחייבינן ליה בשתי עונשין ואמאי קאמר ר' יוחנן לעיל דמשלם ואינו לוקה:
רבי בון וכו'. כלומר דמשני דהא טעמא דאינו מיחייב משום שתי רשעיות משום דכדי רשעתו כתיב משום רשעה אחת אתה מחייבו ולא משום שתי רשעיות:
שני דברים מסורין לב"ד. במיתה המסורה לב"ד או במלקות התם הוא דאמרינן שאם נתחייב בשתים מיתה וממון או מלקות וממון:
התופש א' מהן. כלומר צריך שיהא אתה תופש אחד מהן ולא לחייבו בשתיהן:

יצא דבר שמסור לשמים. כרת שמסור לשמים הוא ולא לב"ד לפיכך מחייבינן ליה גם בעונש קרבן דעל כרת הוא בא ולוקה על המזיד ומביא קרבן על מה ששגג דבכה"ג לא מיעטי' קרא:

הלכה ג

מתני' **משלמין לו את הכל**. מוקי לה בבבלי כגון שהוזמו על הטביחה בתחלה דאחר שהוזמו על הגניבה ממילא בטלה לה עדות הטביחה דשמא בעלים מכרוהו לו וא"כ כי מתזמי עלה אמאי משלמו:

והאחרונים משלמין תשלומי שלשה. וה"נ כגון שהוזמו אחרונים תחילה מהא טעמא דלעיל:

בטלה עדות שניה. והוא משלם כפל משום דיש כאן עדות ראשונים והן פטורים דאין העדים נעשים זוממין עד שיזומו שניהם:

בטלה כל העדות. והוא פטור והן פטורין. ואפי' חזרו והוזמו גם האחרונים אח"כ אין משלמין שהרי כבר הוכחשו בעדותן דכיון שלא גנב לא טבח ואהכחש' לא מיחייבי דגזירת הכתוב דלא מיחייבו אלא בהזמה בעמנו הייתם שהוא בגופה של עדות. וכ"ש שאם הוזמו שנים הראשונים בתחלה שעדות שניה לאו כלום היא ולא מיחייבי אהזמה שלה אלא שבזמן שלא הוזמו שניהן אלא אחד בטלה כל העדות אבל כשהוזמו שניהם לא בטלה עדות ראשונה אלא משלמין כפל:

גמ' **אמר ר' זעירה הדא אמרה עד זומם וכו'**. הכא שייך האי סוגיא דארישא קאי ולבתר שייך הסוגיא עד כדון כשבאו עידי גניבה וכו' דאסיפא קאי ובספרי הדפוס נתחלפו הסוגיות בטעות והכי פירוש' עד זומם אין נפסל בב"ד כלומר לא אמרינן משעה שהוזם בב"ד הוא דנפסל דמכאן ולהבא אין עדותו עדות אלא מעצמו הוא נפסל משעה שהעיד בעצמו בתחלה איזו עדות ואע"פ שלא הוזם עדיין ואח"כ הוזם בב"ד נפסל למפרע כל עדות שהעיד אחר עדות הראשונה והוזם עליה לאחר זמן ומפרש ואזיל מהיכא הוא דדייק לה ר' זעירא למימר הכי ובהאי גוונא הוא דמפרש להמתני':

פתר לה בהתרייה. התרייה קרי לה לעדו' שמעיד עליו ועל שם שדרך העד להעיד כן אני התריתי בו לא תעשה כך וכך והוא עשה וכלומר דרבי זעירא מפרש דבהתראה ועדות הדבר תלוי אם הוא בעדות אחת שהעידו כאחת ואף על פי שמעשה הגניבה ומעשה טביחה לא היו ביום אחד ובשעה אחת לא איכפת לן בזה או אם העדות הוא בזה אחר זה ומוקי לה להמתני' בהתרייה אחת בעדות אחת שהעידו עליו הגניבה והטביחה ומכירה כאחת בזה וזה היום גנב ובזה ובזה היום טבח או מכר ואם כן שפיר משכחת לה דינא

דמתני' דמשלמין את הכל וכגון שהוזמו על הטביחה תחילה וכדמסיק מותני כן לקמן דכיון שעדות הגניבה והטביחה בתוך כדי דיבור אחד היה ונמצא כשהוזמו על הטביחה וחזרו והוזמו על הגניבה חדא הזמה אריכתא היא שעל עדות אחת היא באה ובכה"ג שפיר קרינן בהו כאשר זמם שהרי בשעת עדות כשרים וראויין לעדות היו אבל אם הוזמו על הגניבה תחלה לא משכחת לה שהרי למפרע משעת עדות גניבה נפסלו וא"כ בשעת עדות הטביחה כבר היו נפסלין ולא קרינן בהו כאשר זמם על הטביחה וכן נמי בשהעידו על הגניבה היום וחזרו והעידו על הטביחה אח"כ נמי לא משכחת לה דסוף סוף כשהוזמו על הגניבה אח"כ איגלאי מילתא למפרע דנפסלו ובשעת עדות טביחה לא היו ראוין לעדות ולא קרינן בהו כאשר זמם על הטביחה הילכך לא משכחת לה אלא בגוונא דפרישית:

ותני כן. ותניא נמי הכי דעד זומם למפרע הוא נפסל משעה שהעיד בעצמו וכדמוכח מהאי תוספתא דלקמיה ובמה דפליגי ר' יוסי וחכמים:

אמר ר' יוסי. תוספתא היא בסוף פ"ז דמכילתין והכי גריס התם שנים מעידין בו שגנב והן מעידין בו שטבח ומכר נמצאו זוממין על הטביחה הוא משלם תשלומי כפל והן משלמין תשלומי שלשה אמר ר' יוסי בד"א בזמן שהן שתי עדיות אבל אינם אלא עדות אחת עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה ע"כ. והשתא מפרש לה הש"ס מעיקרא דברי ר' יוסי בהא דקאמר בשתי עדיות ובשתי התריות קאמר וכלומר לא בשתי עדיות ממש שהן שתי כתי עדים דא"כ לא שייך סוף דברי ר' יוסי אבל אם הם כת אחת והוזמו על הטביחה בטלה עדותן גם לענין הגניבה דמהיכי תיתי תיבטל עדות הגניבה שהעידו קודם לכן והרי לא נעשו זוממין אלא על הטביחה שהעידו אח"כ אלא ודאי הכי קאמר בד"א שעדותן לענין גניבה קיימת והוא משלם הכפל שהעידו כעין שתי כתי עדים כלומר בשתי התריות והיינו שתי עדיות שהעידו על הגניבה היום וחזרו והעידו לאחר מכאן על הטביחה ולא נפסלו אלא משעת עדות הטביחה. אבל בעדות אחת ובהתרייה אחת כלומר בעדות אחת דקאמר בהתרייה אחת הוא שהעידו במעמד אחד ובבת אחת על הגניבה ועל הטביחה והוזמו על הטביחה בטלה עדותן גם לענין הגניבה:

מהו שבטלה מקצתה בטלה כולה. השתא מפרש לה מהו דקאמר שבטלה מקצתה וכו' וכלומר ומהו זה ומה טעמא דרבי יוסי דאמרינן הכי ומפרש דה"ק כגון שהעידו בעשרה בניסן על הגניבה של א' בניסן ועל הטביח' שנעשית היום וכלומר דבהאי גוונא איירי דאף דהגניבה והטביחה ומכירה לא היו ביום אחד בהא לא איכפת לן אלא שעדותן ביום אחד ובמעמד אחד היו שבעדות אחת העידו על הגניבה שהיתה מקודם ועל הטביחה

שהית' לאחר יום או כמה ימים והוזמו אח"כ בט"ו בניסן או באיזה יום אח"כ נפסלו למפרע משעת עדותן שהי' בעשרה בניסן וס"ל לר' יוסי דמכיון דעדות הגניבה ועדות טביחה ומכירה במעמד אחד הי' וכעדות אחת נחשבת וכשהוזמו על הטביחה נפסלו משעת התחלת עדותן ובטלו עדותן אף על הגניבה ופטור הוא מן הכפל ורבנן סברי דמה שהוזמו הוזמו ועל הגניבה לא הוזמו ומשלם את הכפל דלהאי מילתא לא אמרינן דכעדות אחת נחשבת שתיבטל עדות הגניבה מחמת הזמת הטביחה ובמתני' דחזרו והוזמו על הגניבה לענין זה הוא דאמרינן דעדות אחת היא דכולה כהזמה אחת נחשבת וכדלעיל ועכ"פ שמעת מינה דכ"ע ס"ל דעד זומם למפרע הוא נפסל דאי מכאן ולהבא הוא נפסל לא שייך כלל לומר עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה דהא לא נתבטל העדות ולא נפסלו כי אם משעת הזמה ואילך וליכא למימר דבהא פליגי ר"י ורבנן דפשטא דברייתא משמע דלא פליגי ר' יוסי ורבנן אלא אם נתבטל גם כן התחלת עדותן שהיא על הגניבה או לא ופליגי בהאי סברא אם אמרינן הואיל ועדותן על הגניבה ועל הטביחה בבת אחת היא כעדות אחת נחשבת גם לענין זה שאם נתבטל מקצת העדות שיבטל כולו דרבנן סברי דלענין זה לאו כעדות אחת הוי ומאי דאיתזום איתזום ואגניבה לא איתזמו אבל אי אמרינן דבהא פליגי. דרבנן סברי עד זומם מכאן ולהבא הוא נפסל ור"י סבר למפרע הוא נפסל א"כ הוה קשה מ"ט הוא דפליגי בכה"ג ליפלוגי בעלמא בהא אלא לאו שמע מינה דכ"ע למפרע הוא נפסל ובהאי סברא דלעיל הוא דפליגי:

א"ר בא בר ממל תיפתר. הברייתא במעידין עליו בכרך אחד הגניבה והטביחה והמכירה וכלומר לא כדקאמרת שהעידו שגנב באחד בניסן וטבח בעשר' בניסן ושמעת מינה מדקאמר בהזמת הטביחה בטלה גם עדות הגניבה ע"כ דלמפרע הוא נפסל שאע"פ שמעידין שהגניבה קדמה כמה ימים מ"מ נתבטל עדותן הואיל וכאחת נחשבת גם לענין זה לר' יוסי לא הוא אלא דהכא מיירי שהעידו על הגניבה ועל הטביחה שהיו כאחד וכגון שאמרו מעידין אנו בפלוני שגנב שורו של פלוני וטבחו באחד ניסן והוזמו בעמנו הייתם בשעת הטביחה שאמרו והילכך לענין הזמה לא נחשבו כזוממין כ"א על שעת הטביחה שהרי על שעת הגניבה לא הוזמו בפירוש ומיהו לענין ביטול העדות ס"ל לר' יוסי דהואיל ובכרך אחד העידו שגנב וטבח כשהוזמו על הטביחה ובטלה מקצתה ממילא בטלה כולה:

ולית שמעת מינה כלום. דלמפרע הוא נפסל דאיכא למימר דכ"ע מכאן ולהבא הוא נפסל ומשעת הזמה ואילך הוא דנפסלו אלא דבהאי סברא פליגי דרבנן סברי דמדלא איתזום אגניבה עדותן קיימת בגניבה ור' יוסי סבר כהי דלענין פיסול לא נפסלו אלא

משעת הזמה וכל עדות שהעידו בנתיים אכתי בחזקת כשרות הוו מ"מ באותה עדות שהוזמו במקצתה בטלה כל העדות משום שהעידו על כל העדות בכרך אחד:

ותני כן. דמכאן ולהבא הוא נפסל:

הן היו הראשונים. תוספתא דפ"ב דב"ב גבי חזקת ג' שנים. והכי גרסי' התם החזיק האדם בפני שנים שנה הראשונה בפני שנים שנה שניה בפני שנים שנה השלישית הרי אלו שלש עדיות והן עדות אחת כלומר שאלו שלשה עדיות מצטרפין לחזקת שלש שנים והן עדות אחת להזמה שאין משלמין עד שיזומו כולן וקתני התם נמצאת כת הראשונה זוממת הרי בידו שתי שנים כלומר נהי דלענין תשלומין כעדות אחת הן שאין משלמין עד שיזומו כולן מ"מ לענין חזקת המחזיק כל כת וכת על שנה בפני עצמה מעידה והשנה הראשונה שהוזמה אותה הכת עליה אין להמחזיק עדות עליה ואין בידו אלא חזקת שתי שנים מעדות שתי כתות האחרונים:

שניה. אם נמצאו זוממין גם הכת השניה. הרי בידו שנה אחת שלישית אין בידו כלום. הן היו הראשונים והן האחרונים שכת אחת העידו על כל השלש שנים נמצאו זוממין בראשונה אין בידו כלום שניה הרי בידו שנה אחת שלישית הרי בידו שתי שנים ופי' דמכיון שאין כאן עדות אלא הן וכשהוזמו על השנה הראשונה בטלה כל עדותן שהרי התחלת החזקה שהעידו עליה שקר הוא ומכאן ואילך שוב אינם נאמנין על כל הג' שנים ואם נמצאו זוממין בשנה שניה ושוב אין נאמנין על השלישית והרי בידו שנה אחת היא השנה הראשונה שלא בטלה עדותן אלא משניה ואילך שלישית נמצאו זוממין בשנה שלישית הרי בידו שתי שנים הראשונים עד כאן מהתוספתא. וכן מפרשינן להא דהכא הוזמו בראשונה אין בכך כלום כלומר שאין בחזקה זו כלום בשניה הרי אילו עדות אחד על השנה הראשונה ושלישית הרי אלו שתי עדיות על שתי שנים ונ"מ שאם ימצא עוד עדות אחרת לשנה שלישית הרי אלו מצטרפין וקס"ד דהאי דינא דברייתא דמיא להאי דלעיל והילכך מייתי סייעתא דמכאן ולהבא הוא דנפסל שהרי אם נמצאו זוממין בשנה שניה יש לו עכ"פ שנה ראשונה ואם ימצא עדות אחרים על השתי שנים עלתה לו חזקה. והיינו דמתמה הש"ס עליה דלא דמיא כלל לדלעיל:

והיכי דמי. ובפ"ק דמכות דאיתא נמי להאי סוגיא גריס והיכי אמר והיא נסחא יותר מתיישבת ואם דלפי הענין חדא היא וכלומר דהש"ס מתמה על ר' בא בר ממל דהיכי אמרת דבמעידין עליו בכרך אחד מיתוקמא ברייתא דלעיל ולית ש"מ כלום ומייתי ראיה מהאי ברייתא הא לא דמיא כדמסיק:

לא אתיא דא אלא ע"י עדות סגיא. כלומר דההיא ברייתא דחזקה לא איירי אלא בעדיות הרבה שהרי כל שנה ושנה בפני עצמה נחשבת שהרי אתה יכול להעיד על שנה זו בפני עצמה ועל זו בפני עצמה וכשיש כאן עדות על ג' שנים מצטרפין לחזקה וא"כ הוי כמי שמעידין על דברים הרבה הנפרדין זה מזה והילכך לפעמים בעדות שנה זו עדותן קיימת אע"פ שבטלה עדותן בעדות שנה אחרת דאין שנה זו שייכא לשנה זו אבל הכא דעדות גניבה ועדות טביחה כחדא הוו שהרי כשהן מעידין על הטביחה אכתי צריך לעדות הגניבה דהא איכא למימר כי טבח דידיה הוא קא טבח וא"כ מאי איכפת לן הכא אם העידו על שניהן בכרך אחד או לא אלא לאו ש"מ כדאוקמינן לעיל ואכתי ש"מ כדר' זעירא ובפ"ק דמכות מסיים להדיא אמר ר' זעירא הדא אמרה וכו' כדלעיל כלומר אלא ע"כ דאתינן דלר' זעירא:

עד כדון כשבאו וכו'. הא דקתני במתני' גנב על פי שנים וטבח ומכר על פי שנים אחרים וכו' שאלו משלמין כפל מה שהיו מחייבין אותו בעדותן ואלו משלמין תשלומי שלשה כפי מה שהן היו מחייבין אותו בתחל' עד כאן לא אמרו כן אלא כשבאו עדי גניבה ועדי טביחה כאחת וכל כת היתי' מעידה על עדות שלה וקיבלה עדותן לכת זו על הגניבה שהרי אינה צריכה לעדי הטביחה וכן קיבלו לעדי הטביח' מאחר שיש כאן עדי הגניבה וכשנמצאו זוממין כל אחת ואחת משלמת חלקה מה שרצו לחייבו לזה:

באו עדי גניבה ולא קיבלום. הב"ד שלא היה בעדותן כדי לחייבו וכגון שהעידו שגנב שור אבל לא היו יודעין של מי הוא אלא שהן יודעין שהשור הזה גנוב הוא אתו ולפיכך לא קבלו עדותן דלמי ישלם:

ואח"כ באו עדי טביחה. והעידו שזה השור שטבח מכירין הן בסימניו כך וכך שהוא של ראובן:

אמר להן וכו'. אומרים הב"ד להן הוו יודעין שעל ידיכם נתחייב הוא גם על הגניבה שאילולי עדות שלכם לא קבלנו עדות הגניבה בתחלה שלא מצינו בו צד חיוב אבל עכשיו שאתם מעידים שזה השור של ראובן הוא והן מעידין שגנוב הוא א"כ על ידיכם מקבלים אנו גם לעדי הגניבה:

נמצאו עדי טביחה זוממין משלמין ע"י עדי הגניבה. כלומר הן משלמין את הכל ואפי' חלקן של עדי הגניבה שהרי בלאו עדותן של עדי טביחה לא היו עדי הגניבה מחייבין אותו כלום ולא קרינן בהו כאשר זמם וקמ"ל דלפעמים תמצא שכת אחת משלמת על ידי כולן:

ר' חזקיה לא אמר כן. דפליג עלה דבכה"ג לא משכחת לה שמשלם כת אחת ע"י כת השניה וטעמא דנהי שכת הנגיבה לא היו מחייבין אותו כלום בלא עדי הטביחה מ"מ יכולין עדי הטביחה לומר מה לנו ולעידי הנגיבה ומה איכפת לנו שאתם מקבלים עכשיו לעדי הנגיבה הלא אילולי עדי הנגיבה גם אנו לא היינו מחייבין אותו כלום שאפשר שראובן מכר לו את השור או נתנו במתנה ואנחנו מה שראינו הגדנו אלא אי משכחת לה בכה"ג הוא דמשכחת לה כדלקמן והכי בעינן למימר אמתני' עד כדון כשבאו וכו':

באו עדי טביחה. בתחלה ולא קבלו אותן שאין בעדותן כלום דאמרינן שלו הוא טבח ואח"כ באו עדי גניבה ואמרו להן הב"ד הוו יודעין וכו' ונמצאו זוממין עדי גניבה בהא הוא דאמרינן שהן משלמין ג"כ ע"י עדי טביחה את חלקן שהרי הן יודעין שאילולא עדותן לא היה מתחייב כלום ובעדותן על הגניבה היו מחייבין. אותו כפל ותשלומי שלשה ולפיכך כשהן נמצאו זוממין משלמין את הכל:

הלכה ד

מתני' **משלם תשלומי כפל**. דהאיכא סהדי אגניבה:

ואינו משלם תשלומי ד' וה'. על הודאת עצמו דמודה בקנס פטור והא דקתני ע"פ עד אחד אע"ג דמילתא דפשיטא היא שאין עדותו של עד מחייבו כלום הא קמ"ל ע"פ עצמו דומיא דע"פ עד אחד מה עד אחד כי הדר אתי עד אחרינא מצטרף בהדיה ומיחייב ה"נ ע"פ עצמו משכחת לה דאי אתו עדים בתר הודאתו מיחייבי ליה וכגון שלא חייב עצמו בהודאתו בתחלה כלום שאמר לא גנבתי ובאו עדים שגנב וחזר ואמר טבחתי ומכרתי דההיא הודאה לאו כלום היא שיודע שמודה בקנס פטור ולא מחייב עצמו בכלום והילכך אם באו עדים אח"כ שטבח ומכר חייב אבל אם בתחלה אמר גנבתי א"כ מתחייב עצמו עכ"פ בקרן בזה אע"פ שבאו עדים אח"כ שגנב פטור מתשלומי כפל שהודאתו שהודה בתחלה הודאה גמורה הואי שחייב עצמו מיהא בקרן:

גנב וטבח בשבת. פטור אטביחה דמתחייב בנפשיה הוא:

מת אביו. והוא יורשו ולא הויא טביחה כולה באיסורא:

גנב והקדישׁ. כי קא טבח דהקדש טבח ולא דבעלים:

ר"ש אומר. מפרש בבבלי דלאו אמילתיה דת"ק קמהדר ר"ש דבגנב והקדישׁ ואח"כ טבח ומכר לא פליג עליה דפטור מתשלומי ד' וה' אלא דשמעינהו ר"ש לרבנן בעלמא דאמרי הגונב הקדש מבית בעלים פטור דכתיב וגונב מבית האיש ולא מבית הקדש ועלה קאי ר"ש ואמר קדשים שחייב באחריותן חייב דקרינן ביה וגונב מבית האיש שהרי הבעלים חייבין באחריותן וכי טבח דמריה קא טבח ואפילו בהני קדשים נמי לא מחייב ר"ש אלא

בהאי גוונא ששחטן תמימים בפנים לשם בעלי' ונשפך הדם דלא חזרה קרן לבעלים אי נמי ששחט בעלי מומין בחוץ ובעלי מומין מעיקרא היו ועומדין לפדות ואע"פ שלא נפדו ס"ל לר"ש כל העומד לפדות כפדוי דמי והילכך בכה"ג הוא דמחייב לר"ש דהויא לה שחיטה ראויה אבל אם שחט תמימין בחוץ הויא שחיטה שאינה ראויה ושמעי' לר"ש דאמר שחיטה שאינה ראויה לאו שמה שחיטה ולא מחייב עלה תשלומי ארבעה וחמשה ואין הלכה כר"ש:

גמ' **לא כן אמר ר' אבהו וכו'**. לעיל נמי פריך בהלכה ב' ומשני והכא לא חש הש"ס להביא התירוץ וקיצר וסמיך אדלעיל וכמו וכו' הוא ועיין לעיל שם פירשתי:

מאן תניתה. הא דקתני גנב והקדיש ואח"כ טבח ומכר דמשמע הא על הקדש גופו שהקדיש לא מחייב ולא אמרינן דהוי כמוכרו דמה לי מכרו לשמים ומה לי מכרו להדיוט מאן תנא דתני להא:

ר' שמעון. דקתני בסיפא דמתני' היא ר"ש אומר קדשים שחייבין באחריותן משלם תשלומי ד' וה' אלמא קסבר ברשותא דמרה קיימא וה"נ ברישא בהכי עסקינן שהקדישו הגגב לנדרו שאמר הרי עלי עולה והפריש גניבה זו עליה הילכך בשביל הקדש שהקדיש לא מחייב דכיון דחייב באחריותו לאו מכירה היא ומיהו לענין טביחה חל עליה שם הקדש לאפוקי מרשות מרה קמא ולאו דמרה קא טבח ואינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה ומתני' הכי מיתפרשא גנב והקדיש וכו' אינו משלם ד' וה' דברי ר"ש שר"ש אומר בגונב הקדש מבית בעלים משלם ד' וה' בקדשים שחייבין באחריותן דאכתי ברשות דמרה קמא קיימא ולפיכך גנב והקדיש פטור נמי על שהקדיש דלאו כמכירה הוי:

הפודה כלכלה מיד הגזבר. כלכלה של פירות הקדש ועדיין לא הוקבעו למעשרות:

מהו שתיטבל למעשרות. בפדיון שפודה דקי"ל מקח טובל למעשרות כדאמרינן הכא בריש פ"ד דמעשרות ומיבעיא ליה אם הפדיון כמקח הוא דהוי כלוקחו ומוציאו מיד הקדש או לא. מתיב ריש לקיש. השיב ר"ל תשובה לדבריו ופשט ליה ממתני' דהתנינן גנב והקדי' ואח"כ טבח ומכר וש"מ דהקדיש לאו כמוכר הוא מדלא מיחייב אהקדש גופיה:

כמה דאת אמר תמן המקדיש וכו'. וכמה דאמרינן דהמקדיש לאו כמוכר הוא א"כ ממילא נמי דהפודה לאו כלוקח נחשב הוא דחדא טעמא היא ומשום דאף שהקדיש אכתי ברשותא דמרא קיימא:

מילתיה דר"ל אמרה. קושיא היא הא שמעינן מדר"ל דאמר מכירה כפדיון הוא כמו במכירה כך הוא פדיון כלומר שדין אחד להם ומילתי' דר"ל לעיל בפ"ה דמעשרות

שינויה גבי פלוגתא דידיה ור"י בדין הממרח כריו של חבירו שלא מדעתו דמותיב התם ר"ל לר"י ממתני' דתנינן בפ"ד דפאה ובחלה הקדישן עד שלא נגמרו למעשרות וגמרן הגזבר ואח"כ פדאן פטורין וס"ל התם דיד הגזבר כיד אחר דמיא ולא כיד הבעלים אלמא כשהוא ביד הגזבר לא אמרינן דברשות מרה קיימא וא"כ הפדיון כמכירה הויא ואמאי קאמר הכא הפודה לאו כלוקח הוא:

אמר. ומשני אמרי:

ראוי הוא לפדותו ולאוכלו. כלומר לענין זה הוא דקאמר התם דיד גזבר לאו כרשות מרא קמא הוא שראוי לפדות הפירות ולהוציאן מן ההקדש לחולין ולאוכל כך כדמשמע התם שהמירוח ביד הגזבר לא הוי כנתמרח ביד הבעלים לאסרן לאכול מהן עראי אבל לא נחשב הפודה כלוקח משום הכי דנימא אם פדאן אחר קודם שהוקבעו למעשר שיטבלו למעשרות:

ראו אותו שוחט שור שחור ביער. שחור לאו דוקא אלא משום דסתם שור שחור יותר שמן ויפה לאכילה הוא כדאמרינן בריש פ"ה דנזיר דבתורא לאו דקרמנאי אוכמא מעלי טפי לבישרא הילכך נקט שור שחור:

חזקה גנוב הוא. דנטמן לשחטו ביער ומיחייב אטביחה:

חש לומר. ופריך דניחוש שמא מצאו כשהוא רבוץ בעצמו שם ועכשיו הוא שוחטו ולא מיחייב אטביחה אלא דווקא היכא שגנבו בתחלה והוציאו מרשות הבעלים כדתנן לקמן בפירקין:

תיפתר בשראוהו מושך. ויוצא מרשות הבעלים אבל לא ידעו שגנב עד שראוהו נטמן ביער ושוחטו:

שהטובח בשבת חייב. מיתה לפיכך אינו משלם וכן יש במוכר מה שאין בטובח מהאי טעמא גופה דהמוכר בשבת משלם והטובח פטור מתשלומין:

מצינו שהמכירה חייבין עליה בשבת. מיתה דהגע עצמך אם אומר לחבירו תלוש מן הקרקע הזה ותקנה לי את הגניבה שלך בכך מי לא קנה זה הלוקח וא"כ אמאי אמרת יש בטובח וכו' הא. מצינו דלפעמי' גם במוכר הגניבה מתחייב מית' עליה שהרי תלש בשבת ופטור מן התשלומין הוא:

תלישה היא שמחייבת אותו. משום שבת ולא המכירה בעצמה וא"כ חיוב המיתה אינה באה כ"א מחמת דבר אחר:

הלכה ה

מתני' **מכרו חוץ מאחד ממאה שבו**. גנב שמכר כל השור חוץ מן דבר מועט שבו בבבלי מסקינן שאם שייר דבר הנתרים עמו בשחיטה הוי שיור ופטור מתשלומי ד' וה' דכתיב וטבחו או מכרו עד שימכור כל הדברים שעמו בטביחה אבל אם שייר גיזותיה וקרניה לא הוי שיור ולא מיפטר בהכי:

או שהיתה לו בו שותפות. קודם שגנבו ואפילו באבר אחד לא קרינן ביה ומכרו כולו באיסור:

ונתנבלה בידו. שלא מדעת:

הנוחר ומעקר. מדעת נוחר שתחבו בנחיריו וקורעו עד לבו והמעקר שעקר הסימנים אינו משלם ד' וה' ואפילו לרבנן דאמרי שחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה הא לאו שחיטה היא כלל:

וטבח ומכר חוץ מרשותן. שכשהוציאו מרשותן נעשה עליו גנב וקנאו:

או שגנב חוץ מרשותן. קנאו במשיכה מיד ונעשה גנב עליו אבל גנב וטבח ומכר ברשותן פטור דלא נעשה עליו גנב וכשלא הגביהו עסקינן דאי בהגביהו קנאו וחייב:

גמ' **מכרה חציין מהו**. משום דמתני' קתני חוץ מאחד ממאה שבו דמשמע דוקא ששייר לעצמו ולא מכר זה החלק כלל הילכך קא מיבעי ליה אם מכרה לחצאין שבתחילה מכר לו חציה הא' וחזר ומכרה לו חציה השניה אם הוי כמכר כולה או דלמא כל חלק הוי שיור לחבירו וכן אם מכר לשנים חצי לזה וחצי לזה אם כל אחד הוי שיור לחבירו:

נשמעינה מן הדא. דפליגי תנאי בענין שיור דמתני' ומהתם נפשט בעיא דילן:

מכרה חוץ מידה וכו'. תוספתא פ"ז והתם גריס בדברי ר"א בר"ש חוץ מידה וחוץ מרגלה משלם תשלומי כפל חוץ מקרנה וחוץ מגיזתה משלם תשלומי ארבעה וחמשה. והיא הגירסא הנכונה דר"א בר"ש פליג את"ק דקאמר דאלו כלם לא הוי שיור וטעמיה דס"ל דבר המעכב בשחיטה בעינן דוקא דהני הוי שיור כגון שאר איברים שאם ניטלו הימנה מחיים נעשית נבילה בכך כמו אם ניטל הירך וחלל שלה או שארי איברים הפנימיים וכיוצא בהן אבל ידה ורגלה מן הארכובה ולמטה אינם מעכבים בשחיטה לא הוי שיור ור"א בר"ש ס"ל דבר הניתר בשחיטה כגון ידה ורגלה הוי שיור אבל קרנה וגיזותיה דהן אין צריכין היתר שחיטה לא הוי שיור:

רבי אומר חוץ מדבר וכו'. כן הגי' נמי בתוספתא אבל טעות דמוכח הוא וכצ"ל חוץ מדבר שהנשמה תלויה בו אינו משלם וכו' שאין הנשמה תלויה בו משלם ד' וה' ועכ"פ שמעינן מדפליגי תנאי באיזה אופן הוי שיור או לא ושמעינן דדבר שהנשמה תלויה בו לכ"ע הוי שיור וא"כ במכר לחצאין נמי כל אחד הוי שיור לחבירו דהאי ודאי דבר שהנשמה תלויה

בו ואף על פי שאח"כ חזר ומכרו לו גם חציי' השנייה כל מכירה ומכירה בפני עצמה לאו כלום היא ולא מצטרפי:

הלכה ו

מתני' **היה מושכו**. הגנב להבהמה ויוצא ומת קודם שהוציאוהו מרשות בעלים:
פטור. מן הכפל דעדיין לא קנאו להתחייב כפל על הגניבה:
הגביהו. אפילו ברשות בעלים שהגבהה קונה בכ"מ:
נתנו. הגנב בבית הבעלים להכהן בשביל פדיון בכורת בנו או שנתנו לב"ח או שמסרו לש"ח וכו' והיה מושכו הכהן או הב"ח או השומר ומת ברשות בעלים פטור ובגמ' קאמר מאן פטור:
גמ' **מאן דאמר לי הדא מילתא**. פירושא דמתני':
אנא נסיב בנרייתיה. אני לוקח בגדי המרחץ שלו להטעין עלי ולהוליך אחריו לבית המרחץ. בנרייתיה כלי המרחץ והשורש בני והוא מרחץ וכן מצינו במ"ר פ' מ"ה בנריו' הוליכה לה למרחץ ודוגמתו בבבלי מציעא מאן מתרגם לי חבית וכו' מובילנא מניה אבתריה לבי מסותא ומשום דקשיא לי מהו פטור ואהיכא קאי:
נפטר מחובו נפטר מגניבה. אם נפטר הגנב מחובו קאמר ואשמועינן שאע"פ שהמסירה בבית בעלים היא נפטר מחובו שהיה עליו בשביל בכורת בנו או לזה הב"ח מפני שכבר קבלו עליהם ונתרצו במסירה זו שמסר לידם שם או נפטר מגניבה קאמר וכמו פטור דרישא הוא ואשמעינן בסיפא שאע"פ שהגנב מסר הגניבה ליד ב"ח לא אמרינן דהוי כמו שהיא כבר ברשותו להתחייב כפל כיון שעדיין בבית הבעלים היא:

.

הלכה ז

מתני' **אין מגדלין בהמה דקה בארץ ישראל**. משום ישוב ארץ ישראל שמבערים את השדות וסתמן דישראל הן:
אבל מגדלין בסוריא. ארצות שכבש דוד דלאו שמיה כבוש והוו כח"ל לענין זה דלא חיישינן לישוב ואם יפסידו שדות אחרים ישלם:
אין מגדלין תרנגולים בירושלים. אפילו ישראל מפני הקדשים שאוכלין ישראל שם בשר שלמים ותודה ומעשר בהמה ודרך תרנגולים לנקר באשפה שמא יביאו עצם כעדשה מן השרץ ויטמאו את הקדשים:
ולא הכהנים. מגדלין בכל א"י:
מפני הטהרות. שהכהנים אוכלין תרומ' וצריכין להזהר בטהרה:

ולא יגדל ישראל חזירים. בבבלי קאמר דגזרו משום מעשה שהיה והכא מפרש בגמרא טעמא אחרינא:

את הכלב. מפני שנושך ומנבח ומפלת אשה מיראתו:

נשבין. פחים שלא ילכדו בהן יוני בני הישוב:

שלשים ריס. ארבע מילין:

גמ' **כגון מהיר**. שם מדבר קרוב לארץ ישראל שהוא י"ו מיל על י"ו מיל ושם מותר לגדל בהמה דקה וכן הוא בפרק מקום שנהגו הלכה ג':

יכול אף בירושלים כן. לשון שאילה הוא ועל הטהרות קאי דיכול שנאמר אף בירושלים צריכין אפילו ישראל להשמר שלא לגדל מפני הטהרות שהרי כל ישראל כשהם בירושלים נקראים חברים לענין טהרות כדלקמן וא"כ הוה קשיא מ"ש דמפני הקדשים הוא דנקט:

או יבא כהאי דאמר ר' יהושע בן לוי. לעיל בפ' חומר בקודש דדריש מקר' ירושלם הבנויה וגו' כעיר שחוברה וגו' עיר שמחברת ישראל זה לזה כשעולים לתוכה נעשים הכל כחבירים וכולן שוין זה לזה ולפיכך נאמנין על הטהרות כדתנן התם וש"ס קיצר כאן כדרכו והוא כמו וכו' וסמוך על המסקנא דהתם דפריך שם מעתה אפילו בשאר ימות השנה ואמאי תנן במתני' שם ובשעת הרגל אף על התרומה ומשני התם ר' זעירא ובלבד בשעה ששם עלו שבטים. דוקא בשעה שכל השבטים עולים לרגל שם כדכתיב ששם וגו' והיינו נמי דקאמר הכא והאי או כמו אלא הוא כדרך לשון הש"ס הזה כלומר לא כדס"ד דאף בירושלים שייכא טעמא דטהרות אלא דאתייא כהאי דרשא דר' יהושע בן לוי שם דדוקא בשעת הרגל הם כחבירים לענין טהרות והלכך אצטריך הכא לטעמא דמפני הקדשים משום שאר ימות השנה:

כתיב טמאים הם לכם. אטעמא דלא יגדל חזירים דתני במתני' מהדר ודריש לה מיתורא דקראי דאיסור הנאה ג"כ אסרה התורה בבהמה טמאה והיינו לסחורה דוקא וכדאמר נמי בפ"ז דשביעית אמתני' דהתם אין עושין סחורה וכו'. וחסר כאן הרישא דגרסינן בשביעית כל דבר שאיסורו דבר תורה אסור לעשות בו סחורה וכל דבר שאיסורו מדבריהן וכו':

והרי חמור. או גמל שאיסורן מד"ת וא"כ יהא אסור לעשות בהן סחורה ומשני למלאכתן הן גדילים ואינן עומדין לאכילה ולא אסרה התורה אלא בהעומדין לאכילה:

למס מרעהו חסד. למס הוא רמז לכלב כדאמר בפרק במה אשה שכן קורין אותו בלשון יוונית וכשהוא מגדלו בתוך ביתו נוטל מרעהו החסד ומונעהו מתוך ביתו:

ולהלן את אמר נ' אמה. בפרק לא יחפור דתנן התם מרחיקין את השובך מן העיר חמשים אמה ותו לא והכא קאמר שלשים ריס. ומשני ר' יוסי בר' בון לרעות ולאכול מן הזרעים מריעה עצמה וממלא כריסה בחמשים אמה אבל לפרוח פורחת אפי' ארבעת מילין שהוא שיעור שלשים ריס בקירוב וטעמא דמתני' דהכא כדי שלא יצוד יוני בני הישוב ולפיכך צריך שיעור שלשים ריס:

הדרן עלך מרובה

פרק ח

הלכה א

מתני' **וכמה הוא יפה**. שהרי הזיקו והפסידו ממון זה שאם היה צריך היה מוכר עצמו בעבד עברי:

כיוצא בזה. לפי מה שהוא מעונג נתרבה צערו וכאבו:

רוצה ליטול. מפרש בגמרא:

גמ' **תני**. בתוספתא פרק תשיעי:

חמשה. אם יש בהחבלה כל החמשה דברים משלם לו חמשה ארבעה וכו' וקמ"ל דצריכין הב"ד לדון באומד דלא כל החבלות שוין:

והיכי. ומפרש הש"ס להברייתא והיכי דמי הוא:

הכהו על ידו וקטעה. והרי אין סופה לחזור משלם לו כל החמשה דברים:

וצבת. הרי אין כאן נזק וסופה לחזור:

הכהו על ראשו וצבת. דליכא נמי שבת שהרי יכול הוא לעסוק במלאכתו:

נותן לו ג' צער רפוי בשת. כצ"ל:

במקום שאין נראה. דליכא נמי בשת:

בטומוס שבידו באגודה של שטרות שבידו דליכא לא צער ולא רפוי כ"א בשת לבד ובמתכוין לבייישו מיירי והרא"ש בשם הערוך פי' בטומוס קלף שעושין מקליפה של עץ ובתוספתא בשילהי פרק הנזכר הכהו אחר ידו בנייר בעורות שאינן עבודין בטומוס של שטרות שבידו נותן לו ד' מאות זוז לא מפני שהיא מכה של צער אלא מפני שהיא מכה של בזיון. וכן בריש כל כתבי נטל טומוס של ברכות ופירש"י קבוצות:

וחזר וקטע ידו ממעלן. דבכה"ג אינו משלם אלא נזק אחד כי אם הספק הוא בשביל הצער שהיה לו פעמיים והילכך בעי אם הוא צריך ליתן לו גם הצער של פעם הראשון וכגון שלא אמדוהו עד שחזר וקטע א"ד אין משלם לו אלא הצער שהוא עם הנזק וכיון דנזק אחד הוא דמשתלם אינו נותן לו ג"כ רק משום צער אחד ולא איפשיטא:

ובמקום אחר הוא אומר. בפרשת שופטים ולא תחוס עיניך נפש בנפש עין בעין וגו' שני מקראות הללו למה נאמרו אחד לשוגג ואחד למזיד שישלם ממון ולא עין ממש וכדמסיק:
מזיד לא ישלם כלום. כלומר אילו לא נאמר אלא מקרא אחד הייתי אומר במזיד הכתוב מדבר ולא ישלם ממון אלא עין תחת עין ממש הוי צ"ל שניהם והוקשו מזיד ושוגג שבשניהם ממון הוא דישלם:
שאם היה סומא. ברייתא אחריתא היא ודריש לה מגופיה דקרא שאם אתה אומר עין ממש הרי שהיה סומא וסימא וכו' היאך זה מתקיים ועשיתם לו וכו' וכלומר שאין אתה יכול לעשות בו כאשר עשה לזה וקרא דועשיתם לו לאו דוקא הכא אלא משום דכתיב גבי עדים זוממין עין תחת עין נקט לה:
צער כויו בשפוד וכו'. ומפרש לה הש"ס דמנלן לומר דמשלם צער כזה שאינו עושה בו רושם ואינו נראה והוא שלא במקום נזק וקאמר משום דכתיב כויה תחת כויה פצע תחת פצע חבורה תחת חבורה:
היכי דמי. חבורה דקרא:
אם בשפצעו וכו'. כלומר ודאי משמעת חבורה משמע שפצעו ותוציא את דמו דהוי חבורה וקשיא דהא כבר כתיב פצע תחת פצע ומה ת"ל חבורה:
אלא שאם כויו בשפוד וכו'. כלומר אלא חבורה דמיותר הוא לגלוי על כויה דרישא דקרא דבכויה דלית בה חבורה מיירי כגון שכואו בשפוד על כף ידו ורגלו וצבת וסופה לחזור דאין כאן נזק וללמדנו דמשלם צער שלא במקום נזק:
או שהטיל עליו שלג וכו'. וכן בכיוצא בזה במקום שאינו נראה בו לאחר מכאן ולא נעשה רושם:
חייב לרפאותו. כלומר כמו דמשלם צער שלא במקום נזק כן נמי ריפוי ולאו דוקא אלא ה"ה שארי דברים במקום דשייכין הן:
חמיי בר נש. לפרושי להמתני' אומרים וכו' כלומר שאומדין ורואין לאדם אחד שיאמרו לו כמה אתה רוצה ליתן שלא יגיעך להצער כזה:
ומה דו אמר יהבין ליה. ומה שזה אומר שהיה נותן כך וכך וכן יתנו לזה הנחבל:
אמר מר עוקבא. הקשה על זה מר עוקבא דכמה אדם רוצה ליטול תנן במתניתין:
ותימר אכן. בתמיה דלדידך כמה רוצה ליתן מיבעי ליה:
כמה את בעי מיסב. כמה אתה רוצה ליטול בעד הצער כזה שיגיע ויבא לך וכשיעור הזה שאומר כך נותנין להנחבל:
נכאי מזון. הפסד המזונות שלם לו כדמפרש ואזיל ובתוספתא פ"ט גריס זכי מזון:

בקדמיתא. עד שלא הגעתי לצער החבלה הייתי יכול לאכול עדשים וירק ועכשיו אין בי כח וצריך אני למאכלים חשובים ודקים:

אהן רומיי. כלומר דמייתי ראיה כמו בעל מלחמה הרומיי כשנופל לחולי וחוזר לבריאתו אינו יוצא למלחמה עד שיאכל כל כך לחזק כחו ולמלאות כפי הימים אשר נחסר לו בימי חליו והכא נמי כן:

הלכה ב

מתני' **אם מחמת המכה**. והוא לא פשע בה:

חייב לרפותו. דכ"ז שלא חייתה כל צורכה נסתרה מחמת המכה היא:

גמ' **עלו בו צמחים סביבות המכה**. ואם בודאי שלא מחמת המכה היא בהא לא הוה מיבעי לן אלא בכה"ג הוא דמיבעיא לן אם נסתרה מחמת המכה כגון שאגדו ועטפו הרבה למקום המכה ומחמת כן עלו בו צמחים סביבות המכה ונסתרו לאחר שחיו אם הוי כמחמת המכה או דלמא אמרינן לא היה לו לעטוף ולאגוד המכה כל כך וא"כ מחמת פשיעותו הוי ולא מחמת המכה:

מן מה דכתיב ורפא ירפא. ודרשינן שאם עבר על דברי רופא שצוה לו שלא לעשות כך וכך או שלא לאכול דברים המזיקים לו ועבר על דבריו שאינו חייב לרפותו דלהכי כתב כפל ורפא ירפא דמשמע כשהוא שומע לדברי הרופא אז מוטל על זה לרפותו וא"כ תפשוט דכל שאין דרך לאגוד ולקשור המכה כן הרי הוא בכלל עבר על דברי הרופא:

תני חורין. תניא אידך דלהכי כתב רחמנא ורפא ירפא ללמד שאם עלה גרגותני והוא כמו בשר המת על המכה הרי הוא בכלל מחמת המכה וחייב לרפותו:

סביבות המכה אע"פ שנסתרה המכה. כלומר אע"פ שהמכה עצמה ג"כ נסתרה לא אמרינן דחייב ליתן לו גם דמי שבתו אלא לרפותו הוא דחייב הואיל ושנה בו הכתוב ורפא ירפא אבל לא דמי שבתו שמחמת סתירת המכה:

חידוש חידש הכתוב בפרש' הזאת. שהרי מצינו שנתחייב בכל החמשה דברים כדדרשינן מקראי דלקמן ומשאר כתובים לצער ונזק ובושת וחידש הכתוב בפרשה זו ולא כתב אלא שבת ורפוי בהדדי רק שבתו וגו' לומר לך כל שחייב בריפוי חייב בשבת:

הלכה ג

מתני' **שבת**. כל ימי החולי רואין אותו כאילו הוא שומר קישואין וכשחסרו אבר מיירי כגון שקטע ידו דצריך לשלם לו נזק דמי ידו ועכשיו אפילו לאחר שיבריא שוב אינו ראוי למלאכה אחרת אלא לשמור קישואין ומה שהוא מתבטל מחמת חליו משמירת קישואין

הוא דמשלם לו כפי שכירות שמירת קישואין של כל יום החולי ודמי ידו כבר נתן לו וכן בדמי רגלו:

גמ' **הכא את אומר רואין אותו כאלו שומר קישואין והכא את אומר היה עושה וכו'**. בתוספתא ריש פ"ט שנינו כן בנזק כיצד הכהו וקטע ידו וקטע רגלו אין רואין אותו כאלו עושה סלע ביום וכאלו עושה מנה ביום אלא רואין אותו כאלו חגר שומר קישואין וא"ת לקתה מדת הדין לא לקתה שכבר נתן לו דמי ידו ודמי רגלו אבל הכהו וצמתה ידו הכהו וצמתה רגלו רואין אותו כאלו עושה סלע ביום נותן לו סלע ביום מנה ביום נותן לו מנה ביום ונותנין לו כל נזקו ע"כ. ומפרש הש"ס מ"ש רישא ומ"ש סיפא:

תרין שבתין אינון. שני מיני שבת יש בחלוקי דינים האלו:

אין רואין אותו כאלו עושה מנה ביום. ברישא ה"ט דאין רואין אותו וכו' שהרי כבר צריך ליתן לו דמי ידו והיינו נזק ובכללו הוא מה שבטל ממלאכתו וא"כ אין צריך לשלם לו שבת כ"א כאלו שומר קשואין הוא כדמפרש שכבר נתן לו דמי ידו ורגלו:

שאם כויו וכו'. אבל אם הכהו מכה שאינו נראה בו לאחר זמן וסופה לחזור וא"כ אינו משלם לו דמי ידו:

חייב לרפותו. וכלומר לרפותו הוא דחייב אבל דמי ידו ונזקו לא שייך כאן ובכה"ג צריך שישלם דמי שכירו' פעולתו מה שמתבטל מחמת ימי חליו ואם סלע היה יכול להשתכר נותן לו סלע ואם מנה מנה:

תני ושלחה ידה. ברייתא בספרי פרשה תצא כי ינצו אנשים יחדו וגו' וקרבה אשת האחד וגו' ודריש לה התם אשת איש ולא אשת שליח ב"ד כלומר אשת האחד של זה האיש שהיא מתכוונ' להצילו ושלחה ידה וגו' חייבת בבושת פרט לאשת שליח ב"ד כדאמר טעמא לקמיה:

תניי חורן. ותניא אידך דתני ודריש לה מושלחה ידה דמיותר דהל"ל והחזיקה ידה וגו' ותו לא אלא לרבות אשת שליח ב"ד ומפרש הש"ס דלא פליגי:

מאן דאמר וכו' בשהכהו ברשות. שבעלה הלך ברשות ב"ד להכותו ועמד זה עליו ושלחה ידה להציל את אישה פטורה:

שלא ברשות. ב"ד דהוי כאחר:

תני לא אשת שנים. אשת האחד קדריש וכלומר דוקא האשה אחת שבאת בתחלה להציל אישה ושלחה ידה וגו' חייבת אבל לא אשת שנים אם אח"כ באת אשהשל השני להציל אישה ג"כ כשאחר חזר ועמד עליו ועשת כמו כן השניה פטורה לפי שהיא לא התחילה בזה:

הלכה ד

מתני' **ושור אינו משלם אלא נזק**. אבל לא אינך ד' דברים כדממעט ליה מקרא בפ"ג:
ופטור מדמי ולדות. דכתיב כי ינצו אנשים ולא שוורי':
ולא עשה בהן חבורה. ואינו חייב מיתה עד שיעשה בהן חבורה כדאמר פי"א דסנהדרין לפיכך משלם ה' דברים:
והחובל בחבירו ביום הכפורים חייב בכולן. ואע"ג דבכל התורה כולה עובר עבירה שחייבין עליה מלקות לוקה ואינו משלם הכא משלם ואינו לוקה שבפירוש רבתה התורה חובל בחבירו לתשלומין ולא למלקות:
ר' יהוד' אומר אין לעבדים בושת. דכתיב כי ינצו אנשים יחדו איש ואחיו במי שיש לו אחוה יצא העבד שאין לו אחוה ורבנן סברי אחיו הוא במצות שהוא חייב במצות שהאשה חייבת בה והלכה כחכמים:
גמ' **תני והעדים שאמרו**. ברייתא במכילת' משפטים פרשה ט' והכי גריס התם הפיל שתי שיניו כאחת וסימא שתי עיניו כאחת הרי זה יוצא בן חורין ואינו נוטל כלום זו אחר זו יוצא לחירות על הראשונה ונוטל נזקו על השניה. ולפי גי' דהכא דגריס דמי שניה אתיא שפיר דקאמר עלה זאת אומרת שמין לעבדים בושת דמדקתני דמי משמע כל דמי החבלה השייכין לבן חורין וכן הגירסא בגיטין פרק השולח הלכה ד' ושם הברייתא מתחלת כמו במכילתא וגריס כמו הכא ונותן דמים בשניה ולפי גי' המכילתא היה צריך ליגרוס שאין לעבדים בושת ולפיכך נוטל נזקו קתני וכל אינך ג' דברים נכללין בנזק שלו והיינו דקתני נזקו ולא נזק סתם ואתיא כר' יהודה:
המקדיש מעשה ידי עצמו. שאמר יקדשו ידי לעושיהן:
כולן קודש. כל מעשה ידיו ואין לו אפילו כדי פרנסתו מהן:
וחזר ותנא. ר' יוחנן כברייתא השנויה בתוספתא דערכין פ"ג המקדיש מעשה ידי עבדו וכו' וסוגיא זו שנויה לעיל בפ' אע"פ הלכה ה' וגי' דהכא עיקר כאשר ביארתי שם:
הכא את אמר. ופריך הש"ס מ"ש במקדיש ידי עבדו דאת אמר מוציאין לו מהם כדי פרנסתו של העבד והשאר הוא הקדש והכא את אמר במקדיש מעשה ידי עצמו דכולו הקדש ונימא נמי דמוציאין לו כדי פרנסתו מהן:
מצווין ישראל לפרנס בני חורין יותר מן העבדים. והלכך הוא בעצמו ימצא במה להתפרנס שיתנו לו אחרים אבל העבד לא ימצא במה להתפרנס ולפיכך מוציאין לו לפרנסה ממעשה ידיו:

לא כן אמר ר' יוחנן הקוטע ידי עבד חבירו רבו נוטל הכל נזקו וכו'. ואפילו דמי שבתו שמתבטל ממלאכתו והלה העבד יצא ומתפרנס מן הצדקה אלמא דבני ישראל מצווין לפרנס אף העבדים:

עבדים קיטעין. שאני דאין יכול להתפרנס בעצמו. ויש להם רחמנות עליהן ומצוין ישראל לפרנס אותם יותר מן השלמין:

והא ר' יוחנן אכיל קופד. כשאכל בשר והוה יהיב לעבדים וכו' והוה קרי עליה הלא בבטן עושני עשהו. אלמא דאפילו עבדים שלמין מפרנסין:

תמן במדת הדין. מה שאמרנו דאין בני ישראל מצוין לפרנס עבדים השלימין על פי הדין קאמרינן ברם הכא מה שנהג ר' יוחנן בעצמו במדת הרחמים עשה ובדרך חסד:

הלכה ה

מתני' **העבד והאשה שחבלו באחרים פטורין**. שאין להם ממה לשלם שנכסי מלוג של אשה משועבדים לבעל לפירות ולירושה:

נתגרשה האשה ונשתחרר העבד. וקנו נכסים:

חייבין לשלם. שהרי מתחלה בני חיוב הן אלא שאין להם מה לשלם:

בשבת פטור מכולן. מפני שהוא נידון בנפשו ואע"ג דחובל מקלקל הוא מתקן היא אצל יצרו ששככה חמתו ונח רוגזו בכך:

בעבד כנעני שלו פטור מכולן. ואפילו מרפואתו שכיון שהוא שלו זכה בכל:

גמ' **תני**. בתוספתא בפ"ק דמכות והכי תנינן התם העדים שאמרו מעידין אנו באיש פלוני שסימא את עין עבדו ואח"כ הפיל את שינו. שכן הרב אומר. כלומר דניחא ליה להרב לומר כן לפי שבעינו יוצא לחירות וא"צ לשלם לו אלא דמי שינו דפחות הוא מדמי עינו. ואח"כ נמצאו זוממין. שבאו עדים והזימום והעידו שבהיפוך היה שהפיל את שינו ואח"כ סימא את עינו וצריך לשלם לו דמי עינו דטפי הוי מדמי שינו. משלמין לעבד. דמי עינו שרצו להפסידו. הפיל את שינו ואח"כ סימא את עינו שכן העבד אומר דניחא ליה בכך. ונמצאו זוממין שהזימום והעידו בהיפוך הדבר. משלמין לרב. דמי עינו שרצו לחייבו. סימא שתיהן כאחת והפיל שינו כאחת. ונמצא שאינו נותן לו כלום אלא יוצא הוא לחירות ובאו אחרים ואמרו לא כי אלא שתיהן זו אחר זו ונמצאו זוממין כלומר שבעדות אלו האחרים נמצאו הראשונים זוממין שאמרו להן עמנו הייתם משלמין לעבד. דמי השניה שרצו להפסידו. סימא שתיהן זו אחר זו והפיל שתיהן זו אחר זו ובראשונה יוצא לחירות ודמי השניה הי' צריך ליתן לו. ובאו אחרים ואמרו לו כי אלא שתיהן כאחד ונמצאו זוממין. הראשונים. משלמין דמי העבד הסומא לרב כלומר שהרי הן רצו לחייב

אותו בדמי השניה. וכבר סומא היה באחד משתי עיניו לפי עדותן ונמצא שבעדותן היו מחייבין לרב לשלם כפי אומד עבד. הסומא באחד מעיניו והוא סימא את השניה ששומא זו קלה היא ועכשיו שנמצאו זוממין כך הם משלמין להרב. ע"כ בתוספתא. והשתא פריך הש"ס אסיפא דהתם כמו שמציין וכו' דקתני שהעידו סימא שתיהן כאחת והפיל שינו כאחת:

מן אהן עובדא מימר כן. מן איזה מעשה יכולין הן לומר ולהעיד כן דסימא את שתי עיניו כאחת הא א"א לצמצם שיהא בבת אחת ונמצא דאף לפי עדותן לא היו מפסידין להעבד כלום שהרי ודאי מעשה של אחד משתי עיניו קדם ולעולם היה הרב חייב לשלם לו בעד דמי השניה וא"כ אפי' נמצאו זוממין אמאי משלמין לעבד:

א"ר נסה. מאי קושיא דשפיר משכחת לה ואינון דאמרין כן מעידין אנו וכו' וכלומר כמו דאמרינן בעדות חבלה בעלמא שמעידין שנכנס תחת ידו כשהוא שלם ויצא כשהוא חבול בשתים חבלות וה"נ כן שהעידו שנכנס תחת יד רבו כשהוא שלם בשתי עיניו ויצא מתחת ידו כשהכהו חבול בשתים ובעדות כזה ודאי אי אתה יכול לחייב להרב לשלם בעד א' משתים דאפשר דאיתרמי ליה שבהכאה אחת סימא את שתיהן כאחת:

יוצא לחרות בראשונה וכו'. כלומר והרי כבר שנינו בברייתא דלעיל ריש הלכה ד' דאם סימא זו אחר זו יוצא לחירות בראשונה ונותן לו דמי שניה וא"כ השתא דבאמת הכי הוה שהרי נמצאו זוממין והאחרים אמרו לא כי אלא בזו אחר זו היה ובעדותן היו רוצין להפסידו דמי השניה ולפיכך משלמין הן להעבד:

מתני' **התוקע לחבירו**. שחיבר אצבעותיו בפס ידו והכה אותו באגרוף:

נותן לו סלע. סלע מדינה שהוא ארבעה זוזים וקצבת חכמים היא:

מנה. ואין הלכה כר' יהודה:

סטרו. הכהו בפס ידו על הלחי ואיכא בשת טפי:

לאחר ידו. שהכהו באחר ידו דהוי קלון ביותר:

צרם. פגם:

והגיע בו הרוק. בגופו אבל בבגדו פטור דאין זה בושת לחייבו:

והכל לפי כבודו. כל אלו הדמים שהוזכרו במשנה אינם אלא למכובד ביותר אבל שאינו מכובד כ"כ פוחתין לו והכל לפי ערך כבודו:

אמר ר' עקיבא אפילו עני שבישראל וכו'. ר"מ ס"ל בין מכובד בין בזוי כולן שוין לדיני קנסות הללו ואין הלכה כר"ע:

הלכה ו

תן לי זמן ונתן לו. דלבשת דלא חסריה ממונא יהבינן ליה זמן ב"ד אבל לנזקין דחסריה ממונא לא יהבינן זמן:

שימרה. המתין וארב לה עד שראה אותה עומדת על פתח חצירה:

ובו כאיסר שמן. שלא היה בו אלא שמן שיעור הקנוי באיסר:

והיתה מטפחת. בידה את השמן ומנחת ידה לסוך על ראשה:

לזו אני נותן ד' מאות זוז. שעל כאיסר שמן זלזלה בעצמה לגלות ראשה ומראה היא שאינה מקפדת על הבשת:

אע"פ שאינו רשאי. דאסור הוא לצעורי נפשיה:

אע"פ שאינו רשאי. לקצוץ נטיעותיו דאיכא משום בל תשחית:

פטור. דלא שייך ביה צד חיוב מה שהוא עושה לעצמו אחרים שעשו כן חייבין:

גמ' **לבעיט**'. להכאה שבועט בו ברגליו:

אחת. סלע אחת כך היה קצבת החכמים בקנסות האלו:

לרכובה. שבעטו בארכבותיו לחבירו שלש סלעים:

לסקלונקת. מלשון סקילה הוא שסוקלו באבנים ועפרו בעפר. ורש"י ז"ל בפ' המניח דף כ"ז ע"ב גבי הא דאמרו התם לרכובה שלש ולבעיטה חמש ולסנוקרת י"ג וכן הוא גי' הרי"ף ז"ל הכא לסנוקרת פי' סנוקרת אוכף של חמור שהכהו בו:

חד. מדרבנן אמר בשם ר"ל:

המבייש את הזקן. תלמיד חכם:

משלם. כלומר שנותן לו דמי בושתו השלם לפי כבודו ולא דמי לבשת של שארי אנשים וכמו דמסיק דהוי ליטרא דדהב וגרסי' להאי בפ"ד דכתובות הלכה ח':

עד גופו עד כליו. או הגיע לגופו או אפי' עד בגדיו:

ולא הגיע בו הרוק. כלל אלא עבר מכנגד פניו מהו. ולא איפשיטא ולקולא:

הדא אמרה המבייש את חבירו בדברים. שהרי בשלא הגיע בו הרוק כלל כמביישו בדברים הוא ופטור מדמי בשת דבעיא דלא איפשיטא היא:

הן תניתה אילין. מהיכן ולפני מי למדת דברים הללו:

למקרילות למקבילות. ל' גנאי הוא ומלשון מקור ומקבת דתנן בכלים בפרק כ"ט יד המקור יד המקבת וכדאמרינן בפרק מומין אלו בבכורות המקבן ושראשו שוקע שדומה ראשו למקבת שבולט לחוץ וכן בערפו מאחריו או שאינו בולט מאחורו כלל ודומה כמי שהוא מחוסר חתיכה וכלומר לפני עקומי הדעת ומחוסרי ראש למדת דין זה דמהיכי תיתי יתחייב כשזה תובעו והוא משיבו איני יודע:

אנא הוא דטעית. אני הוא שטעיתי בדברי שלא פירשתי דהתביעה על פי עדים היתה אבל אינון רבותי שלמדתי לפניהם אמרין כן דמיירי שהעדים היו מעידין עליו שזה פלוני הרג שור פלוני אבל לא היו יודעין של מי הוא ואח"כ בא זה ואמר שורי הוא זה שהרגת והלה אומר איני יודע חייב שהרי יש עדים שהעידו שעכ"פ הרג איזה שור:

הלכה ז

מתני' **אע"פ שהוא נותן לו**. דמי בשתו אינו נמחל לו צערו שדואג על מה שביישו:

עד שיבקש ממנו. ויפייסו:

שנאמר ועתה השב אשת האיש כי נביא הוא. ויתפלל בעדך וחיה צריך אתה שתפייסו בדברים שיתפלל בעדך ואז וחיה:

שנאמר ויתפלל אברהם אל האלהים. נתפייס מיד והתפלל עבורו:

גמ' **תני**. בתוספתא פ"ט:

ונתן לך רחמים ורחמך והרבך. דכפל דברים הן והלכך דריש לה הכי ונתן לך רחמים שיתן בלבך מדת הרחמים על אחרים ואז ורחמך וסימן זה יהא בידך ומייתי לה הכא לראיה שלא יהא אכזרי ואפילו נגד זה שהרע לך וחטא לפניך אם הוא מפייס אותך צריך שתרחם ותמחול לו:

ישור על אנשים. במענה אליהוא ולעיל מניה כתיב יעתר אל אלוה וירצהו וגו' וישב לאנוש צדקתו. הכוונה אם למקום הוא חטא יעתר אל אלוה וירצהו וירא פניו בתרועה בהכנעה אשר מכניע עצמו. ואם לאנוש היא חטא וישב לאנוש צדקתו ישוב לו כפי צדקתו של זה ויפייסו ואם לא קיבל ממנו ישור על אנשים יעשה שורות וכו':

ואם עשה כן מה כתיב תמן. בתריה דקרא ישור על אנשים:

פדה נפשו מעבור בשחת. וזה קאי אירישיה דקרא דלעיל יעתר אל אלוה וירצהו ויפדה נפשו מעבור בשחת. וחיתו באור תראה. אסיפא דקרא לעיל אם לאנוש חטא וכו' ויפייסהו ויאמר חטאתי וישר העויתי ולא שוה לי ואז חיתו באור תראה:

הדא דתימר. שצריך זה שיקבל פיוס וימחול לו בשלא הוציא עליו שם רע וכו':

אין לו מחילה עולמית. ואין צריך שימחול לו:

הלכה ח

מתני' **על מנת לפטור חייב**. שאלו החובל לנחבל אם ע"מ לפטור אותי אתה אומר סמא את עיני והשיבו הנחבל הן אע"פ כן חייב כדמפרש בגמ' שיש הן שהוא כלאו ובלשון תימא אמר לו הן לפי שאין דרך בני אדם למחול על צער גופן אבל האומר לחבירו שבר

את כדי ושאלו זה ע"מ לפטור אותי אתה אומר אע"פ שהשיבו לאו זה הלאו הוא כהן וכאלו אמר לו וכי לא אמרתי לך על מנת לפטור:

פטור. ולפיכך פטור שכן בני אדם למחול על נזקי ממון:

גמ' **האומר סמא עיני שמזיקתני**. הכי תני לה בתוספתא פ"ט וזהו כמו דמפרש המתני' וכי מה עלתה על דעתו לומר כן אלא מפני שיש לו יסורין וכואב לו הרבה והוא אומר לו סמא וכו' או קטע ידי שמזיקתני ועושה לו רע וכו' אפ"ה חייב:

בהן שהוא בלאו מתניתא. מתני' דמחלק בין רישא לסיפא מיירי בהן שהוא מתפרש שכוונתו בלאו הוא וכלומר שאמר על ששאלו ע"מ לפטור הן בדרך תימה ובלשון שאפשר לפרשו על לאו והלכך ברישא דנזקי גופא הוא מפרשי' כוונתו על לאו וחייב ובסיפא דנזקי ממונו הוא מפרשינן כוונתו על הן ממש ופטור:

אבל בהין שהוא כהין. שמשמעותו לפרשו על הן ממש כגון שאמר בניחותא פטור אפי' ברישא דהרי הן ממש קאמר:

מילתיה דר' לעזר. טעמיה דר"א הוא משום דס"ל מה דמחייב במתני' בנזקי גופו אפילו בע"מ לפטור משום פגם משפחה הוא שבושת הוא להם שיהא נראה מחוסר אבר אבל לא משום צער גופו והילכך כשנראה מדבריו דמוחל הוא על צער גופו דאמר הן בניחותא פטור כ"א היכא דמשתמע האי הן אלאו חוששין אנו לפגם משפח' אבל בלאו הכי לא:

ור"ל אמר בהין שהיא בהין היא מתניתא. כלומר אפילו בהן שהוא משתמע להן ממש כגון שאמר בניחותא אפ"ה ברישא דנזקי גופו הוי חייב אבל בהן שהוא משתמע ואפשר לפרשו בלאו שאמרו בדרך תימה חייב אפילו בסיפא דהוי נזקי ממונו שהרי בדרך תימה אמר הן וכי תפטור אתה ולא תשלם כלום וא"כ לא היה לו לזה לעשות כזה:

מילתיה דר"ל אמר ששמין לקרובים בושת. כלומר ר"ל לא ס"ל דהטעם משום פגם משפחה הוי שהרי אפשר לשום הבושת שיש להן בשביל זה ואותן הדמים יתן להם אבל עיקר הטעם משום צער גופו הוא ובדמי הצער אנן קאמרינן דלעולם אין אדם מוחל על צער גופו ואפילו אמר הן בניחותא חייב:

תני. בתוספתא סוף פ' הנזכר:

שאנסוהו עכו"ם ליתן ממון חבירו. שהיו מופקדים אצלו:

ונטלו ממנו ממון חבירו בפניו. כלומר שלא מסר להן בידו אלא בפניו הוא דנטלו אבל הוא לא עשה כלום פטור:

נטל ונתן להם. דעשה מעשה בידים חייב דמציל עצמו בממון חבירו הוא:

ממון סתם. אנסוהו ואמרו לו תן לנו ממון ולא באו על עסקי ממון של חבירו:

אבל. אמרו בפירוש תן לנו ממון פלוני שהן בידך ונראין הדברים שלא באו עליו אלא בשביל ממונו של חבירו אפילו נטל ונתן ביד פטור:
הדרן עלך פרק החובל

פרק ט

הלכה א

מתני' **הגוזל**. משלם כשעת הגזילה. דמי עצים וצמר ואין חייב להחזיר לו כלים דקני בשינוי:
משלם דמי פרה וכו'. והעודף מה ששוה יותר הולד והגיזה שלו הוא דקננהו בשינוי. זה הכלל. לאתויי גנב טלה ונעשה איל עגל ונעשה שור קנאו בשינוי ואם טבחו ומכרו פטור מתשלומי ארבעה וחמשה דשלו הוא טובח ושלו הוא מוכר:
גמ' **הכא את אמר ליבון כשינוי**. בתוספתא ריש פ' עשירי הגוזל את הפרה וכו' גזל צמר ולבנו טווי ולבנו פשתן ונקהו אבנים ושיפן משלם כשעת הגזילה. ופריך הש"ס הכא בברייתא אתה אומר דליבון לחודיה הוי כשינוי בידו ולפיכך אינו משלם אלא כשעת הגזלה והכא במתני' אתה אומר דאין ליבון כשינוי דקתני ועשאו בגדים דוקא אבל בשעת ליבון הצמר שהוא קודם הטוויה לא קנאו דלא הוי כשינוי:
הן דתימר. ומשני האי דאמרת התם דליבון כשינוי בשעשאו צופים מיירי מלשון ציפי צמר כהאי דאמרינן ברישׁ פ' במה טומנין בגיזי צמר ובציפי צמר והוא צמר המנופץ ועושין אותו כעין משטיחין ולשונות ארוכין לטוותן דבמעשה כזה הוי שינוי:
והן דתימר וכו'. במתני' דדייקינן דבליבון לא הוי שינוי כשהניחו כמות שהוא מלובן ולא התקינו עדיין לעשות מהן טווי:
מצינו ליבון בלא צופים. שהרי בתחלה מלבנו ואחר כך עושה צופים כדי לטוות או שמא יש צופים בלא ליבון בתמיה וא"כ אכתי תקשי סיפא דתוספתא דקתני טווי ולבנו והא לא משכחת לה שיהא טווי ויהא צריך ללבנו שהרי כבר עשאו צופים ולבנו בתחלה ולהאי טעמא דאמרת היכי מפרשינן להסיפא דברייתא:
א"ר יודן קל הוא שהקילו. כלומר אלא לאו היינו טעמא כדקאמרת דמוקמת להברייתא בגוונא דליקני בשינוי דהא ליתא כדפרכינן וע"כ דטעמא דברייתא לאו משום דקנייא בשינוי דבין ליבון ובין עשאו צופים לאו שינוי גמור הוא ובדין הוא דלא ליקני וקל הוא שהקילו בגזלן שיהא משלם כשעת הגזילה מפני תקנת השבים שאם אתה מחמיר עליו

ימנע מלהשיב ומתני' דקתני ועשאו בגדים בשינוי דאורייתא קתני דבכה"ג ודאי שינוי הוא ומדינא דאורייתא קני:

גזל שלח וליבנו. שלח הוא העור בצמרו. כדתניא בפ"ה דמכשירין החובט על השלח חוץ למים בכי יותן ומלשון שלחין הוא טומנין בשלחין. וכלומר דהש"ס א"נ ר' יודן גופיה מסיים למילתיה ולאוכחי דע"כ טעמא דברייתא מפני תקנת השבים הוא דהא גזל צמר סתמא קתני ובכללו ג"כ אם גזל העור בצמרו ואית לך מימר בזה בשעשאו ציפי צמר לטוות ממנו בתמיה אלא עוד קל היא וכו' וע"כ דשמעי' נמי להאי טעמא מהא דקל הוא שהקלו בגזלן:

גזיל מריש. כל הני ברייתות בתוספתא שם. וסוגיא זו שנויה בגיטין פ"ה הלכה ו' ונשתנית בנוסחה:

יקעקע כל הבירה. יקלקל הכל וצריך להחזיר לו הקורה דלא קנאו בשינוי:

מפני תקנת השבים. מדינא מודו ב"ה דלא קני דשינוי החוזר לברייתו הוא דכשורא הוי כדמעיקרא אלא מפני תקנת השבים שלא יצטרך לסתור כל הבירה וימנע מהשבה אמרו חכמים שיתן לו את דמיו:

ירד לחורבה. של חבירו ובנאה שלא ברשותו:

וידו על התחתונה. אם ההוצאה יתירה על השבח נוטל את השבח ואם השבח יותר על הוצאה נוטל את הוצאה. שמין לו וידו על העליונה. ונוטל היותר שבשתיהן הוצאה או השבח:

אין שומעין לו. לקלקל ואירשא וירד שלא ברשות קאי:

משום ישוב ארץ ישראל. שיהו הבתים בנוין ולא חריבין:

שמא אין שומעין לו. בתמיה. וה"נ דהוי כפורק משאו לפי שעה בחורבה של חבירו ואמאי יכופו אותו להיות ידו על התחתונה ולא יטול את שלו:

כיון דשמע רב נחמן טעמא דאמר ר' יעקב משום ישוב א"י נגעו בה:

אמר האמירה. חיבבה. מלשון את ה' האמרת היום א"נ הא אמירה הא ודאי יש לאומרה ודוגמתו בריש פ"ו דסנהדרין סוף הלכה א' וכלומר טעמא קאמר דמשום ישוב ארץ ישראל להיותה מיושבת ולא חריבה אין שומעין לו:

אלא בנה וכו'. רב נחמן בר יצחק חזר ושאל אלא בכה"ג אם בנה או נטע במקום שאין ראוי לכך לפי שהוא מעבר לרבים מהו הדין. שמין לו. כיורד שלא ברשות:

אלא שמערים עליו. כלומר כמה שהוא עשה לבנות ולנטוע במקום שהוא מעבר לרבים מערימין עליו ג"כ ואין משגיחין על מה שבנה ונטע ונכנסין לשם בימות החמה מפני החמה ובימות הגשמים מפני הגשמים:

א"ל. זה ששאל לפניו רב נחמן בר יצחק:

הא תניתה. מאי מספקא לך בזה מי לא תנינן ביורד שלא ברשות שמין לו וידו לתחתונה והרי זה יורד שלא ברשות הוא ואם דין זה אמרו ביורד לתוך חרבתו של חבירו מכ"ש אם בנה במקום שאין ראוי לבנות ולנטוע כלל וידו על התחתונה הן לענין השומא הן לענין שנכנסין לשם בעת שהן צריכין לכך:

הדא אמרה. על המתני' קאי דקתני גזל פרה מעוברת וילדה משלם דמי פרה מעוברת לילד ומפרש ר' זירא דה"ק דאע"פ שילדה אצל הגזלן לא אמרינן דקני הוא לדמי הולד ואינו משלם אלא דמי פרה ריקנית אלא דצריך לשלם דמי פרה מעוברת כמו שהיתה בשעת הגזילה והילכך קאמר דש"מ ממתני' דכמו כן הדין בגזל שמינה והכחישה אצלו מחזיר לו הגזלן דמי השומן דצריך לשלם לו כמו שהיתה שמינה בשעת הגזילה:

הדא אמרה גזל כחושה וכו'. רב חסדא דייק דיניה מסיפא דמתני' מדקתני גזל פרה ועיברה אצלו וילדה דמשלם דמי פרה ריקנית כשעת הגזלה מפני שילדה הוא דאמרינן כן דנמצא שמחזיר לו הפרה כמות שהיא בעינה וכשעת הגזילה הא לא ילדה מחזיר לו כמות שהיא אף על פי שנתעברה אצלו וא"כ בכחושה והשמינה אצלו מחזיר לו ג"כ כמות שהיא בעינה עכשיו:

מאן תניתא. אזה הכלל דמתני' קאי מאן תנא להא דהדר קתני זה הכלל ולאתויי מאי:

ר' יעקב הוא דתני וכו'. ולא נשתנית מברייתא. בגופה מכמות שהיתה אף על פי שבאת לידי שינוי בדבר שהוא חוץ לגופה כגון שנאסרה בהנאה כמו חמץ ועבר עליו הפסח כדתנן לקמן וכיוצא בזה אומר לו הרי שלך לפניך:

והגנב. בין נשתנית מברייתה בין לא נשתנית לעולם משלם כשעת הגניבה:

הלכה ב

מתני' **בעבדים אומר לו הרי שלך לפניך**. דעבדא כקרקע דמי וברשותיה דמריה קיימא והלכה כר"מ:

גמ' **בשגזל עגל ונעשה שור**. הוא דאמר במתני' בהמה והזקינה משלם דמי עגל כשעת הגזילה דנעשה שינוי בידו וקנאו אבל גזל שור והזקין אצלו לא אמרי' דמשלם כעין שהיה שוה בשעת הגזילה אלא אומר לו הרי שלך לפניך דס"ל לרב הונא דלא אמרינן משלם כשעת הגזלה להחמיר עליו אלא להקל עליו והיינו דפליג שמואל עליה וקאמר בתמיה

דא"כ אפי' גזל עגל ונעשה שור אומר לו הרי שלך לפניך וכלומר דמאי חזית הכא לחלק כן ואפילו כשנשתנה בידו למעליותא נימא נמי דמחזיר לו כמות שהיא עכשיו אלא דתנא דמתני' סתמא קאמר משלם כשעת הגזילה בין להקל בין להחמיר:

תני רב קרנא. כרב הונא בעגל ונעשה שור וטבח ומכר דאינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה אלא דמי עגל:

הלכה כרבי מאיר. בעבדים והזקינו:

הלכה ג

מתני' **מטבע ונסדק**. שינוי הניכר הוא:

פירות והרקיבו. כשהרקיבו מקצתן אומר לו הרי שלך לפניך אבל הרקיבו כולן הוי כיין והחמיץ דהוי היזק הניכר משלם כשעת הגזלה:

מטבע ונפסל. שאינו עובר באותה מדינה אבל עובר הוא במדינה אחרת אומר לו הרי שלך לפניך ולך והוציאו שם:

תרומה ונטמאת דלא נשתנית בגופה וכחמץ ועבר עליו הפסח:

ונעבדה בה עבירה. שנרבעת ונעבדה לע"ז והרי היא פסולה לקרבן אומר לו הרי שלך לפניך דכל הבהמות לאו למזבח קיימי:

או שנפסלה מע"ג המזבח. במום שאינו ניכר כגון בדוקין שבעין:

גמ' **בשפסלתו מלכות**. נסדק דקאמר בשפסלתו מלכות לגמרי שלא יצא בשום מדינה והוי כנסדק דהיזק הניכר הוא והלכך משלם כשעת הגזלה ונפסל דסיפא מפרש רב הונא בשפסלתו מדינה כדלקמן:

בשנסדק ודאי. נסדק ממש הוא דמשלם כשעת הגזלה:

והן שהרקיבו מן הכנימה. הא דקתני פירות והרקיבו משלם כשעת הגזלה דוקא שהרקיבו מחמת הכנימה שרץ קטן שקורין מולבין שדרך הכנימה להתפשט וכהרקיבו כולן הוי אבל אם הרקיבו מתולעת הוי כהרקיבו מקצתן דהשאר כבריאין הן ואומר לו הרי שלך לפניך:

רב הונא אמר בשפסלתו מלכות. כלומר לרב הונא דמפרש מטבע ונסדק דרישא כשפסלתו מלכות אבל פסלתו מדינה אומר לו הרי שלך לפניך שהרי יכול הוא להוציאו במדינה אחרת ובהכי מיירי נפסל דסיפא:

ושמואל אומר אפי' פסלתו מלכות. סיפא דקתני אומר לו הרי שלך לפניך אפי' פסלתו מלכות נמי דהיזק דלא מינכר הויא והלכך קאמר לעיל דנסדק דרישא נסדק ממש הוא:

ר' יודן לא נחית לבית וועדא. לא נכנס לבית המדרש ופגע בר' מנא וא"ל מה חידוש היה לכם בבית המדרש היום וגרסי' לה להאי לעיל בפ' הנזקין הלכה ה':

א"ל מילא פלן. הש"ס סמיך אהא דקאמר התם וכמציין למאי דאמר שם שהשיב לו ר' מנא כן א"ר יוסי המטמא אינו כעושה מעשה טימא טהרותיו של חבירו פטור שאינו כעושה מעשה דהיזק שאינו ניכר הוא:

ולאו מתניתא היא תרומה ונטמאת. וקתני אומר לו הרי שלך לפניך ואינו משלם היזיקו וקס"ד דאפילו טימא בידים:

א"ל תיפתר בשנטמאת מאליה. שלא שמרה מלהטמא ולית ש"מ כלום למטמא במזיד בידו שיהא פטור דזה עושה מעשה הוא. והתם גריס לה דר' מנא גופיה הביא ראיה מהאי מתני' דממנה למד ר' יוסי למילתיה והשיב לו ר' יודן תיפתר וכו' ולית ש"מ כלום:

נשבע לו קודם הפסח. אחמץ ועבר עליו הפסח קאי דקתני במתני' אומר לו הרי שלך לפניך ואע"פ שעכשיו אסור בהנאה הוא וקאמר חילפיי דמשכחת לה שלפעמים אפילו עבר עליו הפסח צריך לשלם לו חמץ יפה שהוא מותר וראוי לאכול וכגון שתבעו הנגזל קודם הפסח ונשבע לו וחזר והודה לו אחר הפסח צריך לשלם חמץ היפה וראוי לו הואיל ובשעה שנשבע לו קודם הפסח הוה ובעי למיעבד השבה על שעת השבועה וכמו שהיה יפה באותו שעה דאי לאו הכי לאו השבה מעלייתא היא:

דדריש לה משום דר' יעקב בר אחא. להאי מילתא דחילפיי. ומתמה עלה במילתא דפשיטותא וקאמר הש"ס אין אית וכו' האם יש אדם חולק על הא דחילפיי בזה דמילתא דפשיטא היא דבכה"ג הכל מודים בחמץ כזה שנשבע עליו קודם הפסח שמשלם לו חמץ יפה:

הלכה ד

מתני' **נתן לאומנין לתקן**. לפי מסקנת הש"ס הבבלי הכי מתפרשא נתן להם עצים לעשות כלי ואחר שנעשה הכלי קילקלוה חייבין לשלם כל דמי הכלי ולא דמי עצים בלבד כדין הגזלן שמשלם כשעת הגזלה דשאני אומן דלא נתכוין מעולם לגזול ולא זכה בה לפי שאין אומן קונה בשבח כלי:

נתן לחרש. השתא קתני שאם נתן לאומן כלי העשוי כדי לתקנו וקלקלו חייבין לשלם דמי הכל. ואיצטריך האי סיפא לגלויי רישא דלא מיירי בכלי העשוי אלא שנתן עצים ואפ"ה משלמין דמי הכלי:

שידה. ארגז של עגלה העשויה למרכב נשים:

גמ' **רב הונא אמר וכו'**. רב הונא מפרש להמתני' דחדא קתני ופרושי קא מפרש לה נתן לאומנין לתקן וקילקלו חייבין לשלם כיצד כגון שנתן לחרש שידה תיבה ומגדל וכולה מתני' בכלי העשוי מיירי והלכך קאמר הא דקתני חייבים לשלם דמי הכלי והוא שקבע בו מסמר האחרון כדי לזכות בהן לכליו של זה וכלומר דס"ל לרב הונא דאומן קונה בשבח כלי והלכך לא מיתוקמא רישא דמתני' בשנתן לו עצים לעשות מהן כלי דא"כ היה פטור מדמי הכלי ולא היה משלם אלא דמי עצים בלבד שהרי הוא קנה בשבח הכלי וזכה בה עד שיתן לו שכרו אלא דס"ל דאינו מתחייב אפי' בשנתן לו כלי העשוי לתקן וקילקלה עד שיתכוין לזכות בה בעד שכרו והיינו דקאמר שקבע בו מסמר האחרן לתקנו וכיוון בה לזכות לכליו ובזה הוא דמתחייב בדמי הכלי:

הלכה ה

מתני' **והקדיח' היורה**. שרפתו שהרתיחה יותר מדאי:

נותן לו דמי צמרו. בהא כ"ע מודו משום דליכא שבחא כלל דהא שרפתו לגמרי וליכא למימר אם השבח יותר וכיון שהוא נושא שכר חייב לשלם לו דמי צמרו:

צבעו כאור. כמו כעור שצבעו בפסול' ובשירי הצבע ומזיק בכוונה הוא לפיכך ידו על התחתונה לדברי הכל ואם השבח שהשביח הצמר יתר על ההוצאה של הצבע נותן לו לצבע את ההוצאה ולא שכר שלם ומקבל את צמרו. ולא אמרי' הכא דיקנה שבח הצמר ויתן לו דמי צמרו דהא בצבע שהתנה עמו צבע וליכא שינוי דליקני:

לצבוע לו אדום וכו'. קני בשינוי לר"מ ולא יהיב ליה אלא דמי צמרו אבל לא דמי שבחו או זה יתן שכרו משלם ויקח הצמר:

ר' יהודה אומר וכו'. דקנסינן ליה להאי דשינה להיות ידו על התחתונה ולא ליתהני משבחא ואגריה נמי לא לשקול כוליה אלא ההוצאה ואם ההוצאה יתירה על השבח שהשביח הצמר יתן לו השבח ואם ירצה ליתן לו שכרו משלם כגון שהשבח יותר על השכר הוא יתן שכרו והלכה כר' יהודה:

גמ' **רב הונא אמר שהקדיחו סממנין**. הא דקתני הקדיחה יורה מפרש לה רב הונא דלאו מכח היורה ממש נשרפה דא"כ איהו לאו מידי עביד אלא בשנשרפה מחמת הסממנין שלו שהיו גרועין ולפיכך נותן דמי צמרו והיורה דקאמר מלאכת היורה קאמר:

אבל הקדיחה יורה. ממש אומר לו הרי שלך לפניך דאיהו לא פשע מידי:

שמואל אמר אפי' הקדיחו סממנין. בלשון תמיה מתפרשא כדלעיל הלכה ב' וכלומר לדידך א"כ אפילו בהקדיחו סממנין נמי לימא ליה הרי שלך לפניך שיכול הצובע לומר לו בסממנין אלו אני צובע מלאכת הכל ודידך הוא דאפסיד ומאי אית לי למיעבד אלא

ודאי תני דמתני' סתמא קתני והקדיחה היורה וביור' ממש נמי פשע בה שהיה לו להזהר שלא תרתיח יותר מדאי ונותן לו דמי צמרו:

מהו אם השבח וכו'. על הסיפא קאי אם שינה לצבוע לו אדום וכו' דקאמר ר' יהודה אם השבח וכו' ובעי הש"ס היאך אנו מפרשין להא דר' יהודה דודאי הא דקתני ברישא צבעו כאור אם השבח וכו' בפשיטות מתפרשא דהתם לא נתן לו בעל הצמר הסממנין להצבע דלא מיירי בהכי שהרי אמרי' דלא שינה במידי ומזיק בכוונה קרינן ליה שצבעו בפסולת ובשירי הצבע וצבע דידיה הויא וא"כ הכל נחשב בהוצאה דמי עצים וסממנין ושכירות הפועלים ומפני שהפסיד בידים ידו על התחתונה ואם השבח שהשביח עכ"פ הצמר מחמת שנצבע הוא יותר על ההוצאה אין לו אלא הוצאה ואם הוצאה יתירה אין לו אלא כשיעור השבח אבל הכא דקתני לצבוע לו אדום וכו' ויש לפרשו שנתן לו זה את הסממנין לצבוע ושינה זה והשתא איכא לספוקי היאך אנו מחשבין השבח וההוצאה דעכשיו אין הסממנין שלו והוא שינה ואפשר אם לא היה משנה היה השבח יותר ויותר והיינו דבעי הש"ס הכא מהו אם השבח וכלומר דנכלל בתוך הבעיא נמי אם דנפרש שהוא נתן לו הסממנין לצבוע אדום ולפ"ז צריך לפרש מהו אם השבח וכו' ומפרש לה דהכי הוא:

בר נש דיהיב לחבריה חמשה מנוי עמר וה' מנוי סממנין כצ"ל:

ועשרה מנוי אגריה. התנה עמו בעד הוצאה מדמי העצים ושכירת פועלים ושכר טרחו עשרה ליטרין ויהיה החשבון בזה חמשה ליטרין בעד הוצאתו וחמשה ליטרין בעד שכר טרחו שכן דרך האומנין לחשוב שכר טרחתו נגד ההוצאה שהוא מוציא על המלאכה:

הוה טב עשרים וחמשה מנוי. אילו לא שניתה והיית עושה כאשר צויתי כבר היה החשבון שלי שהיה שוה עשרים וחמשה ליטרין והייתי מרויח חמשה ליטרין על העשרים ליטרין שהיה לי הוצאה עם השכר שלם שלך ועכשיו שעשית אותו צבע שחור איננו שוה כי אם עשרים ליטרין:

את אובדת דידך. אתה צריך שתפסיד שכר הטרחא שלך ואין לך אלא החמשה בעד ההוצאה ואני לא צריך שאפסיד את שלי ומה שהייתי מרויח כן גם עתה צריך שארויח החמשה ליטרין ואתה הוא המשנה ותפסיד חלקך. והיינו אם השבח וכו' שהשבח שהיה ראוי להשביח יתר על ההוצאה של זה שהרי ההוצאה שלו לעולם אינה נחשבת אלא כפי חצי סך פיסוק השכר שלו משלם והשבח נחשב על שיווי הצמר והסממנין שהיה שוה מקודם ומה שמשביח מחמת הצבע וא"כ הצמר והסממנין היו שוין עשרה ליטרין וההוצאה שצריך לזה להוציא ולצבוע הם חמשה ובין הכל חמשה עשר והיה משביח

עד עשרים וחמשה נמצא השבח עשרה ואין לזה עכשיו אלא ההוצאה ובעל הצמר יש לו הריוח חמשה כפי אשר היה מרויח אם לא שינה ושכר טרחו של זה שהוא ג"כ חמשה יפסיד והיינו נמי את אובדת דידך וכו' שהם ממש שוין כחלקו של זה שהוא מפסיד כך חלקו של זה בריוח לעולם:

ותשמע מינה. שמע מינה מהאי דינא דכן נמי אמרינן בשליח ששינה בשליחתו שמפסיד שכר שליחותו כפי הריוח שהיה לזה אם לא היה משנה והמשלח אינו מפסיד כלום כדמפרש ואזיל:

דזבין ליה חיטין מטבריה. על מנת שיקנה לו חטין מטבריא שהמדה שם מרובה היא והלך ושינה וקנה מצפורי שהמדה היא פחותה חלק החמישית:

אילו. קנית מטבריא היה לי בעד השמנה דינרין עשרים וחמשה מדות ועכשיו מצפורי אינן אלא עשרים אתה ששנית תפסיד משכר שליחותך כפי ערך החמשה מדות ואני לא אפסיד את שלי:

תני. בתוספ' דב"מ פ"ד ושם הגי' כתני חורן:

אם פחתו וכו'. דמכיון דשינה כשלו הוא בין לשכר בין להפסד ומחזיר להמשלח מעותיו וכר"מ במתניתין דס"ל שינוי קונה:

ותני חורן. תניא אידך דאם הותירו הותירו לשניהן:

מ"ט דר' יודן. מיפשט פשיטא ליה להש"ס דברייתא בתרייתא כר' יהודה אתיא דס"ל שינוי אינו קונה וכן נראה מהתוספתא שם דר' יהודה היא דאיירי לעיל התם ואם פיחתו לא בעי טעמא משום דמצי א"ל לתקוני שדרתיך ולא לעוותי אלא אאם הותירו הוא דבעי מ"ט דכיון דלא קני השליח הכל למשלח הוא:

שלא נתכוון המוכר לזכות אלא לבעל המעות. בלשון תמיה מתפרשא וכלומר וכי אמרינן שלא נתכוין המוכר לזכות אלא לבעל המעות לבדו הא לא ידע ממנו כלום ומי הודיע לו שבשביל בעל המעות הוא קונה ולקמן מפרש טעמא הא דנוטל בעל המעות החצי מן המותר:

ולמה אין חולק עמו. השתא פריך דלהאי טעמא דקאמרת משום דהמוכר לא ידע מבעל המעות אלא להשליח הוא דהקנה ומש"ה נוטל השליח חלק כהמוכר א"כ ולמה אין חולק עמו לעולם ואפילו בלא הותירו יהיה המקח לשניהם דהא עכ"פ המוכר להשליח הוא דמקנה וכמו דאמרינן דמה"ט יש להשליח חלק בהמותר ה"נ נימא דלעולם זכה השליח בחלקו בגוף המקח:

שאסור ליהנות מחבירו. ה"ט דבלא הותירו אין להשליח כלום בגוף המקח ואפי' אם ירצה ליתן להמשלח חצי סך מעותיו בעד חצי הסחורה לפי שאסור ליהנות מחבירו שלא קנה תחילה אלא במעות חבירו ואין לו שייכות בזה אבל כשהותירו לא הוי של חבירו וזכה השליח בחלקו וטעמא דהמשלח נוטל בחלק המותר אכתי לא מפרש הכא עד לקמן לבתר דשקיל וטרי ומפרש גוף הדין והחילוק בין הותירו או לא ובין חטין ושעורים לבין חטין וחטין:

ופריך מעתה אפילו אמר וכו'. ולקח לו חטים נמי נימא לא נתכוין וכו' בתמי' כדלעיל שהרי לא ידע המוכר מבעל המעות:

ובשעה וכו' ולקח לו שעורים. מסקנת הקושיא היא וכלומר ומ"ש באמר לו ליקח חטים ולקח שעורים דאמרת ה"ט דלא זכה בעל המעות בכל המותר משום דלא נתכוון מוכר לזכות אלא ללוקח דלא ידע מבעל המעות כלום וא"כ בחטים ולקח לו חטים נמי נימא הכי יקיים מה בידו. יחזיק זה הלוקח מה שבידו החטים שקנה שהרי הוא זכה בהן ולא הבעל המעות ויחזיר דמיהן לבעל המעות:

א"ר נסא. לא דמי דבשעה שקיים שליחותו לא נתכוון המוכר לזכות לבעל המעות בתמיה דהא קיים זה שליחותו וקנה חטים בשביל בעל המעות ומהיכי תיתי דנימא בזה שלא נתכוין המוכר לזכות לבעל המעו' דאפי' לא ידע הוא לבעל המעות לא איכפת לן בזה שהרי זה עשה שליחותו ומה שקנה ודאי בשבילו קנה:

לא קיים שליחותו. אלא קנה שעורין בהא הוא דשייך למימר נתכוין לזכות ללוקח ולא לבעל המעות והרי השליח לא קנה בשבילו שהוא אמר לו חטים והוא לקח שעורים ובכה"ג הוא דאיכא למימר דטעמא דלא ידע המוכר לבעל המעות לא נתכוין לזכות אלא ללוקח:

ולמה חולק עמו. המשלח דמכיון דאמרת שהמוכר לא נתכוין לזכות אלא להלוקח שלא ידע מבעל המעות א"כ כל המותר ללוקח הוא ואמאי יטול בעל המעות חלק בהמותר:

אמר. ומשני אמרי הואיל ובאת לו הנייה מתחת ידו של בעל המעות להשליח שהרי עכ"פ אי לאו מעותיו שנתן לו זה לא היה קונה כלום וא"כ בדין הוא שאף הוא חולק עמו בהמותר:

והתנינן. בפ"ו דערכין:

אין לו. לא בכסות אשתו ולא בכסות בניו שלקח בשבילן אין להגזבר לגבות מאלו לפי ששלהן הוא וקשיא דה"נ נימא מי ידע המוכר שמכר לו המלבושים או הצבע שצבע להן מאשתו ובניו של זה ואמאי זכו בהן אשתו ובניו שאינו יכול ההקדש לגבות מאלו:

אמר לו. התם טעמא אחרינא איכא:
עלת על דעתו וכו'. וכלו' וכי עלת על דעתו בשעה שהקדיש נכסיו לומר שגם כסות אשתו ובניו בכלל הא ודאי לא לפי שאין דעתו של אדם להקדיש כסות אשתו ובניו:
והתנינן ערכי עלי. כלומר והא אף ערכין שנו כאן אחד המעריך עצמו וכיון שאמר ערכי עלי ודין דערכין דכופין אותו בע"כ לשלם כדתנן חייבי ערכין ממשכנין אותם וא"כ ה"נ נימא לא קבע לעצמו אלא חמשים סלע שהוא הערך מבן עשרים בתמיה וכלומר וכי עלתה זה על דעתו שיקבע החוב חמשים סלע על עצמו ושיכופו אותו בעל כרחו בודאי לא אלמא דלאו משום דעתו הוא:
האומר ערכי עלי. ומשני דה"ט באומר ערכי עלי דאמרינן דהוי כמו שמתנה בפירוש על מנת שלא לסדר החוב ממה שעל אשתו ובניו דשלהן הוי מעיקרא בשעה שהקנה להן. והיותר נראה דל"ג להאומר ערכי עלי בתרא וה"פ דהקושיא והתנינן ערכי עלי כלומר דין ערכין ג"כ וא' המעריך ואמאי לא יגבו להערך שלו מהן ומשני דה"נ כן. כיון שאמר ערכי עלי לא קבע לעצמו אלא נ' סלע וע"מ שלא לסדר וכו':
ר' נסא וכו'. קאמר נמי דהדין כן באומר על מנת שלא לסדר מחפץ פלוני שאין מסדרין לו מזה ובכסות אשתו ובניו נמי טעמא דהוי כאומר בתחלה כן:
זאת אומרת. מדאמרינן דמועיל דעתו והולכין בתר אומדן דעת שלו שאין שמין לערכין מן המטלטלין מדברי תורה דמן התורה לא חייל אלא על הקרקעות דאי מן התורה לא הוה אזלינן בתר אומדן דעתיה. אלא מדבריהן שמין גם מן המטלטלין והם אמרו דאומדן דעת מילתא הוא במטלטלין:

הלכה ו

מתני' **ונשבע לו**. על שקר והודה:
יוליכנו אחריו אפילו למדי. דאין לו כפרה עד שיחזיר לנגזל עצמו דגבי נשבע על שקר כתיב לאשר הוא לו יתננו:
לא יתן לא לבנו. של הנגזל ולא לשלוחו דלא הוי השבה עד דמטי לידיה:
אבל נותן הוא לשליח ב"ד. אם יש אחריות הדרך נותן הוא לשליח ב"ד ובזה יש לו כפרה מיד ואין צריך לו להמתין עד שיגיע ליד הנגזל:
ואם מת. הנגזל יחזיר ליורשיו דמהו דתימא לאשר הוא לו כתיב ואם מת לא קיים מצות השבה קמ"ל:
או שמחל לו על הקרן. לאחר שהודה מחל לו הנגזל את הקרן ולא מחל לו בפירוש גם על החומש:

חוץ מפחות שוה פרוטה. ולא חיישינן שמא יתייקר וישוב על שוה פרוטה ואפילו הגזל הוא בעין אין צריך לילך אחריו:

נתן לו את הקרן. לאחר שנשבע והודה לו שילם לו הקרן ועל החומש שנתחייב נשבע לו שנתן לו גם כן וחזר והודה שלא נתנו לו הרי זה החומש נעשה קרן ומשלם לו חומש על חומש חומשו של חומש:

חומש על חומש. שאם חזר ונתן לו חומש ראשון ונשבע על השני והודה משלם חומשו וחומש שני וכן לעולם דכתיב וחמישיתיו יוסיף עליו התורה רבתה חמישיות הרבה לקרן אחד עד שיתמעט החומש האחרון פחות משוה פרוטה:

תשומת יד. הלואה:

עשק את עמיתו. שכר שכיר:

הרי זה משלם קרן וחומש. אם כפר ונשבע על שקר והודה בכל אלו משלם קרן וחומש ואשם:

גמ' **כיני מתניתא**. הא דקתני עד שיתמעט הקרן לאו הקרן ממש הוא אלא כן צריך לפרש עד שיתמעט חומש האחרון שאותו נקרא קרן עכשיו וכדפרישי' במתני' וקס"ד דלכל מילי הוי כקרן וכדיני' שצריך להוליך אחריו אפילו למדי. והיינו דקא מתמה ר' יונתן וכי בנתינת חומש הראשון נעשה זה החומש כקרן ממש דמסתמא קרי ליה התנא דמתניתין קרן בתמיה והא אנן תנן נתן לו את הקרן ולא נתן לו את החומש אין צריך לילך אחריו ואת אמרת דבנתינת החומש נעשה כקרן וכן כל החומש מחומש וכי עדיפי הן מחומש הראשון לענין זה:

לא אתייא אלא בשעת עדים ובשעת הקרבן. כלומר ואי אמרינן דכקרן הוי לא אתיא אלא לדינים האלו:

בשעת עדים. אם עדים העידו על כפירת החומש לאחר שנשבע לו והודה וחזר וכפר ובאו עדים והעידו דאנן קי"ל דאין חומש בא אא"כ הודה מעצמו אבל ע"י עדים אינו משלם אלא קרן ולא חומש אבל חומש זה מאחר שנשבע עליו וכבר הודה נעשה כקרן הוא ואם חזר וכפר משתלם הוא ע"פ העדים כשאר קרן:

ובשעת הקרבן. וכן לענין דין שעת הקרבן וכלומר אין שעת הקרבן מעכב בו דדין החומש דאינו בא. אלא עם הקרבן לכפרה והיינו כשהודה ואם אין קרבן שלא הודה אלא שבאו עדים אין חומש אבל חומש זה לאחר שנשבע והודה נעשה כקרן הוא ואם חזר וכפר בו ואח"כ באו עדים אף על פי שאינו מביא קרבן עליו שהרי עכשיו ע"פ עדים הוא ואין קרבן על זה מכל מקום משלם הוא דכקרן הוא דמשתלם אפילו שלא בשעת הקרבן:

הלכה ז

מתני' **איכן פקדוני אמר לו אבד**. ובטוען טענת אבד ליכא כפל:

והעדים מעידין אותו שאכלו. לא מיבעיא אם מעידין שגנבו אלא אפילו אכלו אינו בעולם פטור מן הכפל הואיל וטען טענת אבד ובטוען טענת גנב כדקתני בסיפא משלם הוא כפל כגנב עצמו כדילפינן בפ' מרובה:

משלם את הקרן. וחומש ואשם נמי ליכא דאין חומש ואשם אלא בהודה מעצמו אחר שנשבע דילפינן מגזל הגר בפ' נשא דכתיב ביה והתודה:

משלם תשלומי כפל. אבל בהודה מעצמו אינו משלם כפל דכתיב אשר ירשיעון האלהים פרט למרשיע את עצמו:

ומת. אביו ואחר מיתת האב הודה:

הרי זה משלם קרן וחומש לבניו. של אביו או לאחיו של אביו אם אין לו בנים כ"א הוא ואע"ג דנפלה ירושה קמיה דהאיך בעי למיעבד השבה ואינו מעכב אצלו אפילו כנגד חלקו דכתיב והשיב את הגזלה אין לו תקנה עד שיוציא הגזלה מתחת ידו ודוקא שהגזלה היא בעינה אבל אם נשתנית קנייה בשינוי ואין לו לשלם אלא דמים ועושה חשבון עם אחיו על הקרן ועל החומש:

ואם אינו רוצה. להפסיד חלקו או שאין לו נכסים כל כך שיוכל לוותר על חלקו:

לוה. מאחרים ומחזיר את הגזל לאחיו לקיים מצות השבה:

ובעלי חובות. שלוה זה הגזלן מהם:

באין ונפרעין. מן הגזלה הזאת החלק שיש לגזלן בה:

גמ' **תני**. בתוספתא ריש פי"א:

אין מקבלין פקדון וכו'. דחזקה שאינו שלהן:

יחזיר לה. שמאחר שקיבל צריך להחזיר למי שהפקיד אצלו:

מקטן יעשה בהן סגולה מת יחזיר לאביו כצ"ל. וכן הוא בתוספתא סגולה קרן קיימת והקטן אוכל פירות:

יעשה פירוש לפירושו. כלומר שיעשה הפירוש כמו שפירשו ויקיים צוואה שלהן דחזקה שאינם משקרין בשעת מיתה:

ובלבד בעדים. שימסור לפלוני שאמרו בפני עדים:

כהדא. מייתי סייעתא דסומכין על מה שמצויין בשעת מיתה:

מי דמכא. בשעת מיתתה אמרה זה הנזם של בתי הוא נזם זהב תרגומו קרשא דדהבא:

והוא אמר. בעלה:

אין אדם מצוי לשקר בשעת מיתה. ואפילו בגוונא שלא היתה נאמנת בחייה דליכא מיגו דאי בעי' מחזיר לה משום דהוי מיגו במקום חזקה:

הלכה ח

מתני' **אם מת יירשנו**. דלי בחיי משמע:

ואם אין לו. מה יאכל:

לוה. ואוכל וב"ח באים ונפרעים מן הירושה את חלקו ולא חשיבה הנאה מה שפורע את חובו באותן מעות כדתנן בפ"ד דנדרים המודר הנאה מחבירו פורע את חובו דמניעת התביעה אינה בכלל הנאה:

גמ' **אמר ר' ירמיה**. סוגיא זו כתובה בפ"ה דנדרים הלכה א' ושם הגהתי במקצת כפי הגירסא עיקרית דהכא:

חמי היך תנינן הכא. כלומר ראה ושתדקדק במה ששנינו הכא במתני' ותדע שהיא עיקר ולא תסמוך על הברייתא דלקמן דמיפרך מיפרכא היא:

בחיי ובמותי אם מת לא יירשנו. כלומר לא תטעה לפרש דדוקא דקאמר בחיי ובמותי דהא ליתא אלא דטעמא משום דהוסיף וקאמר נמי במותי ואה"נ אם אמר במותי לחוד אם מת לא יירשנו והא דקאמר בחיי משום שרצה לאסור עליו הנכסים אף בחייו:

והתני בחיי וכו' במותי אם מת יירשנו. וכלומר ואי משכחת לה להדא ברייתא דקתני במותי לחוד יירשנו ודווקא בדאמר תרווייהו בחיי ובמותי הוא דאם מת לא יירשנו לא תסמוך עלה דמשבשתא היא דהא קשיא עלה:

מה בין אהן דאמר חדא חדא וכו'. וכי מה בין דאמר במותי לחוד לבין דאמר בחיי ובמותי לענין ירושה דקתני בהא יירשנו ובהא לא יירשנו דמאי שנא דאי אמרי' אדם אוסר על חבירו דבר שברשותו לכשיצא מרשותו אפילו אם אמר במותי לחוד נמי אם מת לא יירשנו ואי אין אדם אוסר על חבירו דבר שברשותו לכשיצא מרשותו א"כ אפילו אמר תרווייהו בחיי ובמותי לאו כלום הוא דמה מועיל הא דאמר בחיי לזה אלא הך ברייתא לאו דסמכא היא:

תריהון אמרין קונם הניות נכסי אילו עליך בחיי ובמותי מכיון שאמר אילו אסרן עליו בין בחיים בין לאחר מיתה. כצ"ל ואחר מה דלא תנינן בנדרים צריך לגרוס קונם לבית זה שאיני נכנס וכו' עד לאחר מיתה וכן הוא שם. ונתחלפו השיטות כאן:

קונם הניית נכסי אילו עליך. אם א"ל נכסי אילו:

בחיי ובמותי. כלומר הוי כמאן דאמר בהדיא בחיי ובמותי כדמפרש ואזיל מכיון שאמר אלו לעולם משמע:

תנינן בנזקין מה דלא תנינן בנדרים. בתמי' כלומר דר' יוסי מתמה מאי קמ"ל רב ירמיה ור"י בן חנינא וכי הוסיפו איזה דבר כאן בסדר נזיקין מה דלא תנינן כבר בנדרי' הא שמעינן להאי מילתא ממתני' דנדרים דקתני התם קונם לביתך שאיני נכנס מת או מכרו לאחר מותר קונם לבית זה שאיני נכנס מת או שמכרו לאחר אסור אלמא קונם לבית זה שאיני נכנס בחיי ובמותי משמע אע"ג דלא אמר בהדיא הכי מכיון שאמר לבית זה אסרו עליו לעולם וה"נ כן אם אמר אילו לחוד סגי:

הלכה ט

מתני' **שנאמ' ואם אין לאיש גואל**. ואין לך אדם בישראל שאין לו גואלים למעלה עד יעקב אבינו אלא זה הגר שמת ואין לו יורשין:

היה מעלה את הכסף ואת האשם. לירושלם ומת בדרך:

הכסף יינתן לבניו. של גזלן שכבר זכה בהן בתחלה במיתת הגר אלא דהוה בעי למיעבד השבה כי היכי דתהוי עליה כפרה והשתא כיון דמית ליה תו ליכא כפרה:

והאשם ירעה עד שיסתאב. כדין אשם שמתו בעליו דקיי"ל כל שבחטאת מתה באשם רועה עד שיפול בו מום:

וימכר ויפלו דמיו לנדבה. לשופרות נדבה שהיו לוקחין מהן עולות לקיץ המזבח:

נתן את הכסף לאנשי משמר ומת. הגזלן קודם כפרה:

אין היורשין. של הגזלן יכולין להוציא מיד הכהנים ולא אמרינן דאדעתא שיתכפר לו נתן והכא ליכא כפרה דלהכי גלי קרא איש אשר יתן לכהן לו יהיה לומר דכיון שזכו אין יכולין להוציא מידם:

מתני' **נתן**. הגזלן:

גמ' **דר' יוסי הגלילי היא**. פלוגתא דר' יוסי הגלילי ור"ע בתוספתא פ"י והש"ס קיצר כאן וסמיך על שהיתה שגורה בפיהם. והכי איתא התם דרש ר"י הגלילי בגוזל את הגר והיה עולה לירושלם ומעותיו ואשמו בידו ימצאו וזקפו עליו במלוה הביא אשמו ואחר כך מת הגר יצא לא הספיק להביא את אשמו עד שמת הגר ה"ז צריך להביא אשם והמעות זכה בהן וחכ"א לא עשה כלום עד שיתנ' לו ויחזור ויטלם ממנו דרש ר"ע כשבא מזופרין בגוזל את הגר ונשבע לו והיה עולה לירושלם ומעותיו ואשמו בידו ומת בדרך הכסף יינתן לבניו ואשם ירעה עד שיסתאב וימכר ויפלו דמיו לנדבה שנאמר מלבד איל הכפורים אשר יכפר בו עליו מי שצריך כפרה יצא זה שאין צריך כפרה ע"כ. ויש חסרון הניכר שם דבדברי ר"י הגלילי צ"ל בגוזל את הגר ונשבע לו ושמע שמת והיה עולה וכו'. דאי בלא שמע שמת למה היה מעלה המעות לירושלם. וכן הועתק בבבלי דף ק"ט ע"א. ובדברי

ר"ע צ"ל ונשבע לו ומת והיה עולה וכו'. והשתא התוספתא מבוארת. ופלוגתייהו בהכי דר"י הגלילי סבר דכשמצא להגר בדרך שעדיין לא מת וזקפו להגזלה עליו במלוה ואח"כ מת הגר מהני זקיפת מלוה לענין שיצאה מתורת גזלה וזכה בהן הגזלן כשמת הגר ואינו צריך להוציא מידו. הביא אשמו וכו'. פשוט הוא דלעולם צריך להביא אשם על שבועתו ובמעות זכה ואין חילוק בין רישא לסיפא. וחכ"א לא עשה כלום. במה שזקפן במלוה ולא נפקא ליה מתורת גזלה עד שיתנם לו וכו' וחכמים היינו ר"ע והיינו דקאמר דרש ר"ע וכו' וכלומר דלא דריש למעוטי מהשבת הגזלה אלא דוקא בכה"ג שמת הגזלן בדרך עד שלא נתן הכסף לכהנים כדין גזילת הגר שמת בלא יורשים דבהא הוא דאמרי' הכסף ינתן לבניו של גזלן כדדריש מדכתיב בהאי קרא אשר יכפר בו מי שצריך כפרה וכו' וכ"ע מודים בזה אבל בדין זקפו במלוה פליג אר"י הגלילי וס"ל כחכמים דלא מהני ולא מידי והשתא מפרשינן להסוגיא:

דר"י הגלילי היא. הא דקתני במתני' ונשבע לו ומת ה"ז משלם וכו' דוקא קתני שמת הגר אחר שנשבע לו וכשבא אח"כ לצאת י"ח צריך ליתן הכסף לכהנים כדכתיב אבל אם הודה לו אחר שנשבע וזקפן במלוה עליו ואח"כ מת הגר כבר יצא מתורת גזלה וזכה הלה במה שבידו ומתני' כר"י הגלילי אתיא:

דדרש ר"י הגלילי וכו' ונשבע לו ומת שמשלם. וכדיוקא דדייקינן במתני' לאפוקי אם הודה וזקפן עליו במלוה כדאמר בתוספתא:

ואם אין לאיש גואל הטעון כפרה וכו'. אסיפא דקרא סמיך דאשר יכפר בו כתיב כדדריש בתוספתא ואסיפא דמתני' קאי היה מעלה את הכסף וכו' דמכיון שמת אין טעון כפרה ואע"ג דבתוספתא אחר דברי ר"ע איתמר לא איכפת לן דבהא כ"ע מודו ואגב דמפרשי חילפיי ור"י ב"ח הרישא דכר"י הגלילי היא מסיימי ומפרשי לטעמא דסיפא ולא שייכא לפלוגתייהו:

והשתא מייתי לה הש"ס לדרשה דר"ע התם דפליג אר"י הגלילי ואם דלא הועתק כאן משמעות הפלוגתא כ"א דרך קצרה בהא דל"פ וסמיך אדהתם כדלעיל:

ר"ע היא. המתני' ולא ס"ל לרב ור"ל לפרש המתני' כחילפיי ור"י ב"ח דרישא בדוקא קתני ונשבע לו ומת אלא אפילו הודה לו ואפילו זקפן במלוה ואח"כ מת הגר לא מהני כלום וכדמסקי דאמר תושב אשמה בכל מקום. כלומר שמ"מ צריך להשיב אשם והיינו החוב הגזלה אשר עליו כדכתיבא קרא להשיב האשם וגו' ועל הגזלה נאמר ואע"פ שזקפן הגר עליו קודם שמת ועכשיו שמת ואין לו יורשין לא זכה בהן זה להחזיקן בידו אלא שצריך להוציא הגזלה מתחת יד וכדין הגוזל את אביו וכו' דעכ"פ השבת האשמה בעינן:

הלכה י

את הכסף ליהוי'ריב. היא המשמרה ראשונה של עשרים וארבעה משמרות הכהונה שבמקדש ושל ידעיה אחריה ונתן את הכסף ליהויריב במשמרתו ואח"כ נתן האשם לידעיה במשמרתו יצא כדמפרש ואזיל שהמביא גזלו עד שלא הביא קרבן אשמו יצא וזה המשמר זכה בשלו וזה בשלו אבל נתן אשם ליהויריב שהביא אשמו תחילה ואח"כ הביא הגזלה ונתן לידעיה שהיא משמרת שלאחריו לא יצא באשם שנתן ליהויריב ואם קיים האשם שלא הקריבוהו בני יהויריב יחזירו האשם לידעיה ויקריבוהו בני ידעיה ויהא גזלו ואשמו להם:

ואם לאו. שכבר הקריבוהו בני יהויריב והוא לא יצא באשם זה שהביא אותו עד שלא הביא גזלו יחזור ויביא אשם אחר:

שהמביא גזלו וכו'. דכתיב האשם המושב לה' לכהן מלבד איל הכפורים אשר יכפר לשון עתיד ודרשינן שבשעה שהשיב האשם והיינו הכסף עדיין לא כיפר אלא יכפר אח"כ:

נתן את הקרן. לבעלים או בגזל הגר לכהנים:

אין החומש מעכב. הכפרה ויקריבו האשם ויתן החומש אחר הכפרה:

גמ' **ר' חזקיה וכו'**. גם בכאן קיצר הש"ס בהעתק התוספתא דהוה מרגלא בפומייהו. והכי איתא התם בפ"י. כתן הכסף ליהויריב ואשם לידעיה יצא האשם ליהויריב וכסף לידעיה יחזיר הכסף אחר האשם דברי ר' יהודה וחכ"א אשם אחר הכסף אמר רבי אם כדברי ר' יהודה הקריבו בני יהויריב את האשם לא נתכפר לו אלא א"כ קיים אשם יחזור הכסף מבני ידעיה אצל בני יהויריב ויקריבו בני יהויריב את האשם ויתכפר לו עבר משמרו של יהויריב יחזור האשם מבני יהויריב אצל בני ידעיה ויקריבו בני ידעיה את האשם ויתכפר לו ע"כ. ויש שם טעות דמוכח בהעתקת הדפוס ברישא דתוספתא. והשתא פליגי הכא ר' חזקיה ור' יוסי בפירוש הברייתא ובפלוגתייהו דר' יהודה ורבנן:

רבי חזקיה אמר בשתי שבתות פליגין. כלומר שכל אחת ואחת מן המשמרות האלו לא קיבלו במשמרת שבת שלה אלא כל אחת קיבלה בשבת של חבירת' כדמפרש ואזיל:

רבי יוסי אמר בשבת אחת. לא מוקי פלוגתייהו שכל אחת ואחת קיבלה בשבת שאינה שלה אלא חחת קיבלה בשבת של חבירתה ואחרת קיבלה בשבתה והיינו בשבת אחת. והשתא מפרש הש"ס לכל חד כדאית ליה כל הברייתא ובמה דפליגי ר"י ורבנן והיוצא מהן:

מאן דאמר בשתי שבתות. מפרש הברייתא הכי ובין רישא ובין סיפא דפליגי בה ר"י ורבנן ע"כ בחד גוונא מפרש לה ר' חזקיה ור' יוסי למאי דאית להו ור' חזקיה מפרש

רישא דברייתא נתן את הכסף ליהויריב במשמר ידעיה וכו' וההי"ד דברישא הוה מצינן לאוקמי דכל אחת קיבלה שלה בשבתה דהא יצא קתני אלא משום סיפא דע"כ לא מצי לאוקמי לכל אחת בשבת שלה דא"כ לא הוו פליגין ר"י ורבנן בהא שאפילו נתן שלא כסדר אשם לזו קודם הכסף לזו כל אחת ואחת זכתה בשלה הילכך מוקי לרישא נמי הכי ועוד דברישא אם כל אחת ואחת קיבלה בשבתה א"כ מאי קמ"ל פשיטא דיצא:

ואשם לידעיה במשמר יהויריב. אח"כ כשבא משמר יהויריב שחזר חלילה קיבלה ידעיה האשם ויצא דהא כסדר נתן ואע"פ שכל אחת קיבלה שלא בשבתה זכתה במה שבידה. והשתא מוקמינן להסיפא נמי בהאי גוונא והש"ס לא העתיק וסמך על הידוע וכמו וכו' הוא וכך מתפרשת כל הסוגיא בקיצור ובמובן הידוע. נתן את האשם ליהויריב במשמר ידעיה וכסף לידעיה במשמר יהויריב יחזיר הכסף אחר האשם דברי ר' יהודה דס"ל דלידעיה קנסינן ליה דלא היה לו לקבל בשבת שאינו שלו והכסף אחר האשם שלא כסדר הוא וליהויריב לא קניס ר' יהודה שאע"פ שקיבל בשבת שאינו שלו והאשם קודם הכסף שלא כסדר הוא מכל מקום ס"ל לר' יהודה דמה שקיבל יהויריב אשם בתחלה לא מיקרי שלא כדין דליקנסו ליה דנהי דלא מצי להקריב קודם נתינת הכסף אפ"ה כיון דעדיין לא נתן הכסף איכא תקנתא שימתינו מלהקריב עד שיחזור חלילה ויגיע משמר שלו ויקבל הכסף ואז יקריב אחר כך האשם וכ"ז שלא נתן הכסף לא ניכר עדיין היפוך הסדר דהרי יש תקנה לזה ולידעיה הוא דקניס ר' יהודה דמחמת הקבלה שקיבלו הכסף אחר האשם נראה וניכר היפוך הסדר ולפיכך יחזיר הכסף אחר האשם ליהויריב ואחר שקיבלו הכסף יקריבו האשם כדברי ר' לקמן אליבא דר"י דמפרש לתקנתא דקרבן. וחכ"א אשם אחר הכסף ואחר האשם אינו חוזר דס"ל לרבנן דלעולם קנסינן למי שהתחיל בתחלה וקיבל שלא כסדר ולא היה לו ליהויריב לקבל האשם קודם נתינת הכסף ובמשמר שאינו שלו והלכך לדידיה הוא דקנסינן ליה ולא לידעיה ואחר שיחזיר האשם אצלן יקריבו שכבר קיבלו הכסף:

רבי אומר אם כדברי ר' יודן וכו'. ומפרש רבי אליבא דר' יהודה תקנת הקרבן דלדברי חכמים ל"צ לפרש דממילא נשמע שאם יהויריב יחזיר האשם לידעיה בודאי עדיין לא הקריבו ולר' יהודה הוא דצריך לפרש דלדידיה דקניס לידעיה וקמ"ל נמי בזה שאם כבר הקריבו בני יהויריב להאשם א"כ אין תקנה לקרבן זה וצריך שיביא אשם אחר ולא תימא דבכה"ג יתן אשם השני לידעיה והם יקריבו אחרי שהכסף בידם ולא יחזירו הכסף ליהויריב הילכך קאמר דלא היא דלעולם צריך ידעיה שיחזיר את הכסף ליהויריב ואם

לא הקריבו יש תקנה לאשם זה ואם לאו יביא אשם אחר ובני יהויריב הוא שיקריבו שהכסף עכשיו ג"כ בידם הוא:

זאת אומרת אנשי משמר וכו'. השתא מדברי כולן נלמד דלא זכו במה שקיבלו שלא בשבתן וכ"ע ס"ל הכי דלרבנן צריך שיחזירו בני יהויריב הואיל וקיבל במשמר שאינו שלו וכן לר' יהודה ידעיה אלא דפליגי למי קנסינן טפי אם שניהם קיבלו שלא בשבתן ובסברא דלעיל וכן לכ"ע אם היו מקבלין כל אחד בשבת שלו אפי' שלא כסדר היו זוכין במה שבידן:

מאן דאמר בשבת אחת פליגין. קיצור הנוסחא יש כאן והש"ס מציין וכו' וצריך לתקן ג"כ במקצת וכצ"ל לפי' התוספתא לאוקמתא דהאי מ"ד דבשבת אחת מיתוקמא ולמאי דאמר הש"ס לקמן. נתן את הכסף ליהויריב במשמר ידעיה ואת האשם לידעיה במשמר ידעיה יצא והיינו בשבת אחת ובבבא דרישא כ"ע לא פליגי דיצא דכסדר הוא ובהא לא קנסינן לשום א' מהן. נתן אשם ליהויריב במשמר ידעיה וכסף לידעיה במשמר ידעיה יחזיר הכסף אחר אשם דברי ר' יהודה וחכ"א אשם אחר הכסף. ובהא פליגי להאי מ"ד דר"י ס"ל דלידעיה קנסינן ליה שהוא עשה שלא כהוגן שקיבל הכסף אחר שניתן האשם בתחלה שלא כסדר ואע"פ שבמשמרתו הוא קיבל מ"מ בקבלתו להכסף נעשה ונתגלה שינוי והיפוך הסדר וליהוירב לא קניס דאכתי היה לו תקנה להמתין וכסברא דלעיל ורבנן קנסי ליה ליהוריב שהתחיל בשינוי הסדר אמר ר' כדברי ר"י וכו' כדלעיל. ול"פ הני אמוראי אלא באוקמתא דפלוגתייהו ובסברא דפליגי ר"י ורבנן בחדא שיטתא קיימי. ועוד יש חילוק בין הני אמוראי הנ"מ כדאמרי זאת אומרת ובהא הוא דפליגי בעיקר חילוק האוקימתות:

זאת אומרת אנשי משמר וכו'. השתא ש"מ להאי מ"ד כדאוקי פלוגתייהו דאנשי משמר שזכו בקרבן בשבת שלהן אין מוציאין מידן לכ"ע דעד כאן ל"פ רבנן וסברי דקנסינן ליהויריב משום דקיבלו במשמר ידעיה אבל אם היו מקבלין בשבתן אע"פ שלא כסדר היה לא היו מוציאין מידן והיינו דקאמר שזכו בקרבן וכו'. כלומר אע"פ שלא כסדר הוא דאל"ה פשיטא שזכו:

ואם עיבר משמר בני יהויריב. השתא מפרש הש"ס לסיומא דהאי ברייתא כפי אשר העתקתי לעיל עבר משמרו וכו':

כיני מתניתא. משום דקשיא לי' לפי האי מ"ד דאוקי בשבת אחת וע"כ צריך לאוקמי דיהויריב קיבל במשמר של ידעיה דאל"ה לא מתפרשא וכדמוכח מהאי דקאמר אליביה זאת אומרת וכו' וא"כ מאי האי דקאמר עבר משמרו של יהויריב והלא בתחלה לא קיבל

במשמרו אלא בשל ידעיה והלכך מפרש לה כיני מתני' כן צריך לפרש דה"ק ואם היה שעיבר לאחר ימים זכו בני יהויריב את האשם. כלומר ואם עברו כל כך ימים שכבר זכו בני יהויריב והיינו שהמתינו. ולא הקריבו עד שחזרו חלילה כל המשמרות והגיע עוד משמר יהוריב בשבתו וא"כ כבר היה להן זכות בקרבן זה:

לא נתכפר להן. כלומר ועוד לא הקריבו גם עתה ולא זכו בכפרה שלהן וכלומר שהיא תחת ידן ונתעצלו ולא הקריבו:

אלא יוליך את הכסף מבני ידעיה אצל בני יהויריב. לשון בתמיה כפולה היא וכלומר דעוד יש לך לומר דאפילו בכה"ג עלתה על דעת שיוליכו הכסף לבני יהויריב אחר שנתעצלו כל כך בהקרבה וכדי שיקריבו עכשיו הא ודאי ליכא למ"ד ואפילו ר' יהודה מודה בהא:

ויקריבו בני יהוידע. או ידעיה וכלומר אלא ודאי בכי הא אין שום ה"א שיקריבו עוד בני יהויריב אלא ויקריבו בני ידעיה את האשם עכשיו מכיון שהכסף בידם הוא אין צריכין להחזיר הכסף לכ"ע ויחזור האשם מבני יהויריב אצל בני ידעיה כדתני התם:

ויתכפר להן. כלומר ועכשיו זכו הן בכפרה זו להקריבה ולכפר באשם זה עליו:

זאת אומרת אנשי משמר שזכו בקרבן בשבתן. כמו אלו בני יהויריב שעכשיו לאחר ימים שעברו וחזרו חלילה והגיע שבתן וכבר זכו בקרבן זה:

ונתעצלו. ועודם הן נתעצלו ולא הקריבוהו מוציאין אותן מידן ובני משמרת אחרת הן שזכו בקרבן זה:

הדרן עלך הגוזל עצים

פרק י

הלכה א

מתני' **הגוזל ומאכיל את בניו ומניח לפניהם**. או שמניח לפניהם הגזילה קיימת:

פטורין מלשלם. אם אכלוה לאחר מיתת אביהם פטורין מלשלם דהא אינהו לא גזול מידי ומטלטלי דיתמי לא משתעבדי לבעל חוב והגזילה ליתא בעיניה וכגון שאכלו לאחר יאוש דאי לאו הכי הוו כמו שגזלו הם אבל כי איאוש ואין הגזילה קיימת פטורין דאלו לא אכלוה והיא בעינה חייבין להחזיר דרשות יורש לאו כרשות לוקח דמי ויאוש כדי בלא שינוי רשות לא קני:

אם היה דבר שיש בו אחריות נכסים. כלומר ואם הניח להם אביהם קרקעות שהם דברים שיש בהן אחריות חייבין לשלם אע"פ שכבר אכלוה. זהו מדינא דגמרא אבל

לאחר שתקנו דמטלטלי דיתמי משתעבדי לב"ח חייבין לשלם מממון שהניח להן אביהן בין מדבר שיש בו אחריות נכסים בין מדבר שאין בו אחריות נכסים בין אכלו לפני יאוש ובין אכלו לאחר יאוש ואם לא הניח להם אביהם כלום בזה יש חילוק שאם אכלו הגזלה לפני יאוש חייבין לשלם משלהם ואם לאחר יאוש אכלו פטורין מלשלם:

אין פורטין. אין מחליפין סלעים בפרוטות:

לא מתיבת המוכסין. ליטול פרוטות מן התיבה שנותנין בה מעות המכס:

ולא מכיס של גבאי. המלך שגובה כסף גולגולת וארנונא לפי שהן של גזל ודוקא במוכס עכו"ם או מוכס ישראל העומד מאליו או אפילו מוכס המלך ואין לו קצבה שלוקח מה שירצה אבל מוכס ישראל העומד מחמת המלך ויש לו קצבה שלוקח דבר קצוב בחוק המלכות ואפילו המלך עכו"ם אינו בחזקת גזלן דדינא דמלכותא דינא ולא עוד אלא שהמבריח עצמו מן המוכס הזה עובר על לא תגזול:

אבל נוטל הוא. פרוטות מתוך ביתו של מוכס הגזלן ממעות שלו:

או מן השוק. אם יש לו מעות בשוק שאינם מתיבת המוכס ואם חייב אדם פרוטות למוכס בחצי דינר ואין לו פרוטות ונותן לו דינר כסף מקבל ממנו פרוטות בשוה חצי דינר ואע"פ שהן מתיבת המוכס מפני שהוא כמציל מידו:

גמ' **תני**. בתוספתא דמציעא סוף פ"ה:

ועשה תשובה חייב להחזיר. כלומר לא יצא ידי שמים עד שיחזיר:

מת. ולא עשה תשובה והניח מעות הרבית לפני בניו:

יכין וצדוק ילבש. על הרשע נאמר באיוב שהרשע יכין וצדיק נהנה ממנו ואין הבנים חייבין להחזיר:

פרה וטלית. שהוא דבר מסוים ונראה לכל חייבין להחזיר כדמפרש טעמא:

אזל תנייה לגזילייא. כלומר מפני שהבריות אומרים זה הולך ומתהנ' או מתנאה מן הגזלה ודבר מגונה הוא תנייה מלשון נוי ומתנאה:

אם הי' דבר שיש לו אחריות. לפרושי מתני' קאי:

בשהניח לפניהם. אביהם קרקע זהו מקרי דבר שיש לו אחריות וחייבין לשלם אבל לא הניח אחריות נכסים אע"פ שהניח לפניהם גוף הגזלה אין חייבין להחזיר כדלקמן:

ר"ל אמר בשהניח לפניהם גוף הגזלה. קיימת נמי חייבין להחזיר:

רב אמר יורש כמשועבד. דין היורש כדין הלוקח דהוי נכסים משועבדין ואין מלוה ע"פ נגבית מהן וכך אינה נגבית מן היורשין. ופלוגתא דרב ושמואל לקמן פ"ק דב"מ וכן מייתי להא דרב בפ"ג דגיטין הלכה ז':

שמואל אמר דאיקני. כמו דייקינא כלומר הכי דאיקנא ותנינא דדוקא הוא דמלוה ע"פ אינו גובה ממשועבדים הוא דקאמרינן הא מבני חורין גובה ואפילו מן היורשין דרשות יורש לאו כמשועבד הוי:

ולית היא פליגא. מתני' על רב דקתני אם היה דבר שיש בו אחריות חייבין לשלם וקס"ד דאגזלה קאי והא לרב רשות יורש כרשות לוקח הוא:

פתר לה. דבר שיש בו אחריות דקתני שהניח לפניהם קרקע ומחיים נשתעבדו להנגזל. וכן יש לפרש בניחותא ולית היא פליגא מתני' על רב דהוא פתר לה אחריות היינו שהניח להם אחריות נכסים וכר' יונתן:

ואפילו כשמואל לית היא פליגא. וכן מוקמינן להמתני' דאפילו כשמואל אתיא דאיהו ס"ל מנכסים משועבדים דייקא אבל מב"ח גובה אפילו מן היורשין דרשות יורש לאו כרשות לוקח דמי ואיהו פתר להמתני' כר"ל בשהניח לפניהם גוף הגזלה קיימת וחייבין להחזיר ולר"ל ולשמואל הא דקתני ברישא ומניח לפניהם פטורין מלשלם בשאכלוה מיירי:

מוציאין מראשון. הוא חייב לשלם אבל אין מוציאין מן השני דקנאו בשינוי רשות:

אף מן השני. ורצה מזה גובה רצה מזה גובה:

אף ר' חייא כדעתיה. דר' יוחנן דשמעינן מהא דתני בתוספתא דס"ל נמי דמוציאין אף מהשני כדמייתי האי ברייתא לקמיה:

נתחלפו לו כליו. תוספתא דמכילתין פ"י ושם נשתבשה הגי' וצ"ל כדהכא שהיא עיקרית:

ישתמש בהן. שהרי אומן מדעתו נותן לו ומותר להשתמש בהן עד שיצא זה בעל הכלי ויבקש את שלו ויטול ממנו:

בבית האבל ובבית המשתה. דשלא מדעת הוא אל ישתמש בהן אלא יצא הוא ויבקש את שלו ליטול מיד מי שהן בידו וקתני מיהת דבעל הכלי נוטל את שלו מיד השני וא"צ לחזור אחר האומן שנתן לו וש"מ דר' חייא כר' יוחנן ס"ל דרצה גובה אף מהשני שהטלית בידו:

לא הוה ר' חייא חביבי פתר לה וכו'. כלומר דר' בא דחי לה דמהתם לאו מוכחא כר' יוחנן דהא ר' חייא מפרש לה דלא מיירי אלא כגון הדין בר קורא שם האומן אשר היה בימיהם:

שכל הנוטל מאצלו וכו'. וכלומר דשאני התם דה"ט דישתמש בהן משום דאמרינן דהכל הוא ברשות הוא והאומן נתן לו ברשות וברצון של בעל הכלי שציוה לו למכור או להחליף וכשיבא בעל הכלי נוטל את שלו מיד זה דאפשר שחוזר בו עכשיו ואינו רוצה להחליף ולמכור וה"ז לא קנה עדיין הכלי וצריך להחזיר לו אבל הכא גבי גזלן מנא ידע

זה שאינו שלו והוא קנאו מיד הגזלן בתורת מקח או בתורת מתנה ואיכא למימר דאף ר' חייא ס"ל דאינו חוזר אלא על הגזלן:

הגנבים שבאו במחתרת. לאו דוקא אלא אורחא דמילתא נקט שהבא במחתרת משים נפשו בכפו ודרכו לבא בסיעת חבורה ולא כל אחד בפני עצמו:

חייבין להחזיר. משום דבסיפא קתני אם עשה אחד מהן תשובה א"צ להחזיר אלא חלקו ולא אמרינן הואיל ובחבורה אחת היו לא תועיל לו השבת חלקו לבד הלכך נקט ברישא דאם עשו כולן תשובה חייבין כולן להחזיר ואע"ג דמילתא דפשיטא היא:

ואם היה. הוא המוציא ונותן להן אינו יוצא י"ח עד שישלם ע"י כולן ואע"פ שהם כבר נטלו חלקן ואינם תחת ידו:

תני. בתוספתא שם ונוסחא אחרינא גריס התם:

הניח לפניהן. גזלה קיימת אפילו הן קטנים צריכין להחזיר:

אם אמרו הגדולים אין אנו יודעין. אפשר עשה אבינו עמך איזה חשבון והיה מגיע לו כפי הסך הזה או החזיר באחרונה אף גדולים פטירין ות"ק קאמר לה:

התיב ר' בא בר ממל. עלה הגע עצמך אם הניח לפניהם קרקע ומחיים נשתעבד להנגזל וכי כל הימנן של אלו לטעון אין אנו יודעין:

התיב רב המנונא. אפילו לא הניח להן קרקע נמי קשיא דהגע עצמך שהיתה הגזלה מפורסמת ונודע שבידן היא וכי כל הימנן לומר אין אנו יודעין:

התיב רב ששת. עוד קושיא אחריתא לדידך אם טוענין הגדולים אין אנו יודעין פטורין א"כ אפילו בקטנים אמאי חייבין ואם שאין יכולין לטעון יטענו הב"ד בשבילן ומה טעם אית לך מימר דבקטנים חייבין:

אמר ר' מנא. ומשני הקושיא דהגע עצמך בגזלה מפורסמת דתיפתר שאין אנו יודעין שטוענין. כך היא טענתם יודעין אנו שערער אבינו עמך על עסק זה וזה החשבון ועמד עמך בדין אבל אין אנו יודעין מה יצא מלפני הב"ד ואפשר שאינו מגיע לך כלום לפי החשבון:

הלכה ב

מתני' **הרי אלו שלו**. דמסתמא נתייאשו הבעלים וקננהו האיך ביאוש ושינוי רשות:

או מן הלסטים. אם נתייאשו הבעלים דשמעינהו דאיאש דאמרי ויי לחסרון כיס הרי אלו שלו אבל מסתמא לא ורישא דנטלו לסטים את כסותו דמשמע דמסתמא מתיאשו מוקי לה בבבלי בלסטים ישראל דכיון דדייני ישראל אומרים הבא עדים שגנבו ממך

מכי נטלו לסטים מייאש וסיפא בלסטים עכו"ם שדייני עכו"ם דנין באומדן דעת בלא עדים ובלא ראי' והנגזל מהם לא מיאש ומש"ה אי שמעינהו דאיאש אין הא סתמא לא:

וכן נחיל של דבורים. קבוץ שנקבצים עם המלך שלהם ופרחו למקום אחד:

נאמנת אשה או קטן. מפרש בגמרא:

לא יקוץ את הסוכה. אם נתישבו דבורים על סוכת חבירו וירא ליטלן אחד אחד שלא יברחו לא יקוץ את הסוכה כולה ואפילו על מנת ליתן את הדמים:

גמ' **תני**. בתוספתא פ"ב דמציעא:

משנונית הים. יש מקומות שהים חוזר לאחוריו כמה פרסאות פעמיים ביום ובא ושוטף מה שמוצא והולך:

משלולית הנהר. כשהוא מלא על כל גדותיו ויוצא לחוץ ושולל ושוטף הנמצא:

הרי אלו שלו. שמסתמא הבעלים מתיאשין מהן:

מתניתא. דקתני נאמנת אשה או קטן ואע"ג דלאו בני עדות נינהו:

בנחיל שגזלו מן ההליכה. כלומר זה שהן עכשיו בשדהו מן ההליכה גזל אותן שהלכו ויצאו מתוך של חבירו לתוך שלו ובהא הוא דנאמנין דקנין דרבנן הוא מפני דרכי שלום ולאו עדות להוציא מיקרי:

ובפורח. שעדיין מפריחות הן ולא נחו על שוכו של אילן חבירו אבל אם כבר נחו לא דכבר מוחזק הוא ואין נאמנין להוציא אפילו במילי דרבנן:

ובלבד על אתר. וכן דוקא לאלתר נאמנין הן שהגידו מיד כשראו שיצא הנחיל משם:

אבל אם יצא. הקטן או האשה ולא הגידו וחזרו ואמרו לא:

אני אומר. שאני אומר מפני יראה ופיתוי שהיו מפחדין אותן או שהיו משתדלין ומפתין אותן בדברים אמרו כן:

הלכה ג

מתני' **אם יצא לו שם גניבה**. שיצא קול שנגנבו כליו ובבעל הבית שאינו עשוי למכור את כליו מיירי דכיון שיצא לו שם גניבה בעיר ואיכא סהדי שאלו הכלים והספרים שלו היו לא חיישינן שמא הוא מכרן:

ישבע. הלוקח כמה נתן ויטול ויחזיר לו כליו ובלפני יאוש קמיירי:

גמ' **בדין הוא שלא ישבע**. אלא יהא נאמן בלא שבועה כמה נתן בשבילה שהרי הם תחת ידו:

ולמה אמרו. שאינו נוטל דמים מבעל הכלי עד שישבע:

שלא יהו בעלי בתים נטפלין לגנבים. שלא ירגילו לקנות מן הגנבים ומחמת זה כטפילה לגנבים הן שאלו לא היו מוצאין למכור לא היו גונבים והטילו חכמים שבועה על הלוקח

כדי שלא יהו מצוים לקנות מהן שהוא אומר למחר יוציאו מידי וצריך אני לישבע לקבל מעות שלי:

שנגנבו ספריו. אם ספריו הכיר לא סגי בשם גניבה בסתם דדילמא לא היו ספרים אלא כלים אחרים וצריך שם גניבה על הספרים:

רב אמר. הא דקתני יצא לו שם גניבה לא מהני עד שיביא ראיה שלן עמו זה שמכר כליו באותו הלילה דאי לאו חיישינן דילמא זבנינהו והוא ניהו קמפיק שמא דגניבה:

אם טען. זה שמכרן להלוקח שהם עתה בידו טען לומר מפלוני לקחתים וזה הפלוני אינו לפנינו נאמן ואין צריך הלוקח להחזיר את הכלים:

ולא קביל. לא קיבל ממנו טענה זו:

מה פליג. שואל הש"ס דאם ר' נסא פליג ולא ס"ל כאסי:

אמרי. לא אלא בר נש דעקין הוה לשון קצר הוא וכמו דעקבין ומלשון עקבה מדם עוקב אחר המנאף וכלומר שהי' מכיר בו שאדם עוקב ורמאי הוא ובשביל זה לא קיבל דבריו:

הלכה ד

מתני' **אין לו אלא שכרו**. שכר הכלי ושכר הפעולה דכיון שהבעלים הם שם והיה לו להתנות ולא התנה הפסיד ואין לו אלא שכר טרחו:

גמ' **תני**. בתוספתא פ"י:

שנים שהיו באין במדבר וכו' ולא הדבש. והתם מסיים וכשיגיע ליישוב נותן לו דמי דבשו:

תני. שם:

פועל ועני. פועל לעשות מלאכתו ועני לנקף בראש האילן:

בזמן שדרך. שעלה במקום שדרך בני אדם לעלות בו:

הלכה ה

מתני' **שטף נהר חמורו**. אשמעינן בסיפא דאפי' לא הפסיד בידים אלא ממילא הוא שהניח את שלו אפ"ה כי התנה עמו חייב ליתן לו וברישא אשמעינן דאפילו בפסיד' בידים ששופך את יינו בשבילו אפ"ה כי לא התנה עמו אין לו אלא שכרו:

גמ' **אין נזקק לו כלום**. אין צריך ליתן לו כפי שהתנה שהרי זה ירד להציל ולא הציל ואינו נותן לו אלא שכר הראוי בעד טרחתו:

אלא. הא קמיבעי' לן אם שלו הוא שעלה מאליו מהו ולענין דנותן לו כפי שהתנה נמי לא מיבעיא לן דצריך ליתן לו דמן שמיא הוא דרחימו עליה אלא מהו דיימר לא נתייאשתי

ממנו ואם אדם א' ירצה לזכות בו לא זכה או דילמא כזוכה מן ההפקר הוא דמסתמא כבר איאש ואין משגיחין עליו שעומד וצווח לא נתייאשתי:
נשמעינה מן הדא. דפלוגתא דר"י ור"ל היא:
חזקה מייאש הוא. בתחלה ואין משגיחין עליו שחוזר בו:

הלכה ו

מתני' **ונטלוה מסיקים**. אנסים חזרו וגזלוה מן הגזלן. צלצל תרגומו סקאה ועל שם שהארבה גזלן הוא שהגוזל ואוכל בשדות:
אם מכת מדינה היא. שאנסו קרקע של אחרים עם זו:
ואם מחמת הגזלן. שאנסוהו להראות את שלו והראה לשדה זו:
שטפה נהר. שהיתה על שפת הנהר ובא הנהר ושטפה:
לא יחזיר לו במדבר. אם אין זה תובעו אין זה יכול לכופו לקבל חובו או פקדונו במדבר דלאו מקום שימור הוא. על מנת לצאת במדבר. לא שיאמר לו בפירוש על מנת שנצא במדבר ותפרעני דהא מלתא דפשיטא היא אלא כגון שאמר לו ליהוי האי פקדון גבך דאנא למדבר נפיקנא וא"ל אידך אנא נמי למדבר בעינא למיפק דהשתא אי בעי לאהדרינהו במדבר מהדר ליה:
גמ' **והלא אמרו אין הקרקע נגזלת**. ואמאי תנן אם מחמת הגזלן חייב להעמיד לו שדה הלא אין קרקע נגזלת ויאמר לו הרי שלך לפניך:
קנס קנסוהו. בגזלן אם אנסוהו מחמתו אבל מן הדין אינו חייב:
מחמת הנגזל. שאנסוהו להראות שדה של הנגזל והראה לשדה זו:
מהו דהוא יכיל מימר ליה. הנגזל מ"מ אתה תחזיר לי את שלי וכל הרוצה ליטול ממני יבא ויטול ואע"ג שאנסוהו בשבילו מ"מ הוי כמי שנתפס על חבירו דאין חבירו חייב להחזיר לו וה"נ דהגזלן נתפס בשביל הנגזל ואין הנגזל חייב להחזיר לו וא"כ צריך הגזלן להחזיר לו שדהו או לא ופליגי בה ריב"ל ורב:
אלא בארנון ובגולגולת. שאם נתפס בשביל המס והגולגולת של חבירו ושילם צריך חבירו שיחזיר לו שהרי א"א להפטר מהן ועכ"פ היה צריך לשלם אבל בחוב דעלמא יכול הוא לומר הייתי מפייסו בדבר מועט או היה פוטרני בלא כלום:
רב אמר יכיל מימר ליה. זה הנתפס בשבילו יכול הוא שיאמר לו את שרי עביטיך מיני הרי עכ"פ נפטרת מחובך על ידי וסוף סוף היית צריך לשלם וה"נ כן דסוף סוף היו אונסין מתחת ידך לשדה זו. שרי עביטיך. לשון התרת הקשר מהמשכון והחוב אשר עליך:

הלכה ז

מתני' **האומר לחבירו גזלתיך**. מפרש בגמ' שאם לא היה זה תובעו ומעצמו א"ל גזלתיך וכו' ואיני יודע אם החזרתי לך או לא פטור מן הדין אבל אם בא לצאת ידי שמים משלם לו ואם זה היה תובעו גזלתני הלויתיך הפקדתי אצלך והוא משיבו אמת שגזלתיך וכו' ואיני יודע אם החזרתי לך או לא חייב לשלם מן הדין:

אבל אם אמר לו איני יודע אם גזלתיך וכו'. אפי' כשזה תובעו ברי לי שאתה חייב לי פטור מלשלם מן הדין ומיהו ישבע שבועת היסת שאינו יודע שחייב לו דהא לא עדיף שמא מברי דא"נ הוה טעין אין לך בידי כלום משביעי' לי' שבועת היסת:

גמ' **ר' יוחנן אמר בבא לצאת ידי שמים**. איירי מתני' דאיהו מוקי לה בשלא תבעו אלא מעצמו אמר לו כן הלכך ברישא דאמר לו גזלתיך ואיני יודע אם החזרתי פטור מדינא וחייב לשלם דקאמר בבא לצאת ידי שמים ובסיפא דקאמר פטור אפילו לצאת ידי שמים לא צריך דהא ליכא שום טענת ברי לא מהנגזל ולא מהגזלן:

והלה אומר איני יודע. אם קבלתי או לא והיה ר' ירמיה סבר מימר דבכה"ג שהודה בטענת ברי אע"פ שאמר ג"כ ברי לי שהחזרתי חייב לשלם לו מן הדין מכיון שזה טוען איני יודע מהחזרה כלום:

ר' יוסי סבר מימר. דלא היא אלא עוד הוא לצאת ידי שמים גם בזה אמרינן דלצאת ידי שמים אם ירצה הוא דישלם אבל לא מן הדין דמכיון שזה לא תבעו והוא עצמו שאמר גזלתיך הוא אומר ג"כ ברי לי שהחזרתי לך:

הוצאתי מן הכיס. כך וכך מעות וזכור אני שנתתי לך:

את לית ידע. אתה אינו זוכר אהן זה המלוה הוא יודע דבר שלו עדיף:

הלכה ח

מתני' **והחזירו**. שלא מדעת בעלים:

חייב באחריותו. דמכי גנבה קם ליה ברשותיה והשבה דעביד לאו השבה היא עד דמודע להו להבעלים:

ומנו את הצאן. אחר שהחזירו והיא שלימה הרי יש כאן דעת בעלים ופטור:

גמ' **אם ידעו הבעלים בגניבה וכו'**. ר' יוחנן ס"ל לפרש המתני' כפשטא דברישא מיירי שידעו הבעלים בגניבה ובזה צריכין דעת הבעלים בחזרה והוא החזירו שלא מדעת בעלים הלכך חייב באחריותו וסיפא דלא ידעו מגניבה א"צ לידע בחזרה אלא מנין הוא דפוטר ומנו את הצאן דקתני אסיפא קאי:

אע"פ שלא ידעו בגניבה צריכין לידע בחזרה. לא דס"ל לר"ל דלעולם צריך דעת בעלים בחזרה ואע"פ שלא ידע בגניבה ומכ"ש כשידע בגניבה דא"כ מתני' היכא מיתרצא דקתני

ומנו את הצאן והיא שלימה פטור אלא האי אע"פ דקאמר אדברי ר' יוחנן קאי דקאמר לא ידעו בגניבה א"צ לידע בחזרה וקא"ל דלא היא אלא דבזה צריכין לידע בחזרה ואע"פ דלדידך קיל הוא בשלא ידעו בגניבה לדידי בשלא ידעו בגניבה גרע מהיכא דידעו וטעמא דכל צאן שהיא רגילה לצאת חוץ צריך ליזהר בה ביותר וזו הואיל ולא ידעו הבעלים בגניבה ושהיתה למודה לצאת מחמת הגנב שהרגילה לכך לא נזהרו הבעלים בה אבל היכא דידעו הבעלים בגניבה כבר היו יודעים שיש להם אחת בתוך העדר שהיא למודה לצאת והיה להם להזהר בה ואם לא נזהרו אינהו הוא דאפסיד אנפשייהו והשתא ומנו את הצאן דקתני ארישא קאי ומתני' הכי מתפרשא מת או נגנב אחר שהחזירו חייב הגנב באחריותו אע"פ שמנו את הצאן והיא שלימה אימתי בזמן שלא ידעו הבעלים בגניבה ובחזרה והא דקתני בחזירה ה"ק כשלא ידעו בגניבה הוי נמי כמו שלא ידעו בחזרה ובכה"ג הגנב לעולם חייב באחריותה דמכיון דהשבה דעביד לאו השבה היא קמה ליה ברשותיה ואפילו אם מת חייב בה אבל אם ידעו הבעלים בגניבתו ואחר החזירה מנו וידעו גם בחזירתו מחמת כן ומעתה היה להם להזהר בה והשבה דעביד השבה מעליית' היא ולפיכך פטר הגנב מאחריותה והשתא ומנו את הצאן ארישא דמתני' הגונב טלה מן העדר קאי דמיירי שידעו הבעלים בגניבה ובהא מניין הוא דפוטר והוי ידיעת בעלים:

אין הוה כגון ההין ברחא. אם היה הצאן שגנב כגון זה העז דאמרינן לקמן אין צריכין לידע בחזירה וכלומר למ"ד מנין פוטר ובכה"ג דאמרינן לעיל היכא דידעו הבעלים בגניבה דמנין הוי כדעת הבעלים בחזירה אבל בכגון זה העז אפילו מנין לא צריך:

אית דאמרין חוטרא. בפ' חזקת הבתים הלכה א' קאמר ריב"ל המוכר צאן לחבירו כיון שמסר לו משכוכית קנה מאי משכוכית אית דאמרין חוטרא מקל של רועה והצאן מכירות אותו כשרומז במקל והולכין כל העדר אחריו:

ואית דאמרין פנדורא. תוף בלשון יונית פנדורא ובפרק קמא דקידושין גריס שרקוקיתה וכמו קרקשתא זוג המקשקש לפני העדר והולכין אחריו:

ואית דאמרין תיישא רבא. תייש גדול וחריף שהולך לפני העדר וכל העדר נמשכין אחריו. והשתא קאמר הכא שאם גנב זה התייש הגדול אע"פ שלא מנו את הצאן כבר ידעו בחזירה מפני שזה ניכר בגניבתו וניכר בחזירה כשנתוסף על הצאן:

הלכה ט

מתני' **אין לוקחין מן הרועים**. דאיכא למימר שמא גנבום מצאנו של בעל הבית המסור להם:

כלי פשתן מן הגליל מן הנשים. מפני שמלאכת הנשים היא והן עצמן עושות ומוכרות ולדעת בעליהן הוא:

ועגלים בשרון. שם מקום הוא שהעגלים מצוין והן בזול והנשים לוקחות ומגדלין אותן ושלהן הן:

הטמן אסור. מפני שהן בחזקת גניבה:

בכל מקום. ומכל אדם ואם אמרו הטמן אסור:

גמ' **תני אין מקבלין פקדונות**. מבואר הוא בפרק דלעיל הלכה ז' ע"ש:

הלכה י

מתני' **מוכין שהכובס מוציא**. המלבן הצמר הוא מוציא מן הצמר דבר מועט על ידי שטיפה:

הרי אלו שלו. שאין בעה"ב מקפיד עליהן והמקפיד לא הוי קפידיה קפידא:

שהסורק מוציא. הסורק את הצמר והמנפצו מה שמוציא הוא הוי דבר חשוב ורגילין להקפיד:

הכובס נוטל שלשה חוטין. דרך אורגי בגדי צמר לארוג בסוף הבגד שלשה חוטין ממין אחר והכובס נוטלן ומשוה הבגד ומייפהו:

יותר מכאן. הוי מידי דחזי ליה ומקפיד עליה אכוליה והכל של בעל הבית:

ואם היה השחור ע"ג לבן. שהיו חוטים שחורין ארוגים בבגד לבן רשאי הכובס ליטול הכל לפי שהשחור בלבן מגנה אותו ביותר:

גמ' **הוה קצר**. כובס היה:

איסטדכין. מין מלבוש אחד. ובב"ר פרשה י"ט ויעשו להם חגורות חגורי חגורות אסטכיון גליון סדינים ופי' הערוך כולן מיני מלבושים של זכר הן:

מן חד עמר. של מין צמר אחד שלא יהא מעורב בו הרבה מיני צמר ויהיו הבריות אומרים מן שלנו הוא לבוש ומעורב בו מינים הרבה מכמה אנשים שנתנו לו לכבוס לפי שצריך אדם לצאת ידי הבריות כשם שצריך לצאת ידי המקום שלא יביא עצמו לידי חשד שיהיו חושדין בו:

הלכה יא

מתני' **החייט ששייר מן החוט**. שנתן לו הבעה"ב:

כדי לתפור בו. מפרש בגמרא כמה שיעור כדי תפירה:

ומטלית שהיא שלש על שלש. לאחר שהשוה החייט את תפירתו קוצץ ממנה מטלית קטנה שיש בה שלש אצבעות על שלש אצבעות חייב להחזיר להבעלים:

במעצד. כלי שמחליק בו הנגר את פני הלוח ושפאין שהוא מוציא דקין הן ואין בעל הבית מקפיד עליהן:
ובכשיל. קרדום רחב ומפיל שפאין גסין:
אצל בעל הבית. שהוא שכיר יום ודרכו לעשות אצל בעל הבית:
אף הנסורת. דק דק היוצא מתחת המקדח שהוא דק מאד של בעל הבית הוא ורישא בקבלן שקיבל לבנות הבית בדמים קצובים:
גמ' **תני ר' חייא מלא מחט**. הוא שיעור כדי לתפור בו:
פתרין לה. לקמיה מפרש פתרין לה אהיכא קאי:
כפליים. כמלא מחט וחוץ למחט כמלא מחט:
מלא משיכת המחט. כדי שיכול לתחוב בבגד ולמשוך בתפירת מחט:
מה ופליג. אם דבי ר' חייא ודבי בר קפרא לפרושי מתני' קאמרי ופליגי אר' חייא ובר קפרא רבותיהם ולפי גירסת הספר ה"ק היאך פליגי דבי ר' ינאי על ר' חייא ובר קפרא רבותיהם וקאמר הש"ס דלא היא אלא שהן מפרשי' כל אחד לדברי רבם:
מה דתני ר' חייא כמלא מחט. מפרשין לה דה"ק כמלא שני מחטין לפי שמלא מחט אחת אינו ראוי לתפור ומה דתני בר קפרא מלא משיכת המחט שהוא מעט יותר ממלא מחט מפרשין לה שצריך כפלים כמשיכת מחט יותר ממלא מחט לפי שבמשיכה אחת שהיא יותר ממלא מחט עדיין אינו ראוי כל כך לתפור הלכך כפליים בעינן:
הדרן עלך הגוזל ומאכיל